

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

*Mravní dimenze problematiky sňatku u mladých
dospělých*

The Moral Dimension of Marriage in Young Adults

Alena Pikhartová

Katedra psychologie

Školitel: PhDr. Miroslav Klusák, CSc.

Studijní program: Psychologie, obor Pedagogická psychologie

2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma Mravní usuzování v malé dospělosti vypracovala pod vedením školitele PhDr. M. Klusáka, CSc. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato disertační práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

17.února 2014 v Příbrazi

.....
podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé disertační práce PhDr. Miroslavu Klusákovi, CSc. za odborné vedení práce, poskytování rad a vytrvalé čtení mých textů. Další poděkování patří všem respondentům, kteří byli ochotní se mnou natáčet rozhovor. Poděkovat bych chtěla také svým kolegyním PhDr. Veronice Francové a Mgr. Haně Lukášové za lidské i odborné provázení celým studiem. Zvláštní poděkování za trpělivost a toleranci patří mému muži, našim synům a všem, kteří naše děti hlídali.

.....
podpis

ABSTRAKT

NÁZEV: *Mravní dimenze problematiky sňatku u mladých dospělých*

AUTOR: *Alena Pikhartová*

KATEDRA: *Katedra psychologie*

ŠKOLITEL: *PhDr. Miroslav Klusák, CSc.*

ABSTRAKT:

Předkládaná práce vychází ze studia psychologie morálky a její metodologické tradice, zaměřuje se zejména na morálku péče Gilliganové. Předmětem tohoto výzkumu se stal sňatek. Hlavním zdrojem empirických dat je vedení rozhovoru nad dilematickou situací Svatba a navazující rozhovor o tématu. Cílem výzkumu je jednak zprostředkovat vhled do tvorby úsudku respondentů v mladé dospělosti o mravně dilematické situaci týkající se sňatku a založení rodiny a jednak podkrýt mravní dimenzi sňatku. Kromě příspěvní k teoriím morálky se jedná o příspěvek k diskusi o přijímání a odmítání sňatku současnými mladými dospělými a k diskusi o morálním rozměru sňatku. Dle mých zjištění (a za použití mnou zvolených metod) lze pozorovat rozdíl v uvažování sezdaných a nesezdaných respondentů. Morální dimenze sňatku spočívá v možnosti ublížení druhému v případě, že se partneři na sňatku neshodnou. Jeden, nebo druhý je nucen (v diskutovaném případě do sňatku) nebo se musí zříkat svých potřeb. Inspirace pro praxi může spočívat v etice péče a jejím konceptu vzájemné citlivosti, vnímavosti a sladování vzájemných potřeb.

KLÍČOVÁ SLOVA: *sňatek, dilema, mravní dimenze, mladá dospělost, morálka péče*

ABSTRACT

TITLE: *The Moral Dimension of Marriage in Young Adults*

AUTHOR: *Alena Pikhartová*

DEPARTMENT: *Department of Psychology*

SUPERVISOR: *PhDr. Miroslav Klusák, CSc.*

ABSTRACT:

The presented thesis is based on a study of moral psychology and its methodological tradition, particularly on Gilligan's morality of care. The marriage has become a subject of this research. The main source of the empirical data are interviews about the Wedding dilemma and following interviews about this topic. The aim of the research is to mediate an insight into young adults' reasoning about moral dilemmatic situations, that deal with a wedding and setting up the family, and to uncover a moral dimension of the marriage. This study is a contribution to the theories of morality, to the discussion about the acceptance and the rejection of the marriage, and to the discussion about moral dimension of the marriage. According to my findings (and by using my methodological procedures) it is possible to find a difference in reasoning between married and unmarried respondents. The moral dimension of the marriage is consisted in the possibility of hurting the others in the case, that partners don't concur in the question of the marriage. One or the other is pressed (in this case into the marriage), or must renounce his or her needs. An inspiration into the practice can be based in the ethic of care and its concept of response, receptivity and reconciliation of different needs.

KEYWORDS: *marriage, dilemma, moral dimension, young adults, ethic of care*

OBSAH

I	ÚVOD	9
II	TEORETICKÁ ČÁST	12
1	Mladá dospělost.....	12
1.1	Časové vymezení.....	12
1.2	Charakteristiky mladé dospělosti	12
1.3	Ambivalence a dilematičnost mladé dospělosti	13
1.4	Morální uvažování.....	13
2	Morálka a psychologie morálky	14
3	Stěžejní psychologické teorie morálky	15
3.1	Piaget	15
3.2	Kohlberg	17
3.3	Gilliganová	19
3.3.1	Východiska a primární inspirace teorie.....	19
3.3.2	Morálka péče dle Gilliganové	21
3.3.3	Morální vývoj dle Gilliganové	25
3.3.4	Etika péče	28
3.3.5	Kritika a diskuse Gilliganové práce	32
3.3.5.1	Kritika zejména metodologická.....	33
3.3.5.2	Mužská a ženská morálka?.....	35
3.3.5.3	Užití různých typů dilemat	38
3.3.5.4	Jedna nebo dvě morálky?	41
3.4	Turiel	44
4	Budoucnost psychologie morálky – její směřování	47
5	Morálka a párová problematika.....	50
5.1	Křesťanská morálka	52
6	Problematika sňatku a vstupu do manželství	55
6.1	Pojetí manželství	55
6.1.1	Sociologicko-antropologické	55
6.1.2	Teologické	56
6.1.3	Právní	57
6.2	Historie manželství na našem území - posun od tradičního pojetí k sekulárnímu ...	59
6.2.1	Vývoj manželství v evropském kontextu – nová vlna přístupu k manželství..	61
6.2.2	Specifická situace v České republice (před a po roce 1989).....	62
6.3	Sňatek a manželství v současném českém kontextu	63
6.3.1	Názory na manželství	63
6.3.2	Vstup do manželství	64
6.3.3	Postoje k manželství a rodičovství	65
6.3.4	Motivy k uzavření sňatku	65
6.4	Nesezdaná soužití	66
III	EMPIRICKÁ ČÁST	68
1	Metodologie výzkumu.....	68
1.1	Historie výzkumu	68
1.2	Formulace cíle výzkumu a výzkumných otázek	69
1.3	Výzkumný vzorek	71
1.3.1	Miniportréty jednotlivých respondentů	75
1.4	Metody sběru dat a artikulace tématu „sňatek“	83
1.5	Analýza dat a jejich interpretace	87
1.6	Příběh Svatba.....	88

1.7	Historie předkládaného příběhu	89
1.8	Reakce respondentů na příběh.....	90
2	Navrhovaná řešení příběhu.....	92
2.1	Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo</i>	93
2.1.1	Závěry a shrnutí kategorie Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo</i>	102
2.1.2	Vnitřní diference kategorie Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo</i>	103
2.2	Rezignovat aneb Ne-svatba.....	104
2.2.1	Závěry a shrnutí kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba.....	107
2.2.2	Vnitřní diference kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba.....	107
2.3	Vyhrotit konflikt – Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!	108
2.3.1	Objektivní důležitost svatby.....	109
2.3.2	Subjektivní důležitost svatby	112
2.3.3	Závěry a shrnutí kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!.....	116
2.3.4	Vnitřní diference kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!.....	119
2.4	Závěry a shrnutí kapitoly Navrhovaná řešení příběhu	119
3	Pojetí sňatku	122
3.1	Konvenčně-pragmatické pojetí sňatku	122
3.2	Citovo-vztahové pojetí sňatku.....	126
3.3	Sňatek jako forma bez kvalit.....	127
3.4	Souvislosti mezi navrhovaným řešením situace Svatba a pojetím sňatku	129
4	Reálná řešení obdobné situace v životě respondentů	131
	- proč jsou/nejsou ženatí/vdané a jak k tomu došlo	131
4.1	Ženatí muži.....	131
4.2	Vdané ženy	138
4.3	Svobodní muži.....	145
4.4	Svobodné ženy	152
5	Závěry kapitol Navrhovaná řešení příběhu, Pojetí sňatku a Reálná řešení obdobné situace v životě respondentů.....	161
6	Analýza dat pomocí teorie Gilliganové.....	162
6.1	Uvažování o příběhu Evy a Josefa	164
6.1.1	Egoismus	164
6.1.2	První přechodová fáze	167
6.1.3	Altruismus	169
6.1.4	Druhá přechodová fáze.....	174
6.1.5	Egoismus a altruismus (morálka nenásilí)	175
6.1.6	Závěry a shrnutí kapitoly Uvažování o příběhu Evy a Josefa.....	179
6.2	Uvažování o své vlastní situaci	182
6.2.1	Egoismus	182
6.2.2	První přechodová fáze	188
6.2.3	Altruismus	190
6.2.4	Druhá přechodová fáze.....	193
6.2.5	Egoismus a altruismus (morálka nenásilí)	197
6.2.6	Závěry a shrnutí kapitoly Uvažování o své vlastní situaci.....	201
7	Závěry kapitoly analýzy dat podle teorie Gilliganové	203
7.1	Podoby egoismu, altruismu, jejich přechodů a sladění	203
7.2	Rozdíly v uvažování respondentů o Evě a Josefovi a o sobě samém.....	205
7.3	Rozdíly v uvažování manželů a partnerů	206
8	Diskuse	208

8.1	Diskuse k pojetí problematiky sňatku a nesezdanosti	208
8.2	Diskuse k metodologii výzkumu	210
8.3	Diskuse k dalším výzkumným zjištěním.....	213
IV	Závěr.....	216
V	Seznam použité literatury a dalších zdrojů.....	217
VI	Seznam příloh.....	225
VII	Přílohy	226
	Příloha 1 - Reakce respondentů na příběh Svatba.....	226
	Příloha 2 - Základní soubor 34 dilematických situací.....	301
	Příloha 3 - Výběrový soubor sedmi dilematických situací	307

I ÚVOD

Vstup do manželství není pro dnešní mladé dospělé zdaleka žádnou samozřejmostí, jak býval pro generaci jejich rodičů a prarodičů. Někdy se hovoří o krizi manželství, či ztrátě jeho hodnoty. Pro někoho jde o důsledek socioekonomických a politických změn, pro jiné jde o projev zesvětšování společnosti a narůstání důrazu na individualitu. Někdy s menším, či větším opovržením společnost přihlíží narůstajícímu výskytu alternativních forem partnerského soužití jako je kohabitace, registrované partnerství či LAT (*Living Apart Together*). Otázkou je, zda odvolávání se na nezodpovědnost či dokonce nemorálnost nesezdaných soužití (a dalších alternativ manželství) je skutečně na místě.

Pokusím se prozkoumat opět to, co je skutečně otázkou morálky, jak je možné ji chápat, a co už je otázkou norem a společenské konvence. Budu se zabývat tím, jak situaci vnímají dnešní mladí dospělí, jichž se přímo dotýká otázka vstupu, či nevstupu do manželství. Mou snahou bude zmapovat mravní rozměr partnerství a uvažování o něm.

Cílem tohoto výzkumu je zprostředkovat vhled do tvorby úsudku o vstupu do manželství a založení rodiny. Na sňatek a otázku dítěte až po sňatku je nahlíženo z hlediska ukotveného v morálce. Třiceti dvěma respondentům ve věku 20-35 let byla předložena předem připravená dilematická situace z párového života, konkrétně s tématem sňatek. Respondent byl vyzván, aby navrhl řešení dané situace a toto řešení odůvodnil. Dále navazoval osobnější rozhovor o tématu, který měl prověřit stálost respondentova úsudku, jeho osobní zkušenost a rozdíl mezi uvažováním o svém vlastním životě a situaci hypotetických postav.

Původní předpoklad, či očekávání bylo, že bude rozdíl v odpovědích sezdaných a nesezdaných dospělých. Tím by se možná mohla odkrýt odpověď na otázku, proč někteří mladí dospělí vstupují do manželství a jiní jej odkládají, žijí v kohabitaci nebo manželství dokonce zavrhnou.

Tato studie je pokusem o vhled do problematiky dnešních mladých dospělých rozhodujících se o svém budoucím rodinném životě a dává si za cíl přispět alespoň něco málo k porozumění tomu, proč někteří do manželství vstupují, zatímco jiní manželství odkládají, nebo zavrhnou.

Předkládaná výzkumná studie je členěna na část teoretickou a empirickou.

Teoretická část obsahuje šest kapitol, v nichž jsou obsažena celkem čtyři hlavní témata - mladá dospělost, psychologické teorie morálky, morálka a manželství, manželství.

První kapitola uvádí čtenáře do vývojového období mladé dospělosti, v němž se respondenti tohoto výzkumu z teoretického hlediska nacházejí. Zaměřuji se především na to, co je v tomto období prožíváno jako dilematické.

Druhá kapitola má za cíl uvést problematiku morálky a představit psychologii morálky jako obor.

Třetí kapitola je vzhledem do kořenů a stěžejních teorií psychologie morálky. Pozornost zaměřuji na postupy, které byly v původních výzkumech těchto teorií uplatněny. Představuji jak Piagetovo zkoumání dětské hry Kuličky a užití mravně problematických situací ze života dítěte, tak Kohlbergovo předkládání hypotetických dilemat. Více se pak zaměřuji na teorii a výzkum Gilliganové, jež je stěžejní pro jednu z možných interpretací mých empirických dat. Zabývám se vznikem její teorie, koncepcí morálního vývoje, který formulovala jako alternativu ke Kohlbergovu stadiálnímu morálnímu vývoji, kritikou její práce a pokračovateli. Především pak etikou péče, jež je poměrně mladým a rozvíjejícím se filozofickým oborem. Poslední představovanou teorií je Turielova teorie domén.

Představené teorie nejsou zdaleka všemi možnými teoriemi psychologie morálky. S pomocí teoretiků tohoto oboru se ve čtvrté kapitole snažím zjednat pořádek mezi leckdy protichůdnými přístupy a teoriemi a najít odpověď na otázku, kam psychologie morálky dnes směřuje.

Do páté kapitoly se pokouším zařadit konkrétní studie a teorie zabývající se morálkou a párovou problematikou. Specifické místo zde pak zaujímá křesťanská morálka, která je uceleným konceptem s jasnou představou o tom, co je v partnerství a manželství správné.

Šestá kapitola je věnována pouze manželství, jeho odlišným pojetím v rámci různých oborů, jeho proměně v historii lidské společnosti. Sociologické studie mapující postoje a názory na manželství dnešních mladých dospělých jsou nepochybně k mému tématu velmi blízko. Vzhledem k mému výzkumnému vzorku zahrnujícímu jak sezdané, tak nesezdané páry otevírám také téma nesezdaného soužití.

Část empirická obsahuje osm kapitol, přičemž analytická část má dvě hlavní linie – rozbor navrhovaných řešení příběhu a interpretace dat podle teorie Gilliganové (2001). Celá empirická pasáž podává mou zkušenost s předkládáním příběhu Svatba respondentům v mladé dospělosti. Tento příběh je částečně hypotetický, ale částečně jde o *real-life* dilema, neboť obdobnou situaci musel respondent ve svém životě již řešit. Historii samotného výzkumu, popisu výzkumného vzorku a představení příběhu Svatba se věnuje první kapitola empirické části s názvem Metodologie výzkumu. Respondenty navrhovaná řešení příběhu jsou v druhé kapitole prezentovány v podobě tří kategorií: Vykomunikovat aneb *to by*

záleželo, Rezignovat aneb Ne-svatba, Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! Dále představuji pojetí sňatku, s nimiž respondenti zacházeli při odůvodňování svých řešení. Navrhovaná řešení příběhu jsou konfrontována s reálnými řešeními obdobné situace u samotných respondentů.

Šestá kapitola s názvem Analýza dat pomocí teorie Gilliganové je začátkem druhé hlavní linie empirické části. V této pasáži mne více než řešení předložené situace zajímá způsob uvažování a argumentace, kterou respondenti používají, když hledají řešení pro slečnu Evu a pana Josefa (z předkládaného příběhu). K interpretaci dat používám Gilliganovou navržené úrovně a přechodové fáze morálního vývoje, čímž se otevírá možnost rozlišit mezi respondenty v mravní dimenzi. Zvláště hodnotím uvažování respondenta o hypotetických postavách z příběhu a zvláště jeho uvažování o své vlastní situaci. Tyto dvě roviny navzájem porovnávám.

Výsledky práce jsou podrobeny diskusi a to v rovině otázky sňatku a nesezdanosti, metodologie výzkumu a dalších výzkumných zjištění. V závěru výstižně shrnuji obsah a téma celé studie spolu s možnými implikacemi do praxe.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 Mladá dospělost

1.1 Časové vymezení

Počátek dospělosti není dán u nás mezníkem, či rituálem. Snad takovým ekvivalentem je dovršení právní odpovědnosti v 18ti letech. V dalších ohledech je velmi obtížné najít jasná kritéria, která by adolescenty nekompromisně informovala, že již překročili práh dospělosti. Mladí jakoby se nechtěli vzdát výhod, které jim dospívání přinášelo. Přejít k dospělosti stále oddalují a dospělými se stávají opravdu jen v právnickém slova smyslu (Vágnerová, 2007).

Ukazuje se, že například sňatek přestal plnit jednu ze svých dřívějších funkcí a není již rituálem přechodu do dospělosti. Významně poklesla i důležitost přání mít děti. Hodnotou se naopak stává profesní kariéra, trávení volného času a materiální statky (Macek, 2005).

Vymežit začátek, eventuelně i konec dospělosti, je nesnadný úkol. Sama odborná psychologická literatura je ve věkovém vymezení dospělosti nejednotná. Langmeier a Krejčířová (1998) rozlišují časnou dospělost (20-25 let) a střední dospělost (25-45 let) a pozdní dospělost (45-65 let). Vágnerová (2007) hovoří o mladé dospělosti (20-40 let), střední dospělosti (40-50 let) a starší dospělosti (50-60 let). Centrem našeho zájmu jsou respondenti ve věku mladé dospělosti, kterou pojímáme orientačně zhruba 18-35 let.

1.2 Charakteristiky mladé dospělosti

Čím je tedy mladá dospělost charakteristická a jak si toto období představit? Z biologického hlediska je jedinec zralý, k výrazným změnám v tomto období již nedochází. Největší proměna je v oblasti sexuality, s čímž souvisí dále změny a proměny okolo těhotenství a porodu. Pokles intelektu nebyl výzkumnými studiemi prokázán (Langmeier, Krejčířová, 1998). Z kognitivního hlediska se jedinec nachází ve stádiu formálních operací, za nímž je předpokládána navíc etapa hledání problému (Arlin, 1975). Emocionálně by jedinec měl být emancipován od svých rodičů, emoční prožívání by mělo být stabilizováno a emoční uspokojení nalezeno v partnertví. Sociální a socializační změny se týkají hlavně oblasti

profese (vstup do zaměstnání, stabilizace kariéry), partnerství (vstup do manželství) a rodičovství (narození prvního dítěte) (Vágnerová, 2007).

1.3 Ambivalence a dilematicnost mladé dospělosti

Ambivalence a dilematicnost období mladé dospělosti spočívá podle Vágnerové (2007) v konfliktu mezi relativním dostatkem volného času a svobody a nedostatkem peněz. Dále pak v konfliktu mezi touhou uchovat si svůj mladistvý životní styl a tlakem okolí na přijetí závazků a omezení vlastní svobody. Ambivalenci pak leckterý mladý dospělý může pociťovat mezi svou touhou po volném sexu a nezávazných vztazích a tlakem společnosti na vstup do manželství a založení rodiny (Vágnerová, 2007). Za povšimnutí stojí, že řada těchto tlaků spočívá v konfliktu mezi osobními touhami a tlakem společnosti na jejich kultivování.

Rizika tohoto období v podobě rozporu vyjadřuje také pojmenování vývojových stádií v Eriksonově ucelené teorii psychosociálního vývoje. Mladé dospělosti odpovídá stádium intimity versus izolace a generativity versus stagnace. Intimita znamená schopnost odevzdat se konkrétním citovým vztahům v partnerství. Úskalí tohoto stadia spočívá v tom, že intimní, soutěživé a soupeřivé vztahy jsou prožívány s týmiž lidmi i proti nim. To je sice možná přirozené, ale nesnadné a přinášející nejednu dilematickou situaci. Generativita znamená především zájem o plození dětí a vedení příští generace. Jde o formu produktivity a tvořivosti. Jako její protiklad hrozí pocit vlastní stagnace (Erikson, 2002).

1.4 Morální uvažování

V období mladé dospělosti je jedinec několikrát konfrontován s očekáváním a tlakem druhých, či celé společnosti. S přibývajícím zkušeností se mladý dospělý stává méně radikální a jeho morální uvažování je flexibilnější. Dochází k posunu ke kontextuálnímu a pragmatičtějšímu uvažování. Nová zkušenost je vázána na role typické pro mladou dospělost, zejména v oblasti partnerství a rodičovství. S novými rolemi přichází i změna vlastních postojů k lidem (Vágnerová, 2007). Na tomto základě interpretovala proměnu morálního uvažování v období mladé dospělosti Gilliganová (Gilligan, 2001).

2 Morálka a psychologie morálky

Morálka je původně doménou filozofů, jež se snaží zkoumat a formulovat morální pravidla. Zjednodušeně řečeno zabývají se tím, jak by lidé měli morálně myslet a jednat. Psychologie morálky je mladším oborem a zaměřuje se na zjišťování toho, jak a proč lidé jednají tak, jak jednají (Heidbrink, 1997).

Slovo „morálka“ je odvozeno z latinského *mos*, což původně znamená vůle. Označuje vůli uloženou člověku bohy nebo panovníky, tedy předpisy a zákony, a dále pak tradiční mravy a obyčeje. Postupně slovo *mos* pozměnilo svůj význam a znamená také osobní způsob života, smýšlení, charakter a mravní chování jedince.

Latinské slovo *mos* je analogické s řeckým slovem *éthos*. Toto slovo se týká zvířat a označuje místo jejich pastvy nebo stáj, dále pak způsob jejich života a chování. Přeneseno na člověka označuje *éthos* místo k bydlení a vše, co je obyčejem a mravem v rámci společného bydlení. Získává význam charakteru jednotlivého člověka ve vztahu k společnému mravu a nakonec označuje způsob jednání, postoj a smýšlení osob.

Etymologicky tak slovo „etika“ a „morálka“ ukazuje na původní sociální zasazení mravních jevů do společných mravů, obyčejů, zákonů a tradic (Anzenbacher, 2001).

Psychologie morálky dnes je nesmírně širokým oborem s různými, leckdy protichůdnými přístupy k původu, definování, ale i zkoumání morálky. Přináší celou řadu užitečných poznatků a dnes je již oborem s přesahem nejen do běžné pedagogické a výchovné praxe, ale i filozofie, či kulturní antropologie. Stejně jako dokážeme popsat a dokonce i měřit inteligenci, jsme schopni popsat a změřit morální úsudek dětí i dospělých (Vacek, 2006).

S oporou o učebnice psychologie morálky vybírám z jejích teorií ty nejzákladnější, jež měly zásadní význam pro rozvoj oboru. Nejvíce se pak zastavuji u teorie Gilliganové, která se stala základním interpretačním rámcem empirické části mé práce.

3 Stěžejní psychologické teorie morálky

3.1 Piaget

Za počátek psychologie morálky je považována práce Piageta *The moral judgment of the child* (Morální úsudek dítěte) z roku 1932 (Piaget, 1948). Piaget navrhl zkoumat vývoj morálního usuzování u dětí na hře s pravidly (konkrétně si vybral hru Kuličky). Byl to právě Piaget, pro kterého byl klinický rozhovor stěžejní metodou. Jakožto dobrý pozorovatel a metodik si všímal sám toho, co děti přirozeně zajímá a jaké kladou sobě a dospělým otázky. Na základě analýzy vztahování se dětí k pravidlům hry a jejich chápání pravidel hry formuloval dva kocepty – autonomní a heteronomní morálku. Další koncepty, jako subjektivní a objektivní odpovědnost, kooperace, nátlak (*constraint*) a další, byly výsledkem zkoumání morálního usuzování dětí nad příběhy ze života (např. dítě ukradne rohlík kvůli hladu, druhé dítě ukradne mašli kvůli paradě – které dítě se více provinilo?).

Z nekonečné inspirace v Piagetově díle vybírám tentokrát inspiraci metodologickou. Piaget (1929) popisuje metodu testování, pozorování a klinickou metodu v úvodu ke své knize *The Child's Conception of the World*. V testování předkládáme otázky takovým způsobem, že podoba otázky a podmínky, za kterých je kladena, jsou pro každého respondenta stejné. Tím máme možnost získat škálu, která může sloužit jakou standard, k němuž je možné vztáhnout odpověď každého jednotlivého respondenta. Současně ale jsou takto získané výsledky pouze hrubé, pozbývající kontext. Přirozená mentální inklinace subjektu je v testování zkreslena, nebo zkreslení minimálně hrozí. Může se pak lehce stát, že respondent si otázku formulovanou předloženým způsobem nikdy nekladl, popřípadě by si ji tímto způsobem nikdy nepoložil.

Nejen z tohoto důvodu je podle Piageta tolik důležité pozorování. Vztahuje sice své pojetí pozorování k výzkumu myšlení dětí, domnívám se však, že tento postup lze uplatnit i u jiných výzkumů. Dle Piageta by pozorování mělo být začátkem každého výzkumu. Především bychom se měli zajímat o to, jaké otázky si subjekt klade přirozeně, spontánně. Formulace výzkumníkovy otázky pak má vycházet z toho, co je subjektu vlastní, co je mu přirozené a co vychází z jeho prostředí.

Třetím nástrojem výzkumníka je pak klinická metoda převzatá z psychiatrické a diagnostické praxe. Klinická metoda je experimentální v tom slova smyslu, že výzkumník současně formuluje problém, vytváří hypotézy, modifikuje podmínky a nakonec kontroluje

každou hypotézu tím, že sleduje reakce subjektu na otázky kladené během konverzace – klinického rozhovoru. Tato metoda vyžaduje skutečně dlouhou praxi. Na jednu stranu musíme správně pozorovat a dobře rozlišit, kdy je vhodné nechat subjekt mluvit volně bez přerušování jeho projevu. Současně je však potřeba neustále mít formulovanou pracovní hypotézu, teorii, kterou je nutné prověřit. Nebezpečí metody spočívá (kromě jiného) v přisuzování buďto minimální nebo naopak maximální hodnoty tomu všemu, co subjekt říká. Za chybné lze považovat, když každou odpověď respondenta považujeme za „zlato“, stejně jako to, když každou odpověď považujeme za „brak“. Schopnost odlišit „zrno od plev“, podstatné od nepodstatného, vyžaduje značnou citlivost, kterou výzkumník získá praxí. Současně je důležité udržet každou odpověď v (mentálním) kontextu, v němž byla vyslovena.

Schopnost rozlišovat mezi individuálními reakcemi respondentů musí být výsledkem praxe a zkušenosti. Výsledkem pak je náš pokus o klasifikování odpovědí respondentů a jejich představení pomocí kategorií.

Během výzkumu myšlení dětí rozlišil Piaget pět typů reakcí, které se objevily u dětí během jeho klinického zkoumání. Jelikož jeho empirická zkušenost připomíná tu mou, představím je zde alespoň ve stručnosti:

- náhodná odpověď (*answer at random*), tzn. dítě řekne, co ho napadne
- romantika (*romancing*), tj. dítě zodpoví otázku bez nějaké hlubší reflexe, přičemž své odpovědi vlastně ani samo nevěří
- předpokládaný názor (*suggested conviction*), tzn. dítě říká, co examinátor chce slyšet, aniž se samo pro sebe nad otázkou zamýšlí
- emancipovaný názor (*liberated conviction*), tj. situace, kdy dítě se nad otázkou zamýšlí, ale jde o otázku, která je pro něho nová.
- přirozený názor (*spontaneous conviction*), tj. dítě o problému, či otázce už dříve přemýšlelo, má názor již vytvořený (Piaget, 1929)

Na základě předkládání příběhů dětem a vedení klinického rozhovoru o nich, ale také na základě pozorování (Piaget měl několik vlastních dětí, přičemž řada jeho výzkumných otázek se zakládá na důkladném a zaznamenaném pozorování vlastních dětí) formuloval Piaget (1948) dva typy morálky: heteronomní a autonomní morálku. Crain (2011) tuto teorii morálního vývoje označuje jako dvoustadiální (*two-stage theory*), Piaget (1948) hovoří o dvou morálkách. Morálka nucení či heteronomie (*morality of constraint or of heteronomy*) je utvářena na základě tlaku rodičů (a jiných autorit) na dítě, kteří jsou pro něho zprostředkovateli zákona a v očích dítěte jsou nezpochybnitelní. Jednostranný respekt vůči autoritě je zdrojem pocitu povinnosti a plodí u malých dětí morálku poslušnosti

charakterizovanou heteronomií (Piaget, Inhelderová, 2007). Tresty jsou pak v logice morálky heteronomie chápány jako odčistiující tresty (*expiatory punishments*), tzn. očisťují viníka a navracejí vztahu jeho ztracenou rovnováhu. Vývojově vyšší je pak morálka kooperace a autonomie (*morality of cooperation or of autonomy*) (Piaget, 1948). Pokrok v sociální spolupráci a další vývojové pokroky mají za následek, že dítě začne chápat nové morální vztahy, které jsou založeny na vzájemné úctě a vedou k autonomii (Piaget, Inhelderová, 2007). K autonomní morálce je dítě vedeno, když jsou mu trpělivě vysvětlovány skutečné důsledky jeho chování. V tomto případě je dostatečným trestem pocit, že solidarita mezi partnery byla narušena. Pravidla již nejsou přijímána z toho důvodu, že je autorita vyžaduje, nýbrž sám subjekt pravidla přijímá, protože mu připadá dobré je dodržet. Autonomie je rozvíjena v procesu spolupráce (Piaget, 1948). V dětském věku je rozvíjena například prostřednictvím her s vrstevníky.

3.2 Kohlberg

Piagetovým nejnámějším pokračovatelem je Kohlberg. Ve své disertační práci *The Development of Modes of Moral Thinking and Choice in the Years 10 to 16* z roku 1958 představuje Kohlberg (1994) svou metodu měření morálního vývoje dětí pomocí rozhovorů o hypotetických dilematických situacích. Pro ilustraci vzpomeňme kupříkladu slavné Heintzovo dilema, zda má ukrást lék pro svou umírající ženu, když mu lékárník není ochoten slevit ani prodat lék na dluh. Po předložení příběhu, který znamená skutečné dilema i pro dospělého člověka, pokračoval Kohlberg řadou doplňujících otázek. Nespokojil se při tom pouze s odpovědí: „Ano, má lék ukrást:“ nebo: „Ne, nemá lék ukrást.“ V případě kladné odpovědi pokračoval Kohlberg následovně:

- *Bylo to správné, aby to udělal, nebo měl právo to udělat?*
- *Pokud to nebylo správné, udělal by to skutečně dobrý člověk?*
- *Je to manželova povinnost lék ukrást (nebo záleží na tom, jak moc má rád svou ženu?)*
- *Představ si, že to není Heintzova manželka, kdo umírá, ale je to jeho nejlepší přítel. Rodina Heintzova nejlepšího přítele nemá dostatek peněz na to, aby zaplatila lék. Má Heintz lék ukrást?*

V případě záporné odpovědi Kohlberg pokračoval:

- *Bylo to špatně to tak udělat? Jak se cítí?*
- *Udělal by to takhle dobrý člověk?*
- *Může něco, co by udělal každý, být špatné?*

- *Je to manželova povinnost ukrást lék?*
- *Představ si, že to není Heintzova manželka, kdo umírá, ale Heintz sám. V takovém případě má lék ukrást, aby nezemřel?*

V případě kladné i záporné odpovědi (pokud respondent odpovídá ano i ne) měl Kohlberg připraveny tyto otázky:

- *Má lékárník právo požadovat tak moc? (pokud je zmíněn zákon) Neexistoval ale žádný zákon, který by stanovil, kolik si má za lék účtovat.*
- *Šel Heintz proti právu lékárníka, když lék ukradl?*
- *Heintz se rozhodl ukrást lék a vloupal se do obchodu. Lékárník slyšel hluk a šel do obchodu se zbraní. Nemohl vidět, že je to Heintz, ale začal na něho střílet. Bylo by to špatné, kdyby se lékárníkovi podařilo Heintze zastřelit, když se mu vloupal do obchodu?*
- *Je to horší někoho zabít nebo někoho okrást? Co to dělá horším?*
- *Představ si, že Heintz křičel na lékárníka, že toho nechá, ale lékárník mu nevěřil a střílel dál. Pokud by se Heintz nemohl dostat pryč, bylo by v pořádku, aby střílel zpátky na majitele a zranil ho nebo ho zabil, když by to byl jediný způsob, jak si zachránit život?*
- *Heintz nestřílel, ale dostal se pryč i s lékem. Ale lék na jeho manželku neúčinkoval. Lékárník ho poznal a policie Heintze zatkla. Měl by soudce poslat Heintze do vězení za ukradnutí léku, nebo by ho měl nechat na svobodě?*
- *Myslel by si soudce, že Heintz měl v této situaci lék ukrást?*
- *Soudce byl přísný a rozhodl, že Heintz bude 10 let ve vězení. Když lékárník tuto větu slyšel, šel za soudcem a požádal ho, aby případ nechal být a pustil Heintze na svobodu.. Měl by soudce Heintze propustit v takovém případě? (Kohlberg, 1994, s. 372-374)*

Řadu dalších doplňujících otázek měl Kohlberg připravenou ke zvýšení tlaku na ty, kteří si myslí, že manžel má lék ukrást, a kteří si nemyslí, že má lék ukrást. Podobných situací, jako je tato Heintzova, předkládal Kohlberg celkem deset. Ke každé situaci pak propracoval doplňující otázky, aby tak získal co nejpřesnější informace o tvorbě úsudku respondenta a jeho pevnosti či stálosti.

Stejně jako je Kohlberg systematický a precizní v sestavování dilematických příběhů, jejich předkládání a kladení doplňujících otázek, je důkladný i v kódování a hodnocení odpovědí. Ke každému příběhu vypracoval návod pro vyhodnocení (*rating guide*) a kódovací

formulář (*coding form*), pomocí nichž dospěl k definování stádií morálního vývoje (Kohlberg, 1994). Pouze pro úplnost je připomeňme.

Prekonvenční úroveň je charakterizována tím, že dítě rozpozná dobré a zlé, špatné a správné, ale hodnotí činy podle následků nebo podle fyzické síly těch, kdo pravidla vymysleli. Prekonvenční úroveň je rozdělena do dvou stádií:

- stádium 1. Orientace na trest a poslušnost (*the punishment-and-obedience orientation*)
- stádium 2. Účelové myšlení (*the instrumental-relativist orientation*)

Na konvenční úrovni jsou očekávání rodiny nebo skupiny hodnotná bez ohledu na následky činů. Nejedná se pouze o konformitu, ale o loajalitu a aktivní udržování, podporování, ospravedlňování řádu. Jedinec se plně identifikuje se skupinou, do které patří. Tato úroveň obsahuje dvě stádia:

- stádium 3. Shoda s ostatními nebo dobrý chlapec-dívka (*the interpersonal concordance or „good boy – nice girl“ orientation*)
- stádium 4. Orientace na zákon a příkaz (*the „law and order“ orientation*)

Postkonvenční úroveň je typická jasným úsilím definovat morální hodnoty a principy, které mají platnost nezávisle na autoritě skupin nebo osob (a nezávisle na identifikaci jedince se skupinou). Tato úroveň má dvě stádia:

- stádium 5. Sociální úmluva (*the social-contract, legalistic orientation*);
- stádium 6. Univerzální etické principy (*the universal-ethical-principle orientation*) (Kohlberg, Hersch, 1977).

3.3 Gilliganová

3.3.1 Východiska a primární inspirace teorie

Teorie morálního vývoje Gilliganové (Gilligan, 2001) je částečně formulována jako protiklad, nebo spíše doplnění stávajících teorií. Z toho důvodu jsem nejdříve představila teorii Piageta (1929, 1948) a Kohlberga (1994), se kterými je zapotřebí se obeznámit, než se budeme zabývat tím, co na jejich teoriích Gilliganová kritizovala, a jak dospěla k pojmenování a definování morálky péče.

Kritika předchůdců

Gilliganová (Gilligan, 2001) byla původně Kohlbergovou spolupracovnicí. Pracovala s Kohlbergovými dilematy a dotazovala se žen, přičemž dle jejího názoru Kohlbergova teorie nezachycuje specifika ženského hlasu v otázce morálky. Všimla si, že data v Kohlbergově výzkumu byla získána pouze z rozhovorů s muži a považovala to za velký nedostatek. Logiku chlapcova myšlení je podle ní možné dobře zinterpretovat pomocí Kohlbergovy koncepce. Mužská morálka se podle jejího názoru točí kolem pravidel, práv a abstraktních principů. Interpretace pro dívčino myšlení však chybí.

Co se však týká Piageta, nepochopila jej Gilliganová zcela správně. Kohlbergovými respondenty byli sice pouze muži, ale Piaget (1948) měl mezi respondenty také dívky. Její výtky, že stávající teorie morálky byly vytvořeny muži z dat získaných na mužích, není zcela oprávněná. Piaget si všiml toho, že smysl pro právo (*legal sense*) je u dívek méně propracovaný než u chlapců. Piaget neřekl, že dívky jsou méně rozvinuté, ale všiml si, že dívky byly spíše orientované na toleranci, inovaci pravidel a kooperaci. Během her se nezajímaly tolik o pravidla a nebyly tak zainteresované do jejich tvoření a kodifikování. Řada jeho výzkumů byla započata pozorováním vlastních dětí, v otázce morálky pak dcery Jacquelin. Podle Turiela (2006) Gilliganová Piageta misinterpretovala, když se domnívala, že chápe dívky jako méně rozvinuté.

Kromě toho, že Kohlberg (1994) do své původní studie ženy vůbec nezahrnul, další jeho studie, v nichž byly již ženy zahrnuty, přinesly zprávu o tom, že ženy častěji skórují ve 3. stádiu, zatímco muži ve 4. stádiu (Kohlberg, Kramer, 1969). Gilliganová kritizovala obojí – jak to, že teorie byla formulována pouze na datech získaných od mužů, tak Kohlbergův závěr, že ženy končí svůj morální vývoj na nižším vývojovém stádiu než muži.

Podle Gilliganové (Gilligan, 2001) problém tkví v tom, že v témže dilematu může jeden či druhý, žena či muž, spatřovat něco jiného – dva odlišné morální problémy. Tím, že Kohlberg do své primární studie nezahrnul ženy, nezachytil jistou oblast morálky. Gilliganové výzkumy (Gilligan, 1987) kromě jiného ukázaly, že pokud bychom vyloučily ženy ze zkoumaného vzorku, důraz na péči by z morálního usuzování zcela vymizel. Gilliganová tento nedostatek odhalila při studiu žen a původně tuto „oblast morálky“ považovala za specificky ženskou, tedy ženskou morálku.

Formulování morálky péče

Nedostatky, které Gilliganová (Gilligan, 2001) spatřovala v práci svých předchůdců, ji vedly k formulování vlastní teorie morálního vývoje. Tuto „jinou“ morálku Gilliganová nazvala morálkou péče a původně ji považovala za vlastní „pouze“ ženám (Gilligan, 2001), později „spíše“ ženám (Gilligan, 1989; Gilligan, Attanuci, 1988).

Gilliganové citlivost vůči nepochopení, až podceňování, žen bychom měli chápat také v kontextu doby, ve které vznikala. V době, kdy ženy vybojuvávají své rovnocenné postavení vůči mužům je pak pochopitelné, s jakým důrazem na hodnotu ženského hlasu Gilliganová svá zjištění prezentuje. Odmítá myšlenku, že by ženy byly méně morálně vyspělé. To je podle ní chybný závěr jejích předchůdců, kteří zaměnili smysl pro spravedlnost se smyslem pro morálku.

Pro lepší orientaci v teoriích je dobré si ujasnit, jakou terminologii (nejen) Gilliganová užívá. Piagetovu a Kohlbergovu teorii morálky označuje jako mužskou, dominující, či dokonce patriarchální. Jde podle ní o morálku spravedlnosti, která pracuje v logice rovnosti a vzájemnosti. Užívá také termín „morální orientace“, v tomto případě orientace na spravedlnost. Morální orientace na spravedlnost je podle Gilliganové více kontextově nezávislá a uvažování v rámci této orientace je více abstraktní a hypotetické.

„Druhou“ či „jinou“ nebo „novou“ morálkou Gilliganová myslí ženskou morálku, kterou pojmenovává jako morálku péče. Její logikou je logika mezilidských vztahů. Někdy používá také označení orientace na péči. Morální orientace na péči je podle Gilliganové více kontextově závislá, vycházející z reálné situace.

3.3.2 Morálka péče dle Gilliganové

Definice morálky péče a pojetí konfliktu

Definici morálky péče staví Gilliganová do značné míry na protikladu k morálce spravedlnosti: *„Ženská konstrukce morálního problému jakožto problému péče a odpovědnosti ve vztazích (na rozdíl od koncepce práv a pravidel), váže vývoj morálního myšlení žen na změny v jejich chápání odpovědnosti a vztahů, tak jako koncepce morálky jakožto spravedlnosti spojuje tento vývoj s logikou rovnosti a reciprocity. Jádrem etiky péče je tedy psychologická logika vztahů, která je v kontrastu s formální logikou spravedlnosti“* (Gilligan, 2001, s. 97). Podle Gilliganové Kohlberg předestřel svým respondentům konflikt mezi morálními normami a poté zkoumal logiku jeho rozřešení. Doplňujícími otázkami je

odhalována vlastní struktura morálního myšlení. Podstatou je síla logiky a pravda je nalezena v matematice. Morální dilemata jsou v podstatě takové matematické příklady s lidmi. Nástrojem řešení předložené situace je rozum. Důležitá je způsobilost přemýšlet o myšlení a logicky zdůvodňovat věci.

Řešením konfliktu v rovině morálky spravedlnosti je spravedlivé řešení (*fair solution*), zatímco v rovině morálky péče je hledáno sjednocující řešení (*inclusive solution*). Gilliganová (Gilligan, 1989) uvádí názorný příklad rozporu dvou dětí, kde každé si chce hrát na něco jiného – jeden na sousedy, druhý na piráty. Nabízí se řešení střídat se, což je řešení v rovině spravedlnosti a rovnosti, přičemž hra každého jednotlivce zůstane neporušena. Druhým řešením je transformace obou her a vznik nové, tj. hra na piráty, kteří bydlí v sousedství. V tomto řešení nejenže každé dítě vstupuje do imaginárního světa toho druhého, ale zároveň mění tento svět svou přítomností: „*Zatímco spravedlivé řešení chrání identitu a zaručuje rovnost v kontextu vztahů, inkluzivní řešení mění identitu skrze zkušenost vztahu*“ (Gilligan, 1989, s. 56).

Podle Gilliganové (Gilligan, 2001) ženský způsob přemýšlení o problému nevidí dilema jako matematický problém s lidmi, ale vnímá je jako příběh lidských vztahů. Kritériem je zachování lidských vztahů a k tomuto cíli je řešení příběhu vedeno. Podstatné v této logice není, zda má někdo na něco právo nebo nemá, ale podstatné jsou vztahy a důsledky jednání pro vztahy. Chápání morálky pramení z uznání vztahu, z víry v komunikaci, která je způsobem řešení konfliktů. Morálka je podřízena udržení spojitosti – zachování vztahu. Vztahy je potřeba si představovat jako síť, nikoli jako hierarchii. V síti je pak viditelná vzájemná propojenost.

Teoretizace propojenosti

Podle Gilliganové (Gilligan, 2001) je morální imperativ, který oslovuje ženy, jiný než ten, který oslovuje muže. Morální imperativ vybízí ženy k péči a odpovědnosti rozpoznat opravdové trápení a tomu ulevit. Mužům se morální imperativ jeví spíše jako příkaz respektovat práva druhých. Gilliganová (Gilligan, 1995) vyzývá k posunu paradigmatu. Nejde podle ní pouze o problematiku morálky, ale o změnu chápání konceptu celého světa. Vnímat a *slyšet* bychom měli rozdíl mezi patriarchálním hlasem (*patriarchal voice*) a hlasem vztahů (*relational voice*). Teoretizování propojenosti, jako primární a fundamentální v lidském životě, vede k nové psychologii, která posunuje zázemí i pro filozofii a politiku. Diskurs zohledňující vztahy může a měl by podle ní nahradit patriarchální konstrukci vztahů. Ženy jsou podle autorky v patriarchálních rodinách svázány vnitřní i vnější povinností pečovat a

nestěžovat si. Naše pozornost by měla být otočena a zaměřena na, pro člověka typickou, touhu po vztahu, potěšení ze spojení a schopnost vytvořit přetrvávající vztahy.

Metodologie

Kromě nových myšlenek, nového paradigmatu, přichází Gilliganová (Gilligan, 2001) především s novou metodologií. Ta se zrodila na základě její empirické zkušenosti. Jako spolupracovnice Kohlberga používala původně jeho hypotetická dilemata k výzkumu mravního usuzování. Ve svém výzkumném vzorku však měla ženy (na rozdíl od Kohlberga) a začla si všimnout jistých zvláštností a odlišností od Kohlbergovy empirické zkušenosti.

Gilliganová popisuje, jak doplňující otázky k Heintzově dilematu dívky znejistovaly a jak se vedle strachu promluvit vlastním hlasem projevilo i vzájemné nepochopení (mezi výzkumníkem a respondentem). Tato zkušenost s užitím Kohlbergových hypotetických dilemat ji vedla k tomu, aby se zabývala skutečně žitými dilematy a to speciálně u žen: „*Pouze když je skeletovým životům hypotetických lidí dodán skutečný obsah, lze zvážit sociální nespravedlnost, kterou jejich morální problémy mohou odrážet, a představit si individuální utrpení, o němž tyto morální problémy mohou vypovídat nebo které může vzejít z jejich řešení*“ (Gilligan, 2001, s. 121). Všimla si totiž, že úsudky žen jsou více vázány na kontext (než ty mužské). Takovým reálně žitým dilematem pro Gilliganovou bylo zvažování interrupce těhotnými ženami, které kontaktovaly lékařskou kliniku s žádostí o provedení interrupce. Ještě než byla interrupce provedena, Gilliganová vedla s těmito ženami (celkem 29 těhotných žen) rozhovor o jejich situaci, o jejich dilematu. Data z těchto rozhovorů se staly základem pro formulování morálky péče (Gilligan, Belenky, 1994).

V rozvíjení nového přístupu ke zkoumání morálky Gilliganová pokračovala. Zaměřila se jednak na dilematické situace, které respondent sám prožívá, a dále pak navrhovala dotazovat se respondentů, jaké situace z vlastního života považují za morálně dilematické. Tento postup používali a propracovali její následovníci (Lyons, 1983; Skoe, Marcia, 1991).

Skoeová a Marcia (Skoe, Marcia, 1991) ve svém výzkumu morálky použili jednak dilema generované respondentem – *real-life* dilema, a jednak dilemata vytvořená výzkumníkem. V první části rozhovoru se ptali respondenta na osobní zkušenost s morálním konfliktem asi takto:

- *Byl jsi někdy v situaci, kdy sis nebyl jistý tím, co je správné udělat?*
- *Měl jsi někdy morální konflikt?*
- *Můžeš popsat morální konflikt?*
- *Můžeš popsat danou situaci?*

- *Co pro tebe bylo tím konfliktním v této situaci?*
- *Co jsi dělal?*
- *Myslel sis, že je to správné to udělat?*
- *Jak jsi věděl, že právě to je to správné, co udělat?* (Skoe, Marcia, 1991, s. 303-304)

V druhé části rozhovoru je respondent vyzván reagovat na dilemata, která výzkumník předem připravil. Skoeová a Marcia používali celkem tři dilemata pojmenovaná podle hlavních protagonistek – Lisa, Betty a Kristine dilema. Jako příklad uvádíme Kristine dilema: „*Kristine, 26 letá žena, se rozhodla žít sama poté, co poslední tři roky sdílela apartmán se spolubydlicí. Zjistila, že je teď mnohem šťastnější, když má více soukromí a zvládne více práce a studijních povinností. Jednoho dne její matka, kterou dlouho neviděla, protože spolu nevycházely příliš dobře, zazvoní u dveří se dvěma velkými kufry, že je sama a chce bydlet s Kristine. Co myslíš, že má Kristine udělat? Proč?*“ (Skoe, Marcia, 1991, s.304). Odpovědi a reakce respondentů na předkládaná dilemata byly vyhodnocovány a přiřazovány k jednotlivým úrovním morálního vývoje tak, jak je popsala Gilliganová (Gilligan, 2001). Jedná se tedy o stejný způsob vyhodnocování odpovědí, jaký jsem použila i já v empirické části této práce.

Pojetí self

Self je tradičně definováno v termínech separace, avšak Gilliganová (Gilligan, 1989) nabízí jiný způsob popsání self, který vychází z její zkušenosti s výzkumem žen. Nový způsob chápání self nevychází z toho, že druzí jsou popisováni jako objekty pro sebereflexi. Self není definováno na základě reflexe, ale na základě interakce s druhými.

Lyonsová (Lyons, 1983), spolupracovnice a pokračovatelka Gilliganové, koncept self propracovává. Vychází přitom z autentických odpovědí respondentů na otázku: „Popiš sebe sama“. K vyhodnocení odpovědí sestavuje schéma pro kódování, jehož výstupem je vyhodnocení sebevnímání respondenta jako:

- odděleného od ostatních (*separate/objective self*)
- propojeného s ostatními (*connected self*)

Dále Lyonsová rozlišuje dva způsoby vnímání mezilidských vztahů a vztahování se k druhým:

- vzájemnost (*reciprocity*)
- citlivost (*response*)

Vzájemnost je otázkou morálky spravedlnosti a citlivost/odezva otázkou morálky péče. Rozdíl mezi citlivostí/odezvou (*response*) a vzájemností (*reciprocity*) nespočívá v tom,

že jedni nebo druzí ve své řeči užívají více jeden a druhý termín, ale důraz je v pohledu citlivost (*response*) kladen na zaměření se na potřeby druhého.

Psychologický výzkum by se podle autorky měl zaměřit na zkoumání interakce. Nezabývat se jednotlivcem, ale párem, např. manžel – manželka, matka – dítě. Pojetí morálky v psychologickém chápání by podle ní mělo být širší, než jak jej nastínil Kohlberg.

Existence dvou konceptů self (odděleného od ostatních a propojeného s ostatními) byla prokázána např. ve výzkumu Pratta et al. (1990). Ukázalo se, že ti, kteří se vnímají jako odděleni od ostatních, vnímají se více individualisticky, mají méně sofistikovaný self-koncept a méně komplexní představy o osobních vztazích. V případě vnímání self jako propojeného s ostatními je tomu naopak. Zajímavé pak je, že pokud byl věk respondentů výzkumu (64 účastníků ve věku 35-85 let) zprůměrován, neukázaly se žádné genderové rozdíly. Při detailnějším pohledu na různé věkové skupiny se ukázalo, že muži středního věku mají více tendenci vnímat se jako oddělení od ostatních. Pratt et al. své poznatky shrnuje tím, že genderové rozdíly ve vnímání vlastní propojenosti s ostatními se nejspíše mají omezit na dobu aktivního rodičovství.

3.3.3 Morální vývoj dle Gilliganové

Připomeňme ve zkratce, že Gilliganová (Gilligan, 2001) upozornila na to, že Kohlbergova teorie morálního vývoje opomíjí jistá specifika, která Gilliganová připisovala ženám. Podle ní je vývoj ženy specifický a tato jeho specifika zachycuje ve své „vývojové sekvenci“ (*developmental sequence*), což jsou stádia morálního vývoje, u kterých můžeme říci, které stádium je vývojově vyšší a které vývojově nižší. Centrálním morálním problémem pro ženy, jak jej formulovala Gilliganová, je konflikt mezi já – self a druhými. Propojenost s druhými je pro morálku péče klíčová. Jednotlivá stádia vývoje se odlišují podle rozdílných způsobů uvažování o této propojenosti nebo podle odlišných modů chápání propojenosti.

Gilliganová sama se propracování modelu vývoje ve svých pracech příliš nevěnuje. Ona i její pokračovatelé se spíše soustředí na obhájení existence „jiné“ morálky, než je dosavadní morálka spravedlnosti. Přiřazování respondentů k jednotlivým stádiím je sice dokumentováno konkrétními ukázkami z rozhovorů, avšak není prezentován přesný návod na přiřazování ke stádiím. Z toho důvodu považuji za obzvláště důležité teorii a popis stádií podrobně nastudovat, stádiím porozumět a získat tak citlivost vůči uplatnění teorie v praxi.

Jedním z možných zdrojů porozumění teorii vývoje podle Gilliganové jsou učebnice psychologie morálky. Nabízí možnost, jak lze její teorii chápat a interpretovat. Podle Vacka

(2011) jsou Gilliganovou navrhovaná stádia morálního vývoje (Gilligan, 2001 dle Vacek, 2011) modifikací Kohlbergových stádií s ohledem na rozvoj morálky péče a odpovědnosti. Shodně s Heidbrinkem (1997) pak pojmenovává Gilliganové tři stádia a dvě přechodové fáze následovně: Prekonvenční stádium, první přechodná fáze, konvenční stádium, druhá přechodná fáze, postkonvenční stádium. Jednotlivá stádia popisuje takto:

- Prekonvenční stádium – orientace na individuální přežití, mé Já je jediným objektem péče.
- První přechodná fáze – od egoismu k odpovědnosti, orientace na sebe je rozpoznána, vede k rozporu mezi egoismem a odpovědností. Dělat věci správně souvisí s potřebou sociálního přijetí.
- Konvenční stádium – dobro je altruismus, preferována je péče o slabší bez ohledu na vlastní zájmy a potřeby. Prosazování svého Já je v tomto stádiu považováno za nemorální.
- Druhá přechodná fáze – rozpor mezi egoismem a altruismem není již hodnocen podle kritérií konvenčního dobra, ale podle kritérií pravdy. Je možné být současně zodpovědnou za sebe i za druhé.
- Postkonvenční stádium – morálka nenásilí. Naše potřeby nemusí být v rozporu. Moje angažovanost je svobodně zvoleným morálním principem, který zahrnuje i péči o vlastní osobu.

Gilliganová sama (Gilligan, 1977, 2001) vývojová stádia popisuje ve svých nejranějších pracech. Stádia jsou vytvořena na základě rozhovorů s těhotnými zvažujícími potrat, tedy jde o situaci rozhodování se pro nebo proti potratu. Jak upozorňuje Dvořáková (2007), nemluví Gilliganová o stádiích, ale o fázích vývoje. Slovo stádium autorka skutečně nepoužívá, sama hovoří o úrovních (*level*) morálního úsudku. Podstatné však je, že zatímco Kohlberg (1994) ve své teorii předpokládá neměnnou posloupnost jednotlivých stádií, Gilliganová o ní nehovoří. Pokud tedy hovořím o stádiích i v rámci teorie Gilliganové, jsem si při tom vědoma povahy Gilliganové práce a charakteru její teorie morálního vývoje (a samozřejmě jejího rozdílu oproti Kohlbergově teorii).

Gilliganová (Gilligan, 1977) úrovně morálního úsudku nazývá a definuje takto:

- Úroveň 1: Orientace na individuální přežití (*Level 1: Orientation to Individual Survival*)
- První přechod: Od sobeckosti k zodpovědnosti (*The First Transition: From Selfishness to Responsibility*)

- Druhá úroveň: Dobrota jako sebeobětování (*The Second Level: Goodness as Self-Sacrifice*)
- Druhý přechod: Od dobroty k pravdě (*The Second Transition: From Goodness to Truth*)
- Třetí úroveň: Morálka nenásilí (*The Third Level: The Morality of Nonviolence*)

V knize *Jiným hlasem* (původní vydání z roku 1982, český překlad z roku 2001) autorka literárním stylem popisuje jednotlivá stádia, přičemž tato stádia vývoje nejsou zcela jasně pojmenována a striktně vymezena. Bez čtení ukázek odpovědí respondentů by pochopení stádia snad ani nebylo možné. Morální vývoj lze vystihnout takto: Ženský morální úsudek se nejprve soustředí na přežití, potom se zabývá dobrotivostí a nakonec dochází k reflektivnímu pochopení péče, jakožto nejvhodnějšího vodítka řešení konfliktů v lidských vztazích.

Vývoj začíná stádiem péče o sebe sama a zajištění vlastního přežití. Měla bych a chtěla bych je pro ženu totožné. Zaměřuje se na sebe sama a myslí zcela pragmaticky. Prioritou je ochrana sebe sama a to má přednost před vším ostatním. V některých situacích záměrně volí izolaci, aby uchránila sama sebe před zraněním. Morálka je pak v tomto stádiu otázkou sankcí ukládaných společností.

První přechodová fáze je charakteristická tím, že péče o sebe sama je zhodnocena jako sobeckost. Nastupuje jakési uvědomění si vztahu a propojenosti s druhými. K těmto významným druhým existuje zodpovědnost, jako například rodičovská zodpovědnost vůči péči a ochraně dítěte. Uvědomění si této zodpovědnosti a kladení si otázky, jak nebýt sobecká a být zodpovědná, je vykročením k účasti na společenském dění (Gilligan, 1977, 2001).

V druhé fázi morálního vývoje se morální úsudek opírá o společně sdílené normy a očekávání. Svou přináležitost ke společnosti stvrzuje žena tím, že přijímá sociální hodnoty. Záleží jí na společenském konsensu o tom, co to vlastně znamená být dobrá. Konvence ženě praví, že se má sebeobětovat. Cítí se být zodpovědná za činy druhých a cítí, že druzí jsou zodpovědní také za její činy. V tom spočívá její představa o vzájemnosti. Zároveň však nastává konflikt mezi chtěla bych a měla bych. Žena nepečuje o sebe sama a sebeprosazení se stává nebezpečným, protože jí může přinést kritiku a opuštění. Stejně tak je sebeprosazení nebezpečné tím, že je potenciálně nemorální, protože může vyvolat zranění. Pečovat má žena i sama o sebe a to v této fázi nedělá, čímž vzniká nerovnováha (Gilligan, 1977).

Uvědomění si nerovnosti v udílení péče (druzí péči od ženy mají, ale ona sama nepečuje o sebe) přichází během druhé přechodové fáze. Vztah mezi já a druhým je přehodnocován. Žena začíná zkoumat logiku sebeobětování v rámci morálky péče. Znovu se

objevuje pojem „sobecký“: „...žena se začíná ptát, zda je to sobecké nebo zodpovědné, morální nebo nemorální zahrnovat své vlastní potřeby do okruhu své péče“ (Gilligan, 1977, str. 498). Od dobrotivosti se posunuje k pravdě o tom, že i ona sama má své potřeby.

Ve třetím stádiu morálního vývoje je nalezena odpověď na otázku, jak se nezpronevřit sama sobě a přitom se držet své zásady neubližovat ostatním. Nachází způsob, jak sladit původně neslučitelné koncepty sobeckosti a zodpovědnosti. K tomu je zapotřebí nové pochopení já – self a znovudefinování pojmu morálka. Morálka již není posuzována podle toho, jak se jeví druhým, nýbrž podle reality svého záměru a důsledku. Sebeobětování je zhodnoceno jako konvence, kterou je potřeba odmítnout, protože má v sobě sílu ublížit. Univerzální povinností se stává péče. Tato povinnost péče, či povinnost pečovat, se vztahuje jak k ostatním, tak k sama sobě. Vlastní potřeby jsou stejně důležité jako potřeby druhých. Zodpovědnost je tedy rozšířena i na já – self. Dynamika lidských vztahů je lépe pochopena – já a druhý jsme vzájemně propojeni, z toho důvodu není sebeobětování šťastným řešením, protože má v sobě potenciál zranit. Žena se učí nést zodpovědnost za svá vlastní rozhodnutí, vnímat hodnotu vlastních potřeb. Žena dospívá do stádia šedé a přestává vidět věci pouze černo-bíle (Gilligan, 1977, 2001).

3.3.4 Etika péče

Počátky etiky péče a vymezení přístupu

Etika péče je dnes rozvíjející se filozofický proud a nenáleží pouze feministickému hnutí. Podnět k jejímu rozvoji dala kniha Gilliganové *Jiným hlasem*. Etika péče se rozvíjí teprve několik desítek let, což je velmi krátké období v historii lidského hledání odpovědi na otázku, jak máme žít.

Význam díla Gilliganové pro morální teorii nespočívá podle Heldové (Held, 2006) v tom, že ukázala, jak muži a ženy uvažují o morálních otázkách. Jeho význam spočívá v nastínění alternativy perspektiv, jejichž prostřednictvím lze interpretovat morální problémy. Perspektiva spravedlnosti zdůrazňuje univerzální morální principy, uvažuje, jak tyto principy aplikovat na konkrétní případy, a upřednostňuje racionální přístup. Perspektiva péče se více soustředí na potřeby lidí, uvažuje, jak udržovat či vylepšovat skutečné vztahy mezi lidmi. Ve vytváření morálních úsudků klade do popředí citlivost vůči situaci.

Tím, jak Gilliganová (Gilligan, 1977, 2001) ve svých původních pracích hovořila o péči a spravedlnosti dala podnět k tomu vnímat je jako protikladné. Podle Heldové (Held, 2006) jsou však obě důležité. Etika spravedlnosti se zaměřuje na otázky poctivosti, rovnosti,

individuálních práv, abstraktních principů a jejich uplatňování. Etika péče staví do centra své pozornosti ohleduplnost, důvěru, vnímavost vůči potřebám druhých a kultivování pečujících vztahů. Zatímco etika spravedlnosti hledá spravedlivé řešení sporu mezi individuálními zájmy a právy, etika péče chápe zájmy pečujících osob a těch, o které je pečováno, jako podstatně propojené, spíše než prostě neslučitelné. Spravedlnost chrání rovnost a svobodu, zatímco péče podporuje sociální vazby a spolupráci. Vidíme zde velmi různé důrazy na to, co by měla morálka reflektovat. Oba se přitom zjevně týkají něčeho, co má velký morální význam.

Pochopit a ocenit etiku péče můžeme, až když se seznámíme s jejím specifickým jazykem. Slova jako péče (*care*), zájem (*attention*), vcítění (*empathy*), odezva či citlivost (*response*), vzájemnost (*reciprocity*) a vnímání (*receptivity*) mají v rámci etiky péče speciální význam. Pečování (*caring*) je chápáno jako morální způsob života. Řada pojmů a termínů je užívána jak v etice péče, tak v etice spravedlnosti. V rámci etiky péče má však jiný význam (např. vzájemnost nebo závislost). Vzájemnost je kupříkladu chápána tak, že v jedné situaci jsem tím, kdo pečuje a v jiné budu zase já tím opečovávaným. Stabilní a šťastná manželství jsou takto vyvážená (Noddings, 2012).

Heldová (Held, 2006) uvádí, že označování tohoto přístupu pomocí slova „péče“ se některým teoretikům nezamlouvá. Proto se pokusili přijít s náhradami jako „etika lásky“ či „vztahová etika“. Diskurz se nicméně stále vrací k termínu „péče“, který je nejvhodnější. Noddingsová (Noddings, 2012) užívá pojem vztahová etika (*relational ethics*), čímž se snaží vystihnout, že základem je odezva druhého na akt péče. Tedy druhý rozpoznává, že je o něho pečováno.

Etika péče je svébytný teoretický přístup k morálním otázkám. Nelze jej jednoduše přidat či včlenit do nějakého zavedenějšího morálního přístupu. Proměňuje zaběhnuté způsoby interpretace morálních problémů a mění obvyklé představy o tom, jak by se mělo přistupovat k morálním otázkám. Může stavět na skutečně univerzální zkušenosti péče. O každého z nás, když jsme byli dětmi, někdo pečoval. Jinak bychom nebyli naživu. Etika péče nám umožňuje pochopit hodnotu, která je v péči obsažena, a porozumět tomu, jak z ní vyplývá zásada odmítat násilí (Held, 2006).

Pohled etiky péče na závislost a propojenost s druhými

Jedním ze základních stavebních kamenů tohoto, nejen filozofického, proudu je propojenost s druhými (*connection*). Vnímání vlastní propojenosti s ostatními si všimla Gilliganová (Gilligan, 1977, 2001) a na této propojenosti s ostatními vystavěla celou teorii. Propojenost s druhými má souvislost se závislostí (*dependency*), kterou ale můžeme chápat

dvěma způsoby. Za první může jít o protiklad nezávislosti, za druhé může jít o protiklad izolace. Ideologie nezávislosti jedince pak může snadno zastínit pozitivní zkušenost propojenosti, kterou můžeme zažít skrze závislost (*dependency*). Pro člověka je typické, že zažívá závislost na druhých po dlouhou dobu svého života (dětství a dospívání). Naši závislost či propojenost s ostatními bychom měli přijmout a chápat ji ve smyslu neizolovanosti. To, že jsme na ostatních závislí, znamená, že jsme s nimi propojeni a jsme tak uchráněni před izolací (Kittay, 2011). Být závislý neznamena pak v tomto pojetí být bezmocný, bez kontroly, ale znamená to, že mohu mít nějaký vliv – dopad na ostatní. Závislost nemusí být chápána jako „věžeňská koule na noze“. Závislost v pozitivním slova smyslu může vyjadřovat, že se můžeme spolehnout na to, že od druhých dostaneme pochopení, lásku a komfort (Gilligan, 1989).

Pokud však chápeme závislost ve smyslu tradičním, do jisté míry negativním, kdy nám vazba na druhé brání osobnímu sebezvoji, individuaci a oddělení se od významných druhých (*detachment*), pak uvažujeme v tradičním pojetí, kdy vazbou na druhé přicházíme o vlastní autonomii. Příkladem pak je období adolescence, kdy se adolescent má z této vazby (zejména na rodiče) vymanit a nabýt vlastní autonomii. Pokud ale budeme závislost na druhých chápat jinak, tedy nově jako protiklad izolace, pak můžeme získat i nový pohled na autonomii. Vlastní autonomie může být nabyta, ale může být zároveň uskutečněna v rámci propojenosti a provázanosti s ostatními. Autonomie může být dosaženo a vztahy přitom mohou být zachovány. Podle Gilliganové (Gilligan, 1989) je tou správnou cestou, a to nejen pro adolescenta, dialog. Ochota hovořit a riskovat nesouhlas je ústředním procesem adolescentního vývoje. Úkolem je zůstat zodpovědný vůči sobě i vůči druhým, nalézt takovou cestu, kdy jedinec nebude sobecky vydělovat ostatní a zároveň nebude ani obětavě vydělovat sebe sama.

Zodpovědnost

Vedle nového chápání závislosti etika péče nabízí i nové chápání zodpovědnosti. Pojetí zodpovědnosti (*responsibility*), jak se s ním Gilliganová (Gilligan, 2001) setkala ve svém výzkumu, může mít podobu běžného chápání zodpovědnosti, tzn. podobu osobního závazku a smluvní povinnosti. V druhém pojetí však může zodpovědnost znamenat chovat se zodpovědně ve vztazích, kde podstatná je vnímavost vůči potřebám druhých. Pro Gilliganovou bylo vnímání této odlišnosti v pojetí zodpovědnosti prvním impulsem pro slyšení ženského hlasu. K překonání tradičního kontrastu mezi egoismem a altruismem bylo

zapotřebí definovat novou podobu chápání self (než je ta tradiční) a nový způsob morálního usuzování, než byl dosavadní, dle Gilliganové mužský (Gilligan, 1989).

Rysy etiky péče

Uchopit etiku péče není zcela snadný úkol. Gilliganová (Gilligan, 2001) jako její zakladatelka je pro čtenáře nelehká zejména kvůli svému stylu psaní. Běžně ve svých pracích propojuje citace respondentů s jejich interpretacemi a teoretizacemi, v zásadě přebíhá od psychologického výzkumu k filozofii. Kromě základního vymezení etiky péče a nastínění její terminologie se pokusím ji shrnout v několika bodech, které by etiku péče co nejpřesněji charakterizovaly:

- 1) V centru pozornosti etiky péče stojí zásadní morální význam naslouchání a vycházení vstříc potřebám konkrétních druhých, za něž neseme odpovědnost.
- 2) Etika péče zdůrazňuje morální význam odpovědnosti za to, zda vycházíme vstříc potřebám těch, kteří závisí na druhých.
- 3) Emoce, jako je sympatie, empatie, citlivost a vstřícnost jsou chápány jako morální emoce, které nám pomáhají porozumět situaci. Je třeba je kultivovat nikoli z příkazu rozumu, nýbrž proto, abychom dokázali lépe rozpoznat, co je morálně žádoucí.
- 4) Etika péče se staví k nárokům konkrétních druhých, k nimž máme skutečný vztah, čelem. Požadavek nestrannosti nemá v etice péče přednost před faktickými vztahy.
- 5) Důraz je kladen na udržování či rozvíjení skutečného lidského vztahu s konkrétními druhými lidmi. Osoby v pečujících vztazích jednají zároveň pro dobro své i pro dobro druhých. Charakterizuje je postoj, který není ani egoistický, ani altruistický. Alternativa egoismu a altruismu je alternativou pro konfliktní situace, avšak prospěch, o který jde ve vztahu péče, implikuje společný prospěch obou ve vztahu a prospěch vztahu samého.
- 6) Pro etiku péče je typické, že osoby pojmá jako existující ve vztazích a vzájemných závislostech. Každý člověk je zpočátku jako dítě závislý na těch, kdo mu poskytují péči, a i v průběhu našeho dalšího života zůstáváme na druhých podstatně závislími. Naše vztahy jsou součástí toho, co vytváří naši identitu. To neznamená, že bychom se nemohli stát autonomními. Autonomie, o kterou usiluje etika péče, je schopnost přetvářet a kultivovat nové vztahy.
- 7) Etika péče od nás často požaduje, abychom přijali odpovědnost, zatímco liberálně individualistická morálka se zaměřuje na to, jak bychom měli žít každý sám za sebe. Máme se stát autonomními a zodpovědnými, ale ne individualistickými (Held, 2006).

Možné implikace etiky péče pro výchovu a vzdělávání

Noddingsová (Noddings, 2012) na ilustrativním příkladu ukazuje rozdíl v tradičním přístupu a přístupu etiky péče v oblasti výchovy. Představme si, že desetileté dítě řekne své babičce něco zraňujícího. V tradičním přístupu by jeho matka řekla: „Jak by ses cítil, kdyby tobě někdo řekl něco takového?“ Taková otázka je účinná, pokud chceme vyvolat výčitky svědomí a pocit viny. Může ale také vyvolat obranou reakci: „Mě by to nevadilo. Je přecitlivělá.“ V přístupu péče by pak reakce matky byla asi následující: „Jak si myslíš, že se babička cítila, když si jí to řekl?“ Cílem a hlavní myšlenkou je povzbudit děti k tomu, aby přemýšlely o ostatních a pokusily se pochopit, jak se mohou druzí cítit. Snahou je vybudovat v dítěti dispozici k pečování, zvyklost naslouchat a cítit s druhými. Noddingsová (Noddings, 1995) dochází dokonce tak daleko, že navrhuje zařadit péči do učebních osnov škol. Za velmi inspirativní považují její konkrétní návrhy, jak by podle ní měla být témata péče (např. péče o sebe, péče o intimitu druhých, o živý a neživý svět a péče o ideje) vyučována v rámci běžného kurikula.

3.3.5 Kritika a diskuse Gilliganové práce

Gilliganová svou prací rozpoutala velkou diskusi nejen v oblasti psychologie morálky. Ne všechny reakce na její práci lze považovat za čistou kritiku, někdy se jedná o rozšíření její teorie, pozměnění či reinterpretování. Možná bychom mohli více, než-li o kritice, mluvit o diskusi, kterou práce Gilliganové vyvolala. Velkého ohlasu (ať už kritického nebo jiného) se Gilliganová dočkala právě proto, že svou prací zaujala.

Gilliganová byla kritizována za to, že její vzorek (24 těhotných žen zvažujících interrupci) byl příliš malý, že její interpretace jsou zatíženy jejími vlastními názory a že není zcela jasné, jakým způsobem odpovědi respondentů vyhodnocovala (tj. chybí kódovací schéma - *coding scheme* a statistická analýza výsledků).

Gilliganová sama na některé kritiky reagovala a některé nedostatky odstranila ve svých dalších výzkumech, které vedla ona sama, nebo její spolupracovníci (např. propracování kódovacího schématu - Lyons, 1983; zahrnutí mužů do výzkumu – Gilligan, Attanucci, 1988). Kritika a diskuse vedla výzkum dalšími několika proudy:

- prověřování existence dvou morálek – spravedlnosti a péči, nebo-li dvou morálních orientací

- ověřování, zda morálka péče je skutečně kontextově závislá, jak Gilliganová tvrdí, zatímco morálka spravedlnosti je více schopna abstrahovat od kontextu
- ověřování mužsko-ženského rozdělení morálky, tj. mužská morálka je morálkou spravedlnosti, zatímco typicky ženská morálka je morálkou péče

Odbornou diskusi ke Gilliganové práci se pokusím zmapovat nejen v rámci těchto tří proudů.

3.3.5.1 Kritika zejména metodologická

Některé autory (např. Luria, 1986; Nails, 1983; Vasudev, 1988) popudila práce Gilliganové (Gilligan, 2001) natolik, že sepsali kritiku jejího výzkumu primárně zaměřenou na metodologii jejího výzkumu. Jiní spíše konfrontují své vlastní zjištění se zjištěními Gilliganové. Kritika výzkumu, kterou považují za kritiku metodologie, je mířena na to:

- jak a koho se Gilliganová dotazovala (tj. nereprezentativnost vzorku, interupce jako specifický morální problém)
- jak data kategorizovala a jak je prezentuje (chybí kódovací schéma - *coding scheme*, interpretace, citace, teoretické spekulace a diskuse nejsou jasně odděleny)
- jak vyvozuje závěry z dat, jak je generalizuje (předpojatost, zaujatost až ideologie)

Turiel (2006) jako metodologický problém Gilliganové výzkumu uvádí, že většina dat použitých k formulování úrovní usuzování v rovině morálky péče (*care reasoning*) byla získána z rozhovorů o interupci. Interupce je podle něho záležitost s velmi specifickými znaky a nelze úsudky o ní generalizovat na jiné morální záležitosti.

Navíc ani usuzování o interupci není podle Smetanové (Smetana, 1981) zmapováno důsledně. Gilliganové popsání všech úsudků o interupci v rámci morální domény považuje za nedostatečné. Vychází přitom z Turielovy teorie (Turiel, 2006) rozlišující morální, konvenční a osobní domény. Do svého výzkumu zahrnuje kromě těhotných žen také ženy, které se rozhodly pro interupci a ženy, které nikdy těhotné nebyly. Dospívá k závěru, že o interupci jako takové přemýšlí každá žena jinak – některá v rámci morální domény a některá v rámci osobní domény. Záleží přitom na tom, zda pro ženu začíná život již početím, anebo porozením. Pokud je pro ženu počátkem lidského života početí, pak interupce je pro ni záležitostí morální domény (zmaření života, tedy zabití) a interupce je nepřijatelná. Pokud však v jejím chápání začíná život až narozením, chápe těhotenství a interupci jako záležitost osobní domény a je pro ni tedy interupce přijatelná (Smetana, 1981).

Nailsová (Nails, 1983) sepsala poměrně dlouhou a propracovanou kritiku teorie a práce Gilliganové, kterou nazvala *Social-Scientific Sexism: Gilligan's Mismeasure of Man*

(Sociálně-vědecký sexismus: Gilliganové chybné měření mužů). Samotný název vystihuje pointu sdělení celé kritiky. Na základě takových výzkumných zjištění, jaké předložila Gilliganová (Gilligan, 2001), bychom podle ní neměli přijmout za své černo-bílé či mužsko-ženské vidění světa. Nailsová považuje Gilliganové obhajování žen a jejich specifické morálky za ideologii, která je sice ve službách utlačovaných (v tomto případě žen), ale je jen chabou oporou výzkumu. Colbyová a Damon (Colby, Damon, 1994) považují rozdělení morálky na mužskou a ženskou spíše za ideologii, než za empiricky podložené vědecké tvrzení. Věda by podle nich neměla podporovat stereotypní vnímání mužů a žen.

Konkrétní výtky Nailsové (Nails, 1983) jsou kromě předpojatosti a zaujatosti směřovány k metodologii výzkumu, k prezentaci dat a způsobu vedení rozhovoru. Prezentace dat (tj. ukázky rozhovorů) by měla být jasně odlišena od interpretace dat, aby čtenář nebyl maten. Podkladem pro kritiku je vedle práce Gilliganové (Gilligan, 2001) také disertační práce Gilliganové spolupracovnice Belenkyové, kterou Gilliganová vedla a s níž společně publikovala článek, týkající se rozhodování žen o interupci (Gilligan, Belenky, 1994). Gilliganové *In a different voice* (Gilligan, 1982) a disertační práce Belenkyové podle Nailsové (Nails, 1983) používají stejný empirický materiál. Citace z rozhovorů s respondentkami jsou ale tak odlišné, že považuje Gilliganové interpretace dat za zaujaté, manipulativní a předpojaté. Gilliganová chce podle ní vyvolat ve čtenáři určitý dojem a chce doložit svou teorii, kterou má ovšem vytvořenou dopředu: „...sesbíraná data jsou značně zabarvena výzkumníkovými očekáváními a znalostmi“ (Nails, 1983, s. 654). Rozhovor byl veden tím směrem, který více zajímal výzkumníka, a tak byla doložena výzkumníkova předem daná teorie.

Podobně jako Nailsová i Luriová (Luria, 1986) Gilliganové vytýká styl psaní. Gilliganová podle ní neodděluje jasně teoretické spekulace a diskusi dat. Její prezentaci dat považuje za „*impresionistické shlukování příběhů Gilliganové respondentů*“ (Luria, 1986, s. 318). Naopak podle Colbyové a Damona je Gilliganové kniha (Gilligan, 1982) plná „*vzrušujících nápadů*“ a psaná „*se silou a elegancí*“ (Colby, Damon, 1994, s. 275). Luriová (Luria, 1986) se ovšem nejvíce zaměřuje na nedostatečné popsání vzorku (tj. věk, sociální třída, vzdělání a způsob výběru respondenta). Podle Vasudevové (Vasudev, 1988) je bez takových údajů o vzorku těžké interpretovat směřování výsledků výzkumu. Respondenti z Gilliganové výzkumu byli buďto ženy zvažující interupci nebo studenti Harvardu, což je podle ní vysoce nerepresentativní vzorek. Současně není zcela jasné, kdo a jakou metodou byl dotazován. Víme jen, že Gilliganová uskutečnila nějaké studie zahrnující ženy, někdy i muže, přičemž ženy byly nějakým způsobem vybrány a nějak dotazovány na nějaké věci a na

Kohlbergova dilemata (z tohoto důvodu mi není zcela jasné, zda Gilliganové vzorek zahrnoval 24 nebo zda 29 žen zvažujících interupci – pozn. AP). Takové popsání metodologie výzkumu považuje Luriová (Luria, 1986) za zcela nedostačující.

Se zobecňováním a interpretováním dat bychom měli nakládat podstatně opatrněji než Gilliganová. Vzorek 29 žen zvažujících interupci může dobře podat zprávu o procesu rozhodování, ale těžko můžeme z takových dat vyvodit, že ženy a muži přemýšlejí jinak (Luria, 1986). Stejně tak podle Vasudevové (Vasudev, 1988) je vzorek příliš malý na to, aby na jeho základě bylo možné dělat závěry o morální orientaci a genderových rozdílech. Colbyová a Damon (Colby, Damon, 1994) Gilliganové nalezené rozdíly mezi muži považují za intuitivní.

Nakonec téměř úplně chybí jasné stanovení pravidel pro kategorizaci odpovědí respondenta, zvláště když se jedná o data v podobě objasňování, diskutování abstraktních otázek apod. Kohlberg (1994) nabídl tři skórovací schémata, zatímco Gilliganová (Gilligan, 2001) stěží jedno (Luria, 1986).

Vasudevová stručně vystihuje, že to, co popouzí na Gilliganové práci ostatní vědce je *„propast mezi slabými daty a silnými tvrzeními.....Zdá se, že nejvíce hodnotným přispěním jejich výzkumu je návrh ostatním výzkumníkům, jaké otázky by si měli klást v empirických výzkumech“* (Vasudev, 1988, s. 241).

3.3.5.2 Mužská a ženská morálka?

Druhým bodem kritiky, částečně zmíněné už v rámci diskutování metodologických nedostatků, je autorčino pojetí mužské a ženské morálky. Již jsem uvedla, že Gilliganová morálku péče původně považovala za vlastní „pouze“ ženám (Gilligan, 2001), později „spíše“ ženám (Gilligan, Attanuci, 1988). Podívejme se, jak k tomuto posunu došlo.

Poté, co Gilliganová (Gilligan, 2001) své myšlenky o typicky mužské morálce spravedlnosti a typicky ženské morálce péče publikovala, bylo zcela na místě její tvrzení empiricky prověřit a statisticky doložit, což lákalo nejen Gilliganovou samotnou, ale i řadu dalších jejích spolupracovníků, pokračovatelů, ale i odpůrců.

Své tvrzení o striktním rozdělení mužské a ženské morálky poopravila a upřesnila, když spolu se svými spolupracovnicemi empiricky doložila, že morálka spravedlnosti je převážně mužská, zatímco morálka péče je převážně ženská. Stejně tak chápání svého self jako odděleného od ostatních je převážně mužské, zatímco koncepce self jako propojeného s ostatními převážně ženská. Z toho pak vyplývá, že ti, kteří pojmají své self jako oddělené

od ostatních uvažují spíše v rovině morálky spravedlnosti, zatímco ti, kteří pojmají sebe jako propojené s ostatními uvažují spíše v rovině morálky péče. Prvé připisuje autorka spíše mužům, druhé spíše ženám (Gilligan, Langdale, Lyons, 1982).

V dalších výzkumech se Gilliganová vyjadřuje ještě umírněněji, i když na mužsko-ženském pojetí stále do určité míry trvá. Společně s Attanucci (Gilligan, Attanucci, 1988) prezentuje svá výzkumná zjištění, že spravedlnost a péče jsou obojí součástí lidského přemýšlení o morálních dilematech z reálného života, ale lidé tíhnou k tomu pohlížet na morální problém více prostřednictvím jedné orientace, méně pak orientace druhé (zbývající). Muži i ženy používají jak orientaci na spravedlnost, tak orientaci na péči. Žena podle autorek však pohlíží na dilemata spíše optikou péče, muž spíše optikou spravedlnosti.

Gilliganová i přes veškerou kritiku jejího rozdělení mužsko-ženské morálky (kterou dále představím) zůstala přesvědčena o tom, že v každém člověku existují dva morální hlasy: „*Jeden hlas mluví o propojenosti, nezraňování, péči a citlivosti; a jeden mluví o rovnosti, vzájemnosti, spravedlnosti a právech*“ (Gilligan, 1989, s. 54). Jeden z těchto hlasů však má tendenci převládat. Ačkoli tato převaha není podle Gilliganové genderově specifická, je s genderem spjatá.

Neobyčejně bouřlivá diskuse ohledně tohoto tématu je, dle mého názoru, velmi plodná a úspěšná. Kritiky přiměly autory teorií (Kohlberga a Gilliganovou) přehodnotit, prověřit, přezkoumat či dokonce pozměnit své teorie. Zároveň ale i kritici a pokračovatelé těchto velkých teorií se museli mít na pozoru před svými odpůrci, a tak i jejich výzkumy musely mít nutnou úroveň a metodologickou propracovanost.

Některé navazující studie prověřují, zda ženy jsou skutečně méně morálně vyvinuté než muži (Kohlberg, Kramer, 1969), jiné se zaměřují na prokázání typicky ženských a typicky mužských morálních úsudků. To obvykle znamená ověření toho, zda ženy jsou orientované na péči a muži orientovaní na spravedlnost.

Nebudeme se nyní podrobně zabývat tím prvním, tj. zda v Kohlbergově testu skórují ženy nížeji než muži. Spokojíme se s tím, že pro toto tvrzení neexistují jasné důkazy, ačkoli některé studie dokládají nižší skórování žen na Kohlbergově stupnici (Baumrind, 1986), přičemž vzdělání bylo v této studii kontrolováno, jiné je vyvracejí (Wark, Krebs, 1996). Pratt et al. (1988) nedospěl k tomu, že by existoval rozdíl v tom, jak muži a ženy skórují v Kohlbergově MJS – *Moral Judgment Scale*. Podle Colbyové a Damona (Colby, Damon, 1994) rozdíly mezi pohlavími vymizí, pokud budeme kontrolovat zaměstnání a vzdělání respondentů. Gilliganové obvinění Kohlberga z genderové zaujatosti považují tyto autoři za neoprávněné: „*Nemůžeme říci, že usuzování žen o Kohlbergových dilematech je devalvované*

jeho koncepcí stádií, protože usuzování žen je konzistentně hodnoceno jako vývojově ekvivalentní mužskému“ (Colby, Damon, 1994, s. 282).

Zajímavější je diskuse v druhém směru, tj. prověřování typicky ženského a typicky mužského usuzování. Kromě genderu respondenta vtáhli výzkumníci do hry i další proměnné jako např. předkládaný typ dilematu, časovým odstup hodnoceného dilematu, gender protagonisty příběhu atd. Přichází s téměř rozporuplnými závěry v závislosti na tom, jakou teorii výzkumník favorizuje, jaké výzkumné metody používá a jak statisticky zpracovává svá data.

Kupříkladu Donenberg a Hoffman (1988) došli k jiným závěrům v závislosti na použité metodě. Pokud byla použita skórovací metoda podle Lyonsové (Lyons, 1983), pak dívky skutečně vykazovaly větší orientaci na péči, avšak chlapci byli orientovaní rovnoměrně jak na péči, tak na spravedlnost. Pokud však byla použita Kohlbergova metoda, pak rodové rozdíly nebyly nalezeny, stejně jako pohlaví protagonisty Heintzova dilematu nemělo vliv na morální usuzování respondenta (Donenberg, Hoffman, 1988).

Walker (1984) se přiklání k názoru, že podstatné je při výzkumu mravního usuzování kontrolovat ostatní proměnné. Ty studie, které nacházejí rozdíly v mravním usuzování mužů a žen, podle něho zaměňují ve skutečnosti pohlaví za úroveň vzdělání a zaměstnání. Námitky proti Kohlbergově teorii jsou prý sice oprávněné, protože Kohlbergova teorie je skutečně vystavena pouze na datech získaných od mužů, ale favorizování mužů jeho studie nedokazuje. Walker zpracoval 108 prací zabývajících se rozdíly mezi pohlavími a pouze 8 studií ukazuje favorizování mužů. Klade si tedy otázku, proč mýtus o tom, že muži jsou v morálním usuzování vyspělejší než-li ženy, stále přetrvává, i když pro něj nejsou žádné empirické důkazy. Spíše, než se zabývat spekulacemi o pohlavních odlišnostech, bychom měli výzkum směřovat k prozkoumání kognitivních prerekvizit morálního vývoje a prozkoumání vztahu morálního usuzování k morálním emocím a k chování (Walker, 1984).

Problém v odlišnostech mezi jednotlivci možná tkví už v samotném pojmu „morální“. Jak poukázala Brownová (Brown, 1994) morální problém může být pro každého něco jiného. Ukázalo se, že někteří jedinci problém nepovažují za „morální“, pokud se netýká standardů a povinností. Její výzkum, výzkumná zjištění a způsob zpracování dat by nám měly být inspirací zejména v tom, abychom zvýšili svou citlivost vůči tomu, co skutečně respondent říká. Podle Walkera et al. (1987) jde totiž o to, že pokud se muži a ženy v něčem odlišují, pak jsou to témata morálně dilematických situací, se kterými přicházejí. To znamená, že každému pohlaví se zdá být morálně dilematické něco jiného. Ženy přicházely častěji s osobními a na vztahy orientovanými dilematy z vlastního života. Tato dilemata pak častěji vyvolávají

orientaci na péči než jiný typ dilemat (Walker et al., 1987). Současně však Walker (1989) říká, že nelze říci, že jedna orientace je mužská a druhá ženská. Jinými slovy můžeme říci, že genderové rozdíly mezi pohlavími existují, avšak nejsou tak pervazivní, jak Gilliganová (Gilligan, 2001) předpokládala (Pratt et al., 1988). Pro obě pohlaví však platí, že osobní vztahové problémy evokují orientaci na péči. Ke stejnému závěru došli i Wark a Krebs (1996), podle nichž jsou ženy více orientovány na péči proto, že častěji volí pro diskusi dilemata orientovaná na péči.

Souvislost mezi morální orientací a genderem, ať už jakoukoli, na druhou stranu popírají jiné výzkumy. Výzkum Friedmana et al. (1987) ukazuje, že typ morálního usuzování nesouvisí s pohlavím. Použito přitom bylo klasické Heintzovo dilema, avšak výzkumníci doplnili ke Kohlbergovým otázkám navíc ještě otázky po vzoru Gilliganové teorie. Ty se týkaly orientace na péči (např. Má Heintz zodpovědnost za to, aby se postaral o svou manželku?). Podle souhrnné studie Jaffeeové a Hydeové (Jaffee, Hyde, 2000), koncipované jako metaanalýza 113 dílčích studií zabývajících se morální orientací, není morální orientace propojená s genderem, ačkoli odlišné morální orientace existují. Zdá se, že více než-li s genderem souvisí morální orientace s typem předkládaného dilematu (hypotetické nebo *real-life* dilema), věkem respondenta, pohlavím protagonisty dilematu či socioekonomickým statutem a vzděláním respondenta.

Je tedy na čtenáři, aby si z výzkumných zjištění udělal vlastní ponaučení. Tento dlouhý výklad teoretického sporu o existenci specificky ženské a mužské morálky jsem podala jednak proto, že skutečně na dlouhou dobu zaměstnal psychologický výzkum, ale především proto, abych si zodpověděla svou otázku, zda má smysl se v mých empirických datech zaměřovat na rozdíly mezi muži a ženami. Výzkumy ovšem ukazují, že rozdíly v mravním usuzování jednotlivců mohou být odvislé od řady jiných příčin, než je jen pohlaví respondenta. Existence vyhraněných rozdílů mezi muži a ženami v otázce mravního usuzování nebyla prokázána, byť výzkumy jisté poznatky o podobách ženského a mužského usuzování přinesly.

3.3.5.3 Užití různých typů dilemat

Užití různých typů dilemat, která jsou respondentovi předkládána, anebo je respondent sám dotázán, jaké morálně dilematické situace zažívá, bylo již částečně diskutováno v předchozí kapitole v souvislosti s genderem. Vedle souvislosti morální orientace s genderem respondenta byla zkoumána její souvislost s typem předkládaného dilematu, tzn. zda určitá

dilemata vyvolávají spíše jednu či druhou orientaci. Zpětně pak bylo opět kontrolováno a diskutováno, zda typ dilematu může mít dopad i na zjištěnou úroveň morálního usuzování.

Souvislost mezi typem dilematu a úrovní morálního usuzování

Gilliganová přišla s myšlenkou, že morální usuzování je ovlivněno typem dilematu, který předkládáme. Vychází přitom z toho, jak odlišné byly reakce jejích respondentek na Kohlbergova dilemata. Ta je údajně znejišťovala a jejich úsudek zdál být „jiný“, když hovořily o svých vlastních morálních dilematech

Colbyová a Damon (Colby, Damon, 1994) považují za inspirativní Gilliganové rozšíření teorie morálního vývoje a užití situací z reálného života, tedy situací evokujících reálné morální rozhodování. Z Kohlbergova zkoumání morálky vlastně vypadla základní otázka toho, jak lidé dělají morální soudy ve svém každodenním životě.

Gilliganová ovšem poněkud černobíle předpokládala, že ženská morálka či morální orientace na péči se uplatňuje především v *real-life* dilematech a je situačně vázaná. Friedman et al. (1987) nesouhlasí s jejím „doporučením“, že abychom viděli ženský hlas, máme užívat *real-life* dilemata. Friedman et al. upozorňuje, že i Gilliganová používala ukázky odpovědí žen na Kohlbergova dilemata k tomu, aby ukázala jejich odlišnost, jejich ženskou morálku. Orientaci na péči můžeme nalézt jak při použití dilemat z reálného života, tak při užití dilemat hypotetických (Friedman et al., 1987).

V Kohlbergově i Gilliganové teorii najdeme jisté pojetí „neměnnosti“, které je pro jejich teorii charakteristické. V Kohlbergově pojetí je neměnná vnitřní kognitivní struktura, která je určena a popsána stádiu morálního vývoje. Respondent pak zakládá jakýkoli morální úsudek na daném stádiu, jehož dosáhl. Podle Gilliganové morální orientace ve smyslu tendence nahlížet morální problémy buď optikou péče nebo spravedlnosti má svůj původ v genderové identitě respondenta osvojenou v průběhu rané socializace a je v podstatě neměnná. Současné výzkumy však vyvracejí obojí.

Kohlbergův předpoklad o neměnnosti a nezávislosti morálního úsudku na typu dilematu neprokázala studie Warka a Krebse (1996). Respondentům jejich výzkumu byly „předkládány“ každému celkem tři dilemata: jedno dilema z klasických Kohlbergových dilemat, poté byl respondent vyzván popsat osobní a neosobní dilema ze svého života (podle klasifikace Walkera, 1989). Pouze jeden respondent výzkumu zakládal svůj morální úsudek ve všech třech případech na stejném morálním stádiu.

Podobně vyvráceno může být podle Warka a Krebse (1996) i Gilliganové tvrzení o neměnnosti morální orientace a uplatnění jedné morální orientace napříč různými morálními

dilematy. Pouze 9% respondentů uplatnilo ve všech třech situacích tutéž morální orientaci. Muži i ženy používali ve všech třech typech probíraných dilemat více orientaci na spravedlnost, než orientaci na péči.

Zdá se tedy, že není tak docela lhostejné, jaký typ morálního dilematu je respondentovi předložen. Kohlbergova koncepce představuje spíše teoretický ideální stav, tzn. zachycuje nejvyšší možnou úroveň respondentova úsudku. Krebs et al. (2002) uvádí, že respondenti dosahovali nižšího stádia morálního vývoje, když uvažovali svůj vlastní mezilidský morální konflikt, než když uvažovali Kohlbergovo dilema. Výsledky Walkerovy studie (Walker et al., 1987) taktéž ukazují, že standardní dilemata (tzn. Kohlbergova hypotetická dilemata) vyvolávají lehce vyšší úroveň morálního usuzování než *real-life* dilemata. V reálném osobním životě však obvykle tyto podmínky nenastávají a Kohlbergův model pak může říci jen málo o každodenním morálním usuzování (Krebs et al., 2002; Wark, Krebs, 1996). Juujärviová (Juujärvi, 2005) dokonce říká, že v každodenní morálce se uplatňuje spíše orientace na péči. Mezi *real-life* dilematy je ovšem také potřeba rozlišovat. Typologii těchto situací navrhli Walker (1989) a Wark a Krebs (1996) (viz dále). Bez ohledu na pohlaví vyvolávají osobní dilemata (tj. *real-life* dilemata s osobním morálním konfliktem) vyšší úroveň usuzování než neosobní dilemata (tj. *real-life* dilemata s neosobním morálním konfliktem) (Walker, 1989).

Typologie dilemat

Walker (1989) rozlišuje *real-life* dilemata dle obsahu na osobní a neosobní dilemata. Základním kritériem je pro něho povaha vztahu obsaženého v dilematu. Osobní morální konflikt se týká vztahu respondenta k specifické osobě nebo skupině lidí, ke které má subjekt významný vztah (např. vztah k rodinným příslušníkům, kolegům, sousedům). Neosobní morální konflikt zahrnuje osobu nebo skupinu lidí, které subjekt nezná příliš dobře nebo s ní nemá specifický vztah (jako vztah k institucím, např. policie, škola, zdravotnictví).

Na toto rozlišení navazují Wark a Krebs (1996). Nabízí následující klasifikaci:

- Filozofická dilemata
- Antisociální dilemata: a) reakce na přestupek, b) reakce na pokušení
- Sociální nátlak na porušení vlastních hodnot nebo identity
- Prosociální dilemata: a) reakce na protichůdné požadavky, b) reakce na potřeby ostatních

Filozofická dilemata jsou vždy neosobní a prosociální dilemata - reakce na protichůdné požadavky - vždy osobní. V ostatních případech jsou dilemata vždy buď osobní nebo neosobní.

Souvislost mezi typem dilematu a morální orientací

Wark a Krebs (1996) se dále zajímali o to, zda některý typ dilematu je vázán více na jednu ze dvou morálních orientací. Podle výsledků statistických analýz filozofická dilemata evokují spíše orientaci na spravedlnost, zatímco prosociální osobní dilemata spíše orientaci na péči. Ženy měly tendenci uvádět spíše prosociální dilemata, která odpovídají spíše 3. stádiu podle Kohlberga a uplatňuje se v nich spíše orientace na péči. Muži uváděli spíše antisociální dilemata odpovídající 2. stádiu podle Kohlberga, kde se uplatňuje spíše orientace na spravedlnost. Ke stejnému poznatku o prosociálních a antisociálních dilematech dospěla i Juujärviová (Juujärvi, 2005). Své poznatky reflektují Wark a Krebs (1996) s nadhledem, když říkají: „*Lidé mohou použít různé formy morálního úsudku v reakci na různé typy morálních dilemat*“ (Wark, Krebs, 1996, p. 229).

Svou roli může hrát i to, jak závažné se respondentovi diskutované dilema jeví a zda je, či není při jeho posuzování v časovém tlaku. Časový tlak a nezávažnost dilematu vede spíše k orientaci na spravedlnost (Björklund, 2003).

Ačkoli tyto výše uvedené studie ukazují souvislosti mezi typem dilematu a morální orientací, kterou vyvolává, výsledky Walkerových studií (Walker, 1989; Walker et al., 1987) jasné souvislosti vyvracejí. Walker (1989) ve svém dlouhodobém výzkumu zahrnujícím 240 účastníků zjistil, že není zcela jasné, že by hypotetická dilemata vyvolávala orientaci na spravedlnost a *real-life* dilemata orientaci na zodpovědnost a péči. Většina lidí užívá obě morální orientace a to bez jasných preferencí pro jednu, či druhou orientaci. Je tomu tak v případě hypotetických i v případě *real-life* dilemat, u mužů i u žen (Walker et al., 1987).

3.3.5.4 Jedna nebo dvě morálky?

Morálka péče či morální orientace na péči si musela vedle morálky spravedlnosti teprve získat své místo. Nebyla to sice snadná cesta, ale dnes můžeme říci, že existence morální orientace na péči je obecně přijímána.

Gilliganové pojetí dvou morálek (či morálních orientací) reinterpretuje Nunner-Winklerová (Nunner-Winkler, 1994b). Její hlavní výtku směřuje k tomu, že by měly existovat dvě morálky. Nejedná se podle ní o dvě morálky, ale o dva typy morálních povinností, což je

termín, který autorka přejímá z filozofie. Podle Nunner-Winklerové jsou rozdíly v přístupu mužů a žen rozdíly ne v etické pozici, ale v důrazu jedné proti druhé dvou typů morálních povinností. S odkazem na filozofické kořeny interpretuje Nunner-Winklerová dokonalé povinnosti a nedokonalé povinnosti. Dokonalé povinnosti jsou definovány negativně jako zákaz (např. nezabiješ, nepokradeš), nedokonalé povinnosti jsou definovány pozitivně jako doporučení. Nedokonalé povinnosti nepředepisují konkrétní chování, ale spíše nasměrovávají (např. praktikovat dobročinnost). Dokonalé povinnosti mohou být plněné kýmkoli a kdykoli s ohledem na každého, zatímco nedokonalé povinnosti se nedají vykonávat pořád a s ohledem na každého. Limit nedokonalé povinnosti není stanoven (např. nelze říct, kdy je dobročinnost na svém maximu, tedy kdy nelze již být více dobročinný).

Podle Nunner-Winklerové je Gilliganové (Gilligan, 1977, 2001) etika péče a zodpovědnosti primárně orientací na nedokonalé povinnosti a etika práva a spravedlnosti primárně orientací na dokonalé povinnosti. Hovoříme stále o jedné morálce, v rámci níž naplňujeme dva typy povinností: „*Nikdo by nepopíral, že oba druhy povinností jsou považovány za součást jedné morálky, jednota, která je tvořena prostřednictvím dodržování určitého zevšeobecnujícího postupu*“ (Nunner-Winkler, 1994b, s. 350). Nunner-Winklerová empiricky dokazuje, že není pravda, že ženy se cítí více povinny naplňovat nedokonalé povinnosti a v situaci konfliktu se snaží více naplnit nedokonalé povinnosti, zatímco muži více rigidně trvají na respektování dokonalých povinností. Velmi zjednodušeně lze říci, že není podle autorky prokazatelný rozdíl v morálním usuzování mužů a žen.

Možná spíše, než jako kritiku, bychom mohli poznámky Nunner-Winklerové (Nunner-Winkler, 1994b) chápat jako reinterpetaci. Nepřijímá Gilliganové tezi o existenci dvou morálek, ale Gilliganové práce je pro ni cenná a podnětná zejména v boji za rovnoprávnost žen (Nunner-Winkler, 1994a).

Sama Gilliganová připouští koexistenci obou teorií (morálky spravedlnosti a morálky péče), když říká: „*Prožitky nerovnosti a vzájemné propojenosti... ...dávají vzniknout etice spravedlnosti a etice péče, dvěma ideálům lidského vztahu – vízi, že se mnou i s druhým bude zacházeno stejně, že přes rozdílnou moc budou věci spravedlivé; vízi, že všichni budou zapojeni a že nikdo neocitne sám nebo nebude ublížený*“ (Gilligan, 2001, s. 87). Friedman et al. (1987) se shoduje s Gilliganovou když říká, že vedle Kohlbergem popsáných úsudků jsou ještě i jiné úsudky. Tuto oblast tzv. úsudků orientovaných na péči (*care-based moral reasoning*) je potřeba prozkoumat. Walker (1989) dokazuje, že dva modely morální orientace – péče a spravedlnost – nejsou synonymy, což znamená, že se nepřekrývají a že skutečně pojmenovávají odlišné morální úsudky.

Odlišnost morálky spravedlnosti a morálky péče nespočívá v tom, že jedna by byla výhradně ženská a druhá výhradně mužská, i když některé z citovaných výzkumů ukazují preference morální orientace na péči u žen. Určitý typ diskutované dilematické situace se pak může vázat s jednou ze dvou morálních orientací. Morálka spravedlnosti je podle Gilliganové více kontextově nezávislá a její uvažování je více abstraktní a hypotetické. Morálka péče je podle Gilliganové více kontextově závislá, vycházející z reálné situace. Turiel (2006) říká, že lidé orientovaní na spravedlnost jsou schopni více dekontextualizovat – tedy abstrahovat od situace. Naproti tomu podle Nunner-Winklerové (Nunner-Winkler, 1994b) je zorientování se v kontextu situace předpokladem pro všechny konkrétní morální úsudky. Tedy nesouhlasí s tím, že by morálka péče byla více kontextově závislá, zatímco morálka spravedlnosti více univerzální.

Spolu s obhajováním existence morální orientace na péči a morální orientace na spravedlnost byly vypracovávány také postupy, jak tyto dvě orientace identifikovat. Gilliganová spolu s dalšími spolupracovníky (Brown et al., 1994) propracovává důsledně seznam otázek zaměřujících se na to, co je morálním problémem, či konfliktem pro samotného respondenta. Procedura interpretace má za cíl odhalit, kdy je spravedlnost a péče v řeči respondenta artikulována a jak respondent prožívá své self ve vztahu s druhými.

Získaná data mají být čtena opakovaně, nejlépe čtyřikrát, přičemž každé čtení je zaměřeno na něco jiného: 1) vystavění příběhu; 2) identifikování self; 3) hledání péče; 4) hledání spravedlnosti. Ke každé položce jsou pak vypracovány doplňující otázky pomáhající výzkumníkovi interpretovat data a kódovat je (Brown et al., 1994).

Další schéma pro rozlišení morálky péče a morálky spravedlnosti vypracovala Lyonsová (Lyons, 1983). Základem pro identifikaci morální orientace je to, že s morálním problémem přichází respondent sám. Je tázán na morálně problematickou situaci ze svého života, což je jiný postup, než bylo Kohlbergovo předkládání předem připravených a navíc hypotetických dilemat.

Otázkou pro odbornou diskusi a výzkum je, jak se tyto dvě morální orientace prolínají, doplňují, spoluutváří. Broughton (1983) vyzývá k tomu, abychom osvětlili, jak dochází k tomu, že i muže slyšíme promlouvat ženským hlasem a ženy mužským hlasem.

Jedno možné řešení přináší Turiel (2006). Podle něho je v Kohlbergově teorii respekt k druhým také zahrnut. V konceptu spravedlnosti (*justice*) a férovosti (*fairness*) je obsažen způsob, jak zachovat lidské vztahy, aby v nich nebylo nikomu ubližováno.

Podle Heldové (Held, 2006) není těžké nalézt odlišnosti mezi oběma přístupy, ale přílišná integrace by podle ní mohla opodstatněné rozdíly mezi oběma přístupy setřít.

Smysluplné prolnutí obou přístupů považuje však za *nevyřešenou úlohu*: „*Osobně se kloním k názoru, že adekvátní a komplexní morální teorie bude muset zahrnovat – kromě mnoha dalších myšlenek – myšlenky jak etiky péče, tak i etiky spravedlnosti, a nikoli že by jeden z těchto přístupů mohl být včleněn do druhého takovým způsobem, že by byl s to poskytnout základ pro soudy, s nimiž se typicky setkáváme v druhém z nich. Rovnoměrně distribuovaná péče není nutně lepší péče, nýbrž je to péče spravedlivější. A humánní spravedlnost není nutně lepší spravedlnost, nýbrž je to spravedlnost s větší péčí... .. Jak ale propojit péči a spravedlnost, aniž by nám unikly ze zřetele jejich odlišné priority? To je nevyřešená úloha, s níž se musíme ještě vypořádat“ (Held, 2006, s. 16).*

Vacek (2006) na základě studia literatury a své vlastní empirické zkušenosti podotýká, že morálka péče může být vlastní nejen ženám, ale i mužům, přičemž ostré odlišení dvojího druhu morálky není v praxi tak snadné. Svou zkušenost na poli psychologie morálky uzavírá tímto: „*Věda – v našem případě psychologie – zatím neumí zachytit podstatu dobra a zla v rámci velmi jemných sítí lidských vztahů, které se často mění pro zainteresované osoby v pasti. Neumíme pojmenovat a identifikovat zlo zejména ve vztazích provázených silnými emocemi. Jen obtížně a tak trochu opatrně zjišťujeme, že rodičovská (mateřská) láska může být skrz naskrz destruktivní a neuvěřitelně sobecká, že mnohá přátelství jsou postavena na zcela deformovaných morálních východiscích a že znalost „pravé“ motivace aktérů mnohých dobrých skutků by jejím příjemcům způsobila šok. A také, že toto vše může, ale také nemusí, být aktéry uvědomováno“ (Vacek, 2006, str. 95).*

Domnívám se, že Gilliganové se podařilo pojmenovat alespoň část z oné složité sítě mezilidských vztahů, jež je stále, i pro psychology, obtížně uchopitelná. Já osobně chápu její teorii jako velmi inspirativní, a proto jsem ji v empirické části práce také použila. O tom, že není „slepou uličkou vědy“ svědčí i fakt, že má stále své příznivce a pokračovatele.

3.4 Turiel

Z teorií morálky vybírám Turielovu teorii domén (*Domain Specificity*) a to jednak proto, že je dnes již nedílnou součástí učebnic základů psychologie morálky, ale také proto, že je velmi inspirativní pro přemýšlení o sňatku z morálního hlediska.

Turiel (2006) se snaží odlišit morálku od ostatních domén. Morálka je podle něho něco jiného než konvence, byť mají společné znaky. V rovině morálky jedinci usuzují jinak, než v rovině konvencí. Přemýšlení o morálce má znaky odlišné od přemýšlení o aspektech sociálního světa. Morálka se vztahuje k sociálnímu systému stejně jako konvence, ale není

konstituována a definována existujícím sociálním uspořádáním či úmluvou. Ospravedlnění úsudků o konvenčních záležitostech je postaveno na pochopení sociální organizace zahrnující roli autority, zvyky a sociální koordinaci.

Turielovou snahou je vymezit pojem morálka co nejpřesněji a nezaměňovat morálku s něčím jiným. Domnívám se, že tato snaha filozofů, psychologů, ale i právníků je stále nenaplněna, ačkoli k jistému překryvu jejich tvrzení dochází: „...*spravedlnost je univerzální (má všude stejnou hodnotu), není legitimizována dohodou (na rozdíl od konvence) a je nestranná (není založena na osobních preferencích a individuálních inklinacích)*“ (Turiel, 2006, s. 827). V rámci rozlišování morálky od konvence mluví Turiel o doménách a rozlišuje celkem tři: morální, konvenční a osobní doménu.

Morální doména se týká takových činů jako je fyzické zranění (bouchnout druhého, shodit někoho na zem), psychické zranění (škádlení, zranění citů), spravedlnost (nepodělit se, krást, poškodit něčí majetek). Morální záležitosti jsou závazné a nejsou podmíněné ani rozkazy či pravidly, ani autoritou. Určitý čin je pak hodnocen jako špatný, i když na něho neexistuje žádný předpis či zákon. Morální události jsou ospravedlňovány snahou vyhnout se ublížení a podporovat blaho, spravedlnost a práva.

Konvenční doménu charakterizují ustálenosti a předpisy zajišťující sociální koordinaci (např. předpisy oblečení, způsob vedení rozhovoru, zvyky stolování, způsoby oslovování a pozdravů). Konvenční události jsou ospravedlňovány sociální organizací, pravidly, autoritou či tradicemi.

Do osobní domény patří takové činy, které neporušují spravedlnost nebo práva a nezpůsobují zranění druhému. Nejsou regulovány ani formálně, ani neformálně. V západní kultuře k takovým „činům“ patří výběr přátel, trávení volného času atd. (Turiel, 2006).

Shweder (1990) v některých ohledech s Turielem souhlasí, v některých nesouhlasí. Sám pracoval s mezikulturním srovnáním a teorie morálky obohatil o tento rozměr. Některé činy byly v jedné kultuře posuzovány, jako by patřily do morální domény, a tytéž činy v jiné kultuře byly posouzeny, jako by patřily do konvenční domény. Shweder se opět snaží znovu rozlišit mezi morálkou a konvencí.

Kupříkladu Američané a Indové hodnotili vážnost přestupku velmi odlišně. V některých morálních záležitostech se sice tyto dvě skupiny shodují, což by mohly být potenciální kandidáti universálních morálních principů (např. ublížení jako kopnout bezbranné zvíře, zničit obrázek dítěte, nespravedlnost jako diskriminace invalidů, nedodržování slibů, incest). Tři záležitosti byly ovšem hodnoceny Američany jako špatné a Indy jako dobré – otec, který zbije syna rákoskou za zločin; muž, který zbije svou ženu do

krve poté, co ho neuposlechla a šla do kina sama bez jeho svolení; syn, který požaduje většinu pozůstalosti po svém otci, aniž by umožnil své sestře získat majetek. Rozhodující pro posouzení je kulturní význam uvedených přestupků pro morální systém. Jednoduše řečeno v kontextu dané kultury je určitý čin posuzován jako dobrý nebo špatný, protože je sycen jiným významem, než v kultuře jiné (Shweder et al., 1987 dle Turiel, 2006).

4 Budoucnost psychologie morálky – její směřování

Heidbrink (1997) ve své učebnici psychologie morálky hned na prvních stránkách trefně říká, že „*morálka byla a je ideálním místem pro každodenní i filozofické spory*“ (Heidbrink, 1997, s. 11). V teoretické části mé práce jsem se poměrně stručně zabývala jen některými teoriemi, které na poli psychologie morálky a vývojové psychologie mohou být metodologicky nebo teoreticky inspirativní vzhledem ke zkoumanému tématu. Pro představu o teoretickém kontextu bych však ráda pokračovala ani ne dalšími teoriemi psychologie morálky, jejich kritiky a pokračovateli, jako spíše základními teoretickými proudy, v nichž se v rámci výzkumu morálky pohybujeme. Shweder a Haidt (1993) ve svém článku o budoucnosti psychologie morálky hodnotí nejen historii tohoto oboru, ale snaží se také odhadnout a pojmenovat, kam celý obor v současné chvíli směřuje (článek je ovšem již 11 roků starý).

V historii psychologie morálky jde podle Shwedera a Haidta (1993) o spor na třech teoretických frontách:

- kognitivismus versus emotivismus
- pluralismus versus monismus
- intuicionismus versus racionalismus

Současné scéně stále dominuje Kohlberg a jeho teorie morálního vývoje, která je součástí kognitivistického přístupu k morálnímu vývoji. Kognitivistický přístup se snaží odhalit, jak díky intelektovým dovednostem a interpersonální zkušenosti nacházíme morální pravdu. Morální zhodnocení, či soudy mohou být správné nebo špatné. Spravedlnost existuje objektivně, což je podle Kohlberga nejvyšší morální pravda. Emotivistické teorie vedle těchto kognitivistických téměř vymizely a stalo se tak díky Kohlbergově teorii. Podle emotivistů neexistují morální fakta. Morálka není nic víc, než-li systém vštípených a zpevněných hodnot. Morální kvality událostí neexistují podle emotivistů stranou od lidských sentimentálních reakcí na tyto události. Pro emotivisty je morálka v mysli hodnotitele, zatímco kognitivisté věří, že morální kvality jsou objektivní a univerzální kvality událostí a mohou být pochopeny prostřednictvím rozumu.

Kognitivní teorie mají mnoho podob. V rámci kognitivismu existují práce více, či méně se přiklánějící k emotivismu. Např. pluralista, jako je Gilliganová, nesouhlasí s monistou, jako je Kohlberg, v tom, že mravy jsou totéž pro každé racionální inteligentní stvoření.

Morální soudy se mezi lidmi velmi liší a liší se také mezi kulturami nebo mezi jednotlivými historickými periodami. Shweder a Haidt (1993) identifikovali tři strategie, jak se s tímto problémem vypořádat:

- Strategie univerzalisty (*universalist strategy*)

Kupříkladu Turielova teorie, v rámci níž Turiel interpretuje odlišnosti jako povrchnosti a hledá shodnost ve více univerzální hluboké struktuře.

- Strategie vývojová (*developmentalist strategy*)

Příkladem je Kohlbergova teorie, v níž jsou odlišnosti uznávány a zhodnoceny jako stádia (od primitivního k pokročilému). Obě tyto strategie (univerzalisty a vývojová) jsou formy morálního monismu trvajících na tom, že je pouze jedna správná nebo zralá (dospělá) morálka.

- Strategie umírněného relativismu (*moderate relativism*)

Jde o formu morálního pluralismu akceptující, že může být více jak jedna morálka. Příkladem je Gilliganová, která se postavila vůči převažujícímu monismu ve výzkumu morálky, který podle ní hodnotil ženy jako nedostatečné (v rámci jedno-pravdivostní morálky spravedlnosti).

Gilliganová říká, že lidé mají dva morální hlasy nebo také způsoby, jakými hovoří a myslí o morálních problémech (záležitostech). Kohlberg měřil pouze vývoj hlasu spravedlnosti, ignorující přitom hlas péče. Bez ohledu na to, zda morální hlasy jsou spjaty s genderem nebo ne, Gilliganová získala, dle společenského konsensu, argument pro pluralismus.

Třetí bod sporu (intuicionismus versus racionalismus a naturalismus) se týká toho, jak přesně člověk odhaluje morální pravdy. Kognitivisté se spoléhají na argumenty a indukci, ale dnešní kognitivisté mohou být trojího typu:

- kognitivní racionalista

Má za to, že naše znalost o morálních pravdách pochází z procesu argumentace a deduktivního usuzování (např. Kohlberg)

- kognitivní naturalista

Metody získávání poznatků o morálním světě jsou podobné jako metody získávání poznatků o přírodním světě: pozorování a induktivní usuzování (např. Turiel).

- kognitivní intuicionista

Morální vlastnosti (dobro, spravedlnost, posvátnost, bratrství) jsou objektivní a poznatelné, ale pochopitelné jako sebe-evidentní pravdy (*self-evident truths*). Objektivní morální kvality existují, ale nejsou ani logické, ani pozorovatelné. Morální kvality jsou objektivní vlastnosti jiného druhu, vlastnosti otevřené racionálním intuitivním kapacitám lidské mysli a nervového

systému. Příklad se však stane sebe-evidentním až poté, co pochopíme „o co jde“, tj. pochopíme danou událost v souvislostech a významu dané kultury.

Cestou a budoucností psychologie morálky je podle autorů kognitivní intuicionismu, který získává převahu nad kognitivním racionalismem. V psychologii morálky tak po dlouhé době znovu nabývají na významu emoce: *„Mysl moralisty je lokalizována v srdci, které je, paradoxně, kognitivním orgánem a je to krze srdce, že poznáváme morální pravdu (pravdy)“* (Shweder, Haidt, 1993, s. 364).

5 Morálka a párová problematika

Z novějších studií zabývajících se morálkou a párovou problematikou, nebo dokonce i manželstvím, představím tři. Každá svým způsobem reprezentuje jiný přístup k výzkumu dané problematiky. Studie Krebse et al. (2002) používá dotazníky a klasické statistické procedury. Whiting (2008) postupuje kvalitativními metodami, konkrétně užívá zakotvenou teorii. Fowers (1993) na příkladu manželství představuje hermeneutický přístup a etický rozměr psychologie.

Krebs et al. (2002) se ve svém výzkumu dotazoval partnerských dvojic na poslední konflikt, který spolu zažili (jednalo se tedy o *real-life* dilema). Pro klasifikaci typu dilematu použili autoři rozdělení Warka a Krebse (1996): filozofická, prosociální, antisociální dilemata a dilema sociálního nátlaku na porušení vlastních hodnot nebo identity. Kromě toho byl použit i Kohlbergův test a dotazník autorů (IMCQ – Interpersonal Moral Conflict Questionnaire). 91% párů, které se shodly na tom, že jejich konflikt byl vyřešen, dosáhly v dotazníku autorů stejného stádia morálního usuzování. Autoři dospěli na základě získaných dat k závěru, že konflikty mají větší šanci na vyřešení, pokud morální usuzování partnerů o jejich konfliktu je na stejné úrovni morální zralosti.

Z pohledu manželského poradce a terapeuta nahlíží problematiku konfliktu v páru Whiting (2008). Zaměřuje se na respondentovo zhodnocení překroucení, či zkreslení (*appraisal distortion*), ke kterému dochází v průběhu partnerského konfliktu, zvláště když se do konfliktu dostává opovržení a agrese. Toto zhodnocení překroucení, či zkreslení autor uchopuje jako hodnotící a morální proces.

I když se sice neodkazuje na stěžejní autory psychologie morálky, používá Whiting (2008) zcela běžně jejich pojmy jako je spravedlnost, rovnost nebo zodpovědnost. Ke konceptu zodpovědnosti by, dle mého názoru, mohla mnohé říci Gilliganová (Gilligan, 1989, 2001) a obohatit tak pochopení fungování zodpovědnosti v intimních vztazích. Připomeňme, že zodpovědnost můžeme chápat nejen jako osobní závazek a smluvní povinnost, ale také jako zodpovědnost ve vztazích založenou na vnímavosti vůči potřebám druhých.

Překroucení je podle Whitinga (2008) součástí omluvy vlastního chování. Představuje popření zodpovědnosti k druhému a to je podle něho otázka morálky ve vztazích. Morálka je relevantní pro pochopení sporu v páru, protože spor či konflikt v sobě nese potenciál zranění. Pochopení morálního procesu může podle Whitinga přispět ke sladění terapeutické praxe a žité zkušenosti klienta.

Osobní zodpovědnost nezahrnuje pouze vnější chování, ale i vnitřní reakce. Postoje, myšlenky, či vnímání mohou být také destruktivní (Lageman, 1993). Whitinga (2008) zajímá, jak vnitřní proces zhodnocení konfliktu souvisí s morálním uvažováním a volbami každého partnera. Propojovacím a klíčovým článkem se nakonec zdá být převzetí zodpovědnosti za vlastní jednání i myšlení.

Respondenti výzkumu sami ve svých výpovědích používali morální terminologii. Volba, morálka a zodpovědnost jsou jejich každodenní zkušeností. Cílem terapie je přivést klienta k převzetí zodpovědnosti za vlastní špatné postoje a činy. Osobní zodpovědnost a autenticita se mohou zvýšit pokud odhalíme zkreslení, ke kterému při hodnocení konfliktu dochází, a budeme diskutovat jeho povahu a následky.

Nejen čtenář této výzkumné zprávy ale i sám autor si klade další otázky, jež by měly podnítit další výzkum: Jak klienti a terapeuté používají morální terminologii? Jak naše filozofická tradice ovlivnila přítomnost morálky v terapii? Které teorie jsou nejvíce přístupné morální doméně? (Whiting, 2008). Do určité míry drobné odpovědi či poznámky k tématu může přinést má práce. Nabízí pohled na problematiku páru, konkrétně na konflikt v páru (byť předkládaný jako hypotetický, na rozdíl od Whitingových respondentů, kteří byli v době výzkumu klienty „manželek poradny“) z hlediska mravní dimenze. Sama morálka se v jazyce mých respondentů také objevovala, a to zejména v podobě zvažování zodpovědnosti vůči blízkým a zvažování možného zranění, či ublížení druhému. Ono „převzetí zodpovědnosti“, ke kterému má terapeut své klienty směřovat, je v podstatě vrcholem morálního vývoje, jak jej popsala Gilliganová (Gilligan, 2001). Zodpovědnost na nejvyšší úrovni však nezahrnuje jenom zodpovědnost vůči sama sobě nebo pouze zodpovědnost vůči druhým, ale představuje integraci zodpovědnosti za sebe sama i druhé. Gilliganová hovoří o tom, že naše potřeby nemusí být v rozporu, což je možná cesta k přijetí zodpovědnosti za sebe i druhé.

Fowersův příspěvek (Fowers, 1993) je cenný zejména z filozofického a metodologického hlediska. Cestou k pochopení manželství je podle Fowerse zkoumání morálního zázemí současné tísně (tzn. rozpor mezi vnímáním vysoké hodnoty manželství a vysokou rozvodovostí), do které se manželství dostalo. Základní otázkou psychologického výzkumu by mělo být, proč a jak se situace vyvinula k tomuto bodu. Aktuální otázky bychom měli formulovat například takto: Proč je spokojenost a naplnění v manželství primárním kritériem pro úspěšné manželství? Proč je manželství kritériem pro naplněný osobní život? Proč se manželství stalo centrálním pojmem moderního života?

Manželství je podle Fowerse (1993) paradoxní kombinací přetrvávající velké důležitosti manželství a jeho extrémní křehkosti. V povědomí lidí manželství znamená dobro

či blaho (*well-being*), avšak současně statistiky jasně ukazují, že zhruba každé druhé manželství se rozpadá. Američané (ale vlastně i Evropané – pozn. AP) touží po šťastném manželství, takže neuspokojivý svazek opouštějí a následně uzavírají nebo hledají lepší.

Pokud se podíváme do historie, najdeme výrazný kontrast současného a minulého manželství. Donedávna bylo manželství uzavíráno z politických nebo ekonomických důvodů, dnešním důvodem je touha po osobním naplnění. Toužíme po vášnivé lásce a naplnění našich romantických představ, což bylo dříve vnímáno spíše jako projev šílenství.

Manželský vztah je rozhodující pro naplnění obecné představy o dobrém životě. Jeho etická dimenze je zásadní pro pochopení manželství. Pojem „morální“ Fowers užívá v širokém slova smyslu. Fowers nezahrnuje do tohoto pojmu pouze správné chování, ale i další morální otázky, např. jaký způsob života stojí za žití, co zakládá bohatý a smysluplný život. Pod pojem morálka či etika zahrnuje společenské pojetí správnosti či dobra. V centru této představy o správnosti a dobru, bohatém a smysluplném životě je podle něho paradoxně manželství.

Jako psychologové a výzkumníci bychom si měli uvědomit, že jsme angažováni do etické-morální aktivity, která pomáhá formovat představy o dobrém životě. Výzkum a teorie sice vycházejí z praxe a empirické zkušenosti, ale současně sociální praxi konstituují. Teorie vzešlé z výzkumu ovlivňují vnímání lidí a jejich představu o správnosti či dobru – představu o morální podobě života. Psychologie má podle Fowerse přijmout svou roli veřejné filozofie: *„Stěžejním bodem je, že musíme pochopit, že psychologický výzkum nemůže být veden v morálním vakuu“* (Fowers, 1993, s. 134). Pokud se tedy psychologie snaží zachránit manželství, tak je důležité, abychom pochopili, jak jsme se do současné situace dostali, tj. jak došlo k tomu, že manželství má vysokou hodnotu a současně je tolik křehké. Prakticky Fowers nabízí soustředit se na to, jak sami manželé (i ne-manželé) o manželství hovoří. Další cestou je pak kulturní srovnání, což nemusí být pouze v obecném slova smyslu srovnání dvou odlišných národnostních kultur, ale také ve smyslu srovnání dvou odlišných skupin (např. manželé a kohabituující – pozn. AP).

5.1 Křesťanská morálka

Jasnou představu o podobě dobra ve vztahu a tedy představu o tom, co je morální – správné chování má v otázce párových vztahů a manželství křesťanství, zejména pak katolická církev.

Zatímco Whiting (2008) se zabývá morálním uvažováním jako hodnotícím procesem a být morální pro něho představuje především převzetí zodpovědnosti za vlastní jednání, myšlení atd., Fowers (1993) pojímá morálku širěji. V jeho pojetí se pod pojmem morální míní obecná společenská představa o dobru. Součástí této představy o dobru je pak manželství.

Křesťanský pohled v sobě integruje svým způsobem obojí. Jednak má jasnou představu o tom, že vztah je založen na zodpovědnosti vůči druhému a neubližování, a dále má za to, že ideálním prototypem vztahu je manželství. V křesťanském pojetí je manželství nejen formou pro vztah, ale i vyjádřením zodpovědnosti vůči druhému. Pojďme se blížeji podívat na křesťanskou vizi toho, co je morální – správné.

Podle Rottera (2003) se církve nestaví do role mravokárce, ale snaží se nabídnout pomoc pro správné utváření života. *„Církev je z dobrých důvodů přesvědčena, že plné sexuální společenství má své místo pouze v právně uzavřeném manželství“* (Rotter, 2003, s. 66). Hlavním argumentem je společný závazek a příslib společné budoucnosti. Tato jistota pak chrání pár pře nestabilitou, nedůvěrou a pomáhá mu zdolávat krize manželství, které v přirozeném chodu života přicházejí. Láska by podle biblického pojetí měla mít podobu bezpodmínečné angažovanosti. Člověk by se k druhému neměl přiklánět jen tehdy, když je to pro něho samotného výhodné.

Církev zaujímá k nesezdanému soužití odmítavý postoj. Motivy, vedoucí mladé lidi k této formě partnerského soužití, jsou sice pochopitelné, ale z hlediska církve nejsou mravně ospravedlnitelné. V čem tedy teologové spatřují základní odlišnosti nesezdaného soužití a manželství? V první řadě je to otázka společné budoucnosti. Vstupujeme-li s někým do intimního vztahu, musíme při tom mít úmysl, že tento vztah bude existovat i v budoucnu. Dočasná láska zůstává egoistická a v každém případě odporuje křesťanskému pojetí. Podle Rottera je argumentem na straně nesezdaných to, že obě strany s danou formou vztahu souhlasí. To je ovšem podle něho pouze dočasnou záležitostí. Určité aspekty jsou v této době potlačovány a jeden nebo druhý z páru později trpí tím, že se mu nedostává jistoty, pokud jde o trvání vztahu.

Pokud manželství navazuje na předchozí nesezdané soužití, přenáší se do manželství určitá lehkost a nevážnost vztahu. Dlouho utvářený nezávislý postoj pěstovaný v nesezdaném soužití se přenesení i do manželství a může způsobit jeho nezdar. V případě, že je manželství odkládáno, stává se postupně pro vztah pouhou formalitou. Rotter je názoru, že láska mezi dvěma lidmi je procesem, který má své vlastní zákonitosti. Pokud tedy pár má spolu nějakou dobu vztah, měl by se člověk jasně rozhodnout. Takovým jasným rozhodnutím je pro autora sňatek.

Nesezdaní partneři se podle Rottera zřikají právně platné formy vztahu. Jejich vztah je pro ně naprosto soukromou záležitostí, do které veřejnosti nic není. Sociální a právní aspekt lidského života je potlačen. Podle Rottera (2003, s. 63) nesezdané soužití obsahuje „*druh existenciální nepravdivosti: jeden partner totiž druhému říká, že ho miluje a chce při něm stát, ale před veřejností zdůrazňuje, že se s tímto partnerem necítí bezpodmínečně spojen.*“ Partnerství, ve kterém jeden musí o druhého neustále usilovat bez vyhlídky definitivního příslibu, ztrácí na stabilitě. Kohabitující partneři nemají církevní ani právní ochranu a přicházejí tak o možnou brzdu, jež je schopna zastavit rozpad manželství v krizi.

6 Problematika sňatku a vstupu do manželství

6.1 Pojetí manželství

6.1.1 Sociologicko-antropologické

Obecně lze říci, že manželství je sociálně sankcionovaným institucionalizovaným sexuálním vztahem dvou nebo více jedinců, zpravidla opačného pohlaví, obvykle s úmyslem založit rodinu (mít děti), resp. trvalým vztahem, v němž je muži a ženě sociálně dovoleno mít děti, aniž by ztratili své místo ve společnosti. Sociální sankce zpravidla vylučují jiné typy sexuálních vztahů (Geist, 1993).

Legalizace manželství probíhá zpravidla sňatkem spojeným s určitým rituálem (svatba) (Linhart et al., 1996). Vstupem do manželství získávají v řadě sociálních útvarů oba partneři nový sociální status, který je spojován s pohlavní a sociální zralostí (Geist, 1993).

Bezesporu zajímavé je, že více jak 85% známých společností opírá svou fyzickou i sociální reprodukci o instituci párové monogamické rodiny. Párová monogamická rodina je podle konstatování Možného (2008) kulturním ideálem západní civilizace. Praxí monogamie v našich podmínkách se stává seriální monogamie (Možný, 2008) nebo také sériová monogamie (Giddens, 1999), tedy několik následných monogamických párových soužití za život.

Alternativou manželství jsou nesezdaná soužití označovaná jako konkubitát (Jandourek, 2001), konkubinát (Sullerot, 1998) či kohabitace (Giddens, 1999). Registrované partnerství je forma manželství pro homosexuální páry, nesezdané soužití se někdy označuje jako druh-družka (Jandourek, 2001). Vedle alternativ manželství můžeme rozlišit také různé formy manželství napříč historií a různými kulturami, přičemž formy a význam manželství souvisí úzce s hodnotovým systémem sociálního útvaru (Geist, 1993). Tři základní formy manželství jsou:

- monogamie (manželství jedné ženy a jednoho muže)
- polygynie (jeden muž a více žen)
- polyandrie (jedna žena a více mužů)

Kulturním a historickým základem manželství našeho typu je jednak římské právo rodinné a jednak pozdější křesťanská manželská doktrína, přísně preferující monogamické manželství a střežící jeho nerozlučitelnost. V jejím rámci je manželství považováno za svazek

posvátný, stvrzovaný Bohem (viz dále teologické pojetí manželství). Někteří sociologové poukazují na to, že vzory monogamického manželství, typické pro Evropu i Ameriku, se šířily později s procesem industrializace a byly přejímány i zcela tradičně orientovanými zeměmi, jako např. Čínou (Linhart et al., 1996)

V manželství se spojuje to, co je komplementární (muž a žena), tedy „*obracení se ven, od vlastního pohlaví a také od vlastní rodiny; toho druhého se dosahuje prostřednictvím zákazů krvesmilství (incestu)*“ (Murphy, 2008, s. 77) V této logice je pak homosexuální sňatek ani ne nemorální, jako spíše nesmyslný – je zde spojováno stejné se stejným, což je nadbytečné a vede k uzavřenosti (Murphy, 2008).

Dovolím si tedy uzavřít tuto úvodní kapitolu definicí manželství, jež se mi jeví jako nejvýstižnější: „*Poněkud šířeji je možno manželství definovat jako sociální instituci, jejímž obsahem je kulturně akceptovaný typ svazku mezi dvěma či více partnery, u něhož se předpokládá dlouhodobé trvání a který transformuje sociální status partnerů, je výrazem jejich akceptace společenských norem; definuje či implikuje vzájemné nároky partnerů (a jejich příbuzných) na sebe, rodičovské povinnosti a práva k dětem vzešlým z této unie, práva a povinnosti těchto dětí k rodičům, definuje či implikuje sociální status dětí vzešlých z této unie a vytváří vazby mezi příbuznými partnerů*“ (Malina, 2009, s. 153).

6.1.2 Teologické

Již v kapitole o křesťanské morálce jsem se zmínila o tom, že hledání odpovědi na otázku, co je dobro a co je zlo, je pro křesťana svým způsobem vyřešeno tím, že Ježíš Kristus ukazuje, jak máme žít, a co je to dobro. Křesťanské desatero je vyjádřením univerzální etiky, která zajišťuje, aby lidé přežili mezi s sebou.

Morální teologii náleží úloha objasňovat, co je dobré a co zlé. Stále však musí mít na paměti, jak zdůrazňuje Rotter (2003, s. 121), „... *aby to činila v biblickém duchu, v duchu Ježíše Krista a jeho milosrdenství.*“ V otázce sňatku a manželství se dostáváme do svízelné situace, neboť v Bibli nenajdeme žádné systematické učení o manželství. Jedná se spíše o útržky, které je navíc možné interpretovat různě. Jednotlivé církve se v pohledu na manželství sice liší, panuje mezi nimi však shoda v tom, že manželství „je lepší“ formou párového vztahu než nesezdané soužití: „*Manželský svazek uzavřený ve svobodě oba partnery nově osvobozuje, především od náladovosti a chvilkové vztahovosti*“ (Kasper, 1997, s. 22). Katolická církev chápe manželství jako svátost (vedle dalších šesti svátostí jako např. křest,

pokání a smíření). Svátostí se rozumí „*vnější znamení spásy, která dal Ježíš své církvi; záruka nebo důkaz, že on je opravdu zde – v církvi a s církví*“ (Beck, 2001, s. 94).

Pokud pojmáme manželství jako svátost, pak tím rozumíme, že svazek dvou lidí hluboce souvisí s Bohem: „...*Kristus uzdravuje a proměňuje lásku dvou lidí, která je neustále křehká a ohrožená sobeckými nároky, falešnými představami a nedorozuměními*“ (Grün, 2010, s. 10). Podle převládajícího mínění teologů neuděluje svátost manželství kněz, nýbrž udělují si ji manželé navzájem za asistence duchovního. Církev manželství posvěcuje a tím dává manželům naději, že jejich svazek nebude možné zlomit ani zničit. Svátostné manželství je tedy založeno osobním aktem, „... *jímž se manželé sobě odevzdávají a přijímají jeden druhého. Jejich ano konstituuje manželství*“ (Kasper, 1997, s. 36).

V evangelické tradici není uzavření manželství svátost, tedy prostředek napomáhající spáse. Důraz je kladen na požehnání, což podle Halamy (2000, s. 6) odpovídá více současné situaci, kdy většina párů spolu žije již před manželstvím: „*Manželství, eticky vzato, nevzniká obřadem, ten je jen potvrzuje. To, čemu říkáme manželství, vzniká vzájemným odpovědným rozhodnutím sdílet svůj život s druhým člověkem, do důsledků a beze zbytku. Pro nás křesťany je tu vedle odpovědnosti vzájemné i odpovědnost před Bohem. Sňatek je logickým důsledkem tohoto rozhodnutí, ne jeho počátkem.*“

V Bibli není zcela jasně psáno, že se má žít v manželství. Možná je tomu tak proto, že je manželství chápáno zcela automaticky jako něco tak samozřejmého, že nemá smysl o tom psát. Pokud ovšem pár žije jako nesezdaný, ochuzuje sám sebe o požehnání svého svazku. V katolickém pojetí pak i o jednu ze sedmi svátostí.

6.1.3 Právní

Do 1. ledna 2014 bylo manželské a rodinné právo upravováno Zákonem o rodině z roku 1963 (Česko, Zákon č. 94/1963). Tento zákon platil, sice s řadou novelizací, zhruba padesát let. Zákon o rodině z roku 1963 je zrušen předpisem 89/2012 Sb. (Česko, Zákon č. 89/2012), což je legislativní dokument známý v současné době pod označením „nový občanský zákoník“. Reflektujme tedy především změny, ke kterým došlo v oblasti právního ukotvení manželství.

Zákon č. 94/1963 (tj. Zákon o rodině) obsahuje ve svém prvním paragrafu definici pojmu manželství, která říká, že „*manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem*“. Hned v následujícím odstavci říká, že „*hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí*“. Zákon č. 89/2012 hovoří o manželství

v úvodním paragrafu č. 655 podobně jako předchozí zákon s tím rozdílem, že vedle založení rodiny a výchovy dětí je účelem manželství *vzájemná podpora a pomoc*.

Manželství je dle obou zákonů možné uzavírat před orgánem jak státu, tak církve. Tedy stát v tomto ohledu církev respektuje a uděluje jí pravomoc jej zastupovat.

Vzájemné povinnosti a práva mezi manželi jsou v obou zákonech definované relativně totožně. Nový zákon č. 89/2012 hovoří navíc o úctě mezi manželi: „*Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva. Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti*“ (Česko, Zákon č. 89/2012, § 687). Posun vnímám především ve způsobu formulace povinností. Manželé a rodina jakoby byla více chápána jako celek jedinců, kteří by vůči sobě měli být otevření, upřímní a ohleduplní. Nový občanský zákoník nově upravuje: 1) Právo manžela na informace o příjmech, stavu jmění a o stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech druhého manžela (§ 688); 2) Povinnost manžela brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte při volbě svých pracovních, studijních a podobných činností (§ 689).

Zákonem je dále upraveno majetkové právo. Zcela konkrétně je stanoveno, co je společným jměním manželů a ve kterých případech je možné domáhat se svých nároků a práv. V případě, že se manželé nejsou schopni dohodnout, rozhodne jejich spor soud. Manželé dále podle zákona mají vzájemně právo se zastupovat. Dále jsou si manželé zavázáni vyživovací povinností, která v určitých případech trvá i po rozvodu manželů.

Nově upravuje domácí násilí a možné varianty příjmení novomanželů a rozvedených manželů. V případě domácího násilí má manžel/manželka možnost podat soudu návrh, aby bylo druhému manželovi omezeno, případně i vyloučeno právo (nejdéle však na dobu šesti měsíců) ve společné domácnosti bydlet.

Česká republika patří k zemím, kde kohabitace nemá prozatím velké zakotvení v právu, tato forma svazku není nijak formalizována. Jedinou zákonem upravenou a citovanou alternativou manželství je registrované partnerství. Zákon ovšem stanovuje povinnosti a práva rodičů vůči jejich dítěti: „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah*

rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud“ (Česko, Zákon č. 89/2012, § 858). Neprovdané matce pak zákon „zajišťuje“ výživu od otce dítěte a to po dobu dvou let.

6.2 Historie manželství na našem území - posun od tradičního pojetí k sekulárnímu

Je velice obtížné zjistit, jak vypadala evropská nebo slovanská rodina v raném středověku. Vycházíme pouze z kronikářských zmínek a archeologických nálezů. U východních Slovanů je spolehlivě doloženo soužití ženy s více muži, zejména bratrů s jednou ženou. Je doloženo také tzv. snachočestvo, čili sňatek vykonaný otcem ženicha v zastoupení (včetně intimního soužití) až do doby synovy dospělosti. Existují také zprávy o jarních oslavách plodivých sil přírody, během kterých byly sexuální styky dovoleny všem se všemi. Pohanští předkové nevyžadovali od nevěst panenství, to bylo někdy považováno za příznak dívčiny neatraktivnosti. Sňatek domlouvali otcové nevěst a po sňatku se od ženy věrnost naopak striktně vyžadovala. Cizoložství s vdanou ženou mohlo být potrestáno i smrtí, znetvořením pohlavních orgánů nebo prodáním do otroctví. Naproti tomu svobodnou ženu však ženatý muž milovat směl.

Středověká šlechta měla za svůj vzor jihofrancouzské rytířství. K tomuto životnímu stylu patřil kult osobní statečnosti, kult víry (křížové výpravy) a také kult platonicky zbožňované dámy, jež však nebyl spojen se zakládáním rodiny. O sňatku rozhodovaly dynastické a územní zájmy rodiny. Ve 13. století sňatky poddaných povolovala šlechta. Souhlas vrchnosti se sňatkem poddaných odstranil u nás až Patent o zrušení nevolnictví vydaný Josefem II. v roce 1781.

Uzavírání sňatků bylo u nás od 11. století svěřeno křesťanské církvi. Ve středověku je běžné soužití širších rodin, tří nebo čtyřgenerační rodina je ovšem vzácností vzhledem k nízkému průměrnému věku lidí. Venkovské rodiny jsou větší, ve městech mají velkou rodinu jen nejmajetnější lidé. Ve městech byly sňatky mužů odkládány do doby, kdy se muž stal ekonomicky soběstačným. Naproti tomu na venkově se muži ženili brzy, aby rodinu obohatili o pracovní síly co nejdříve.

V novověku se kromě jiného bojuje za občanská práva žen. Proces ženské emancipace začal fakticky dlouho před tím, než byl feministickým hnutím za první Francouzské revoluce deklarován. V roce 1791 je v Paříži vydán spisek Práva ženy a občanky, jež je považován za první artikulaci vznikajícího feminismu. Žádá se v něm naprostá rovnost mužů a žen před zákonem a právo na zcela svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou

náklonností. Tak je formálně dovršen proces připravovaný od 12. století, kdy trubadúrská poezie začala slavit kult citového vztahu muže k ženě.

Před rokem 1800 byla erotická zamilovanost výsadou šlechty. Ve středověku ji i šlechta pěstovala jen platonicky a odděleně od manželství. To se přeneslo až do novověku a to do extrémní podoby ztotožnění projevů lásky mezi manželi s incestem. Oddělovat lásku od manželství se stalo normou nepřímo podporovanou zesvětš'ováním společnosti.

V industriální společnosti přestaly být sňatky určovány jinými zájmy než přáním snoubenců žít společně. Souhlas rodičů se sňatkem se stal dodatečným a formálním (Matoušek, 1997).

K sociologickým pravdám patří, že právě rodina zajišťuje nezbytnou míru stability a kontinuity sociálního systému v historii. Po staletí to byla církev, kdo určoval normy správnosti chování. V řádné katolické rodině je to pak láska a především pak láska manželská mezi partnery, která je jedním ze základních vztahů v rodině. Právě na předpokladu lásky mezi partnery je postavena rodina. Podle Možného (1990) novozákonní pojetí, na rozdíl od tradičního patriarchy, zavazuje muže úplnou odpovědností za ženino duševní blaho. Láska je tedy přijetí odpovědnosti za toto blaho. Mluvili-li apoštolové o lásce, nemají rozhodně na mysli erotický vztah. Bylo to křesťanství, kdo učinil z lásky (jak ji běžně chápeme my) hřích. Sex a erotika byly z manželství vykázány. Křesťanství předpokládalo monogamii bez lásky, respektive bez erotiky. Ta se tedy dále rozvíjela jako překrásný opěvovaný hřích. Toto po staletí vyhovující uspořádání rozbila reformace. Byl to dlouhý proces, kterým se pojetí manželské lásky dostalo do podoby takové, jaké ji známe dnes. Z manželského svazku nakonec vyprchalo to původní náboženské pojetí a došlo ke vzniku nového nenáboženského pojetí, k sekularizované manželské lásce naší doby (Možný, 1990).

Vývoj má podle Možného (1990) tendenci jít od tradičního pojetí manželské lásky (křesťanské) k sekulárnímu (modernímu) pojetí. Situace je však taková, že jednotlivé rodiny se od sebe liší a záleží především na jejich pojetí manželství a lásky v něm. Sňatek už neznamená nezrušitelnou odpovědnost za blaho druhého. V naší kultuře se pak přesouvá také důraz z hodnoty oddanosti na hodnotu nezávislosti. Pro moderního člověka je manželství prostředkem seberealizace, ne sebeobětování, jak tomu bylo v tradičním pojetí. Sebeobětování je v dnešní době chápáno jako ztráta. A konečně sekulární pojetí manželské lásky otevírá člověku prostor pro rozvoj harmonické bytosti, prostor pro sebeprojev.

Sekularizovaná společnost (Možný, 2008) ulehčila situaci sice tím, že přijala jako oprávněnou možnost zrušení dosažené dohody (oproti pojetí římskokatolické církve, kde sňatek je nezrušitelný, avšak na žádost a s vážným odůvodněním anulovatelný, tedy je

nakonec prohlášeno, že manželství ani nikdy neexistovalo – pozn. AP), avšak ztížila situaci tím, že znejasnila kritéria výběru partnera a učinila výběr partnera věcí osobního rozhodnutí.

6.2.1 Vývoj manželství v evropském kontextu – nová vlna přístupu k manželství

Sullerotová (Sullerot, 1998) se detailněji a v celoevropském kontextu zabývá tím, jak došlo ke změně, kterou Možný (1990) charakterizuje jako posun od křesťanského pojetí k modernímu. Podle Sullerotové (Sullerot, 1998) celá nová vlna v přístupu k manželství začala ve Švédsku, které za války zůstalo neutrální. Počet uzavřených sňatků vzrostl ze 30 000 ve třicátých letech na více než 60 000 v letech čtyřicátých. K očekávanému počtu sňatků kolem 24-25 let se najednou přidává spousta sňatků časnějších. *„Bez věna a výbavy a bez ohledu na výhodnost spříznění obou rodových linií a rodinných jmění si mladí zamilovaní nedočkavě přejí prožívat spolu zážrak „ve dvou“. Nejde jim o „společnou domácnost“ s kastroly a horami ložního prádla, ale o spojení v milující se dvojici“* (Sullerot, 1998, s. 15). Po Švédsku tento zvrát prožívala celá Evropa, lidé se berou stále mladší. Jakmile se jednou švédský model ujal, zasahuje celou Evropu. Rozdíl se stírají i mezi venkovem a městy, i mezi regiony. Podle Sullerotové se manželství stalo referenční hodnotou znovu ožívající Evropy. Jde hlavně o svazek dvou mladých lidí, manželskou dvojici, které pak různá náboženství připisují duchovní rozměr a laikové posvátnost. V katolické církvi bylo manželství povýšeno na svátost (tzn. způsob přiblížení se k Bohu). V té době se také rozvíjí manželské poradenství (1947 zakládá David Mace National Marriage Guidance Council). *„Je pravda, že v oněch letech, kdy je hodnota manželského páru na vrcholu, se požadavky manželů zvyšují: aby teď byli „opravdovou dvojicí“, musí si rozumět jak v sexuální, citové a intelektuální oblasti, tak i v otázkách týkajících se výchovy dětí, v oblasti financí a prací v domácnosti“* (Sullerot, 1998, s. 18). Navíc do hry vstupuje rozmáhající se emancipace žen: *„Manželská dvojice si teď nejen musí ve všem rozumět, ale ještě musí být rovnostářská“* (Sullerot, 1998, s. 18). Spolu s rostoucím počtem sňatků také roste počet nově narozených dětí. Podle Sullerotové se rodí tolik dětí ze vzdorů. Mladá manželství neměla nic, ani dům, ani auto, ani naději. Zábavy bylo málo, cestování nedostupné, navíc ve válce ztratili řadu svých blízkých. Do manželství se vstupuje dříve, dříve přichází první dítě a dříve se i reprodukce ukončuje (u Švédek do 27 let). Tento posun k mladším ročníkům je velmi zřetelný v Čechách a na Moravě, kde plodnost žen stoupla mezi sedmnáctým a dvacátým rokem, nejvíce žen rodí mezi 21-24 roky (mluvíme o poválečném období – pozn. AP). Ve východním bloku pak ženy vedle početné rodiny a špatně vybavené domácnosti musely zvládat ještě zaměstnání. Další

v řadě přichází spotřeba a konzum, zvýšení životní úrovně, a tak zaměstnání ženy, spolu s poklesem autority hlavně otce, jsou základem nevyhnutelných změn uvnitř rodiny.

Druhý velký zlom nastal v roce 1964, kdy prudce poklesla porodnost. Státy jako Československo se na to pokusily zareagovat zvýšením sociálních dávek (pro druhorozené a další dítě), což mělo nakonec svůj efekt. Hlavní příčinou tohoto zlomu v roce 1964 je podle Sullerotové hluboká změna hodnot a společenské morálky. Základní buňkou společnosti už není rodina, ale jednotlivec.

Po prudkém poklesu porodnosti následuje pokles sňatečnosti, a to opět ve Švédsku. Během sedmi let klesne sňatečnost o polovinu. Dříve puritánské Švédsko se těší z toho, že předmanželská sexuální zkušenost je přijímána zcela přirozeně. Navíc hormonální antikoncepce zabezpečí tuto zkušenost bez následků. V Dánsku dokonce 55,2% mužské populace zůstane po celý život svobodných. V Československu pozorujeme prodlužování věku snoubenců, ne-li dokonce odmítání sňatku. Na druhou stranu je ale průměrný věk sňatku českých žen v roce 1993 stále ještě jeden z nejnižších – 23,2 let (oproti 26 letům ve Francii) (Sullerot, 1998).

6.2.2 Specifická situace v České republice (před a po roce 1989)

Od poloviny 60. let se u nás vytvořil tzv. východoevropský model demografického chování – stát vedl své občany k určitému způsobu chování např. tím, že zajistil dostatečný počet míst v jeslích, mateřských školách a družinách, výhodné půjčky novomanželům, byty přednostně pro rodiny s dětmi (Kučera, 2000a). Průměrný věk vstupu do manželství byl v 80. letech 21,7 let u žen a 24,5 let u mužů. Rozvodovost byla vysoká, až 37%. Průměrný věk prvorodiček byl dlouhou dobu 22,4 roků, ženy končily s rozením dětí zpravidla před svým třicátým rokem. Ideálem byla nukleární rodina (dvě děti), třetí těhotenství bylo většinou přerušeno interupcí.

To, co nastalo ve Švédsku již po roce 1964 (Sullerot, 1998), přichází do Čech až po roce 1989 (Kučera, 2000a). Změny probíhající v zemích západní Evropy v 60. letech se označují jako druhý demografický přechod. Ve stručnosti připomeňme, že se snížila sňatečnost a manželství začalo být částečně nahrazováno nesezdaným soužitím. Dále rostla rozvodovost. Zvyšoval se věk vstupu do manželství (27-29 let u žen, 29-32 u mužů). V některých zemích přesáhl počet dětí narozených mimo manželství 50%. Moderní hormonální antikoncepce minimalizovala počet interupcí.

K nám se tyto změny dostaly sice později, avšak probíhají výrazně rychleji, než tomu bylo na západě. Změny v ČR se odrazily hlavně v uzavírání sňatku a v rození dětí. Mladí lidé dostali možnost studovat, cestovat do zahraničí, rozvinulo se podnikání, výrazně a prudce vzrostly ceny bytů. Průměrný věk vstupu do manželství vzrostl u obou pohlaví o více než tři roky (27,7 let u mužů, 25, 4 let u žen). Výrazně se tedy rozšířilo nesezdané soužití, kterému před rokem 1989 pravděpodobně bránilo jednak veřejné mínění a jednak systém získávání bytů. Do manželství vstupuje zhruba polovina mladých žen těhotných (Kučera, 2000a).

6.3 Sňatek a manželství v současném českém kontextu

6.3.1 Názory na manželství

Demografické změny jsou odrazem také názorových změn. Sociologické šetření zrealizované v roce 1997 (Fialová, 2000) pracovalo s výzkumným souborem, který tvořilo 1294 respondentů (632 mužů a 662 žen) reprezentujících svobodnou populaci ve věku 18-29 let. Část těchto svobodných zahrnutých do výzkumu (konkrétně okolo 35% svobodných žen a 50% svobodných mužů ve věku 18-30 let) nemělo v době dotazování stálého partnera. Soubor byl vytvořen na základě kvótního výběru, technikou sběru dat byl standardizovaný (řízený) rozhovor.

Podle výsledků výzkumu hodlalo vstoupit do manželství 90% dotázaných mladých lidí, v nejbližších letech tak chtěla učinit jen slabá pětina dotázaných. Poměrně značná část uvažovala nejdříve s nesezdaným soužitím.

Pro sňatek se vyslovovaly spíše ženy, než muži a spíše ti s vyšším vzděláním (než ti s nižším). Nutno ale poznamenat, že v horní věkové hranici se vyskytovali hlavně vysokoškoláci (ti s nižším vzděláním pravděpodobně v tomto věku již v manželství jsou).

V plánech mladých lidí do budoucna je sňatek a první dítě časově posunut (ve srovnání s generacemi před rokem 1989). Je tomu tak z důvodu výše jmenovaných (studium, cestování, podnikání), ale i z důvodů pěstování koníčků a zájmů, časově a finančně náročných. Celkově lze říci, že odkládání sňatku a prvního dítěte do vyššího věku přispívají rozšiřující se možnosti dnešních mladých lidí (Kučera, 2000b).

6.3.2 Vstup do manželství

Kučera (2000b) trefně poznamenává, že některé důležité body našeho života jsou pevně stanoveny a jsme tak chtě nechtě nuceni „dospět“ (např. vstup do školy, plnoletost), zatímco vstup do manželství a založení rodiny zvnější definován není. Rodina jedince může tuto skutečnost jen stěží ovlivnit.

Názory na ideální věk vstupu do manželství jsou tudíž subjektivní a závisí na mnoha okolnostech. Obecně podle Kučery (2000b) souvisí s intenzitou toho kterého demografického procesu. Nejvhodnější věk pro uzavření prvního manželství je podle dotázaných hlavně v pásmu 20-30 let, přičemž nejvhodnější průměrný věk mužů na úrovni kolem 26,5 a žen 23,5.

Tuto představu mladých dospělých z výzkumu realizovaného v roce 1997 můžeme srovnat s průměrným sňatkovým věkem generace jejich rodičů. Průměrný věk vstupu do manželství byl v 80. letech 24,5 let u mužů a 21,7 let u žen. „Zpoždění“ oproti generaci rodičů je pak zhruba dva roky.

Skutečný věk vstupu do manželství byl v roce 1997 průměrně 27,6 u mužů a 25,4 u žen (Kučera, 2000b), což je o rok více oproti ideální představě u mužů a o dva roky více oproti ideální představě u žen. To vzbuzuje dojem, jakoby mladí dospělí vnímali, že mají věk na manželství, ve skutečnosti však se vstupem do manželství ještě váhají. Čím starší a čím vzdělanější byli respondenti, tím častěji kladli nejvhodnější průměrný věk do vyššího věku. Kučera (2000b, s. 63) uvádí: „... *tabulkový průměrný věk svobodných snoubenců byl o 2 roky vyšší než ten, který pokládali za nejvhodnější respondenti průzkumu. Je to nepřímý důkaz toho, že v populaci dochází k odkládání prvních sňatků „nad rámeček“ záměru, tj. že k němu musí přispívat nějaký další silný faktor (za který se pokládá zhoršení celkové ekonomické situace a zvláště nedostupnost bytů).*“ V závorce uvedené autorovo vysvětlení pak uspokojí demografy či sociology, avšak ne psychology. Domnívám se, že ono odkládání vstupu do manželství nelze objasnit jen racionálními důvody, které nám respondenti nabídnou (Kučera, 2000b).

Průměrný věk vstupu do manželství se stále zvyšuje. V roce 2002 se pohyboval průměrný věk novomanželů na hranici 29 let pro muže a 27 let pro ženy. Z toho plyne významná změna struktury obyvatel podle rodinného stavu. Ve věku 25-29 let zůstávalo v posledním sčítání 2001 svobodných 55% mužů oproti 28% nikdy neoženěných mužů ve sčítání 1991. U žen se měnila struktura podobně, jen podíly svobodných jsou vždy menší, 32% v roce 2001 oproti 11% v roce 1991 (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

Český statistický úřad (Sňatečnost, Český statistický úřad, 2013) uvádí, že průměrný věk při prvním sňatku se v roce 2012 dále zvýšil a to u mužů na 32,3 roku, u žen na 29,6 roku.

6.3.3 Postoje k manželství a rodičovství

Hamplová (2000) se pokouší odpovědět na otázku, zda lze úvahy o upadajícím významu manželství v očích mladých lidí empiricky potvrdit. Z mého pohledu nejzajímavější zjištění je, že nejvíce mladých lidí by si ideálně vyzkoušelo žít se svým partnerem na zkoušku s vyhlídkou uzavření sňatku (celkem 68,2% dotázaných). Údaje dále ukazují, že 90% dotázaných chce do manželství vstoupit (byť třeba právě po onom „na zkoušku“). Do výzkumného vzorku však patřili pouze svobodní, řada jejich vrstevníků už do manželství vstoupila. Ukázalo se, že popularitu ztrácí tradiční model nejprve sňatek, pak společné bydlení. Mladí lidé si vytvořili nový ideál partnerského vztahu: nejprve spolu žijí a sňatek uzavřou teprve později. Impulzem ke vstupu do manželství je pak často těhotenství ženy nebo alespoň rozhodnutí mít dítě.

Lidé, kteří vybrali sňatek beze zkoušky, to zdůvodňovali morálkou, zodpovědností nebo náboženskou vírou. Variantu nesezdaného soužití lidé volili kvůli možnosti snadného rozchodu. A nakonec ti, kteří preferovali celoživotní nesezdané soužití na něm navíc oceňovali, že jim poskytuje nezávislost, zatímco ti, kteří je chápali jen jako přechodný stav, doufali, že v něm mnohem lépe poznají partnera jako vlastního budoucího manžela a vyzkoušejí pevnost vzájemného vztahu. Nelze říci, že by volba ideálního partnerského života souvisela s ekonomickou aktivitou, vzděláním, či věkem. Nepotvrdilo se ani to, že studenti vysokých škol budou k tomuto modernímu přístupu otevřenější a snadněji se vzdají tradičních hodnot (Hamplová, 2000).

6.3.4 Motivy k uzavření sňatku

Jako nejdůležitější důvody pro uzavření sňatku uváděli respondenti jednak lásku a touhu po bezpečném zázemí a jednak snahu, aby se děti narodily v manželství. Ženy také zdůrazňovaly finanční jistoty, které jim manželství přináší (v době celodenní péče o malé dítě jsou odkázány na příjem manžela). Silný citový vztah a lásku označilo jako důležitý důvod pro sňatek jen 80% učnic, ale 95% středoškolaček a vysokoškolaček. Vyučené ženy kladou větší důraz na bezpečné zázemí a finanční zajištění, vdávají se také v mladším věku (Hamplová, 2000).

6.4 Nesezdaná soužití

Nesezdané soužití se v našem prostředí rozšiřuje, ale zatím pořád ještě nepředstavuje „konkurenci“ pro manželství. Důvodem k neuzavření sňatku jsou pak finance, studium, bytová situace nebo nedostatečné poznání svého partnera. Nesezdané soužití je chápáno povětšinou jako „na zkoušku“ s úmyslem do budoucna vstoupit společně do manželství. Více jak polovina novomanželů spolu před sňatkem nějakou dobu žili (Bumpass, Hsien-Hen, 2000).

Názory mladých lidí tedy ukazují, že nesezdané soužití navazuje na fázi chození jako období vzájemného poznávání. Není však mladými lidmi chápáno jako náhražka manželství, ale jako způsob chození v období poznávání, zkoušení a testování partnera, zda je pro manželství vhodný: „*Nesezdané soužití se tak stává společností (a také rodiči) tolerovanou formou předmanželského stadia života*“ (Vymětalová, 2000, s.132).

Podle Sullerotové (Sullerot, 1998) bylo sice původně nesezdané soužití formou odkládání sňatku, avšak stalo se z něho postupně odmítání sňatku. Od „manželství na zkoušku“ se přechází k „mladickému spolužití“, které postupem času přejde už jen v „soužití“. Mluví se o „svazku bez dokladu“. Ve Francii se používá výraz „konkubinát“. Partneři si nejsou ničím zavázáni, ale mohou využívat stejných výhod sociálního zabezpečení jako manželé. Sňatek tak podle některých mladých lidí ztratil své opodstatnění.

Sullerotová pozorování a statistiky shrnuje:

- 1) Značná část lidí, kteří spolu volně žijí, se nežení (míra sňatečnosti klesla ve Švédsku, dále Dánsku, SRN, Nizozemí, Francii, Anglii, Itálii).
- 2) Nesezdané soužití není kopií dřívějšího manželství, ale zcela nový jev: „*Lidé hledají různé uspořádání svého milostného života mimo jakoukoli instituci*“ (Sullerot, 1998, s. 48). Novou formou nesezdaného soužití je LAT (*Living Apart Together*), kdy partneři jsou si sice partnery, ale žijí každý ve své domácnosti. Ve Francii se jim říká „solitaristé“ (střeží své soukromí). Italskou a španělskou verzí LAT je (úmyslný) život lidí i po třicítce u rodičů jako v nejútulnějším a nejlevnějším hotelu. Sullerotová (Sullerot, 1998, s. 48) k tomu říká: „*Tyto různé způsoby mileneckého soužití mají společné rysy: odmítání založit manželskou dvojici a spříznit obě rodiny, odmítání ekonomické solidarity existující mezi partnery a jakéhokoli dlouhodobého závazku; dalším společným rysem je pak zjevná potřeba volnosti, ba i autonomie jednotlivce, zejména u žen, které téměř všechny pracují a chtějí dále setrvat u svého povolání a ponechat si vlastní jméno, bankovní konto, často i vlastní byt a svobodu rozhodování*“

například v tom pořídit si dítě, i když muž žádné nechce.“ Tito lidé nepřijímají odlišnou roli v nově vzniklé skupině, ale dávají přednost individualitě a bezprostřednosti.

- 3) Volně spolu žijící partneři se rychleji a častěji rozcházejí než manželé.
- 4) Rozšířením volných soužití se snížila míra rozvodovosti, snížila se naopak odolnost manželství.

Otázkou je, zda manželství uzavřená po určitém období společného života na zkoušku, jsou nestabilnější než tzv. přímá manželství. Oppenheimerová (Oppenheimer, 1988) zastává názor, že kohabituující investují do vzájemného vztahu méně, než je potřeba investovat do manželství. Kohabitace tak jsou náchylnější k rozpadu, nicméně neperspektivní vztahy se tímto způsobem relativně brzy a snadno ukončí. Zda manželství uzavřená po určitém období kohabitace jsou křehčí nelze jednoznačně říci. Bumpass a Hsien-Hen (2000) ve své studii americké populace zjistili, že vyšší riziko rozpadu mají manželství, jímž předcházela kohabitace. Liefbroer a Dourleijnová (Liefbroer, Dourleijn, 2006) upřesňují toto tvrzení o větší náchylnosti k rozpadu vztahu u kohabituujících a sezdaných, kteří před sňatkem žili v kohabitaci. Jejich studie zahrnovala 16 evropských zemí, přičemž pro každý stát platí něco trochu jiného. Uvedené tvrzení platí jen pro ty společnosti, ve kterých je kohabitace záležitostí buď malé menšiny nebo velké většiny. Pokud tedy 50% populace kohabituje, pak riziko rozpadu vztahu je stejné pro přímé i nepřímé (tj. uzavřené po určité době kohabitace) manželství a kohabituující pár. Ve hře jsou totiž další faktory. Kupříkladu Itálie a Španělsko patří mezi silně věřící – katolické země. Silný tlak církve na kohabituující, jejichž soužití je nežádoucí, pak pravděpodobně zapřičiňuje křehkost těchto nesezdaných svazků. Podobný tlak vyvíjejí i rodiny, které se ke kohabitaci staví negativně. Třetím faktorem může být legislativa, která nezajišťuje stejná práva pro sezdané a kohabituující, což může být příčinou větší „zranitelnosti“ kohabituujících (Liefbroer, Dourleijn, 2006). Tím bychom byli možná schopni objasnit, proč kohabitace představují větší riziko rozpadu vztahu než manželství, avšak otazník zůstává nad tzv. nepřímými manželstvími uzavřenými až po určité době společného soužití.

Nakonec se zdá, že vzkříšení přijde opět ze Švédka. Po sexuální revoluci začínají Švédové přistupovat k sexu s větší cudností. Sňatečnost opět stoupá, rozvodovost klesá a porodnost přesáhla 2,1 (což je důležité pro obnovu generace). Zdá se tedy, že přicházíme do věku znovuobjevení hodnoty rodiny (Sullerot, 1998).

III EMPIRICKÁ ČÁST

1 Metodologie výzkumu

1.1 Historie výzkumu

Problematikou párových vztahů se zabývám již několik let. Kořeny výzkumu sahají až do doby mého magisterského studia, kde jsem se ve třetím ročníku poprvé zabývala interakcí mezi chlapci a dívkami během školního vyučování a přestávek. Pokračováním mého zpracování tématu pak byla diplomová práce *Chození v osmé a deváté třídě* (Sochnová, 2005). V *chození*, v páru se dospívající setkávali s problematičností citového vztahu - lásky. Lásku vnímali jako něco přitažlivého a odpudivého současně. Pro chlapce a dívky v párovém vztahu láska vystupuje jako iracionální moc, jež je obecně problematická zejména tím, jak je lákavá a děsivá. Ona problematičnost setkání s láskou jako iracionální mocí však spočívá též v nezbytné volbě vlastní reakce na toto setkání - jak se vlastně zachovat? Takové reakce, mezi nimiž je možné volit, jsou oddání se lásce, její pokoušení i postavení se jí.

V tomto slova smyslu by pak bylo možné říci, že vzájemný vztah v páru není jen věcí sféry iracionální, ale též sféry racionální. Minimálně je vztah v páru s použitím racionálních kritérií reflektován. A tak, i když chování v páru není prožíváno jako plně pod kontrolou vlastních racionálních rozhodnutí, lze jej s pomocí racionálních kritérií interpretovat a soudit. Samotná volba reakce vlastního chování při setkání s láskou je tudíž v té či oné míře i věcí vlastní racionální volby, kterou je možné chápat jako předmět usuzování, a to mravního.

Těmito myšlenkovými kroky opřenými o vlastní empirickou zkušenost z terénu jsem se dopracovala k mravnímu usuzování, čímž se otevřely nové obzory literárních a také metodologických zdrojů. Vzhledem k tomu, že dospívající často vyjadřovali, jak jejich pubertální láska je jiná než ta v dospělosti, rozhodla jsem se v dalším výzkumu pokračovat tímto věkovým obdobím.

Dospívající chlapci a dívky z mé diplomové práce ve svém pojetí dospělé lásky odkazovali k pohádkovému „happy endu“ v podobě „vzali se a byli spolu až do smrti“. Podobně podle tradičního modelu se očekává, že jedinec v mladé dospělosti nalezne ukotvení v párovém životě a vstoupí do manželství (Vágnerová, 2007). Sociologické průzkumy však ukazují, že sňatečnost stále klesá, rozvodovost stoupá a sňatky jsou odsouvány do pozdějšího věku (Hamplová, 2000, 2003; Chaloupková, Šalamounová, 2004; Kučera, 2000a, 2000b;

Možný, 2008). Otázkou je, co stojí za tím, že některé páry se sezdávají a jiné ne? Jak to, že pohádkový konec v podobě svatby a šťastného života až do smrti nepřichází? Jak dospělí prožívají *dospělou* lásku, na kterou dospívající odkazovali? Je možné, že se sezdaní a nesezdaní jedinci liší v tom, jak reagují na ambivalentnost lásky? Liší se v tom, jaký postoj zaujímají a jak řeší problematiku párového soužití?

Tyto a další otázky byly základem formulace cíle výzkumu a výzkumných otázek.

1.2 Formulace cíle výzkumu a výzkumných otázek

Předmětem tohoto výzkumu se stal sňatek, konkrétně pak mravní usuzování nad problematiku situací týkající se svatby, a hledání mravní dimenze sňatku. Zkoumána je tvorba úsudku o dilematické situaci týkající se sňatku a společného dítěte, tedy to, jak si respondent tvoří názor, jak je ve svém názoru pevný, konzistentní a odolný vůči protiargumentům. Dále pak navrhované řešení pro hypotetické postavy a reálné řešení obdobné situace v životě respondenta. Sňatek je nahlížen z hlediska morálky a hledána je mravní dimenze této problematiky.

Ke zkoumání tohoto konkrétního tématu jsem se dopracovala postupně. Téma výzkumu bylo široce vymezeno jako mravní usuzování o párovém soužití v mladé dospělosti. Během mapování problematických – dilematických situací ve věku mladé dospělosti sňatek vystoupil jako ústřední téma. Šlo také pro respondenty o nejvíce „živé“ téma, neboť se každý z nich někdy alespoň ve svých myšlenkách touto otázkou zabýval. Toto téma není jen výstupem úvodní fáze disertačního projektu, ale můžeme jej předpokládat i na základě studia např. vývojové psychologie. Obdobně vystupuje téma sňatku jako podstatný moment z mé předchozí empirické zkušenosti.

Vstup do terénu pro mne znamenal konzultace s odborníky z praxe (poradci diecézního centra pro rodinu, evangelický farář), ale i rozhovor se zkušenou starší ženou a pozorování dané věkové skupiny. Na základě těchto informací jsem sestavila 34 dilematických příběhů a předložila je prvnímu respondentovi. Hlavní metodologická inspirace pro mne spočívá u klasiků teorií morálního vývoje – Piageta (1929, 1948) a Kohlberga (1994). Původní soubor 34 dilemat byl zredukován a upraven na sedm dilemat, z nichž jsem ke zpracování vybrala dilema Svatba.

Předložené dilema následovaly - především po vzoru Kohlberga - otázky (zejména „Co má postava z příběhu udělat a proč?“), dále rozšířené o osobní zkušenost respondenta.

Díky předkládání stále stejného příběhu a otázek pak bylo možné seznat a neseznat respondenty navzájem porovnávat.

Získaná data jsem zpracovávala metodou zakotvené teorie podle Strausse a Corbinové (Strauss, Corbin, 1999). Výstupem nejranější fáze zpracování dat byly vynořující se pojmy, jež jsem sdružovala do kategorií. Dalším krokem zpracování dat bylo axiální kódování (hledání vztahu mezi kategoriemi) a selektivní kódování (hledání ústřední kategorie). Prakticky se jedná o opětovné několikeré čtení odpovědí respondenta, spojené s hledáním provázanosti mezi jednotlivými kategoriemi a identifikováním podobností či odlišností. Výstupem bádání je pak zpráva o vlastní empirické zkušenosti, která má charakter analytického příběhu pracujícího s vytvořenými kategoriemi.

Pokud jde o teoretická východiska, která jsem používala při analýze a prezentaci dat, žánrově pro mne byl inspirativní již zmíněný Piaget (1929, 1948), a to zvláště ve způsobu dotazování a prezentace získaných dat. Během analýzy dat jsem se však dostala nejbliže k teorii Gilliganové (Gilligan, 2001). Z toho důvodu nakonec svá empirická data prověřuji prostřednictvím její teorie morálky nenásilí.

Svou vlastní empirickou zkušenost, kterou jsem získala během natáčení rozhovorů s respondenty o tématu sňatku, se nyní pokouším uceleně prezentovat, teoretizovat a interpretovat.

Cílem výzkumu je jednak zprostředkovat vzhled do tvorby úsudku respondentů (v mladé dospělosti) o mravně dilematické situaci, týkající se sňatku a založení rodiny, a jednak podkrýt mravní dimenzi sňatku. Kromě přispění k teoriím morálky se jedná o příspěvek k diskusi o přijímání a odmítání sňatku současnými mladými dospělými.

Tento hlavní cíl výzkumné studie bychom mohli rozložit do řady dílčích cílů, které je možné vyjádřit prostřednictvím výzkumných otázek. Hledání odpovědí na tyto otázky je pak smyslem a cílem této práce. Studium literatury a dosavadní empirická zkušenost mne vedly k formulaci následujících **výzkumných otázek**:

- 1) V čem je párová láska pro mladé dospělé dilematická? S jakými dilematickými situacemi se setkávají?
- 2) O jakých možnostech řešení předloženého dilematu jsou schopni uvažovat? Z jakých možností vlastně vybírají?
- 3) Jsou teoretické úvahy nad předkládaným dilematem ve shodě s tím, jak se sám respondent v podobné situaci zachoval?
- 4) Je rozdíl v mravním usuzování respondentů žijících v manželství a respondentů, které můžeme označit za partnery (nesezdané)?

- 5) V čem může být sňatek otázkou morálky; kde v této problematice můžeme nalézat mravní dimenzi?

1.3 Výzkumný vzorek

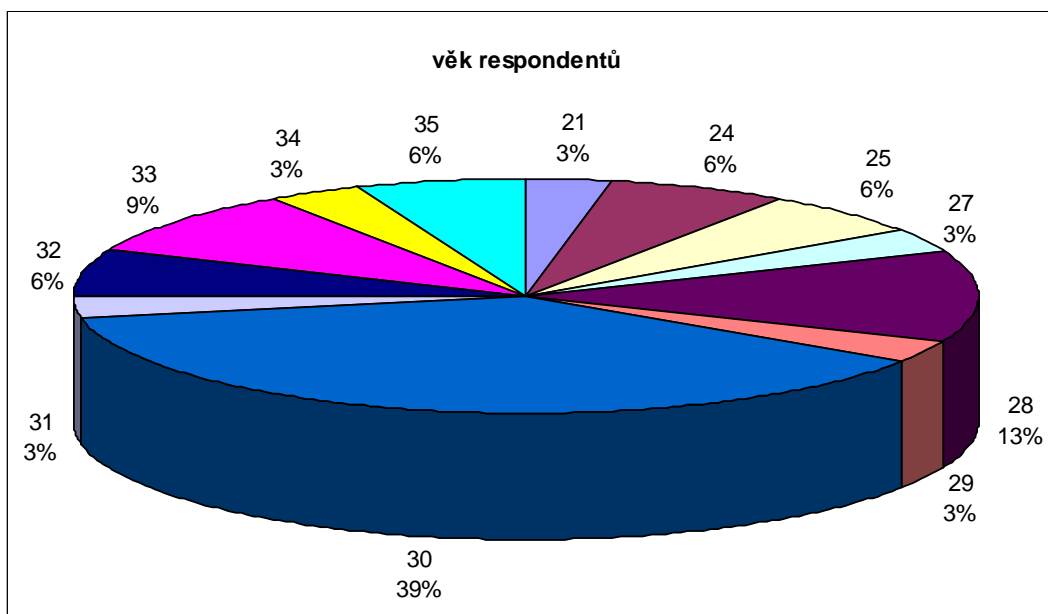
Výzkumný vzorek tvoří celkem 32 respondentů. S ohledem na výzkumný záměr patří všichni respondenti z věkového hlediska do skupiny mladých dospělých. Druhým základním kritériem pro mne bylo aktivní – praktikované partnerství. To znamená, že každý respondent v době natáčení rozhovoru má partnera, kterého považuje za stálého.

Základní dva kvalitativně se odlišující soubory respondentů výzkumu jsem původně označila „sezdaní“ a „nesezdaní“. V případě sezdaných párů žijících v manželství je definice skupiny jasná - manželé byli oddáni. Problém nastává u skupiny „nesezdaných“. Běžně autoři jako „nesezdané soužití“ označují páry, které žijí ve společné domácnosti, aniž jsou manželé. Já pojem užívám širěji. Mezi nesezdané řadím i ty, kteří spolu nežijí, ale jen spolu „chodí“. Teoreticky totiž může být společné bydlení nebo sňatek právě tím problematickým, co zrovna pár řeší. Skupina nesezdaných tak v mém výzkumu zahrnuje jak svobodné, kteří jsou aktuálně v partnerském vztahu, tak ty, kteří spolu dlouhodobě žijí, avšak nejsou sezdaní. Ti mohou navíc třeba i být rodiči společného dítěte. Jako ekvivalent pro sezdané a nesezdané užívám označení „manželé“ a „partneři“, protože i tyto pojmy vystihují, vzhledem ke studovanému tématu, podstatný rozdíl mezi respondenty.

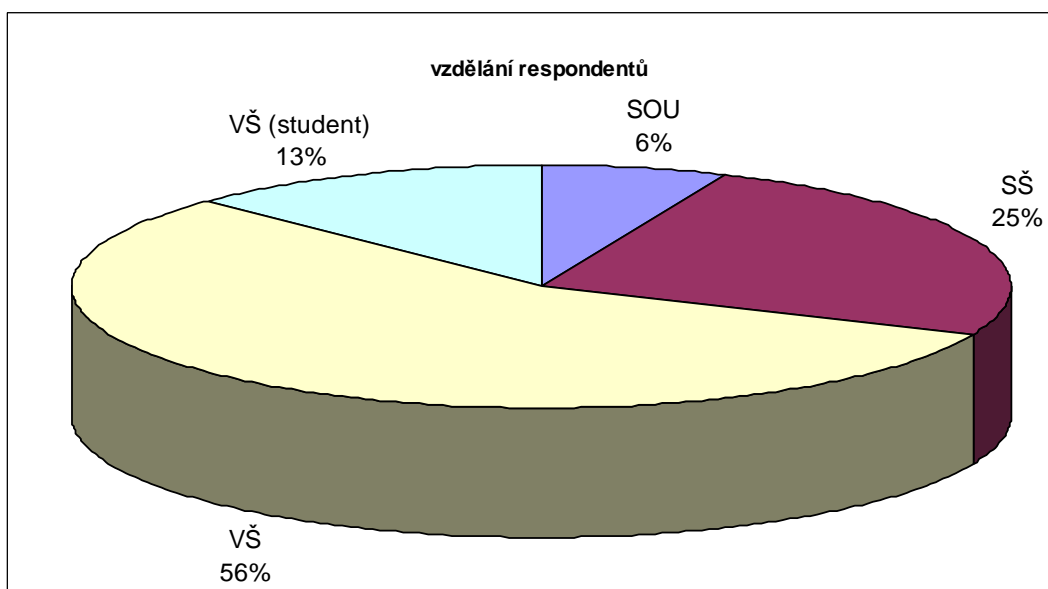
V rámci skupiny sezdaných a nesezdaných jsem se snažila dodržet vyvážený poměr mezi muži a ženami. Výzkumu se zúčastnilo devět ženatých mužů a osm vdaných žen, sedm svobodných mužů a osm svobodných žen. Celkem tedy 32 respondentů. Všichni respondenti se účastnili dobrovolně, i když někteří s větším a jiní s menším nadšením. Výzkum nemá grantovou podporu ani jiný zdroj financí, respondenti neobdrželi žádný honorář.

Výběr respondentů probíhal metodou sněhové koule. Jako první jsem oslovila respondenty vyhovující podmínkám výzkumu ze svého okolí. Postupně jsem pak získávala zprostředkované kontakty na další respondenty. U každého respondenta jsem si zaznamenala (nejen) demografické charakteristiky: věk, vzdělání, náboženské vyznání, počet vlastních dětí, délka trvání současného vztahu a rodinný stav rodičů. Za podstatnou vlastnost složení vzorku považuji také skutečnost, že někteří respondenti se otevřeně hlásí k nějaké duchovně – filozofické životní orientaci (považují se za křesťany, s příslušností k různým církvím nebo jsou aktivní jako skauti).

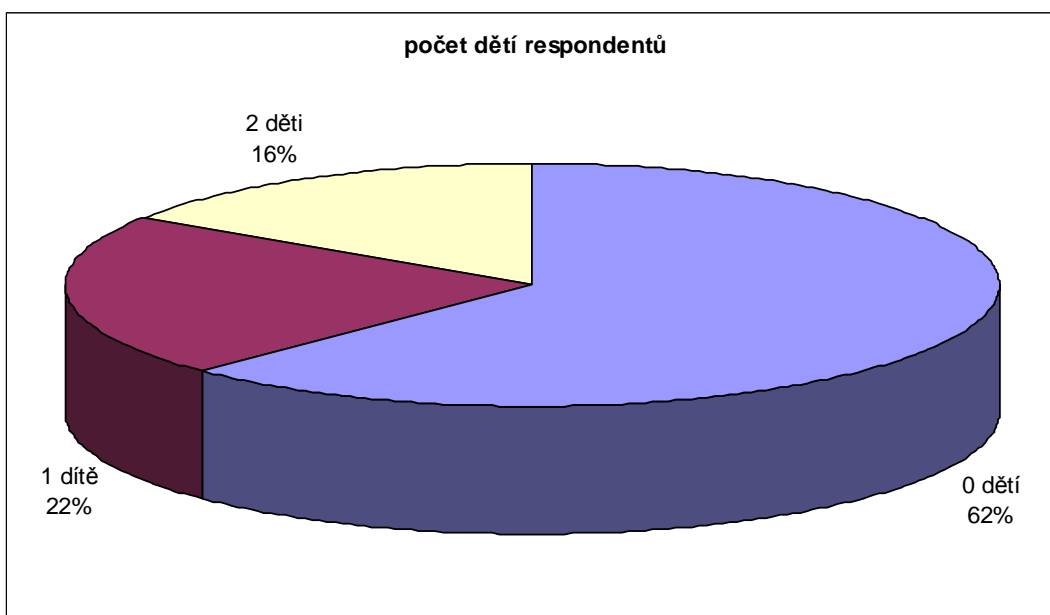
Věk respondentů se pohybuje mezi 21 – 35 lety. Převažují ovšem respondenti ve věku kolem třiceti let. Soubor respondentů je zároveň nevyvážený z hlediska vzdělání – převažují vysokoškoláci. Většina respondentů je bezdětných. Konkrétní údaje nabízejí přehledně následující grafy.

Obrázek 1 - Věk respondentů

Obrázek 2 - Vzdělání respondentů

Obrázek 3 - Počet dětí

Další specifické charakteristiky jednotlivých respondentů popisují v rámci miniportréту každého z nich. Respondenty v celé práci uvádím pod smyšlenými zkratkami z důvodu zachování anonymity. Pro přehlednost jsem každému respondentovi přiřadila pořadové číslo. Čísla 1 – 9 jsou ženatí muži, 10 – 17 vdané ženy, 18 – 24 svobodní muži, 25 – 32 svobodné ženy. V rámci těchto čtyř skupinek jsou zkratky respondentů řazeny abecedně.

Pro přesnost je potřeba uvést ještě tři „anomálie“ týkající se rodinného stavu respondentů. Rozhovor s respondentem MHR byl natáčen měsíc před jeho sňatkem; s respondentem RP tři dny před jeho sňatkem a dlouhý několikahodinový rozhovor s respondentkou IP byl natočen částečně před svatbou a částečně po svatbě. Všechny tři respondenty řadím v práci k sezdaným (tedy manželům). Předpokládám při tom, že rozhodnutí ke sňatku není záležitostí minut či hodin, ale že jde o rozhodnutí, které se odehrává v delším časovém horizontu. Považuji zároveň za výhodu zachytit respondenta právě v situaci životní změny (jak se povedlo u respondenta RP – během našeho rozhovoru vrcholily svatební přípravy).

Tabulka 1 - Respondenti výzkumu – ženatí muži (celkem 9)

Pořadové číslo	Zkratka jména	Věk respondenta	Vzdělání respondenta	Počet dětí respondenta	Specifika
1	HM	24	VŠ (student)	0 dětí	křesťan
2	IF	35	VŠ	2 děti	křesťan
3	JP	30	SŠ	0 dětí	policista
4	MH	30	VŠ	2 děti	křesťan
5	MHR	30	VŠ	0 dětí	skaut
6	MV	31	VŠ	2 děti	křesťan
7	PV	35	SOU	2 děti	křesťan, skaut
8	RP	28	VŠ	0 dětí	
9	VPR	30	SŠ	0 dětí	

Tabulka 2 - Respondenti výzkumu – vdané ženy (celkem 8)

Pořadové číslo	Zkratka jména	Věk respondenta	Vzdělání respondenta	Počet dětí respondenta	Specifika
10	IP	30	VŠ	0 dětí	
11	LP	30	VŠ	2 děti	křesťanka
12	LZ	29	VŠ	1 dítě	
13	PPE	25	SŠ	0 dětí	křesťanka
14	PS	30	VŠ (student)	0 dětí	
15	SV	30	VŠ	0 dětí	skautka
16	TM	24	VŠ (student)	0 dětí	křesťanka
17	VS	28	SOU	1 dítě	

Tabulka 3 - Respondenti výzkumu – svobodní muži (celkem 7)

Pořadové číslo	Zkratka jména	Věk respondenta	Vzdělání respondenta	Počet dětí respondenta	Specifika
18	DB	32	VŠ	1 dítě	
19	MSch	30	VŠ	0 dětí	
20	PP	32	VŠ	1 dítě	
21	TH	33	SŠ	0 dětí	skaut
22	TS	33	VŠ	0 dětí	skaut
23	VP	28	VŠ	0 dětí	křesťan, skaut
24	ZM	33	VŠ	1 dítě	

Tabulka 4 - Respondenti výzkumu – svobodné ženy (celkem 8)

Pořadové číslo	Zkratka jména	Věk respondenta	Vzdělání respondenta	Počet dětí respondenta	Specifika
25	GSch	28	VŠ	0 dětí	křesťanka
26	LS	30	SŠ	0 dětí	
27	MB	30	VŠ	1 dítě	
28	MM	34	SŠ	0 dětí	
29	MOS	25	VŠ	0 dětí	
30	MS	21	VŠ (student)	0 dětí	skautka
31	SN	27	SŠ	1 dítě	
32	ZA	30	SŠ	0 dětí	

Tabulka 5 - Přehled respondentů dle stavu a pohlaví

	Manželé (celkem 17)	Partneři (celkem 15)
Muži (celkem 16)	HM, IF, JP, MH, MHR, MV, PV, RP, VPR	DB, MSch, PP, TH, TS, VP, ZM
Ženy (celkem 16)	IP, LP, LZ, PPE, PS, SV, TM, VS	GSch, LS, MB, MM, MOS, MS, SN, ZA

1.3.1 Miniportréty jednotlivých respondentů

1. HM

HM je 24 letý muž, je ženatý. Jeho manželkou je respondentka TM, se kterou spolu začali chodit na gymnáziu, když jim bylo patnáct let. Navštěvovali tutéž třídu a po gymnáziu odešli oba studovat do Prahy na tutéž fakultu. Brali se po osmiletém vztahu a jsou manželé jeden rok. Společně bydlí u rodičů TM, protože jako studenti jsou finančně poměrně dost závislí na podpoře od rodičů. HM není pokřtěný a není rodiči ve víře vychovávaný. K víře ho přivedla jeho partnerka a jak sám říká, tak *ty pražské intelektuální katolické kruhy typu Marek Vácha, Tomáš Halík jsou mu velice blízké.*

HM má jednoho bratra, jejich rodiče žijí v manželství.

2. IF

IF je muž, je mu 35 let a je osm roků ženatý, vystudoval vysokou školu. Má dvě děti a s manželkou bydlí v našem hlavním městě. Vztah se svou ženou navázal před 11 lety, kdy ona studovala a on žil v komunitě. Vídali se tehdy jen o víkendech. Po nečekaném otěhotnění se vzali a přestěhovali do společného bytu. Jeho žena pochází z katolické rodiny, jejich sňatek byl církvéní.

IF o sobě říká, že je *konvertita*. To je podle něho samotného důvodem, proč není ve svých názorech tak ortodoxní. IF má je bratra a sestru, jeho rodiče žijí v manželství.

3. JP

JP pracuje jako policista, je mu 30 let a oženil se před rokem po deseti letech vztahu se svou partnerkou. Dítě zatím nemají, ale rádi by ho brzy měli. Se svou původní rodinou se příliš nestýká, rodiče se rozvedli, když mu bylo zhruba 15 let. V rodině údajně nepanují dobré vztahy, takže ani o sourozencích JP nechce mluvit. V mládí byl krátkou dobu (asi rok) mezi skinheady, což nyní považuje za *klukovinu* a červená se, když má na tu dobu vzpomínat. Vyučil se kuchařem a po několika letech praxe v oboru si dodělal maturitu a přihlásil se k policii ČR. Tam pracuje už šest roků, v práci je velmi spokojený.

4. MH

MH je muž, je mu 30 let, je ženatý (s respondentkou LP) a má dvě děti. Vystudoval vysokou školu, pochází ze stabilního rodinného zázemí. Má jednoho mladšího bratra. Jako prvorozený přišel na svět ještě v době, kdy rodiče dostudovávali vysokou školu. To je velmi semklo, manželé jsou dodnes. MH měl před svou manželkou jeden vážnější vztah na vysoké škole, jinak se věnoval spíše studiu a cestování. Svou manželku si vzal po několikaměsíční známosti a ještě v prvním roce jejich vztahu se narodilo jejich první společné dítě. Před svatbou spolu nebydleli, společné soužití začalo až po svatbě, kdy si pronajali byt. MH není pokřtěný, ale v době studií na vysoké škole se s vírou seznámil a v Boha věří. Jeho manželka LP je z katolické rodiny, jejich svatba byla církevní.

5. MHR

MHR je muž, s nímž jsem natáčela rozhovor jeden měsíc před jeho svatbou. Je mu 30 let, vystudoval vysokou školu a nyní má stálou partnerku. Před ní vystřídal několik krátkodobějších i dlouhodobějších vztahů. Zastihla jsem ho v době, kdy oznamoval své rodině, že se svou několikaletou stálou partnerkou (asi 3 roky) čeká dítě a rozhodli se vzít. S partnerkou měli společné bydlení, oba jsou však velmi aktivní v práci, a proto se nepotkávali každý večer. Zároveň udržují kontakt se svými původními rodinami a kamarády, u kterých někdy i několikrát do týdne přespávají.

MHR má jednoho staršího bratra (TH) a pochází z pražské intelektuální rodiny. Jeho rodiče jsou manželé. Spolu s bratrem jako chlapec chodil do skautu, v dospělosti už nebyl v organizaci aktivní.

6. MV

Respondent MV má 31 let, je tři roky ženatý a jeho vztah s partnerkou trvá už osm let. V současné době žije s rodinou v krajském městě, vystudoval vysokou školu technického směru a má dva malé syny. Jiný vážnější vztah nikdy neměl. Pochází z tradiční venkovské rodiny, má jednoho mladšího bratra. Rodiče byli manželé, matka již nežije.

7. PV

PV je ženatý muž, je ze tří dětí, má dvě starší sestry. Vyrostl a žije se svou manželkou v maloměstě. Vystudoval střední odborné učiliště a žije se manuální prací. Jeho život silně ovlivnil skaut, ve kterém našel pro sebe smysl života. Ve svých 35 letech je stále jeho aktivním členem. Vyznává křesťanské hodnoty a podle svých slov žije křesťanský život, i když není pokřtěn a do kostela nechodí. Má o pět roků starší manželku, znají se od doby dospívání ze skautu. Ve vztahu s manželkou je osm let, sedm let z toho jsou manželé a žijí ve společném bytě. Mají syna a dceru. Rodiče PV byli sezdáni, matka již zemřela.

8. RP

Rozhovor s tímto mužem byl natáčen tři dny před jeho svatbou. Měla jsem tak výbornou příležitost zachytit moment vstupu do manželství. RP má 28 let, pochází z vesnice, vystudoval vysokou školu. Děti zatím nemá, s partnerkou mají vztah 6,5 roku. Nikdy spolu nebydleli, do společné domácnosti se stěhují hned po svatbě. O víkendech pravidelně navštěvují jeho i její rodiče. Partnerkou respondenta RP je respondentka. Rozhovor s jeho partnerkou PPE jsem natáčela několik měsíců po jejich svatbě. RP nepochází z věřící rodiny, ani v Boha nevěří. S vírou a církví se seznámil skrze svou partnerku, sám víru toleruje, ale nijak se k ní nehlásí.

RP má jednoho sourozence, jejich rodiče jsou manželé a žijí společně.

9. VPR

VPR je třicetiletý muž, se svojí současnou manželkou má vztah od svých sedmnácti let. Jako manželé společně žijí dva roky. Před tím bydleli společně u jeho rodičů, během studií se vídali jen o víkendech. VPR nedostudoval vysokou školu, rozhodl se stát umělcem na volné noze. Tomu se věnuje společně se svou manželkou. Děti zatím nemají a neplánují. Rodiče VPR jsou manželé celý život, oba jsou umělecky založení. VPR má jednu mladší sestru.

10. IP

Respondentka IP je první účastnicí výzkumu. Celkem zodpověděla všech 34 sesbíraných dilematických příběhů. Rozhovor s ní byl natáčen na třikrát v rozestupech jednoho měsíce, celkem trval asi šest hodin. Při natáčení první části byla respondentka ještě svobodná, měla měsíc před svatbou. Druhou a třetí třetinu rozhovoru zodpovídala už jako vdaná paní.

Sama pochází z vesnice, nyní žije a pracuje ve velkoměstě. Její biologičtí rodiče se rozvedli. Matka se podruhé vdala a nový manžel si IP i její mladší sestru osvojil. V tomto druhém matčině manželství se narodil ještě mladší bratr.

IP je 30 let, je čerstvě vdaná. Vystudovala vysokou školu. IP vystřídala mnoho partnerů. S některými byla jen krátce, s několika bydlela a byla i zasnoubena. Provdala se za muže o deset roků staršího. Bydleli spolu od samého začátku vztahu, brali se po roce známosti.

11. LP

LP je 30 let, pochází z malé vesnice a je nejmladší ze tří sourozenců. Má dva starší bratry. Vystudovala vysokou školu technického zaměření. Prošla několika vztahy a známostmi, někdy i tzv. na jednu noc. Osm roků byla ve vztahu s respondentem MSch, společně bydleli na studentské koleji pět roků. Po rozchodu s ním se seznámila s MH, kterého si o pár měsíců později vzala. Ještě ten rok se narodil jejich první společný syn, nyní mají druhé dítě. LP pochází z katolické rodiny, oba rodiče jsou věřící a všechny tři své děti k víře vedli.

12. LZ

LZ je žena, je jí 29 let a je vdaná. Vystudovala vysokou školu humanitního směru. V manželství žije 2,5 roku. Svého manžela poznala v nemocnici, kde byli oba hospitalizováni kvůli roztroušené skleróze. Po pár měsících vztahu se vzali a pořídili si společné bydlení. O čtyři roky později se narodila jejich první dcera.

LZ má jednoho sourozence, rodiče žijí jako manželé.

13. PPE

PPE je 25 let, vystudovala střední školu a pochází z venkova. Po šestiletém vztahu se provdala za RP a po svatbě začali společně bydlet. Pochází z velké křesťanské rodiny, má 4

sourozence a řadu synovců a neteří. Její matka je katolička, otec je bez vyznání. Sama je věřící, chodí do kostela a dodržuje zásady typu společné bydlení až po svatbě.

14. PS

Respondentce PS je 29 let, vystudovala střední školu a několikrát byla také na vysoké škole. Nyní začíná s dálkovým studiem na vysoké škole humanitního směru. Je čerstvě vdaná, se svým manželem má desetiletý vztah a už několik roků spolu společně bydlí. Rodiče byli manželé, matka je několik let vdova. Má jednoho mladšího sourozence a v době natáčení rozhovoru je čtvrtý měsíc těhotná.

15. SV

SV je žena, je jí 30 let a je rok vdaná. Vzala si svého partnera, se kterým měla deset let vztah a bydleli společně 5 let v pronajatém bytě. Vystudovala medicínu a nyní pracuje v oboru. Svého partnera poznala ve skautu, jehož byli oba aktivními členy ještě v dospělosti. Její rodiče žijí v manželství, SV se jim narodila ještě na vysoké škole. Má jednu mladší sestru. Nikdy nebyla v žádném jiném vztahu než se svým současným manželem.

16. TM

TM je 24 letá žena, studuje vysokou školu a pochází z věřící katolické rodiny. Svého manžela HM poznala na gymnáziu, od svých 16 let s ním má vztah, který před rokem přešel v manželství. Společně bydleli již před svatbou u jejích rodičů. Její rodiče jsou manželé, matka trpí vážným psychickým onemocněním. Přesto jejich manželství trvá. TM i HM se k manželství jejích rodičů staví s úctou a obdivem, protože to *leckdy není snadné*. Sama TM je věřící, hlásí se k římsko-katolické církvi, jejich svatba byla církevní.

17. VS

Respondentka VS je čtyři roky vdaná, s manželem žije ve společné domácnosti o rok déle. Znají se „od malička“, protože vyrůstali společně na vesnici, kde se nakonec i usadili. Mají jednoho společného syna. VS je nejstarší ze tří sourozenců, po otci zdělila vážné onemocnění pohybového aparátu. Vystudovala SOU bez maturity, její práce ji baví. V době natáčení rozhovoru je jí 28 let.

18. DB

DB je muž, je svobodný a žije v nesezdaném soužití s respondentkou MB. Společně mají jednoho syna. DB vystudoval vysokou školu humanitního směru a pracuje ve svém oboru. V době natáčení rozhovoru má DB 34 let. Nemá žádného sourozence, jeho rodiče žijí jako manželé.

19. MSch

MSch je muž, je svobodný a je mu 30 let. Pochází z malého města, nyní žije ve velkoměstě. Tam pracuje a žije ve společné domácnosti se svou partnerkou GSch. Znají se z dob studií ze studentské koleje. V tu dobu ale MSch byl ve vztahu a později i bydlel s přítelkyní – respondentkou LP. Jejich vztah trval osm let. Krátce po rozchodu si MSch i LP našli nového, stálého partnera. MSch bydlí se svou stávající partnerkou GSch zhruba tři roky. MSch má starší a mladší sestru. Jeho rodiče žijí stabilní a vyrovnané manželství. Věnuje se sportům a má rád turistiku a cestování. Vystudoval vysokou školu technického směru.

20. PP

PP byl jedním z prvních respondentů mého výzkumu. V době natáčení rozhovoru bylo tomuto muži 32 let, byl deset let ve vztahu se svou partnerkou SN, se kterou mají tříletou dceru. Jeho partnerka je o pět let mladší, vystudovala střední školu s maturitou a pracuje v oblasti administrativy. V současné době žijí společně ve vlastním bytě ve velkoměstě. Společně bydleli už před narozením dcery. Oba pocházejí ze stejného malého městečka, znají se tedy od dětství.

PP vystudoval vysokou školu technického zaměření a je zaměstnán ve svém oboru. Má jednu starší sestru, jejich rodiče žijí společně v manželství. Do svých osmnácti let chodit pravidelně s rodiči do kostela. Nyní se k víře údajně nehlásí.

21. TH

TH je muž, je svobodný a žije v nesezdaném soužití se svou partnerkou již dva roky. Má velký byt, který si zařídil před osmi lety se svou tehdy dlouholetou přítelkyní. Jejich vztah se však rozpadl a od té doby měl TH několik stálých partnerek. Většinou vyzkoušel hned po pár měsících vztahu s každou z nich bydlet.

Jako chlapec začal se svým mladším bratrem MHR chodit do skautu a zůstal v něm až do dospělosti. Studoval vysokou školu, ale nikdy ji (těsně před závěrem) nedokončil. Je úspěšný ve svém oboru, ve kterém podniká. Jak sám říká, *diplom k tomu nepotřebuje*. Jeho

rodiče jsou manželé, společně s mladším bratrem jsou oba vychovaní aktivně se podílet na chodu domácnosti.

22. TS

TS je muž, je mu 33 let. Momentálně má rok stálou partnerku MS, se kterou půl roku bydlí a rok s ní má vztah. Oba dva jsou skauti. Svatbu a společné děti zatím neplánují, i když takovou variantu budoucnosti připouští (*za dva roky*). Jeho rodiče jsou manželé a on prý také předpokládá, že se jednou ožení.

TS má za sebou dva dlouhodobé vztahy. Ten předchozí byl pro něho velmi těžkou zkušeností, kdy docházelo i k fyzickému násilí a pár se snažil problémy řešit také s psychoterapeutem. Poté vystřídal několik krátkých známostí, než se ustálil s přítelkyní MS. MS vystudoval vysokou školu ekonomického zaměření. Má jednoho bratra.

23. VP

VP je muž, je mu 28 let a vystudoval vysokou školu humanitního směru. Nyní dostudovává druhou vysokou školu uměleckého směru. Šest let má vztah se ženou, kterou poznal během studia na vysoké škole. Nebydlí společně, vídají se pouze o víkendech, protože jsou každý v jiném městě. Pravděpodobně plánují svatbu, ale nemohu si tím být jistá, neboť VP odmítl tyto věci bez svolení své partnerky sdělovat. Otec respondenta VP je jáhen římsko-katolické církve, společně s matkou pro církev pracují. VP je nejstarší ze čtyř sourozenců, mladší bratr se utopil, když mu bylo 18 let. Společně se všemi sourozenci byl členem skautu, aktivně vedl děti. Na letní tábory stále jezdí, i když se na přípravě programu už příliš nepodílí.

24. ZM

ZM je muž, je svobodný a žije v nesezdaném soužití s respondentkou MM. Je mu 33 let. MM je více jak rok jeho stálou přítelkyní, stejně dlouho bydlí společně. ZM má dceru z předchozího vztahu. S její matkou nikdy ženatý nebyl, i když jejich vztah trval dohromady osm roků. Podle ZM byla chyba, že si nevyzkoušeli společně bydlet před tím, než se jejich dcera narodila. Po roce a půl společného soužití (i s dcerou) se jejich vztah rozpadl.

ZM vystudoval vysokou školu technického směru. Žije několik let v zahraničí, nyní dojíždí za dcerou každý měsíc. Do České republiky by se chtěl vrátit. Jeho rodiče jsou manželé, role a práce v rodině mají striktně rozděleny na mužské a ženské. Matka ZM se stará o mladšího bratra, který je vážně nemocný a stále žije s rodiči.

25. GSch

Respondentka GSch je partnerkou respondenta MSch. Je jí 28 let a se svým přítelem žijí ve společné domácnosti zhruba tři roky. Pochází ze Slovenska, do Čech přišla studovat vysokou školu a začala zde i pracovat. Má jednu starší sestru, která momentálně žije s manželem odděleně kvůli jeho problémům s alkoholem. Byla vychována v křesťanské víře a dále ji aktivně žije. Rodiče jsou manželé. GSch nikdy před tím neměla žádný vážnější vztah, ani s žádným přítelem nebydlela.

26. LS

LS je 29 let, je svobodná a bydlí u svého otce. Její matka zemřela před třemi lety, LS to stále těžce nese. V té době potkala LS svého současného partnera, se kterým začala bydlet. Poslední rok spolu ale už nebydlí, jednou až dvakrát do týdne se stýkají. Sama říká, že neví, zda partnera má nebo nemá.

Má jednu mladší sestru, jejich rodiče byli manželé. LS vztah rodičů popisuje jako ideální. Vystudovala střední školu s maturitou a nyní má stálé zaměstnání.

27. MB

MB vystudovala vysokou školu, je jí 30 let a žije v nesezdaném soužití se svým partnerem DB. Společně mají ročního syna. MB pochází z malého města, nyní žije v našem hlavním městě, kde zůstala po studiích. MB má jednoho sourozence, rodiče žijí v manželství.

28. MM

MM je partnerkou respondenta ZM, společně bydlí více jak rok. Vystudovala střední školu a nyní se stará o společnou domácnost. V době natáčení rozhovoru je jí 34 let. Její rodiče jsou rozvedení, v rodině nepanují dobré vztahy, takže se MM ani nestýká se svým sourozencem. Ráda by se vdala a ráda by měla děti. Příležitostně pomáhá svému partnerovi ZM starat se o jeho dceru z předchozího vztahu.

29. MOS

MOS je 25 let, je svobodná a má stálý vztah. Vdávat se bude údajně za rok. S partnerem společně nebydlí, protože jednak nemají zařízené společné bydlení a jednak jsou každý v jiném městě. Ona studuje v hlavním městě, on pracuje v jejich rodném městě. Vídají se pouze o víkendech a prázdninách.

MOS vystudovala vysokou školu a nyní si rozšiřuje vzdělání na jiné vysoké škole. Má jednoho mladšího bratra a jejich rodiče jsou manželé.

30. MS

Respondentka je nejmladší účastnicí výzkumu, je jí 21 let. Je partnerkou respondenta TS, se kterým už zhruba jeden rok chodí a půl roku společně bydlí. Seznámili se ve skautu, jehož jsou oba aktivními členy. V současnosti MS studuje vysokou školu humanitního zaměření. Její rodiče jsou rozvedení, matka žije s novým přítelem.

Před vztahem s TS měla MS dva vztahy. S jedním přítelem „chodila“, s tím druhým bydlela. Vztah s TS začal *užíváním si* a postupně přešel v *normální pár* poté, co si on vybral z šesti kandidátek právě ji a dal jí *klíče od bytu*.

31. SN

SN je žena, je jí 27 let, je svobodná a žije v nesezdaném soužití se svým dlouholetým partnerem PP. Jejich vztah trvá deset roků, několik let bydlí společně. Mají jednu tříletou dceru. SN je nejstarší ze tří dětí, její rodiče jsou manželé. Sama vystudovala střední školu a od té doby, s výjimkou mateřské dovolené, pracuje.

32. ZA

ZA je devětadvacetiletá respondentka původně z moravského města. Deset roků žila v Anglii, kam odešla jako au pair. Celý svůj pobyt v Anglii bydlela s Angličanem, za kterého se téměř provdala. Nakonec se rozhodla se s ním rozejít a vrátit se do rodné země. V hlavním městě našla okamžitě zaměstnání, podobně rychle i nového přítele. S ním má v době natáčení rozhovoru zhruba čtyřměsíční vztah tak trochu „na dálku“, protože každý pracuje v jiném městě. Vídají se tedy pouze o víkendech.

Rodiče ZA se rozvedli v době, kdy se ona měla téměř provdat za zmiňovaného Angličana. Jejich rozchod ji velmi zasáhl, byť jí v té době bylo zhruba 24 let. Má jednoho mladšího bratra.

1.4 Metody sběru dat a artikulace tématu „sňatek“

Výzkum morálky a mravního usuzování má v psychologii už letitou historii. Na jejím počátku stojí Piaget (1929, 1948), který jako první začal používat předkládání příběhů jako prostředek pro výzkum mravního usuzování. Tuto metodiku rozhovoru o hodnocení mravního

aspektu srovnávaných příběhů přepracoval Kohlberg (1994). Výsledkem je pak jeho metoda řešení dilemat, např. slavné Heintzovo dilema.

Hlavní metodologická inspirace pro mne, jak jsem již uvedla, spočívá v předkládání dilemat a vedení rozhovoru nad nimi. Tedy prvním krokem výzkumu je nalezení vhodných mravních dilemat, která by však byla adekvátní široce vymezenému zkoumanému tématu párového soužití, a současně šlo o dilemata „ze života“ mladých dospělých. Součástí výzkumu se tak stalo i hledání odpovědi na otázku, co je pro mladé dospělé tím dilematickým na párovém soužití? Odpověď na tuto otázku, a tedy i hledání vhodných dilemat, nevychází ze studia literatury, nýbrž z praxe a terénu. Využila jsem při tom práci s širokou škálou informačních zdrojů. Nyní popíši, jak jsem se postupně propracovala k výběru dilematu Svatba.

Soubor dilematických příběhů vznikl postupně. Velkým informačním zdrojem mi v první řadě byli pracovníci Diecézního centra pro rodinu v Českých Budějovicích, kteří poskytují manželské a rodinné poradenství. S psycholožkou centra a jáhnem jsem vedla tříhodinový rozhovor o tom, s čím se setkávají ve své praxi. Zajímaly mne především problémy, s nimiž za nimi klienti přicházejí, a jak jsou problémy dále řešeny.

Druhý, více jako dvouhodinový rozhovor, jsem vedla s farářem Českobratrské církve evangelické v Jindřichově Hradci. Poskytl mi nejen své zkušenosti z příprav na manželství, ale protože dopředu věděl, že tématem našeho rozhovoru budou mravní dilemata v partnerství, předem se na setkání připravil.

Několik kratších rozhovorů k tématu jsem vedla se zkušenou šedesátiletou ženou paní R. Ta se za svůj život setkala s různými problémy v manželství, na většinu z nich má jasný konkrétní názor.

Při sběru dilematických příběhů jsem využila také to, že coby třicátnice mám k cílové skupině velmi blízko. Životní příběhy mladých dospělých z mého okolí jsem si poznamenávala. Jejich předností byla bezprostřednost a nezprostředkovanost, s jakou se ke mně dostávaly.

Má kolegyně z oboru mi při sestavování dilematických příběhů byla nápomocná svou ochotou o tématu přemýšlet a zavzpomínat na dilematické situace ze svého života a ze života jejího okolí. Malou inspiraci jsem získala také čtením internetových diskusí a časopisů.

Zdá se, že volba evangelického faráře a diecézního centra pro rodinu, coby úvodního zdroje informací k tématu, byla šťastná. Tito pracovníci se setkávají s různými úrovněmi závažnosti manželských problémů, tedy i s těmi „nejlehčími“ a „středně těžkými“. Nabízejí možnost provázení v těžkých životních obdobích, stejně jako poradenství při běžných

každodenní neshodách, aniž by se muselo jednat o terapeutický zásah v čistém slova smyslu. Komunikace s odborníky, kteří se pohybují ve specificky křesťanském prostředí, navíc podle mého soudu obohatila dilematické situace o rozměr, který je vlastní právě těm, kdo se považují za příslušníky církve, jako je například otázka sňatku jako základního výchozího bodu pro životní vztah. Sesbírané informace jsem zpracovávala do podoby příběhů. Obvykle jsem se snažila vytvořit jasný jednoduchý příběh, stručně a výstižně zachytit problém a nastítnit dilema. Příběhy jsem upravovala tak, aby byly pokud možno genderově nestranné, tedy aby neočerňovaly jedno, či druhé pohlaví.

Sesbírané informace jsem zpracovávala do podoby příběhů. Obvykle jsem se snažila vytvořit jasný jednoduchý příběh, stručně a výstižně zachytit problém a nastítnit dilema. Příběhy jsem upravovala tak, aby byly pokud možno genderově nestranné, tedy aby neočerňovali jedno či druhé pohlaví.

V první fázi tvorby příběhů vzniklo 34 dilematických situací, které se týkaly témat bydlení (finance, ekonomika), sex a nevěra, výchova dětí (nevěra a rozvod), násilí a žárlivost, intervence rodičů, alkohol, svatba a poslední obsažná kategorie, kterou jsem v pracovní fázi nazvala „sladčování“. Tuto kategorii jsem začala prozkoumávat podrobněji a objevila jsem jak její obtížnou uchopitelnost, tak lákavost budící k dalšímu zkoumání. V kategorii „sladčování“ se objevilo téma komunikace, hádání, důvěry a dohody, či plánu a řádu.

První „zkouška“ dilematických příběhů proběhla na začátku října 2011 s respondentkou IP a přinesla několik poznatků:

- 1) soubor je příliš velký a bude třeba jej zredukovat
- 2) některá dilemata probouzejí v respondentovi proces argumentace podstatně více než jiná
- 3) některá dilemata jsou si hodně podobná, a tak by stálo za úvahu z dilemat určité kategorie vybrat jen jedno, maximálně dvě
- 4) pozitivní je, že příběhy v respondentovi probouzely chuť přemýšlet o tématu či „správném“ řešení
- 5) klást doplňující otázky není nikterak snadné, a proto je potřeba se v této dovednosti zdokonalit

Soubor dilematických příběhů jsem zredukovala na sedm dilemat (s pracovními názvy Svetr, Zábava, Svatba, Nevěra, Manželský večer, Násilí, Okouzlení), která zodpověděl každý respondent. Svou schopnost klást doplňující otázky jsem zdokonalila studiem odborné literatury (především Kohlberg, 1994) a postupně také praxí a zkušenostmi. Můj repertoár protiargumentů, což je způsob, jak porozumět respondentově úsudku, se postupně rozšiřoval.

Během druhého a třetího rozhovoru (respondent RP a respondentka LP) jsem sjednotila i úvodní instrukci, která zněla takto:

„Budu ti předkládat příběhy, ve kterých vystupují nějaké postavy a budu se ptát, co podle tebe mají postavy v příběhu dělat. A pak si o tom budeme povídat.“

Poté následovalo přečtení příběhu a otázka: *„Co má pan/paní udělat a proč?“*. Postupně nabízím respondentovi protiargumenty, doplňující otázky a navazuje volný rozhovor k tématu. Pokud respondent sám nepřichází s vlastní zkušeností, ptám se, zda něco takového zažil.

Žádný z respondentů nevěděl dopředu, že se jedná o výzkum morálky. Rozhovor nad sedmi dilematickými situacemi trval obvykle 1-2,5 hodiny a byl natáčen v kavárně nebo u respondenta doma (obvykle v případě respondentů s malými dětmi).

Po několika neúspěšných pokusech o analyzování získaného materiálu (nejdříve jsem začala rozborem mravního usuzování jednotlivých respondentů) jsem se vydala cestou analyzování reakcí respondentů na jednotlivé příběhy. Už během natáčení rozhovorů a jejich postupné analýzy se jako ústřední (a v rozsahu disertační práce uchopitelné) téma začal jevit příběh Svatba. Příběh sám a připravené doplňující otázky k němu nabízely bohatý materiál, jež nebyl nikterak banální. Konkrétní podobu dilematu Svatba, jeho historii, postupné úpravy a doplňující otázky k němu, představím v následující kapitole.

Zkušenost s rozhovory je obecně taková, že přes všechna úskalí se dozvídáme mnohé o respondentovi a jeho způsobu usuzování o problematických situacích. Ovšem zdá se, že respondent snadněji uvažoval o takových situacích, které sám zažil. Svou podstatnou roli hraje také zkušenost respondenta. Pokud ji s daným tématem příběhu má, pak ovlivňuje tvorbu jeho úsudku. Dále jsem si všimla toho, že se respondenti navzájem liší ve své schopnosti přemýšlet o morálně dilematických situacích (jakési „vidět“ dilematičnost a morální rozměr příběhu). Velkou překážkou během natáčení rozhovoru byla neochota některých respondentů otevřít se a snaha chránit si své soukromí. Tomu částečně prospívalo, že byl nabízen neosobní příběh a respondent byl vyzván k uvažování o něm (tudíž jeho soukromí bylo do jisté míry chráněno). Druhá část rozhovoru k dilematu však byla osobnější a zde jsem musela respektovat respondentovo rozhodnutí nesdělovat intimní informace. Neposlední má zkušenost z natáčení rozhovorů je, že sedm nabízených příběhů je příliš. Často tak zbývalo jen málo času na osobnější část rozhovoru.

1.5 Analýza dat a jejich interpretace

Empirická stať práce má dvě hlavní části, jež kopírují mé postupné pronikání do získaných dat a mou snahu se v nich zorientovat. V první části analýzy dat se snažím odpovědi respondentů citlivě rozdělit podle toho, jaké řešení pro slečnu Evu a pana Josefa nabízejí a jak své řešení odůvodňují. Pracuji při tom metodou zakotvené teorie podle Strausse a Corbinové (Strauss, Corbin, 1999). Základním výchozím předpokladem pro analýzu dat je naše ochota připustit, že respondenti mají nějakou představu o tom, „jak by to mělo být“ (a naopak). Ten, kdo však určuje, co je „správné“ řešení, je respondent sám.

V druhé části práce se pokouším získaná data uchopit optikou teorie Gilliganové. To znamená, že skrze její teorii, jež nabízí rozlišení mezi jedinci v mravní dimenzi, se dívám na odpovědi a reakce respondentů.

Získaná data mají velmi komplikovanou povahu. Především je potřeba rozlišovat jakési mody, ve kterých respondent odpovídá:

- A) Jak by se situace měla řešit (tj. ideál).
- B) Jak by ji řešil respondent.
- C) Jaké řešení doporučuje třetí osobě (neznámému pánu/paní).
- D) Jak situaci skutečně řešil, když se v ní nacházel (nebo dokonce - jak by se zachoval, kdyby se do situace dostal).

Otázka do diskuse potom je, zda mody A) a C) jsou skutečně totožné a zda na otázku „Co má pan/paní udělat a proč?“ odpovídá respondent skutečně, jak by se podle něho měla situace ideálně řešit. Na základě zkušenosti z natáčení rozhovorů a analýzy dat se domnívám, že tomu tak je. Respondent obvykle rozpor mezi tím, co by se mělo a co skutečně v takové situaci udělal, sám vyjadřuje. V každém případě se jedná o to, jak respondent o tématu uvažuje.

Právě z důvodu existence různých modů, v nichž respondent uvažuje, jsem důsledně při analýze dat rozlišovala mezi tím, kdy respondent hovoří v teoretické rovině (např. co by se mělo) a kdy v praktické (např. co sám skutečně udělal). Teoretická a praktická (či reálná) rovina jsou v zásadě určeny tím, kdy respondent mluví o sobě a kdy se vyjadřuje k hypotetickým slečně Evě a panu Josefovi z příběhu. Z tohoto rozlišení pak vyplývá logická struktura analytické části, kterou jsem práci vtiskla.

První část empirické stati práce, pojednávající o analýze navržených řešení situace Svátba, je rozdělen na teoretická řešení (o Evě a Josefovi) a praktická řešení (co respondent sám udělal, když se nacházel v obdobné situaci, tzn. je svobodný/ženatý či svobodná/vdaná).

Druhá část empirické stati práce interpretuje získaná data pomocí teorie Gilliganové. Rozlišuji zde opět mezi tím, kdy jedinec uvažuje o slečně Evě a panu Josefovi a kdy o sobě samém. Díky teorii Gilliganové bylo možné uchopit řešení respondentů z hlediska mravní dimenze.

Všem respondentům byl předkládán stejný příběh a stejná úvodní otázka, díky čemuž je pak možné respondenty v jejich reakcích na příběh srovnávat. Můžeme tak porovnávat muže se ženami, sezdané se svobodnými, nebo jakékoli jiné skupiny mezi sebou navzájem.

1.6 Příběh Svatba

Analýza příběhu Svatba nebyla prvoplánová v tom slova smyslu, že bych vstupovala do terénu pouze s tímto dilematem a to navíc získaným na základě studia literatury. Postupné propracování se k dilematu Svatba a tématu sňatku jsem popsala výše. Nyní představím jeho konkrétní znění, doplňující otázky a dále pak samotný zrod dilematu.

Příběh Svatba měl následující podobu a stále stejné znění:

„Svatba“

Slečna Eva a pan Josef spolu mají dva roky vztah, slečna Eva by ráda měla už dítě, pan Josef také. Slečna Eva by ráda, aby se před tím vzali, a tak navrhuje panu Josefovi svatbu. Ten si ji však vzít nechce.

Po přečtení příběhu následovala otázka: *„Co má slečna Eva udělat a proč?“* Dále jsem pokračovala nabízením jiných řešení (a jejich odůvodněním). V protiargumentech jsem se postupně zlepšovala spolu s narůstající zkušeností. Doplňující otázky jsem kladla do té doby, dokud jsem neporozuměla respondentově přemýšlení o problému. Dále se rozhovor ubíral v duchu předloženého příběhu a doplňujících otázek k němu. Postupně přecházel do osobní roviny, kde jsem se snažila zjistit, jak respondent řešil obdobnou situaci ve svém vlastním životě. Připraveny jsem měla následující otázky:

Co má udělat pan Josef a proč?

Má se slečna Eva s panem Josefem rozejít?

Jak má slečna Eva přimět svého partnera, aby si ji vzal?

Proč si myslíš, že si pan Josef nechce slečnu Evu vzít, i když proti společnému dítěti nic nemá?

Myslíš si, že by se lidé měli nejdříve vzít a potom spolu mít až dítě, nebo na tom nezáleží?

Myslíš si, že by spolu pár měl nejdříve nějakou dobu bydlet, než se rozhodnou se vzít nebo si pořídit dítě?

Proč jsi ženatý/vdaná?

Poslední tři z těchto otázek jsem předkládala vždy. Ostatní jsem používala v případech, kdy respondent hovořil méně a bylo jej potřeba k řeči motivovat.

1.7 Historie předkládaného příběhu

Na úplném počátku zrodu příběhu bylo mé pozorování dvou párů ve věku mladé dospělosti, jejichž střetem v tu dobu byl sňatek. V prvním případě to byla žena, kdo se chtěl za partnera provdat před tím, než si pořídí společné dítě, a on sňatek odmítal. V druhém případě do hry sice nevstupovaly společné děti, ale pár nebyl schopen se domluvit na konkrétní podobě obřadu – ona chtěla pouze svatbu v kostele, tedy církevní, on církevní záležitosti zásadně odmítal. V obou párech tak téma sňatku vytvářelo napětí.

Druhým zdrojem inspirace k napsání příběhu v této podobě byl můj rozhovor s pracovníky diecézního centra. Ti se odkazovali na sociologický výzkum dokazující, že páry žijící před manželstvím nějakou dobu v kohabitaci mají větší pravděpodobnost rozpadu, než páry žijící společně až po svatbě. V zásadě byli proti tomu, že si mladí lidé často rádi nejdříve „vyzkoušejí“ partnera a pak se teprve chtějí rozhodnout. Podle pracovníků diecézního centra nelze manželství ničím nasimulovat a „vyzkoušet“ dopředu. Považuji tento pohled za zásadní právě z toho důvodu, že koresponduje s pohledy některých respondentů a ovlivňuje postatným způsobem uvažování o dilematické situaci sňatku jako takového.

Na základě této zkušenosti „z terénu“ se dilema Svatba dostalo do základního souboru 34 dilematických příběhů. Do užšího výběru sedmi dilemat prošlo především na základě jeho ověření v rozhovorech s respondenty. Pro tuto práci jsem jej nakonec vybrala vzhledem k tomu, že se jeví jako ústřední, nejvíce pro respondenty aktuální a je dobrým prostředkem pro to, jak se i nesezdaných respondentů zeptat, jak se staví k manželství a jak jsou nebo nejsou jím oslovováni. Příběh v této podobě měl (kromě jiného) navodit téma manželství a sňatku, a to citlivější cestou, než je zcela přímé dotazování.

Co tušíme za příběhem Svatba? Respondent se nějakým způsobem vyjadřuje k tomu, jak se vypořádal s morálním imperativem manželství. Jak se staví k tomu, že svatba je něco,

co „by mělo být“, a že „dítě má přicházet do manželství“. Kromě toho však v příběhu jde o střet osobních preferencí mezi partnery, kdy každý nejen že chce něco jiného, ale pojmá vztah, sňatek a manželství jinak. Způsob vzájemného „sladování“ je předmětem zkoumání.

1.8 Reakce respondentů na příběh

Dříve než přikročím k představení respondenty navrhovaných řešení příběhu pomocí kategorií, ráda bych zprostředkovala živost a aktuálnost tématu sňatek. Téma sňatku obsaženého v tomto příběhu je pro naprostou většinu respondentů aktuální, anebo je to alespoň téma, kterým se někdy zabývali a řešili jej, byť jen hypoteticky nebo s jiným partnerem, než je ten současný. Výstižně celý výzkum komentuje respondent TH.

TH: Člověk mého typu si každou z těch otázek, co zatím padla, musel klást dávno před tím, než tys jí položila. To není otázka, která je teďka tebou nově položená, co prostě teď na ní vymejší odpověď, teď (důraz) jí poprvý slyšel a musí zareagovat. To sou otázky dávno položený, na který ten člověk musel sám sobě před sebou zareagovat mnohem dřív než vůbec byla položena od tebe. To není nic nového, to jsou známý otázky. Pro mě to osobně není nic nového.

O aktuálnosti příběhu Svatba jsem se během natáčení rozhovorů přesvědčila hned několikrát. Úvahy respondentů o cizích Evě a Josefovi jsou sice hypotetické, avšak obsahují i zkušenost respondenta. Každý respondent má v době výzkumu partnera a otázkou sňatku se nutně musel zabývat, alespoň teoreticky.

MM: Tak pro něj je, ono je to docela aktuální tohle (smích), pro něj je důvod si vzít druhého člověka až rodina, což se mnou nemá, takže on nemá důvod. Tim je to prostě striktně daný.

MH: No vidíš, to je naše aktuální situace. Já si myslím, že když slečna otěhotní, že chlap se k tomu musí postavit.

Téma je to jednak aktuální a jednak, pro některé, nesnadné. Tak kupříkladu respondent ZM reagoval hned na začátku:

AP: (čte příběh Svatba)

ZM: To je téma citlivý. (smích)

Na konci rozhovoru si ZM oddechl:

ZM: (uzavírá rozhovor k příběhu Svatba) ... Uf. Tohle bylo náročný.

Respondent sám sice nemusel zažít podobný rozpor či střet jako Eva a Josef, avšak ze svého okolí takové příběhy zná. Příběh pro něho tedy vůbec není nereálný. Naopak, respondentka GSch si například tříbila svůj názor na sňatek, když se jí *kámoška* svěřovala se svou situací.

GSch: ... Je to těžké, tohle právě řešila moje kámoška a s tím rozdílem, že ten pán ani nechtěl dítě, prostě ještě si chtěl užívat.

AP: (čte příběh Svatba)

LP: Tak já vůbec nevím. Protože tady to je podle mě dost častej jev, kdyby ta slečna vždycky věděla, jak toho partnera k tomu přinutit, tak to by bylo dobrý...

2 Navrhovaná řešení příběhu

Během prvního pročitání reakcí respondentů a jejich řešení navržených pro slečnu Evu a pana Josefa se zdálo, že mezi respondenty nebude možné rozlišit. Celkový obraz o tom, co respondenti navrhovali, vypadal zjednodušeně asi takto: Nejdříve je potřeba, aby paní Eva a pan Josef o tématu komunikovali. Aby si vyjasnili svá stanoviska a důvody pro ně. A to především proto, že je potřeba vyřešit, zda by paní Eva nebo pan Josef nebyli do něčeho nuceni. To by nemuselo být dobré už z toho důvodu, že vynucenou svatbou si paní Eva nic nazajistí, protože ji pan Josef může kdykoli opustit.

V první fázi mne zaujalo, jak moc a jak často se respondenti zabývali tím, zda je někdo z páru do něčeho nucen. Předpokládala jsem totiž, že v reakcích na příběh se respondenti budou vypořádávat s tím, jak je v příběhu porušeno pravidlo „Dítě až po svatbě“, „Dítě má přicházet do manželství“ nebo „Dlouhodobý vztah by měl vyvrcholit sňatkem“. Vždyť přeci manželství jako forma párového vztahu má v našem prostředí ukotvení nejen v křesťanství, ale i ve společenském řádu – zákoníku.

Při opětovném a opětovném pročitání rozhovorů jsem postupně získávala větší citlivost k tématu a byla jsem postupně schopna rozlišit jemnější rozdíly v odpovědích respondentů. Navrhovaná řešení pro Evu a Josefa jsem nakonec rozdělila do tří kategorií:

- Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*;
- Rezignovat aneb Ne-svatba;
- Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!

Jednotlivé kategorie popíši dále spolu s jejich zástupci. Je ovšem nutné dodat, že někteří respondenti se nevyjadřují zcela jednoznačně a nespádají tudíž pouze do jedné kategorie, nýbrž oscilují na hranici dvou kategorií. Pro přehlednost jsem však musela rozhodnout, které řešení v jejich řeči převažuje. Zároveň jsem ale v tabulce na konci každé kapitoly ke kategorii řešení uvedla, kteří respondenti jsou na hranici dvou kategorií.

Kromě toho, že v textu cituji jednotlivé respondenty, na konci kapitoly uvádím přehlednou tabulku respondentů zastupujících danou kategorii. To nabízí jednak větší přehlednost v celém materiálu a jednak umožňuje sledovat respondenty v kategoriích pohlaví či rodinného stavu.

2.1 Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*

Nejpočetnější skupina respondentů (15 respondentů, tedy zhruba 47% celého vzorku) by situaci slečny Evy a pana Josefa řešila komunikací. Během té by se objasnilo, co jsou důvody pana Josefa, proč se nechce ženit a co jsou důvody slečny Evy, proč se chce vdávat. Tyto informace respondentům této skupiny chybí, a tak pro ně zůstává otevřené v zásadě jakékoli řešení situace.

IF: ... No, co má dělat, no. Takhle kdybys o tom měla knihu, kde by byly ty jejich vztahy rozepsané, tak to by se asi odpovídalo líp, než na takovejhle strohej, na takovýhle strohý třívětý sdělení. Ale o tom to asi jde...

MB: ... To je strašně málo informací k tomu, teď jde o to, jestli je jí dvacet, jestli mají čas čekat, tak může počkat, ale děťátko už chce, no tak... musí se na tom dohodnout, no. Nebo taky záleží na důvodech, proč on si jí nechce vzít, že je čas nebo jako že si jí chce vzít až po dítěti nebo prostě to je strašně těžký řešit, když člověk neví ty okolnosti, ale...

Respondenti mají společné, že se k situaci cizích Evy a Josefa staví vlažně, až lhostejně. Jejich názor na sňatek není tak vyhraněný, aby jej nabízeli, či prosazovali pro slečnu Evu a pana Josefa, aniž přitom vědí okolnosti jejich života. Aby mohli situaci vyhodnotit, potřebovali by nejlépe celou *knihu* o Evě a Josefovi a jejich vzájemných poměrech. Přestože nám nenabízejí jedno jasné řešení, můžeme sledovat linie jejich uvažování.

Prvním a nejzákladnějším bodem řešení situace je pro respondenty této skupiny **komunikace**. Ta by měla směřovat k otevření problému, objasnění si vzájemných stanovisek a vyjednávání dalšího řešení. Výsledkem by ideálně měla být dohoda nebo vzájemný kompromis, ve kterém budou spokojeni oba dva.

PS: No co má udělat? Tak to je těžký tohle. Jestliže on se nechce ženit, tak ona ho do svatby prostě asi nedonutí. Těžko jako, nějakajma manipulacema? Leda prostě napsat výhody toho, že co bude, když se vezmou. Jaký to má výhody, a když se nevezmou... Jestli ty výhody toho, když se vezmou, převažujou nad výhodama, když se nevezmou. Prostě každé aby si

vyargumentoval dobře to, proč chce nebo nechce se vzít. Záleží stejně na dohodě, což jako... Jestliže on prostě nechce, tak to je problém.

AP: Proč by to měli vyřešit takhle, jak říkáš?

PS: No měli by se domluvit o tom, měli by vědět, proč ten druhý zrovna jako nechce nebo chce. Co to pro něho znamená.

AP: Aby navzájem rozuměli tomu stanovisku toho druhého?

PS: No určitě. Musejí se umět dohodnout, protože jestli chtějí spolu dítě vychovávat, tak tam určitě je primární to, že oni spolu budou umět komunikovat a budou se umět dohodnout...

JP: ... Domluvit. Prostě mluvit s ním o tom a..... Prostě dát si argumenty pro a proti a nic nehrát, v tomhleto případě.

ZM: ... Já si myslím, že pokud chce pan Josef děti také, tak už je to dostatečným znamením, že to s ní myslí vážně a chce s ní být. Ten problém je tady jenom ta svatba. Jednoduše, můžou spolu ten problém řešit a ptát se ho na důvody. Společně rozkrývat ty okolnosti, ona řekne, proč chce, proč ano, on proč ne. Některý můžou skončit nějakým kompromisem a nakonec ten sňatek uzavřít například.

AP: Nicméně to je důležitý, aby navzájem znali ty důvody pro svoje stanovisko.

ZM: To je úplně klíčový.

AP: Co by měl udělat ten pan Josef v tomhle příběhu.

ZM: (přemýšlí) Asi se zamyslet nad svejma postojema, proč si jí nechce vzít. Pokud teda evidentně vidí, že je to ta pravá partnerka, chce s ní být. Případně se snažit přesvědčit slečnu Evu o svých postojích. Zkrátka aby to jedním nebo oním řešením došlo ke kompromisu. Oba dva spolu chtějí mít děti, oba evidentně cítí, že to je ten pravej partner, pokud je tam takováhle neshoda, tak odhalit její příčiny a dojít ke kompromisu.

Podle respondentů je potřeba rozkrýt okolnosti příběhu. Zajímaly by je především důvody, které paní Evu a pana Josefa vedou k požadování či odmítání sňatku a tím pak celý pár do konfliktní situace.

HM: Asi by si s ním měla důkladně promluvit o tom, proč si jí nechce vzít, protože takhle to zní tak jako drsně, že si jí nechce vzít. Otázkou je, co to znamená, že si jí nechce vzít. Že jestli tam jde o nějaký jeho strach, že se bojí toho závazku? Nebo že mu vadí třeba, že si představuje jenom církevní sňatek, vadí mu církevní záležitosti. Asi důkladně si promluvit, co

to pro něj znamená, že si jí nechce vzít a on by vlastně zase měl zjistit, co to pro ni znamená, proč ona se chce vdávat. Jestli chce mít papír na to, že je její partner a v případě, že by se rozvedli, tak by platil alimenty. Anebo jestli to pro ni má nějaký spirituální rozměr. To jsou všechno důležité věci, na kterých oni by se měli dohodnout.

AP: Proč by to měli udělat takhle, jak říkáš?

HM: No protože takhle z tohoto příběhu vůbec není jasné, jak oni na tom jsou, co pro ně to manželství znamená. No a pokud partneři si nejsou schopni vyjasnit, co pro ně manželství znamená, tak předpokládám, že potom nejsou schopni žít v manželství. Protože manželství je o tom, že neustále, že znám toho člověka, dál se snažím ho poznávat a snažím se nějakým způsobem to manželství naplňovat, ale to nemůžu udělat v případě, že neznám motivace toho partnera k tomu sňatku a vůbec vlastně nevím, co si pod tím pojmem manželství představuje.

Respondent HM zachází s tím, že není jasné, co pro Evu a pro Josefa sňatek znamená. To by si měli navzájem objasnit – vykomunikovat. Manželství je sice jasně definováno zákonem, ale každý si pod ním může představovat něco jiného.

Manželka respondenta HM navrhuje jako řešení opět komunikování o situaci, sňatku a manželství. Zvažuje přitom důvody odmítání sňatku a odlišuje míru závažnosti argumentů pana Josefa.

AP: (čte příběh svatba)

TM: Tady by mi přišlo hrozně stěžejní se jako o těch věcech bavit. Že to mi přijde jako úplně totální základ toho, co se dá dělat, a to z toho důvodu, aby si vzájemně objasnili to, proč ona chce, co by jí to přineslo, proč je to pro ni důležité, typu, já nevím, je katolička, což jako ten pohled na manželství je jinej než u ateistů nebo i u jiných náboženství, že může být třeba jinačí. Takže jestli tam hraje roli tohle. A teď se vrátím, prostě jakoby rozekrývat ty potřeby, proč ona chce a proč on nechce, a bavit se o tom a z toho může podle mě vzejít miliarda věcí typu nějakého nedorozumění vzájemného, nebo nedorozumění, jako vzájemného třeba nepochopení, co to pro koho znamená, ten muž může odmítat tu svatbu jenom proto, že třeba nesnáší obleky a nemá rád koláče a jezení z jednoho talíře, banálně, jo? Ale může to taky znamenat to, že prostě si tím vztahem není jistý, což vidím jako úplně na druhé straně toho, že prostě jakoby nechce třeba s tou ženou jakoby se nějak zavázat. Anebo to může být úplně důvod typu jako že to pro něj není důležité to manželství, jako to lejstro, jo jak se říká jít na úřad pro lejstro, na co? Že tam může být miliarda důvodů, si myslím, že by se o nich vzájemně měli bavit, aby si vyjasnili ty svoje startovní pozice v tom, co od toho kdo čeká a potažmo

z toho, teď to může být fakt jako varianta možností, z toho pak vyjít nějaký jakoby konsensus, z toho jestli jeden nějakým způsobem pozmění názor nebo mu pomůže pochopit toho druhého a povede to k rozhodnutí na jednu nebo na druhou stranu.

Důvody, které respondenti zvažují proti sňatku na straně pana Josefa, se zdají být dvojího charakteru:

1) Důvody proti **formě sňatku** – např. jak uvádí HM odpor proti *církevním záležitostem* nebo TM uvádí svatební zvyky jako *koláče a jezení z jednoho talíře*. Tyto důvody jakoby se nedotýkaly samotného páru a kvality jejich vztahu. Respondenti o nich mluví jako o méně závažných. Patřilo by sem i chápání manželství jako *lejstra* na vztah, které je ovšem nepotřebné, protože sám vztah je dostatečně silný a kvalitní i bez této formality.

2) Důvody proti **obsahu sňatku** – např. *nechce se zavázat, není si tím vztahem jistý*. Za odmítáním sňatku může stát nejistota, neochota zavázat se slibem, vzít na sebe závazek. To podstatně více narušuje vztah samotný, a proto jsou tyto důvody respondenty chápány jako závažnější.

Jelikož respondenti nemají k dispozici další informace objasňující vztah Evy a Josefa, vycházejí z předpokladu, že by se v jejich vzájemné komunikaci objasnilo, zda má pan Josef problém s formou, či s obsahem sňatku.

LP: ... A nevím, co by jako. To asi záleží, jestli je od rány ta slečna, tak ho třeba ho nějak popíchne nebo se na něj vybodne a jemu to třeba dojde. Anebo jestli je taková víc pohodářka a věří si nebo je taková, že tyhle věci moc neřeší, tak si myslím, že můžou mít to dítě i jako bez toho. Jde asi taky o to, jak to berou. Jakože může to ten chlap brát jako vážně, i když se nechce brát, ale v tom případě by jí to asi měl vysvětlit nějak hodně, hodně jí to vysvětlit a tak, aby mu jako dokázala věčně věřit, že to s ní teda fakt myslí vážně a že to není jen kvůli tomu, že se nechce vázat nebo že má z toho strach. Že by to musel bejt nějaký takovej důvod asi, že je to pro něho fakt jen papír a že důležitý je pro něj to, co je mezi nima a že nechce třeba upadnout do něčeho takovýho, to mi přide pochopitelný. Ale kdyby za tím měl bejt jenom nějaký jako strach, nebo že chce mít zadní vrátka, tak to mě přide dost hrozný, to asi... Pokud by to bylo takový, že by to z toho bylo... i když já nevím, když chtěj společný dítě, tak... Já fakt nevím.

Respondentka LP zvažuje, za jakých okolností by bylo možné pořídit si společné dítě i bez sňatku. Manželský slib by musel podle ní být nahrazen *vysvětlením*, a to natolik

dostatečným a přesvědčivým, že slečna Eva bude schopna svému partnerovi *věčně věřit*. Další respondentka SN nabádá k opatrnosti, když zvažuje, zda za Josefovým odmítáním sňatku nestojí neochota se vázat.

AP: (čte příběh svatba)

SN: Asi zjistit, proč si jí nechce vzít jako. To mi přijde jako prvotní věc. Protože jestli se pán cejtí strašně svobodnej a nechce se jako vázat nějakým sňatkem, tak by do toho vztahu s nim neměla jít dál a mít s nim to dítě. Pokud je to třeba jenom z nějakýho důvodu, že prostě jako nemá rád obřady, nebo v to nevěří ve svatbu nebo já nevím, je to spíš jeho osobní problém ke svatbě, to bych jako asi nějak neřešila úplně. Pani by to prostě měla vzít, že někdo jako, to je stejný jako s náboženstvím, někdo taky do té víry nevstoupí, někdo jo. Každý to má v sobě, se nemůže nutit do něčeho, o čem není jako přesvědčenej úplně, že to je nějaká důležitá věc, správná nebo je to nutný pro ten vztah, pro vztah to asi nutný není svatba, ale tak... Pokud pán je jenom jako línej, tak by se měl nechat trošku přemluvit asi.

Citovaná respondentka si umí představit, že by za určitých okolností (které by se rozkryly v rozhovoru) bylo lepší si dítě nepožizovat, eventuelně se i rozejít. Vede ji k tomu představa závazku v podobě dítěte s mužem, který závazky nechce a tudíž by rodinu potenciálně mohl opustit. SN se ovšem kloní k řešení situaci vykomunikovat a objasnit, než-li se ihned rozhodnout pro radikálnější řešení jako je například rozchod. Proto ji řadím do této kategorie.

Kromě toho, že by se měly v rozhovoru partnerů odkrýt důvody pro a proti sňatku, měla by být zjištěna i tzv. **subjektivní důležitost** stanoviska slečny Evy a pana Josefa. Pod tím si můžeme představit například to, jak moc je pro slečnu Evu důležité být vdaná, jak moc je pro pana Josefa důležité zůstat svobodný a neoženit se:

PV: ... To je těžký, no, to si musí paní Eva, slečna Eva teda jakoby nějak v sobě probrat, co chce víc a na čem jí záleží víc. Jestli na tom, aby měla dítě a jestli tomu svému partnerovi věří a je natolik přesvědčená, že ano to je ten člověk, s kterým chci to dítě mít a chci s nim strávit celej život a nebo prostě tak jakoby trvá na té svatbě, že k tomu má dejme tomu i svý nějaký jakoby důvody vyšší, tak pak je to třeba pro ní nepřekonatelný a řekne si: Ne, já prostě nechci, aby to dítě vyrůstalo bez pevný, nebo v... v nemanželskym vztahu, no a pak pokud jakoby ten pan Josef to nepochopí, tak se asi budou muset rozejít, no. Nevím, jiný řešení mě nějak moc nenapadá, pokud on teda je striktně trvá na tom, že teda ne, že se ženit nechce a

nebude... v první řadě to není otázka jednoho dne nebo jednoho okamžiku, jo to má nějaký vývoj, takže by prostě ty lidi o tom musejí mluvit a buď je natolik tolerantní a řekne si: Jo já vlastně jsem přesvědčenější, že jí mám rád, že je to člověk, s kterým chci žít a jen jsem prostě nepochopil, proč se mám ženit a řekne si: Ano, ona mi za to stojí, slevit z toho svého jakoby rozhodnutí neženit se a vezmu si jí, protože je to prostě fakt člověk, na kterém mi záleží. No a nebo zase si v sobě musí srovnat to, jestli... když mu za to jakoby nestojí nebo trvá striktně na svém, no tak to zase má jakoby jenom jedno řešení, že to musí být konec toho vztahu.

Respondent PV zvažuje míru subjektivní důležitosti sňatku pro slečnu Evu, ale i svobody pro pana Josefa. Od míry subjektivní důležitosti stanovisek Evy a Josefa se pak odvíjí další řešení. Respondent PV si umí, stejně jako zbylí respondenti této skupiny, představit řešení jakékoli – jak sňatek, tak nesezdané soužití. Pár samotný musí situaci *probrat a domluvit se*. Základem řešení je, že jeden nebo druhý najde potenciál ustoupit. V opačném případě jim nezbyvá nic jiného než-li rozchod.

AP: (čte příběh svatba)

LS: Ukázala bych mu výhody svatby a pak to, že to opravdu moc chci. Asi bych si, chtěla bych vědět, proč on je proti tomu a zkusila bych možná změnit názor.

(kráceno)

AP: Co kdyby se to nepovedlo?

LS: Jestli bych ho pochopila, tak bych asi i přistoupila na to nemít tu svatbu, no. Musel by se najít kompromis. Buď prostě poslechne on mě, nebo ustoupí, anebo ustoupím já. A zrovna ve svatbě, já bych jí opravdu chtěla, takže bych se snažila, co by to šlo. Asi by to i viděl.

Nejsilnějším argumentem s nejvyšší mírou subjektivní důležitosti je víra, konkrétně křesťanství. Respondent PV zmínil vyšší *důvody*, které jakoby spor Evy a Josefa byly schopny vygradovat na nejvyšší možnou míru.

MSch: Jako že se to tak dělá? No to nevím čoveče. Asi že se to tak dělá pro mě není dostatečnej argument na nic.

AP: Co by byl argument dostatečnej?

MSch: Třeba že je věřící a že prostě to je pro ní... U těch věřících je to prostě jinak položený ta svatba, co si budem povídat.

MB: ... Jako nevim, tak pro někoho je samozřejmě důležitá ta návaznost svatba – dítě, třeba pro věřící lidi, a pro někoho to není důležitý...

Respondenti své úvahy nad předloženou situací neopírají o to, že sňatek je něco obecně dobrého, objektivně správného, čeho má být dosaženo téměř za jakékoli situace a jakýmkoli způsobem. Naopak svou pozornost zaměřují na chápání, vnímání a prožívání situace samotnými subjekty a své řešení opírají o subjektivní důležitost svatby pro slečnu Evu.

Střet Evy a Josefa není pro respondenty této skupiny ani tolik otázkou toho, jak se nezpronevřit proti pravidlu „Dítě až po svatbě“ ale otázkou toho, jak být a jak zůstat být dobrý vůči druhému, když jsou naše potřeby v rozporu.

MS: ... dítě až po svatbě, tak to je zase na zvážení něčeho jinýho, ale všeobecně si myslím, že by za ten pár neměla rozhodovat společnost nebo nějaký normy, ale že by si to měli oni nastavit tak, jak chtějí. Zase vzájemnou dohodu... ... Co je psaný, to je daný, já si myslím, nebo jako představuju si, že bych si svého partnera vzala, v budoucnu. A že bych prostě měla tu svatbu a tak, z těchletých důvodů. Na druhou stranu si dokážu představit situaci, že by to tak nebylo. A asi by pro mě byl důležitější ten partner samotnej než ta dohoda.

Umět slevit ze svého stanoviska a ustoupit partnerovi se dostává do střetu se zpronevřováním se sama sobě a svým vlastním hodnotám. Umět si stát na svém, umět si trvat na svém stanovisku by však nemělo být za cenu nátlaku, donucování a násilí na druhém. Takové donucování je pro respondentky GSch, MB, PS nepřijatelné.

GSch: No tak co by měla dělat? Zase zkusit si promluvit a zvážít pro a proti... Zkusila bych tomu chlapovi říct, kvůli čemu se chci vzít, že chci mít nějakou ustálenou rodinu, chci abych neměla potíže, ani to dítě pak s tím příjmením, ato je těžký, když on nechce. Zase přinutit ho nemůže. Domluvit se, vysvětlit svoje argumenty a pak uvidí...

PS: (smích) Jako mu říct, že když se nám narodí dítě, tak se bude jmenovat Fitl nebo Fitlová, protože sis mě nevzal... Tak je to možnost. Tuhle jsem slyšela od Dominika taky, že prej když budou mít druhý dítě, že se bude jmenovat Báňovský. Že první je Fabián, a když se nevezmou, tak druhý bude Báňovský. A to on se zase tvářil, že to úplně jako ne, že to je divný, aby se

každý dítě jmenovalo jinak. Já nevím, to už je takový vydírání možná, ne? Já nevím, vlastně není. To je taky o tý dohodě.

MB: ... Tak jako myslíš jako vydírat, že do svatby nebude dítě a tak? Asi nic, no, co by s tím dělala, když si jí nechce vzít, tak si jí nechce vzít... .. Určitě by ho neměla vydírat a teď prostě by se měla rozhodnout, jestli chce dítě zasvobodna anebo prostě až po svatbě. Pokud až po svatbě, tak si musí počkat.

Donucování, vydírání či bezhlavé trvání si na svém není podle respondentů správné. Někdy je na místě slevit ze svého a nevyžadovat sňatek bezhlavě a donekonečna. Respondenti SV a MSch tak naznačují, že na sňatku jakoby nezáleží nebo minimálně není až tolik důležitý. Na druhou stranu však jak SV, tak MSch říkají, že pan Josef by si slečnu měl vzít. Na příkladu těchto dvou respondentů tak můžeme vidět, jak si protirečí, když uvažují o sňatku. Stěžejní v jejich úvahách však zůstává domluva a objasnění subjektivní důležitosti spolu s nenásilným řešením situace.

SV: No tak asi nemá smysl na tom trvat jako úplně prostě beze zbytku. Kdyby nechtěl, tak si myslím, že by to nemělo bránit tomu, že by spolu byli a měli spolu dítě. Tak ještě je otázka, jak se třeba domluví časově, že třeba řekne: Tak teďka jako ne, ale tak třeba, nevím, až našetříme, až postavíme dům nebo jakoby něco. Ale jakoby obecně mi to přijde jako nesmysl, protože závazek dítě je pro mě mnohem větší, než závazek svatba. Jakoby ty chlapi, co to takhle udělaj, moc nechápu. Ale tak asi jako nebo prostě tak maj na to právo a myslím si, že pro ten vztah celkově by to jako nemělo hrát až takovou roli.

MSch: ... Já nevím, co má udělat. Bud' prostě si má říct: Hele, nestojí mi to za to, abych čekala na to, až on se usmyslí a jdu dál. Se s nim rozejde a to, anebo si řekne, že jo, že prostě počká, až na to bude mít nějak jako náladu, až si jí bude chtít vzít... A to je právě na ní, aby zvážila, jestli pro ní má cenu jako čekat... Bud' přesvědčit pana J., aby si jí vzal, anebo... oželit svatbu. A doufat...

Toto uvažování respondentů o donucování a domáhání se svého a naopak ochota slevit, ustoupit a vyjít druhému vstříc nejvíce připomíná to, čím se zabývala ve své teorii Gilliganová. Její koncepce morálky nenásilí popisuje stádia morálního vývoje směřující ke

sladění egoismu a altruismu. Z tohoto důvodu se budu v druhé části práce věnovat interpretaci mých empirických dat pomocí její teorie.

Někteří respondenti ačkoli navrhnou slečně Evě ustoupit, protože svatba *celkově nehraje až takovou roli*, sami jsou sňatku nakloněni. Svatba je pro ně minimálně dobrým řešením a sami by se i rádi oženili či vdaly. Nejsou však tak silnými přívrženci sňatku, aby jej prosazovali za všech okolností. Více než-li manželstvím jsou oslovováni zásadou nenutit druhého násilím, a proto volí pro Evu a Josefa řešení komunikace a vyjednávání, kde bude odhalena subjektivní důležitost vzájemných stanovisek a podle jejich míry pak zvaženo, kdo ustoupí a jaké řešení je tedy nejlepší a nejsprávnější vůči oběma.

Považuji však za důležité odlišit, u kterých respondentů jsem se setkala s příklonem ke sňatku, anebo naopak k rezignování na sňatek. Jako příklad náklonnosti k řešení situace sňatkem uvádím několik příkladů:

MB: ... taky cítim tu souslednost jako že je hezká, jako prostě ta svatba, že si teda slíbí ty dva, že spolu budou a pak mít to miminko. Ale jako prostě není to pro mě tak důležitý, že to tak musí být.

GSch: Jako já bych taky chtěla nejdřív, jako když už dítě, tak aby si mě vzal. Že by to bylo... žena má přeci jen větší pocit jistoty, bezpečí. Než jenom takhle na divoko. Víc by ho to zavazovalo a je to přece jako... větší zodpovědnost. Takže možná by si moh ujasnit, jestli se toho bojí nebo kvůli čemu se nechce brát.

AP: Proč bys to takhle udělala?

LS: Tak já jsem ten tradiční jakoby typ. Že si spíš dokážu představit tu svatbu, chtěla bych jí.

AP: A myslíš si, že by se měli vzít, než si spolu pořídí dítě?

ZM: To je dobrá otázka zrovna na mě, že jo. Myslím si, že jo.

AP: A proč?

ZM: Protože to je tradiční řešení téhle situace a je to vyzkoušené fungující řešení.

AP: A co jsou ty tradice?

ZM: Tradice jsou to postupy, který jsou prověřeny historií. Ne všechny, ale v tomhle případě si myslím, že je to úctyhodná tradice.

2.1.1 Závěry a shrnutí kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo*

Respondenti patřící do této kategorie navrhnou jako nejlepší řešení situace vzájemné objasnění stanovisek. To by mělo proběhnout ve vzájemné komunikaci, kde by byly odhaleny také důvody vedoucí jednoho k požadování a druhého k odmítání sňatku. Tyto důvody mohou být dvojího charakteru: důvody proti formě a proti obsahu sňatku. Přitom důvody týkající se samotného obsahu, podstaty sňatku, jsou chápány jako závažnější. Sňatek je odmítán pro závazek, který v sobě nese. V takém případě je na místě opatrnost a obezřetnost, nejlépe dítě si nepořizovat a uvažovat o rozchodu. Naproti tomu výtky vůči formě svatby se týkají tradic se svatbou spojených, obřadu samotného, a nejsou respondenty považovány za závažné.

Pokud tedy nejsou v konverzaci odhaleny závažné důvody, které by měly dopad na vztah samotný, pak má být další řešení vyjednáváno. Stěžejní přitom je, jak je pro slečnu Evu důležitá svatba a jak pro pana Josefa je důležité neženit se. Tuto důležitost označují jako subjektivní důležitost a odvíjí se od ní další řešení situace. Respondenti pracují jak s možností slevit ze svého stanoviska, ustoupit druhému, tak s jeho opakem – trvat si na svém. Odmítají však donucování, vydírání a jinou formu nátlaku, protože podle nich svatba zas až tolik důležitá není. A to myšleno jak obecně, tak subjektivně ve smyslu pro slečnu Evu. Lépe řečeno, svatba by neměla být pro slečnu Evu tak důležitá, aby z ní nebyla schopná ustoupit a musela na ní trvat i za cenu donucování, vydírání a nátlaku na partnera. Svá řešení respondenti této skupiny směřují k uvědomění si subjektivní důležitosti a nalezení nenásilného řešení situace.

Tabulka zastoupení kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* ukazuje přehledně, kolik žen a kolik mužů patří do této kategorie. Dále můžeme vidět, kolik respondentů této kategorie žije v manželství a kolik v nesezdaném soužití.

V kategorii Vykomunikovat aneb *to by záleželo* převažují ženy nad muži (9:6) a pět žen z těchto devíti žije v nesezdaném soužití. O něco málo více se tedy k řešení situace komunikací a *domlouvou* přiklání ženy. Poměr mezi manželi a partnery této kategorie je vyrovnaný (8:7), o jednoho respondenta převažují manželé. Tento rozdíl však považují za zanedbatelný.

Tabulka 6 - Zastoupení kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* dle stavu a pohlaví

	Manželé (celkem 8)	Partneři (celkem 7)
Muži (celkem 6)	1.HM, 2.IF, 3.JP, 7.PV	19.MSch, 24.ZM
Ženy (celkem 9)	11.LP, 14.PS, 15.SV, 16.TM	25.GSch, 26.LS, 27.MB, 30.MS, 31.SN

2.1.2 Vnitřní diference kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*

Následující tabulka zachycuje, kteří respondenti by svými odpověďmi byli prototypy této kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* a kteří by už měli nakročeno ke kategoriím vedlejším. Pořád však zůstávají v této kategorii, protože jimi navrhované řešení příběhu není jednoznačné trvání na svatbě nebo rezignování na ni bez nějakého zvláštního zohledňování dalších okolností.

Z celkového počtu 15ti respondentů zařazených do kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* se osm z nich přiklání ke svatbě jako dobrému řešení situace. Akcentují sice vykomunikování, objasnění vzájemných stanovisek a subjektivní důležitost, avšak v jejich řeči je patrné favorizování sňatku. Na druhém pólu jsou tři respondenti, kteří naopak naznačují příklon k rezignování. Nakonec čistými typy kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* zůstávají čtyři respondenti a to proto, že v řešení pro slečnu Evu a pana Josefa zůstávají opravdu neutrální a trvají na dohodě a komunikaci mezi partnery. Z jejich řešení pro cizí Evu a Josefa tak není patrné, zda přeci jenom neupřednostňují svatbu proti nesezdanému soužití (nebo naopak).

Tabulka 7 - Vnitřní diference kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo*

Přiklání k Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!	Čistý typ	Přiklání k Rezignovat aneb Ne-svatba
	1.HM	
2.IF		
	3.JP	
7.PV		
11.LP		
	14.PS	
15.SV		
	16.TM	
19.MSch		
24.ZM		
25.GSch		
26. LS		
		27.MB
		30.MS
		31.SN

2.2 Rezignovat aneb Ne-svatba

Respondenti patřící do této kategorie nabízejí poměrně jednoznačné řešení situace. Slečna Eva má podle nich slevit ze svého požadavku sňatku a to proto, že sňatek není důležitý, nic neznamená (PP, VPR). Tato kategorie má nejmenší zastoupení. Patří sem celkem 5 respondentů (z celkových 32 respondentů ve vzorku, tj. necelých 16%). Taková typická odpověď v této kategorii vypadá následovně:

PP: Jo takhle, tak to jsem úplně nepochopil to zadání, já jsem se snažil pro ní vymyslet, čím by ho utloukla, ale za sebe cejtim, že je to zbytečný ho někam tlačit. Já bych jí, a to je tím, jak to máme nastavený my, že nám to tak vyhovuje, takže za sebe bych jí doporučil, protože to k ničemu nevede, protože to k ničemu nepotřebuje něco takovýho, nějakou svatbu nebo... že pokud vytvořej nějakou pár, nějakou rodinu spolu, že budou úplně stejně dobře fungovat jako manželé i jako jenom partneři. Že není tam nic navíc, co by z mého pohledu jim manželství dalo.

(kráceno)

AP: Takže ty bys jí doporučoval, aby se obešla bez toho.

PP: Jo, to by bylo moje doporučení.

AP: A proč?

PP: Protože to z mého pohledu nepřinese nic důležitýho navíc. Není tam žádný z mého pohledu výraznej benefit, proč mít svatbu oproti tomu, že spolu žijete, vycházíte spolu, normálně fungujete.

Důležitost či významnost sňatku je chápána v podání PP pouze **objektivně** a ačkoli je schopen si představit důležitost sňatku pro slečnu Evu ve smyslu subjektivním, měla by podle něho Eva od této subjektivní důležitosti upustit. Sňatek je natolik objektivně nevýznamný, že podle PP není o co stát, není po čem toužit a už vůbec nemá smysl kvůli sňatku vyhrocovat spor mezi Evou a Josefem.

Velmi podobně nahlíží situaci respondent VPR:

AP: Co má pani Eva udělat?

VPR: Pani Eva? Mít s ním dítě bez svatby.

AP: Jo? A proč?

VPR: Protože si myslím, že už na tom moc nezáleží, jestli je někdo vdanej anebo ženatej anebo ne. Páč už se to rozvádí tak rychle, že už je to celkem fuk.

(kráceno)

AP: Tak ono to teda k ničemu není ta svatba?

VPR: No je to praktický, ve všech úředních jednáních a tak v podobných věcech, minimálně to praktický je, když se jmenujete stejně. V tom je to určitě jednodušší, ale jinak, že by svatba zajišťovala celoživotní věrnost a celoživotní vztah, to nezajišťuje. V současný době. Že by to dalo nějakou větší trvanlivost tomu vztahu si nemyslím.

AP: A je něco, co dá trvanlivost a věrnost tomu vztahu.

VPR: No, to musejí ty dva akorát, nic jinýho to neudělá.

Svatba podle PP a VPR neznamena pro vztah nic, alespoň ne v rovině vzájemné spolupráce a věrnosti. Slibovanou „lásku, úctu a věrnost“ svatba nepřináší ani nezajišťuje, a proto ani není potřeba. VPR připouští pouze praktické výhody sňatku, v citové rovině však svatba jakoby nic neznamena. Hlavní důraz je kladen na samotný pár a jejich vzájemné fungování.

Od sňatku by slečna Eva měla upustit i podle respondentů VS a DB. A to hlavně proto, že sňatek není objektivně důležitý, důležitější je dítě. Na sňatku by se nemělo trvat za každou cenu, lépe věci nechat *plynout*...

VS: No, tak asi... asi bych to zatím asi jako nehrotila, protože kdyby to bylo obráceně, že jako ona by nechtěla a on by chtěl, tak... jako za mě chlapa, když do něčeho se moc nutí, tak většinou uteče. Takže spíš bych to asi nechala jakoby časem, že třeba opravdu mít to děťátko a potom někdy tu svatbu.

(kráceno)

VS: ... Takže... jako spíš si myslím, že prostě to nechat zatím jakoby volně plynout, že pak... v dnešní době ta svatba není úplně to nejdůležitější, spíš bych jako se zaměřila na to prostě... na to dítě...

DB: Co má udělat? Ona chce dítě, ale nejdřív se chce vdát. Hm... Já si myslím, co má udělat? Myslím, že tady zvítězí ten mateřskej pud, že se nakonec nevezmou a budou mít dítě. A vezmou se potom.

AP: Vezmou se potom?

DB: Třeba. Ale co má udělat? Asi by ho neměla nutit, nějak jakoby... jako naléhat nějak moc. Jako mu to naznačit nebo se o tom pobavit, ale rozhodně by mu to neměla předkládat třeba každé večer, že prostě by se měli vzít.

Opět se opakuje téma nucení partnera do něčeho, co odmítá a nechce. V případě svatby je zbytečné partnera do něčeho nutit, protože svatba jednak není důležitá a jednak není možné druhého k něčemu takovému donutit. To může být nakonec akorát tak kontraproduktivní

VS: ... jako za mě chlapa, když do něčeho se moc nutí, tak většinou uteče...

AP: Co by se mohlo stát, kdyby mu to takhle předkládala každé večer?

DB: Tak moh by se pán asi zašprajcovat. Postavit si hlavu. A že by udělal na truc, že by si jí prostě nevezal. Nebo respektive by to protahoval. V krajním případě by se mohli rozejít.

Rezignovat na svatbu jako řešení předložené situace navrhuje i MM. Opírá se při tom o vlastní zkušenost. Se slečnou Evou velmi cítí, sama zažívá něco podobného, ale ze situace nevidí jiné východisko než rezignovat.

AP: Tak co má pani Eva udělat?

MM: (smích) Nic s tím neudělá, no. (smích) S tím nic neudělá. Na to nemám co říct.

AP: Ty se dost směješ tej pani.

MM: Já se jí nesměju, já (smích) já to chápu akorát (smích). Ale neudělá s tím člověk nic. Ač by chtěl, prostě nemůže toho druhýho nutit, i když ho to mrzí třeba nebo tak, ale neudělá s tím nic. To je mi jí líto, ale s tím nehne, když to má takhle ten druhej jasně daný a má k tomu určitě svoje důvody, tak s tím nehne a akorát to zamrzí, no (povzdechnutí).

Na rozdíl od předchozích respondentů MM jakoby od sňatku upouštěla nerada. Svatba sice podle ní objektivně důležitá je, avšak přednější je partnera *nenutit*.

MM: ...Nemyslim konkrétně ten papír, že na něj bude mít papír, ale myslim tím třeba i nějakou právní, nějaká právní záležitost, kdyby se tam řešila nebo právě nemoc nebo úraz nebo tak, tak v tom člověku má jistotu i do budoucna, že se o ní třeba postará nebo tak. Tak když prostě k tomu ten druhej nesvolí, tak jí to může tak maximálně mrzet...

Své řešení respondentka MM nestaví na objektivní nevýznamnosti svatby, ale na schopnosti vzdát se subjektivní důležitosti ve prospěch nenásilného řešení situace. Náznaky takového uvažování můžeme číst už u respondentů VS a DB, avšak v případě respondentky MM je slevení ze svého či ustoupení dovedeno až do extrémní podoby – rezignování.

2.2.1 Závěry a shrnutí kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba

Charakteristické uvažování této skupiny respondentů směřuje k uklidnění sporu, negradování konfliktu a upuštění od sňatku. V navrhovaném řešení jsou respondenti jednoznační. Sňatek podle nich buď vůbec není objektivně důležitý (PP, VPR), anebo jeho objektivní důležitost není tak velká, aby mělo smysl konflikt vyhrocovat a partnera *nutit*. Respondenti VS a DB jako prioritu vidí dítě. V dítěti je podle nich podstatně větší závazek obou partnerů, než v manželském slibu. Respondentka MM se od ostatních odlišuje tím, že vnímá objektivní i subjektivní důležitost sňatku. Chápe, že na sňatku záleží jak obecně, tak konkrétně – subjektivně slečně Evě. Podle MM však není možné druhého ke sňatku přinutit, a tak navrhuje slečně Evě raději rezignovat.

Více než-li poměr mužů a žen, manželů s partnery je na této kategorii zajímavé, jak nízce je v mém vzorku zastoupena. Z celkového počtu 32 dotázaných respondentů jich do této kategorie patří pouhých pět. Připomeňme, že muži a ženy, manželé a partneři jsou v rámci celého vzorku relativně vyváženi. Navíc rezignovat na svatbu nenavrhují slečně Evě pouze respondenti žijící v nesezdaném soužití (či partneři mající spolu trvalý vztah, i když společnou domácnost – zatím – nesdílí), ale i sezdaní manželé.

Tabulka 8 - Zastoupení kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba dle stavu a pohlaví

	Manželé (celkem 2)	Partneři (celkem 3)
Muži (celkem 3)	9.VPR	18.DB, 20.PP
Ženy (celkem 2)	17.VS	28.MM

2.2.2 Vnitřní diferenciacce kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba

Neměli bychom si představovat, že respondenti navrhuující slečně Evě rezignovat, mají odmítavý postoj k manželství. Například respondentka MM jako řešení situace nabízí v podstatě rezignaci, i když sama by sňatek ráda a manželství je pro ni hodnotou. Navrženým řešením se podobá respondentce MB. Tu jsem však zařadila do kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo* a to z toho důvodu, že MB nebyla příliš jednoznačná. Podle ní by více záleželo na okolnostech Evy a Josefa. Společně však obě respondentky mají to, že ideálně by

se Eva a Josef měli vzít a k takovému sporu by vůbec nemělo dojít. Avšak když už k němu dojde, volí odevzdanost a rezignaci. Donutit ani vydírat partnera podle nich nelze.

Následující tabulka ukazuje, kteří respondenti se ve svém uvažování přibližují k ostatním kategoriím.

Tabulka 9 - Vnitřní diferenciacie kategorie Rezignovat aneb Ne-svatba

Přiklání k Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Čistý typ	Přiklání k Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!
	9.VPR	
		17.VS
		18.DB
	20.PP	
		28.MM

2.3 Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!

Třetí skupina respondentů zahrnuje ty, kteří jsou ve svém řešení o něco radikálnější než předchozí dvě skupiny. Do této kategorie patří celkem 12 respondentů (z celkových 32, tedy zhruba 37%). Situaci neshody či sporu okolo svatby a společného dítěte řeší ve směru gradace konfliktu mezi partnery. Řešením by podle nich měla být svatba a to i přesto, že se panu Josefovi ženit nechce. Slečna Eva by si měla trvat na svém a nějakým způsobem pana Josefa přimět ke sňatku. Někteří (např. ZA, PPE) respondenti Evě navrhují, že pokud se jí nepodaří přimět pana Josefa ke sňatku, tak se s ním má rozejít. *Za daných okolností si dítě nepořizovat* má slečna Eva podle respondenta VP.

Všem respondentům této skupiny je společné to, že na svatbě nějakým způsobem záleží. Svatba je podle nich důležitá a to buď **objektivně** nebo **subjektivně**.

Oba tyto pojmy jsem zavedla už v předchozích kategoriích. V této kategorii (Vyhrotit konflikt...) objektivní a subjektivní důležitost svatby můžeme poznat v jejich nejryzejší podobě. Vygradování konfliktu totiž nabízí dobré poznání toho, co předchozí respondenti možná zmínili či naznačili, ale nepojmenovali tak jasně jako tito „radikálové“.

Respondenty této kategorie můžeme rozdělit podle toho, zda své řešení (tj. vyhrotit konflikt) zdůvodňují spíše objektivní nebo subjektivní důležitostí sňatku.

2.3.1 Objektivní důležitost svatby

Objektivní důležitostí svatby zdůvodňují své řešení respondenti MH, MHR, TH, VP a IP. Navzájem se tito respondenti však liší v tom, k jakému řešení dospívají (byť vždy se jedná o řešení, v němž je spor mezi partnery vyhrocen). Respondenti MH, MHR a TH vedou řešení situace Svatba jednoznačně ke sňatku, protože podle nich jakoby sňatek měl objektivní důležitost. Podobně důležitost sňatku vnímá také VP, i když dospívá k řešení „Dítě si nepořizovat!“. Respondentka IP pro mne představuje jakýsi přechod mezi tím, kdy je akcentována objektivní a kdy subjektivní důležitost sňatku. Situace pana Josefa a slečny Evy by podle ní měla vést ke sňatku, i když pomalejším, trpělivějším a rafinovanějším způsobem, než který navrhuje předchozí respondenti MH, MHR, TH a VP.

Těchto pět respondentů pracuje ve své řeči s tím, že sňatek je něco důležitého obecně. Nezáleží ani tolik na konkrétních lidech a konkrétní situaci. Svatba je podstatná, pokud je plánovaná nebo již má přijít na svět dítě. S náznakem takového názoru jsem se setkala i u respondentů z ostatních kategorií (např. SV), avšak významnost svatby je u respondentů MH, MHR, TH, VP a IP vyjádřena více explicitně. Jakoby od nich více zaznívala jasná představa o to, jak „by to mělo být“. Svůj názor prezentují téměř jako kazatelé, kteří vyznávají hodnotu manželství jako něčeho objektivně důležitého.

MH: No tak on by si jí měl jednoznačně vzít, když s ní chce mít děti, tak by si jí měl vzít. Já to mám postavené takhle jednoduše prostě. Mám za to, že kdo chce mít děti, tak musí být sezdáný jako. Věci typu registrovaného partnerství jako myslím si, že chápu, ale neuznávám. Možná to zní až příliš tvrdě, nechci říct, že neuznávám lidi, kteří jsou registrovaní partneři, ať už muž s ženou nebo muž s mužem, ale osobně to mám postavené tak, že by měli být ti dva sezdání prostě.

AP: A proč?

MH: Nevím, asi z nějakých jako právních důvodů, z toho jako že ty děti prostě v momentě, kdy se ti registrovaní partneři rozejdou zůstávají jako někde v meziprostoru. V tom mi připadá ten manželský svazek přeci jenom jakoby pevnější a o nějaké větší zodpovědnosti. Ale fakt tím nechci zas říct, že neexistují registrované partneři nebo partneři jenom, kteří by tu důvěru měli nižší nebo menší, to bude asi kus od kusu. Někdo to dělá, že chce dostat přídávky od státu prostě, někdo to dělá, protože se cítí v manželství spoutaný, to jako nevím, jak to je, ale já jsem to měl vždycky postavené takhle. Možná, že příliš striktně, ale to je tím, že jsem tak byl vychovaný prostě, doma mě k tomu takhle vždycky vedli a naši to vždycky zpochybňovali

jakoby to, že partneři by mohli mít spolu děti, bez toho, aniž by se výhledově nevyskytly nějaké komplikace, které by to dítě, nikoli ty partnery, ohrožovaly jako ve smyslu, že on nebo ona opustí toho druhého.

AP: Takže spíš v ohrožení je to dítě?

MH: Z mého pohledu jo, no.

Respondent MH vidí situaci slečny Evy a pana Josefa *jednoznačně*. Sňatek je pro něho správným řešením a svůj názor odůvodňuje především tím, že v manželství jsou děti více chráněny než v jiné formě partnerského svazku. Ty sice *neuznává*, ale toleruje, čímž zcela jasně vyjadřuje své stanovisko a distanc od alternativních forem manželství.

Podobně „správné“ je zajistit dítě v manželství také podle MHR. MHR ve sňatku vidí *zodpovědnost* vůči dítěti, které pár čeká (nebo chce čekat).

AP: Proč by si jí měl vzít?

MHR: Když spolu jsou už tak dlouho, že by mohli plánovat dítě nebo svatbu, tak zajisté spolu vidí nějakou budoucnost. A když spolu vidí nějakou budoucnost, tak přece už není podstatný, jestli se vezmou za tři nebo za šest měsíců.

AP: Ono je potřeba se vzít?

MHR: Ve chvíli, kdy čekají dítě, tak si myslím, že to je zodpovědný.

Společné dítě pro MHR symbolizuje společnou budoucnost. Pokud pár vidí společnou budoucnost, pak se má vzít. Tuto myšlenku dotahuje zcela explicitně respondent TH (bratr MHR), když říká, že *dlouhodobý vztah má vyvrcholit sňatkem*.

TH: ... tak to byl vztah, kterej měl založeno na to být dlouhodobým vztahem a dlouhodobý vztah má vyvrcholit sňatkem, a pak mít prostě děti a mít prostě... soužití nějakýho dlouhodobýho charakteru nezávisle na tom, jestli jsou... na církvi, na společenských vlastnostech nebo na něčem takovém. A měli by spolu bejt a měli by ozkoušet spolu bejt... a mohlo by to v životě klapnout.

TH vlastně říká, že sňatek je něčím, co má přijít, co je správné a dobré pro vztah. Neodvolává se a nechce se odvolávat na náboženské, společenské či tradiční hodnoty. Protože je však jeho odpověď velmi podobná odpovědi jeho bratra MHR, domnívám se, že si tento

svůj názor nese z rodiny. Stejně tak uvádí i předchozí respondent MH, že byl *vychovaný* k tomu, aby dítě zabezpečil v manželství.

Manželství je objektivně důležité také pro respondenta VP. Sňatek chápe jako *smlouvu* mezi partnery, která pomáhá vyjasnit vzájemné vztahy, poměry a závazky. Respondent VP klade důraz na tuto funkci manželství, současně však uvažuje o tom, že tuto funkci může plnit i jiná dohoda či smlouva mezi partnery, než jen manželství.

AP: Tak co by ta slečna měla udělat?

VP: Za daný situace si to dítě nepořizovat, protože pořídí-li si to dítě jenom, aby ho dostala do chomoutu, tak jako hraje s vysokou kartou, hraje hru, kde sázka je vyšší než potenciální zisk, protože co s tím dítětem, když jí to nevyjde, bude svobodná matka? Jako v rejži? Ten chlap může utýct. Já teda od ženský, která by si na mě... by mi udělala dítě jenom aby mě dostala do svazku manželského, bych z toho viděl velkej důvod k tomu zdrhnout.

(kráceno)

VP: ... To že chce to dítě, to je teda divný, pro mě jako, si nedovedu představit, že bych chtěl mít dítě s někým, koho si zároveň nechci vzít, ale to je jenom nějaký kulturní klíč, protože spoustu lidí to tak má.

AP: Tak ty si myslíš, co že má ta slečna udělat, má ho opustit?

VP: Ne tak musí rozeznat situaci, proč on do té svatby nechce jít. Je-li teda ta svatba nějaká právní smlouva, tak by měla mít aspoň nějakou smlouvu jinou, nevím na jaký bázi, si spolu sednou, vyříkají si to, protože ona mu věří a tu svatbu nepotřebuje. Jestli mu nevěří, tak to...

AP: Proč by to měla udělat takhle?

VP: No protože jinak by se dostala do pasti. Protože starost o dítě je velká, po fyzický i psychický stránce, nemusíme si vysvětlovat (smích), tak jako ona potřebuje, chce-li teda to dítě s ním, tak asi ví proč, a potřebuje nějakou jako garanci.

Podle VP má být situace slečny Evy a pana Josefa v každém případě řešena, tj. pro respondenta VP je nemyslitelné, že by si pár pořídil dítě a neměl přitom vzájemnou *garanci*. Slečna Eva by měla být chráněna před tím, aby byla svobodná matka. Zároveň by ale měl být chráněn i pan Josef před *chomoutem*. V pojetí PV tak sňatek projasňuje vzájemné vztahy a ačkoli si respondent umí představit i „náhradu“ svatby, neumí si představit, že by k vyjasnění vzájemných poměrů nedošlo vůbec. Pro VP není tolik důležité, že slečna Eva se chce vdát a pan Josef jí její přání nechce naplnit, jako spíše to, že dohoda či smlouva mezi jedinci v páru, kteří spolu budou mít dítě, je nutná.

Vzít se přijde správné také respondentce IP. Sňatek pro ni rozhodně není něčím lhostejným. Nenavrhuje sice sňatek ihned, ale své řešení k němu směřuje. Podobně jako u respondenta TH i ona má představu o tom, že vztah má vyústit do manželství.

IP: ... No ale nicméně jsem mu řekla dost přesně, co řekla ségra jakoby Ríšovi, že jí, až se narodí dítě, tak se bude jmenovat přesně tak jak ona se bude jmenovat v té době, takže ať si nemyslí, že Polníčková porodí Štercla (smích). Heleď jak ho má jakoby přimět. Já bych asi šla na to jakoby tak, že když se budou pokoušet o dítě, tak budou rodina, a že ta rodina by měla mít jedno jméno. A já jako dvě jména na schránce u rodiny, proč? Já si prostě myslím, že, jako když už se snažíme o dítě, tak už ten vztah je tak daleko, že, jako že jo jsme připravený asi spolu sdílet dobrý i špatný...

(kráceno)

IP: ... No ale jako nicméně, abych se vrátila tady k tomu, tak to, nerozcházel bych se s ním, protože on dostane časem rozum. Ono totiž mít už jako na schránce dvě jména – Bílý, Bílý a Polníčková, tak jako že to tomu chlapovi docvakne, no.

V hrátkách se jménem tak respondentka ukazuje způsob, jak je možné stát si na svém a přimět partnera ke sňatku. Neuskutečněný sňatek nabourává její představu o tom, jak by to „mělo být správně“, a tak se pokouší znovu nastolit rovnováhu skrze jméno dítěte. Logika jejích úvah je taková, že pokud on z ní nečiní svou manželku, pak ona jemu „nedá“ – tzn. nepojmenuje jeho příjmením – jejich společné dítě. Pro IP je totiž objektivně správné, aby pár před narozením dítěte byl sezdán a sdílel společné jméno.

2.3.2 Subjektivní důležitost svatby

Pro respondenty MH, MHR, TH, VP a IP je sňatek něco obecně dobrého, objektivně správného. Většina z nich vidí situaci jasně a jednoznačně. Podobně vidí situaci také zbylí respondenti této skupiny, kteří navrhují vygradování sporu. Pro ně je však svatba správným řešením **subjektivně**. Svatba není důležitá sama o sobě, ale důležité je, že slečna Eva ji chce a pan Josef by jí měl vyhovět. To proto, že ji má rád, že spolu již plánují dítě, že mají dlouhodobý vztah atd. Pokud jí nevyhoví, je na místě se s ním rozejít.

ZA: Já třeba po svatbě taky nějak zvlášť neprahnu, takže mě by to nějak jako nevadilo, svatba je drahá záležitost (smích). Nevím jako kdyby se Ema chtěla hrozně vdávat, tak si myslím, že

by mu měla dát možná nějaký ultymátum a říct, že se vezmou anebo nic. A jestli si jí nechce vzít, protože nechápu proč, co je jeho důvod si jí nevzít, tak možná se bojí nějakých závazků, tak možná by se měla na něho vykašlat a najít jinýho chlapa, kterej chce dítě a chce si jí vzít.

AP: Takže ona by si měla trvat na svém.

ZA: Jo.

AP: Oni některý říkaj, že se na to má vykašlat na tu svatbu, že z toho jako má ustoupit...

ZA: To ne. Tam by muselo být vysvětlený, proč on si jí nechce vzít, z jakýho důvodu. Jestli jednou už byl ženatý a měl špatný zkušenosti, ale když chce mít dítě, já vim, že dítě je závazek, ale když už má tak velkej závazek jako dítě, tak nechápu, co mu brání v té svatbě. To mi přijde divný, měla by si stát na svém a když si ju nevezme, tak by ho měla opustit.

AP: A proč?

ZA: Protože když si jí nechce vzít, tak asi jí nemá rád dost na to, aby s ním byla. Ono to možná může být naopak, že ona nechce ustoupit z té svatby jako, akorát že proč si jí nechce vzít, to jako je divnej důvod.

Svatba jakoby nebyla důležitá - *po svatbě taky nějak zvlášť neprahnu* – ale pokud si pan Josef nechce slečnu Evu vzít, když pro ni samotnou svatba důležitá je, pak by se před ním slečna Eva měla mít na pozoru. Na svatbě sice nezáleží, ale pokud odmítá vyhovět jejímu přání, tak *ji asi nemá dost rád*.

Další respondentka navrhuje podobné řešení – přesvědčit pana Josefa ke sňatku, anebo se s ním rozejít. Ačkoli je sama křesťanka, navrhované řešení nezdůvodňuje objektivní důležitostí svatby, ale důležitostí subjektivní.

PPE: Nevim. Asi se ho snažit ukecat, nebo já nevim (smích). Snažit nějak... prostě mluvit o tom, že by jako chtěla to dítě až po svatbě a snažit se ho přemluvit asi, nebo já nevim. I když já bych si v tomhle případě řekla: Asi o mě takovej zájem nemá a uvažovala bych o tom, že se s ním asi rozejdu. Že bych brala jako že chce mít pořád prostor pro to, že chce utýct, když si mě nechce jakoby vzít. Že bych v něm neviděla tu jistotu.

Téměř identicky vidí situaci respondentka MOS. Podle té řešení spočívá v subjektivní důležitosti sňatku pro slečnu Evu. Respondentka se nebrání troše násilí na panu Josefovi – Eva má podle ní *zatlačit*. Případně se s ním má rozejít a to právě kvůli subjektivní významnosti sňatku pro slečnu Evu.

MOS: ... Takže dítě by s ní klidně měl, ale nevezme si ji, takže ona si musí uvědomit, jestli pro ni je důležitější mít dítě, anebo být vdaná. Takže zase si jako asi udělat ten jako žebříček těch hodnot. Protože myslí, že pro ni jakoby je na prvním místě to, aby měla dítě v manželství, to znamená být vdaná, tak to s ním může rovnou zabalit, když on si ji neveme, anebo na něj zatlačit. On třeba potom poodstoupí, třeba to zkouší, že jo.

Eva má *zatlačit* případně se s ním rozejít. Současně v další řeči obhajuje MOS řešení pro slečnu Evu i objektivní významností svatby. Z důvodu převažující argumentace ji však řadím k respondentům akcentujícím subjektivní významnost sňatku.

MOS: ... já jsem jako zastávce těhletěch tradičních hodnot, ale na druhou stranu neberu to, že když někdo prostě jako se brát nechce, ale chtějí spolu vlastně jakoby být a žít v té rodině, mít vztah a počkat třeba až se to dítě narodí a až potom se třeba vzít za rok jako, tak proč ne. Ale myslím si, že by se vzít měli. Že to jakoby je zavazuje vlastně k té zodpovědnosti společně. No, ale zase, aby se brali, jenom jako, no tak tam záleží jestli už ho čekají, nebo ne.

Rozdíl v chápání objektivní a subjektivní důležitosti sňatku je nejlépe vidět na příkladu respondenta MV. Ten nejprve přeslechl, že pan Josef si nechce slečnu Evu vzít. Vymýšlí tedy řešení pro slečnu Evu, které navrhuje, aby na svatbě netrvala:

MV: ... jestli ty dva spolu chtějí být, tak to musí být nezávisle na svatbě. Tak ta svatba to jako nějak nezmění, neovlivní podle mě. Což je nekřesťanský tohleto. Jako názor je to nekřesťanský.

Respondent MV tím vlastně říká, že objektivně na svatbě nezáleží. Přitom si je vědom toho, že z křesťanského hlediska svatba důležitá je. Pro MV jakoby více než forma vztahu (manželství) byla stěžejní samotná kvalita vztahu mezi partnery a to, zda *spolu chtějí být*.

Když si však vzájemně vyjasníme, co v příběhu Evy a Josefa přeslechl, ukazuje se, jak silně si stojí za subjektivní významností svatby.

MV: Nechce si jí vzít. Ale to je blbost, když si jí vzít nechce, tak s ní nemůže mít dítě. A proč by si jí teda nechtěl vzít? Tak jako když někdo s někým chce mít dítě, tak ho asi nechce mít na prázdniny, že jo. Jako říkám, jestli ta svatba přijde dřív nebo pozdějš, ale nemělo by to na tom měnit to, že ty lidi spolu zůstanou. Jako já beru to, že teda budou partneři klidně do

50ti, když spolu budou mít to dítě, ale budou spolu prostě. Anebo se vezmou a budou manželé a bude to stejný stejně. Pro to dítě, pro ten vztah, akorát budou mít společný jméno... .. ale nechce si jí vzít. Ale to nedává smysl. A on chce mít dítě... Tak ho asi nechce mít s ní, nebo já nevím. No ne tak tam už se nepíše, nebo ne nepíše, jako to nedává smysl, tak když už by s ní měl dítě, tak už mu jako nebrání nic si jí vzít nebo ne, když na tom ta holka trvá, tak proč ne jakoby...

(kráceno)

MV: ... Ale nedává to smysl, když řekne: Já s tebou chci mít dítě, ale nevezmu si tě. To je blbost, to nemá logiku.

AP: Takovýhle lidi ale jsou...

MV: No ale já bych s nima nechtěl teda nic mít.

AP: Proč?

MV: To mě je proti srsti.

Svatba samotná jako vnější forma pro MV významná není, významnější je samotný vztah mezi partnery a jeho kvalita. Pokud si ale pan Josef slečnu Evu nechce vzít a přitom ví, že Evě na sňatku záleží, pak je narušena kvalita vztahu a pro respondenta MV je to důvod k tomu, proč by s takovým *člověkem nechtěl nic mít*. Odmítnout sňatek, který slečna Eva chce, pro respondenta MV znamená odmítnout slečnu Evu.

MV: ... Že když jí řekne: Já si tě nevezmu, tak to znamená: Já ještě nejsem přesvědčený o tom, že seš můj životní partner.

Podobně vnímají situaci slečny Evy již citované respondentky ZA a PPE. Více než samotný sňatek je pro ně důležitá neochota pana Josefa slečně Evě v otázce svatby vyhovět.

Pro další dva muže – TS a RP – není sňatek bezpodmínečně nutný, ale slečna Eva by si podle nich měla stát na svém a pana Josefa ke sňatku přimět. Řešením by tedy měl být sňatek a to z toho důvodu, že pro slečnu Evu je to důležité. Respondent TS se ke svatbě staví poměrně lhostejně, i když sám počítá s tím, že se jednou ožení.

TS: Já formu nepotřebuju, ale vlastně nemám žádný důvody proti ní, žádný velký, takže jo. Ale co by ona měla dělat, když on by vlastně nechtěl? Tak asi bych se chytil, kdybych měl vyřešit tenhle úkol manažersky, tak bych se chytil toho, že on taky něco chce, nejen, že něco nechce,

ale chce ty děti a ona by na to mohla jít přes to prostě. Říct, že opravdu děti bez svatby mít nebude a donutit ho přijmout svatbu, protože on chce děti.

Nestaví se však lhostejně k tomu, že pro slečnu Evu je svatba důležitá. Vzít se je nakonec lepším řešením, než se rozcházet. Podobné řešení navrhuje také RP, když se řídí tím, jak je subjektivně sňatek důležitý pro partnerku.

RP: Jak ho má přimět to nevím teda, asi ho musí ukecat. Ale nemyslím si, že by se s nim měla rozcházet. To už by muselo bejt fakt hodně vostrý teda, aby to bylo na rozchod ne, podle mě. Když spolu už tak jako sou a dobrý a teď ona chce dítě on taky, akorát si jí nechce vzít a že by se s nim hnedka rozešla.

Nakonec posledním příkladem je řešení respondentky LZ. Situace by, podobně jako zmiňoval respondent VP, měla vést ke sňatku s tím, že je lepší si v této situaci dítě nepožívat.

LZ: ... asi bych se rovnou nerozcházela nebo tak, ale prostě mu říct panu Josefovi, že pro ni prostě nejede vlak, že jako pro ni je ta svatba nějakým způsobem důležitá a počkat si, co on na to. Třeba jako zjistí, že (pauza), ale ve chvíli, kdy on by prostě nechtěl, tak bych do dítěte asi zatím nešla a viděla bych, no. Těžký, těžký jakoby rozhodnout úplně, jako jestli to přetnout nebo to, ale já bych to nepřetínala, ale ještě bych do dítěte fakt jako nešla, být slečnou. Ale pro mě by třeba ta svatba důležitá byla, a ve chvíli, kdy mám dítě, tak potom jako dost často se ty chlapi just už neženou do žádný svatby, třeba když před tím nechtěli. A jako žít takhle dlouhodobě, to prostě ten vztah může narušit u mě. Takže jak je pro ni svatba důležitá.

Na rozdíl od respondenta VP však LZ staví řešení právě na subjektivní důležitosti sňatku pro slečnu Evu (více než-li na tom, že svatba znamená *smlouvu* mezi partnery a přináší vyjasnění vztahů, tedy je dobrá obecně).

2.3.3 Závěry a shrnutí kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!

V kategorii Vykomunikovat aneb *to by záleželo* jsem se setkala s balancováním něčeho, co jsem pojmenovala jako nucení a ochota ustoupit. V kategorii Vyhrotit konflikt

aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! se s nucením a ochotou ustoupit setkáváme také, avšak respondenti jsou o kousek radikálnější. Méně si dělají starost o to, zda je pan Josef do sňatku nucen. Současné by podle nich slečna Eva měla trvat na svém a své stanovisko si obhájit. Respondenti se ve svých úvahách nebojí ani konfrontace mezi partnery, ani případného rozchodu. Tam, kde respondenti kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo* nebyli schopni se rozhodnout, protože například neměli dost informací a neznali okolnosti příběhu, jsou tito respondenti jednoznačnější.

Společné této skupině odpovědí je to, že konflikt má být vyhrocen. A to proto, že na sňatku záleží – **objektivně** (MH, MHR, TH, VP, IP). Oproti tomu pro zbylé respondenty (ZA, PPE, MV, TS, RP, LZ) by se mohlo zdát, že na sňatku vlastně nezáleží, ale spíše je důležité, aby slečna Eva si vyjednala to, co ona považuje za podstatné (svatbu). Tedy neměla by ustupovat z něčeho, co je pro ni důležité, stejně jako pan Josef by měl být schopen jí to dopřát (MV). I to však považují za situaci, kdy na sňatku záleží – ale především **subjektivně**, v tomto případě pro slečnu Evu. Svatba důležitá sama o sobě není, ale je důležitá skrze slečnu Evu.

Následující tabulka zobrazuje přehledně respondenty této kategorie zdůrazňující subjektivní a objektivní důležitost sňatku.

Tabulka 10 - Přehled respondentů kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! z hlediska subjektivní a objektivní důležitosti svatby

Na svatbě záleží objektivně	Ne svatbě záleží subjektivně
4.MH	6.MV
5.MHR	8.RP
10.IP	12.LZ
21.TH	13.PPE
23.VP	22.TS
	23.MOS
	32.ZA

Celkově v kategorii Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! převažují muži nad ženami (7:5) a manželé nad partnery (7:5). Nejpočetnější skupinou této kategorie jsou logicky pak ženatí muži (celkem 4). Nejméně zastoupenou skupinou jsou svobodné ženy (celkem 2). K řešení situace vygradováním konfliktu by pravděpodobně o něco málo více tíhli muži.

Tabulka 11 - Zastoupení kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! dle stavu a pohlaví

	Manželé (celkem 7)	Partneři (celkem 5)
Muži (celkem 7)	4.MH, 5.MHR, 6.MV, 8.RP	21.TH, 22.TS, 23.VP
Ženy (celkem 5)	10.IP, 12.LZ, 13.PPE	29.MOS, 32.ZA

Nejradikálnější z celé skupiny se zdají být respondentky ZA, PPE a respondent MV. Ty uvádějí, že pokud by nebylo možné pana Josefa přimět ke sňatku, tak se s ním má slečna Eva rozejít (MV implicitně, když říká, že by *s nima nechtěl teda nic mít*). Pravidlo, kterým se řídí, by znělo: „Pokud si tě odmítá vzít, tak na něho pozor!“

Trvat si na svém by Eva měla podle TS, LZ i podle respondentky IP. Pro Evu vymýšlí způsob, jak si „to své“ se svým partnerem vyjednat, jak ho prakticky ke sňatku přimět. Podobně přimět ke sňatku formou *ukecání* by slečna Eva měla pana Josefa podle respondenta RP.

Všichni tito respondenti jsou zastánci subjektivní důležitosti sňatku (s výjimkou IP, která ovšem, jak jsem uvedla výše, představuje určitý přechod od objektivní k subjektivní významnosti svatby).

Naopak zastánci objektivní důležitosti sňatku (MH, MHR, TH) jakoby se příliš nepozastavovali nad tím, zda se pan Josef chce nebo nechce ženit. Situaci vidí poněkud čenobíle. Svě přesvědčení o tom, že sňatek je správným řešením situace, kdy pár spolu žije nebo chtějí společné dítě, uplatňují na pana Josefa. Jeho situace je pro ně naprosto jasná. Řídí se jakýmsi svým pravidlem: „Pokud chceš dítě – musíš být sezdán“. Respondent VP pak toto pravidlo má pro sebe formulované obecněji: „Pokud chceš dítě – musíš mít smluvně vyjasněné poměry“.

Do nejextrémnější podoby sporu – tj. rozchod – gradují situaci Evy a Josefa v teoretických úvahách pouze tři respondenti – ZA, PPE a MV. Všichni tři jsou zastánci subjektivní důležitosti sňatku. PPE je křesťanka, MV pochází z křesťanské rodiny. Kromě jedné světské svatby měl s toutéž ženou o několik týdnů později svatbu církevní.

Co by z tohoto závěru mohlo plynout? Možná to, že neshoda ohledně sňatku mezi partnery je schopna vztah přivést až k rozchodu. A to nejspíš ani ne proto, že jsou porušena objektivně daná pravidla o tom, že sňatek je správné řešení situace. Ale proto, že odmítání sňatku může být chápáno velmi subjektivně a to ve smyslu nenaplnění osobních tužeb. Možná někde uvnitř partnerovo odmítání sňatku oslovuje hluboko zakořeněné pravidlo: „Pokud si tě odmítá vzít, tak na něho pozor!“

2.3.4 Vnitřní diference kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!

Některé odpovědi těchto respondentů, kteří navrhuji vyhrocení konfliktu, se podobají odpovědím zbylých dvou kategorií (Vykomunikovat aneb *to by záleželo* a Rezignovat aneb Ne-svatba). Řadím je do této kategorie z důvodu převažujícího názoru, avšak stojí za to odlišit, ke které sousední kategorii se přiklání (nebo nepřiklání).

Tabulka 12 - Vnitřní diference kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!

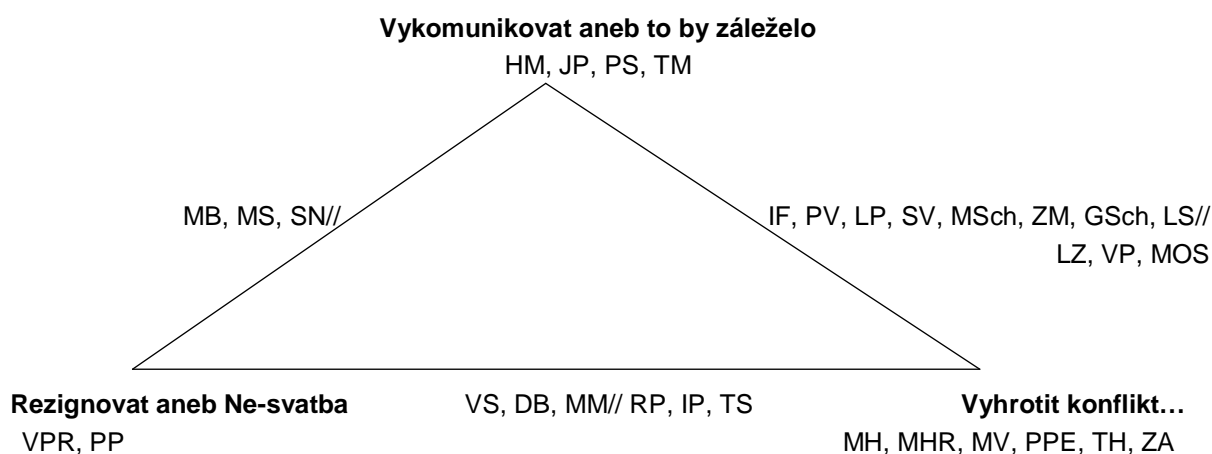
Přiklání k Rezignovat aneb Ne-svatba	Čistý typ	Přiklání k Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>
	4.MH	
	5.MHR	
	6.MV	
8.RP		
10.IP		
		12.LZ
	13.PPE	
	21.TH	
22.TS		
		23.VP
		29.MOS
	32.ZA	

2.4 Závěry a shrnutí kapitoly Navrhovaná řešení příběhu

Když respondenti přemýšlejí nad předloženým příběhem, je mezi nimi možné rozlišit podle toho, jaké řešení pro slečnu Evu z příběhu nacházejí. Připomeňme jen, že jde o řešení vykomunikováním, rezignací na sňatek nebo vyhrocením konfliktu. U každé kategorie jsem však zároveň uváděla, že ne všichni respondenti jsou čistými typy dané kategorie. Pro přehlednou představu o celém vzorku jsem respondenty uspořádala do prostorového modelu. Ten nám umožňuje vidět a představit si, jaký charakter má respondentem navrhované řešení. Nejvíce respondentů (celkem 11) se pohybuje na hranici řešení Vykomunikovat aneb *to by záleželo* a Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat! V tomto rozšířeném pojetí každé kategorie patří pak k dané kategorii více zástupců. To je nejzajímavější pro kategorii Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!, neboť v rozšířeném pojetí má 23 zástupců (!). To mohlo být způsobené jednak tím, jak jsem doplňujícími otázkami a protiargumenty respondenta přiměla ke konkrétnějšímu řešení situace než bylo jeho

vágní „vykomunikovat“. Zároveň to ovšem mohlo být způsobeno také tím, že respondenti i když třeba s rozpaky, přece jen by situaci řešili sňatkem, rozchodem nebo odložením dítěte. Přitom vzhledem k poměrně pozitivnímu postoji respondentů ke sňatku by se ve většině těchto případů jednalo pravděpodobně o preferování řešení situace sňatkem (před rozchodem či odložením dítěte).

Celkově by tedy bylo možné říci, že pro dvě třetiny dotazovaných respondentů by bylo dobrým řešením situaci s partnerem vykomunikovat, popřípadě se vzít nebo rozejít (nebo si v danou chvíli určitě dítě nepožizovat).

Obrázek 4 - Model zachycující umístění respondentů mezi jednotlivými kategoriemi řešení příběhu (dvojité lomítko naznačuje, k jaké kategorii byl respondent v textu práce přiřazen – pozn. AP)

Tři vymezené kategorie založené na řešení situace slečny Evy a pana Josefa jsou zastoupeny nerovnoměrně. Do první kategorie patří 15 respondentů, do druhé 12 respondentů a do třetí 5 respondentů. Můžeme však také chápat výsledky tak, že 15 respondentů nemělo na situaci vyhraněný názor, nebo nemělo dost informací k tomu, aby k situaci zaujalo nějaké konkrétnější stanovisko. 17 respondentů jasně vyjádřilo, že pár má konflikt vyhrotit (vzít se, rozejít se nebo si alespoň dítě nepožizovat), anebo má na sňatek rezignovat.

Tabulka 13 - Přehled zastoupení jednotlivých kategorií navrhovaných řešení příběhu

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	muži	1.HM, 2.IF, 3.JP, 7.PV	4.MH, 5.MHR, 6.MV, 8.RP	9.VPR	9
	ženy	11.LP, 14.PS, 15.SV, 16.TM	10.IP, 12.LZ, 13.PPE	17.VS	8
partneři	muži	19.MSch, 24.ZM	21.TH, 22.TS, 23.VP	18.DB, 20.PP	7
	ženy	25.GSch, 26.LS, 27.MB, 30.MS, 31.SN	29.MOS, 32.ZA	28.MM	8
		15	12	5	32

3 Pojetí sňatku

V argumentaci respondentů pro řešení, které navrhují slečně Evě a panu Josefovi, jsem se setkala s tím, že respondenti určitým způsobem vnímají sňatek. Svě pojetí sňatku používají jako argumenty pro řešení předložené situace, nebo i situace vlastní. Současně má zkušenost z rozhovorů říká, že respondentovo chápání svatby a manželství ovlivnilo jeho usuzování o vlastním vztahu a někdy ovlivnilo i jeho vlastní jednání. Na druhou stranu je však nutné poznamenat, že jsem se setkala i s výraznými rozpory v pojetí sňatku, řešením pro slečnu Evu a osobním jednáním respondenta. Respondent ZM výstižně poznamenává:

ZM: ... nemůžeš očekávat, že všechno, o čem si myslíme, že je dobrý, tak automaticky uděláme.

Celkově jsem byla schopna odlišit a pojmenovat tři pojetí sňatku: konvenčně-pragmatické, citovo-vztahové a pojetí sňatku jako formy bez kvalit. Nemůžeme si však představovat, že jeden respondent zachází pouze s jedním pojetím sňatku. Domnívám se, že můžeme ale říci, které pojetí je u respondenta dominující, na které pojetí je kladen největší důraz. To je důležité pro to, abychom byli schopni respondenta přiřadit do určité kategorie a zorientovat se v jeho uvažování (ačkoli se současně dopouštíme zjednodušení).

3.1 Konvenčně-pragmatické pojetí sňatku

Nejčastěji (celkem 18 respondentů ze 32, tj. 56%) jsem se setkala s **konvenčně-pragmatickým pohledem** na sňatek. Původně jsem rozlišovala mezi konvenčním a pragmatickým pojetím sňatku. Ukázalo se však, že tyto dva pohledy jsou natolik propojené, že lze jen obtížně respondenta přiřadit ke konvenčnímu nebo pragmatickému pohledu na sňatek. Konvenčně-pragmatické pojetí sňatku nakonec tvoří jednu kategorii. „Konvenční“ a „pragmatické“ představím zvlášť.

„Konvenčním“ je míněn naší společností daný standard předepisující jistou posloupnost – seznámení, svatba, dítě. Takovou posloupnost zažívala generace rodičů respondentů. Standardy slouží ke koordinaci jednotlivců v rámci sociálního systému. Společenská konvence je například to, že žena po svatbě přijímá příjmení svého muže. Tím se symbolicky dává najevo, kdo ke komu patří. Pro zbytek společnosti je to srozumitelné vyjádření, které dává systému řád a přehlednost.

Motivace k přijetí společenské konvence může být pro respondenta vedena ze strany rodičů – „udělat to pro ně“, „splnit očekávání“, anebo ze strany čekaného nebo plánovaného dítěte. To znamená zajistit pro dítě rodinu ve smyslu jednotky, která je jako jednotka společností chápána. A to zcela automaticky, s minimalizací možných nedorozumění.

Pro respondenta s převažujícím konvenčním pohledem na sňatek jde o přejímání tradice bez hlubšího přemýšlení o manželství, či rozjímání nad smyslem sňatku samotného.

Pro ilustraci uvádím některé výroky respondentů typické pro konvenční pojetí sňatku.

TS :... pro mě je normální počítat se svatbou a mít děti, nebo kdyby děti byly na cestě, tak se vzít, jenom proto, že je to běžný v té společnosti, já k tomu nemám silnější pohnutec k tomu.

AP: A myslíš si, že by se měli vzít, než si spolu pořídí dítě?

ZM: To je dobrá otázka zrovna na mě, že jo. Myslím si, že jo.

AP: A proč?

ZM: Protože to je tradiční řešení téhle situace a je to vyzkoušené fungující řešení.

AP: A co jsou ty tradice?

ZM: Tradice jsou to postupy, který jsou prověřeny historií. Ne všechny, ale v tomhle případě si myslím, že je to úctyhodná tradice.

DB: ... popřípadě nevím, jak by se děti třeba ve škole dívaly na to, že maminka se jmenuje jinak, tatínek taky, že by třeba, to je fakt nějakéj teoretickéj ten, ty děti by se mu mohly posmívat: Tvoje máma je Nováková a tvůj táta je Bílý, ty seš Bílý, jakto že tvoje máma je Nováková? Že jako by to dítě přived do nějakých rozpaků nebo...

AP: A chtěla by si radši zpátky tu svobodu?

IP: Ne, ne, ne. Mě to právě přijde úplně supr, jakože k sobě patříme, máme jedno jméno... Ted' máme hrozně vtipnou tu, na dveřích ne, já jsem říkala, že tam dáme Bílí s měkkým i na konci, jako mladí, jako my dva Bílí. A Marek, jak se celej život podepisuje Marek Bílý, s tvrdým y, on to prostě nemoh, a Marek jako ten jako, Marek málo co řeší, ale to sem byla úplně překvapená, jak von: Ne to nejde, to je divný. A tak máme napsáno: Iveta Bílá a Marek Bílý, tedy Bílí, s měkkým i. Aby bylo všem jasný, protože Marek: Si budou myslet, že tam máme pravopisnou chybu. A já: Ty chytrý ne a ty blbý ať si to myslej jakoby, jo. A ted' on prostě to: To vypadá divně. A tak jsme tam napsali todle, takže prostě proč tam máme to měkký i, jsme to tím zdůvodnili.

VS: ... Nebo já to třeba jako taky vnímám, že prostě ta svatba by tam měla bejt, že prostě ta rodina by měla bejt jakoby prostě dohromady, jo, že prostě všichni by se měli jmenovat stejně třeba, jo, ale někdo to prostě tak nevnímá.

ZA: ... kdybych s někým měla děti, tak bych si ho asi chtěla vzít, protože bych chtěla, aby naše děti měly stejný jméno...takže určitě bych, i když říkám, že po svatbě nějak zvlášť nepravdu, ale časem asi jo.

AP: Ještě je to na něco dobrý ta svatba?

VPR: No na vztahy s rodinou. V tom se dost změnilo.

AP: S kterou?

VPR: S tou příženěnou. V mém případě se to dost zhouplo. A to je taky tím, že ještě jakoby to... ty Mariini rodiče jsou, teda maminka je tradičně vychovávaná, takže pro ní ta svatba něco znamenala.

AP: A věděl by si co?

VPR: No protože tak je to jako správně bych myslel. Tak ono už jako to, že se ty rodiny sejdou a že se to tak oslaví a že ti ty rodiče dají to požehnání...

„Pragmatické“ se stejně jako „konvenční“ vztahuje ke společnosti. Díky sňatku může pár používat privilegia, která jsou ve společnosti předpřipravená, jasně formulovaná a ukotvená v právu. Sezdanému páru se tak otevírá řada možností, které před tím neměl – přístup k informacím u lékaře, dědictví, adopce, vyživovací povinnost atd. Respondenti většinou tato praktická privilegia vnímali jako výhody, než jako nevýhody, či přítěž.

VPR: No je to praktický, ve všech úředních jednáních a tak v podobných věcech, minimálně to praktický je, když se jmenujete stejně...

DB: ... Nebo takhle jako, na určitý věci jo, pokud by někdo z nich jako umřel, nebo na nějaký ty právní věci, tak si myslím, že to je potřeba

AP: Proč je pro tebe důležitý, aby se vzali?

MHR: Tak jak jsem to řek, není to vůbec pro život důležitý, je to důležitý jenom pokud nejsou dobře sociálně zabezpečeny, tak to dává určitou jistotu, z pohledu státu a toho zázemí, který tady máme v Český republice.

PV: ... Mně to prostě přišlo přirozený, normální, takhle to má bejt a nehledě na to, že prostě jsme oficiálně manželé, můžeme o sobě dostávat všechny informace ať už komukoli z nás se něco stane, tak prostě po právnicejch věcech je to, ty pravidla jsou daný a ten vztah je ošetřenej a mně to tak přijde v pořádku prostě. I tyhle věci. Takový ty čistě pragmatický, jakože fakt je dáno, řeknu hloupě, kdo po kom dědí.

MH: Nevim, asi z nějakých jako právních důvodů, z toho jako že ty děti prostě v momentě, kdy se ti registrovaní partneři rozejdou zůstávají jako někde v meziprostoru. V tom mi připadá ten manželský svazek přeci jenom jakoby pevnější a o nějaké větší zodpovědnosti.

Tabulka respondentů s převažujícím konvenčně-pragmatickým pojetím sňatku podrobně ukazuje zastoupení mužů a žen, manželů a partnerů. Nejzajímavější ovšem je, že ačkoli respondenti VPR, VS, DB a MM navrhují slečně Evě rezignovat na svatbu, zacházejí zároveň ve svém uvažování s konvenčně-pragmatickým pojetím sňatku. To by stále ještě bylo pochopitelné, kdyby konvence tito respondenti vnímali jako zavrženíhodné a pragmatičnost sňatku jako nulovou. Opak je však pravdou. Když se podíváme na úryvky ukázek rozhovorů těchto respondentů, mluví o sňatku v pozitivním slova smyslu (ostatně jinak by patřili do třetího pojetí sňatku, tj. sňatek jako forma bez kvalit). Jejich reakce je tedy rozporuplná. Sami sobě vlastně protimluví, když uvažují o sňatku.

Tabulka 14 - Respondenti s konvenčně-pragmatickým pojetím sňatku

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožítovat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	muži	2.IF, 7.PV	4.MH, 5.MHR,	9.VPR	5
	ženy	11.LP, 14.PS	10.IP, 13.PPE	17.VS	5
partneři	muži	24.ZM	21.TH, 22.TS,	18.DB	4
	ženy	25.GSch, 26.LS	32.ZA	28.MM	4
		7	7	4	18

3.2 Citovo-vztahové pojetí sňatku

Druhá početná skupina respondentů (celkem 12 ze 32, tj. zaokrouhleně zhruba 38%) ve svém uvažování více zdůrazňuje **citovo-vztahové pojetí sňatku**. Vnímají ve sňatku větší svázání, propojení a pevnost vztahu, než v nesezdaném soužití. Mluví o větší zodpovědnosti jednoho k druhému a o povinnostech nejen mezi partnery navzájem, ale i vůči dítěti.

JP: Tak přece jenom je to to manželství, už to není žití na hromádce, ale prostě oba dva mají, čekají dítě, takže budou mít zodpovědnost oba dva a samozřejmě, když jsou manželé, tak ta zodpovědnost se potom plní líp, než když nejsou manželé. Že prostě nemůže jeden od druhého jen tak utýct, aniž by se o to dítě nestaral.

Sňatek je také výrazem citů, vyznáním lásky a stvrzením vztahu. To může sice proběhnout i mezi jedinci v soukromí, veřejné deklarování citů před svědky dává ale slovům větší váhu. Na rozdíl od pragmatického a konvenčního pohledu na sňatek, tento pohled jakoby více zdůrazňoval jedince v páru mezi sebou navzájem, než vztah páru ke společnosti. Tady jako bychom vnímali důraz na odevzdanost jeden druhému navzájem. Společnost je zde v roli pozorovatele, svědka lásky dvou jedinců v páru.

MB: Co? Proč je dobrý mít svatbu? Je to prostě asi nějaký gesto, jako... hezký, takový jako... stejně jako, že chlap přinese růži ženský, tak si myslím, že ta svatba, samozřejmě jako na jiný úplně příčce, ale je to z mého pohledu nějaký gesto, nějaký vyznání lásky.

Citovo-vztahové pojetí sňatku se nemusí vyjadřovat pouze k partnerovi, může být mířeno i k dalším podobně intimně blízkým osobám – vlastním rodičům. Respondent HM vzpomíná na to, jak mu sňatek pomohl transformovat vztah k vlastním rodičům a emancipovat se od nich.

HM: ...Myslím si, že mě to posunulo k nějakému seberozvoji, že jsem se stal dospělejším člověkem, dokončil jsem takové to osamostatňování od rodičů, pokud bych nebral v potaz to, že mě posílají peníze, abych měl na nájem, ale takové to mentální odpoutání od rodičů jsem dokončil.

V přehledné tabulce je uvedeno, kteří konkrétní respondenti jsou zástupci citovo-vztahového pojetí sňatku. Na první pohled je patrné, že jde jak o muže, tak o ženy, stejně jako o sezdané a nesezdané. Ovšem zcela chybí ti, kteří slečně Evě navrhovali rezignovat na sňatek. Souvislosti a možné interpretace shrnu na konci kapitoly.

Tabulka 15 - Respondenti s citovo-vztahovým pojetím sňatku

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	muži	1.HM, 3.JP	6.MV, 8.RP		4
	ženy	15.SV, 16.TM	12.LZ		3
partneři	muži	19.MSch	23.VP		2
	ženy	27.MB, 30.MS	29.MOS		3
		7	5	0	12

3.3 Sňatek jako forma bez kvalit

Někteří jedinci se nenechávají ovlivňovat, či spoutávat konvencemi a sňatek je tím pádem neoslovuje. Manželství je podle nich **forma bez kvalit**. Pragmatický rozměr vůbec nezmiňují (možná škoda, že jsem se na něho nezeptala) a citový rozměr jsou podle nich partneři schopni si navzájem dát i bez sňatku.

PP: ... budou úplně stejně dobře fungovat jako manželé i jako jenom partneři. Že není tam nic navíc, co by z mého pohledu jim manželství dalo.

SN: ... ten slib prostě podle mě nemá takovou váhu, jak si někdo možná představuje...

Jediní dva respondenti PP a SN (tj. asi 6% respondentů z celého vzorku) dle mé zkušenosti nevidí na svatbě nic, co by jí dávalo nějaký zvláštní význam nebo jiné kvality. Všechno, co svatba může přinést, lze podle nich nahradit. PP *funkčnost* vlastního vztahu nadřazuje veškerým konvencím či symbolikám, které možná i vnímá, rozhodně však o ně nestojí. Nejvyšší kritérium, podle kterého se v partnerství řídí, je *normálně fungující vztah*.

Typické zástupce tohoto pojetí uvádím pouze dva, i když náznak tohoto pojetí najdeme i u jiných respondentů. Jako příklad uvedu respondenta DB, VPR, MV nebo respondentku VS. U těch však nakonec přeci jen převažuje pojetí jiné, a proto je neřadím do kategorie pojetí sňatku jako formy bez kvalit.

Respondentka SN a respondent PP jsou partneři. Připomeňme, že již několik let bydlí společně a mají spolu dítě.

Tabulka 16 - Respondenti s pojetím sňatku jako formy bez kvalit

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	muži				0
	ženy				0
partneři	muži			20.PP	1
	ženy	31.SN			1
		1	0	1	2

Měli bychom mít stále na paměti, jak jsem uvedla již v úvodu, že přiřazení respondentů k jednotlivým pojetím sňatku je poněkud násilné. V praxi se setkáme s tím, že jednotlivá pojetí se v řeči respondentů mísí. Z toho, co je více opakováno a více respondentem zdůrazňováno pak usuzuji na převažující respondentovo pojetí sňatku. Tak kupříkladu respondent PV byl zařazen ke konvenčně-pragmatickému pojetí sňatku. Současně zde však uvádím příklad, kde PV zdůrazňuje kvalitu a pevnost vztahu v manželství. Podobně je tomu u respondentky MM. Tím by se přibližovali spíše k citovo-vztahovému pojetí.

PV: ... mi to přijde lepší než leckdy v těch volnejch partnerstvích, kde podle mě, když přide krizovej okamžik, tak je to tak někde v podvědomí, že ten člověk jakoby jak se říká práskne dveřma, než v tom vztahu, protože tam ho ano, trošku ho to jakoby spoustává, ale tak jako dobře podle mě, že prostě si řekne, že nad tím asi víc přemejšlí, že vlastně žije v tom manželství, že vytvoří nějakou tu rodinu, ten pevněj svazek.

MM: ... Ale jako ta svatba je pro mě takovej důkaz v uvozovkách, že ten člověk to se mnou myslí vážně a upřímně.

3.4 Souvislosti mezi navrhovaným řešením situace Svatba a pojetím sňatku

Z tabulky v závěru kapitoly je dobře čitelné, které řešení situace svatba se pojí s kterým pojetím sňatku (tzn. v jakém směru a smyslu je pro dané řešení argumentováno). Zatímco pro řešení situace Vykomunikováním (aneb *to by záleželo...*) se objevují argumenty ve smyslu konvenčně-pragmatického i citovo-vztahového pojetí sňatku je zajímavé, že vykomunikovat situaci navrhuje slečně Evě i respondentka SN, která chápe sňatek jako formu bez kvalit. Respondentka SN totiž rozlišuje mezi tím, co sňatek znamená pro ni samotnou a co může znamenat pro někoho dalšího. S tím pak souvisí také rozpor této respondentky mezi tím, jak sama obdobnou situaci řeší ve svém soukromém životě a jaké řešení navrhuje hypotetické slečně Evě (viz další kapitolu práce).

Partner respondentky SN – respondent PP, který pojímá sňatek také jako formu bez kvalit, navrhuje jako řešení situace Rezignovat (aneb Ne-svatba). Logika jeho uvažování je tak na první pohled konzistentnější, než tomu bylo v případě jeho partnerky SN. Zajímavé je zjištění, že u skupiny respondentů navrhujičích Evě rezignovat zcela chybí citovo-vztahové pojetí sňatku. V pojetí těchto respondentů sňatek nemění kvalitu citu vůči partnerovi, sňatek pouze naplňuje konvence a přináší pragmatické výhody. Jedinou malou výjimkou této skupiny je respondentka MM, u které bychom citovo-vztahové pojetí sňatku také našli. Převažující je však u ní pojetí konvenčně-pragmatické, proto je také k tomuto pojetí zařazena.

Respondenti skupiny Vyhrotit konflikt (aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!) mají konvenčně-pragmatické i citovo-vztahové pojetí sňatku, avšak zcela chybí pojetí sňatku jako formy bez kvalit. Mohlo by se zdát, že je tak tomu proto, že v mém vzorku je toto pojetí tak málo zastoupeno. Domnívám se však, že by respondenti nenavrhovali vyhrotit konflikt pro něco, co je pro ně prázdnou formou bez kvalit.

V případě této skupiny je na místě rozlišit navíc ty, pro které je svatba důležitá objektivně a pro které subjektivně. Respondenti akcentující objektivní důležitost sňatku mají současně konvenčně-pragmatické pojetí sňatku (MH, MHR, IP, TH). Výjimkou je respondent VP, který ale zároveň není úplně typickým představitelem objektivní důležitosti sňatku.

Naproti tomu respondenty kategorie Vyhrotit konflikt (aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!) zdůrazňující subjektivní důležitost nalezneme jak v pojetí konvenčně-pragmatickém (PPE, TS, ZA), tak citovo-vztahovém (MV, RP, LZ, MOS).

Tabulka 17 - Souvislosti mezi navrhovaným řešením situace Svatba a pojetím sňatku

Pojetí/řešení	Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Rezignovat aneb Ne-svatba	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!
Konvenčně-pragmatické	2.IF, 7.PV, 11.LP, 14.PS, 24.ZM, 25.GSch, 26.LS	9.VPR, 17.VS, 18.DB, 28.MM	4.MH, 5.MHR., 10.IP, 13.PPE, 21.TH, 22.TS, 32.ZA
Citovo-vztahové	1.HM, 3.JP, 15.SV, 16.TM, 19.MSch, 27.MB, 30.MS		6.MV, 8.RP, 12.LZ, 23.VP, 29.MOS
Forma bez kvalit	31.SN	20.PP	

4 Reálná řešení obdobné situace v životě respondentů

- proč jsou/nejsou ženatí/vdané a jak k tomu došlo

Zatímco doposud jsem se zabývala teoretickými řešeními situace Svatba a argumentací, v níž je (krom jiného) užíváno určité pojetí sňatku, je na místě zabývat se také tím, jak teoretická řešení přicházejí do praxe. Výsledkem reakcí respondentů na situaci obdobnou té předkládané je už samotný fakt, zda jsou ženatí/vdané či svobodní/svobodné. Nabízí se tak možnost porovnat teoretická a praktická řešení respondentů.

Sami respondenti téma vzájemného vztahu a sňatku nutně někdy museli řešit nebo se jím alespoň trochu zabývat. Nesetkala jsem se s tím, že by svatba byla pro respondenta něčím naprosto neznámým, k čemu nemá alespoň trochu zformovaný postoj.

Svou osobní zkušenost s komunikací ohledně sňatku uvnitř páru respondent sám asocioval v souvislosti s příběhem slečny Evy. Ne vždy tomu ovšem tak bylo, a proto jsem se každého respondenta ptala, proč je/není ženatý/vdaná. Na rozdíl od příběhu slečny Evy je jejich příběh konkrétnější, znají potřebné okolnosti a mohou i přesně zdůvodnit své vlastní řešení.

Teoreticky bychom se mohli dozvědět něco více o tom, jak je situace navrhovaného sňatku v páru „vykomunikována“, jak se pár „přivádí ke sňatku“, anebo jak pár na sňatek nakonec „rezignuje“. Můžeme předpokládat, že někteří respondenti budou ve svém vlastním řešení obdobné situace ve shodě s řešením navrhovaným pro slečnu Evu. Anebo naopak pro slečnu Evu navrhuji jiné řešení, než sami ve svém životě uplatňují.

Reálným řešením situace Svatba je vlastně to, zda se pár sezdal či nesezdal. Představím proto ženaté muže a vdané ženy spolu s jejich argumentacemi pro své vlastní reálné řešení, poté svobodné muže a svobodné ženy. Na závěr se pokusím porovnat to, co sami respondenti udělali (sezdali se nebo zůstali svobodní) s tím, co navrhuji slečně Evě (Vykomunikovat aneb *to by záleželo*, Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat!, Rezignovat aneb Ne-svatba).

4.1 Ženatí muži

Důležitý pro mne nebyl pouze samotný fakt, že se respondent oženil, ale především to, čím zdůvodňuje své rozhodnutí oženit se. Proto byl každý respondent dotázán zcela

explicitně, proč je ženatý (stejně tak tomu bylo v případě svobodných mužů, vdaných a svobodných žen).

V historii ženatých mužů nacházím tři hlavní zdůvodnění jejich osobního rozhodnutí se oženit. Nejdříve je to citové pouto a výraz vnitřní citové jistoty. Prostřednictvím sňatku jsou vlastní city vyjadřovány jak partnerovi, tak společnosti.

MH: ... já jsem věřil spíš svému instinktu a prostě řekl jsem si: Teď to cítím, je to ta pravá. A na všechna pravidla potom kdo má kdy komu říct: Vezmeš si mě, kdy budeš s kým bydlet, kdy budeš mít děti, tak že na to kašlu.

AP: Proč seš ženatej?

VPR: Protože svoji ženu miluju. A teď ti jde čistě o to, proč jsme to institucionalizovali?

AP: To nevim, prostě proč seš ženatej?

VPR: Protože jsem prostě našel ženu, se kterou si rozumím a chci s ní být.

AP: Tak je potřeba si ji vzít?

VPR: Ne, není potřeba si ji vzít. Proč jsem ženatej? Teď se možná na těch pět minut zamyslim. Ptáš se na to, proč s ní jenom nežiju, ale proč jsem s ní teda ženatej? Nikoli na to, proč jsem v tom vztahu, ale proč jsem ho...

AP: Proč nežiješ v nesezdaným soužití, ale v manželství?

VPR: (přemýšlí) Protože se mi líbí, že se k tomu hrdě hlásíme, že k sobě patříme.

AP: Proč si ženatej?

HM: Protože jsem měl za sebou, nebo měl jsem dlouhodobou, dlouholetou partnerku, kterou jsem považoval za svou životní partnerku a přišlo mi, že jako to, že ji představuju jako přítelkyni neodpovídá tomu, jaký je mezi námi vztah. Já si pod pojmem přítelkyni představuju někoho, s kým chodím jako na rande a tak, ale to co bylo mezi námi za vztah, to už nebylo ten vztah jako partnerský, chození, to už jako my už jsme spolu v podstatě žili jako manželé, ale nebyli jsme oficiálně manželé. A proto jsem chtěl to jako posunout.

(kráceno)

HM: ... to je asi ten důvod. Že pro sebe, i pro to okolí jsem tím sňatkem chtěl symbolizovat to, jak prostě je pro mě ten vztah důležitý.

AP: Proč seš ženatej?

JP: Já? No protože miluju manželku. To je jedinej důvod. My jsme nemuseli se brát, my jsme se chtěli vzít. Z lásky. Žádněj jinej důvod tam není. Z lásky a samozřejmě trošku i kvůli financím, kvůli hypotéce a to. Ale to bylo jako... to jsme ještě hypotéku ne to, ale samozřejmě když jsme se vzali, tak se o to žádá líp. Ale 90% je to, že jsme nemuseli, ale chtěli. Takže z 90% z lásky, z deseti aby se nám lépe žádalo o hypotéku. A hlavně už jsme spolu byli dlouho, už jsme spolu byli deset let. Tak už zase pokročit o stupínek další.

Respondent JP zdůrazňuje, že se *nemuseli, ale chtěli* brát. Řekla bych, že je téměř až pyšný na to, že jeho manželství je výrazem citového přesvědčení a lásky k druhému. Zároveň ale připouští, že manželství je ve společnosti velmi praktické. Manželé jsou chápáni jinak než partneři, mají oproti nim určitá privilegia a jistoty (např. jak uvádí JP kolem *hypotéky*). Zároveň se domnívám, že právě JP dobře vyjadřuje to, že sňatek je pro něho otázkou osobní volby a preferencí a ne otázkou následování vnějšího předpisu, ať už daného státem, církví nebo rodiči.

Některým respondentům připadá dobré, aby se pár nejdříve vzal, než spolu budou mít dítě. Mohli bychom však citlivě rozlišit „dobré“ a „výhodné“ a to podle toho, kam směřují respondenti svou argumentaci. Například MHR akcentuje vztah rodiny s dítětem vůči společnosti. Sňatek je podle něho „výhodný“ ve společnosti, ve které žijeme. Poskytuje údajně dítěti zabezpečení.

AP: A proč se ty budeš ženit?

MHR: Protože jsem přesvědčenej o tom, že ta rodina by měla vzniknout než vznikne dítě. A pro finanční důvod, protože si myslím, kdybych se druhej den zabil v autě, tak aby to dítě neumřelo hlady a nepotýkali se s finančním nedostatkem. A protože se máme rádi, protože chcem tu rodinu, chceme mít víc dětí než jedno.

Manželství utváří nejen vztah páru ke společnosti, ale dává určité normy a nastavení uvnitř rodiny. Obojí se prolíná, jak popisuje svými slovy IF i PV:

AP: Proč si ženatej?

IF: Protože jsem slušně vychovanej a chci rodinu. Je pravda, že Eva přišla neplánovaně, že jo, a Vendula byla těhotná, my bysme se na 99,9% vzali stejně, trochu pozdějc. Stoprocentně to říct nemůžu, že jo.

(kráceno)

IF: Takže my jsme to asi, my jsme to jenom urychlili. My jsme oba chtěli rodinu samozřejmě. Ono je to i takový jako...

AP: Rodinu, to pro tebe znamená být manželé?

IF: Pro mě rodina znamená manželství.

(kráceno)

IF: Já si myslím, že pokud jako si chtějí říkat rodina a ono zní jako trochu klišé, ale pokud chtějí vychovávat dítě v nějakým jako, v nějakým našem evropským nebo společenským standardu, tak by se vzít měli, protože ta rodina je důležitá, pro mě. Pro mě je důležitá, protože je to zázemí, je to pro mě jistota a je to... Je to takový jako že, že ti to dává, jsou tam jasně daný role. Přide mi to, že tam je to kompaktně nastavený tak, jak to má fungovat. Kdežto u té rodiny, která má dítě a jsou jakoby spolu, tak si myslím, že je to takový benevolentní v tom, že oni pro mě nejsou rodina, pro mě jsou pár, kterej má dítě, to dítě tím ani trpět nemusí, byť nemá, podle mě nemá ty hodnoty vštípený, společenský, a myslím si, že... no myslím si, že trpí to dítě, ačkoli si to neuvědomuje, tak podle mě ta rodina je důležitá. Ačkoli ti nedokážu přesně říct proč, vyloženě říct ten důvod, ale cítím to tak.

AP: Proč seš ženatý?

PV: Já? Protože se všichni ženili v té době, tak jsem se ženíl taky (smích) No protože prostě je to asi svým způsobem jakoby... vychází člověk z té rodiny, kde vyrůstal, tak má nějaký prostě že jo hodnoty, ta rodina ho utváří a prostě je tím ovlivněnej a u nás to bylo naprosto jasný jakože já vidím jakej vztah spolu měli mí rodiče, kdy samozřejmě někdy to bylo taky ostrý a tak, ale celkově se ty dva lidi měli rádi a fungovalo jim to a já prostě tuhle zkušenost jakoby mám a přide mi to dobrý, takže mě ani nikdy nenapadlo, že bych jako měl žít jen tak ve vztahu bez manželství. Mě to prostě přišlo přirozený, normální, takhle to má být a nehledě na to, že prostě jsme oficiálně manželé, můžeme o sobě dostávat všechny informace ať už komukoli z nás se něco stane, tak prostě po právníckejch věcech je to, ty pravidla jsou daný a ten vztah je ošetřenej a mě to tak přide v pořádku prostě. I tyhle věci. Takový ty čistě pragmatický, jakože fakt je dáno, řeknu hloupě, kdo po kom dědí.....ze zákona je dáno, prostě ano, já jsem manželka a tím je to všechno jakoby vyřízený, kdežto u toho nesezdanýho tyhle věci nejsou. Pro někoho je to prkotina, pro mě třeba ne. Todle záleží na každým, jak to má.

Zajímavý pohled na věc má již citovaný policista JP. Podle něho je forma manželství vlastně dobrou pomůckou pro to, jak plnit svou roli. Opět jde však o otázku osobních preferencí a ne o něco plošně platného. Slovy *je to tak nějak jedno* jakoby vyjadřoval, že není

nutné používat formu manželství, že nejde o dogma. Ale jemu osobně tato forma přijde dobrá, protože pomáhá plnit závazky vůči partnerovi i vůči dítěti.

AP: A myslíš si, že by se měli vzít, před tím, než si pořídějí dítě?

JP: V dnešní době? Si myslím, že je to tak nějak jedno, že v dnešní době už se to neřeší, jestli jsou oddaný nebo nejsou. Bejt to před dvaceti, třiceti lety, tak by je do toho nutili všichni, ale v dnešní době to je jedno, takže... říct jestli jo nebo ne? Dle mého uvážení by to bylo dobrý. Když by měli mít dítě, když už by třeba čekala dítě.

AP: A proč?

JP: Tak přece jenom je to to manželství, už to není žití na hromádce, ale prostě oba dva mají, čekají dítě, takže budou mít zodpovědnost oba dva a samozřejmě, když jsou manžele, tak ta zodpovědnost se potom plní líp, než když nejsou manžele. Že prostě nemůže jeden od druhého jen tak utýct, aniž by se o to dítě nestaral.

Poslední dva ženatí respondenti si vzali oba ženu, pro kterou sňatek byl důležitý. RP i MV na sňatek neměli do té doby vyhraněný názor a tak v podstatě své manželce vyhověli. Shodují se v tom, že pokud je svatba pro partnerku důležitá, tak by to pro ni měli udělat. RP tak s respektem přijímá vzorec chování své partnerky, pro kterou bylo soužití bez manželství nepřijatelné. MV zase respektuje přání své ženy mít svatbu před tím, než se narodí jejich první společné dítě - *když si to přeješ, tak jo*. Zároveň svatba nebyla nikterak v rozporu s jejich vlastními potřebami (u RP právě naopak, po svatbě měl přislíbeno společné bydlení) ani osobními přesvědčeními.

AP: Takže pro ní to byla podmínka ta svatba?

RP: Abychom spolu žili? No. Z její strany určitě.

AP: A proč?

RP: Protože ona je věřící, ona to tak má nastavený. Myslím si, že hlavně i kvůli rodině. Že by se na ní koukali skrz prsty nebo něco takovýho. Ona je hodně vázaná na rodinu a...

(kráceno)

AP: Jakože oni ji to naučili tak, že...

RP: Prvně svatba a tak...

AP: ...že se spolu před manželstvím bydlet nemá.

RP: Mě doma neříkali nic, já na to nemám názor.

AP: Proč si ženatej?

MV: Protože si to Patricie přála. (smích) Já jsem tady v tom strašně natvrdej, já nevím. Tady v tom určitě žádný gentleman nejsem, no. Ale já nevím, no, já si myslím. Nevím, to je... když to ty dva lidi cítí tak nějak společně, tak si myslím, že by vždycky měli dojít k nějakému souladu, ať už ten soulad bude v té svatbě nebo v tom dítěti. A záleží, co přijde dřív. Patricie, když mě řekla, že jako by chtěla tu svatbu, tak já jsem jí řekl: Přeci se teďka s tím nebudeme jakoby rozrušovat, když je těhotná. Přece jako nechceš podstoupit ten stres, když seš těhotná. S tou svatbou samozřejmě to byl stres, velkej. A zátěž. No ale přála si to, no tak jsem řekl: No tak jo, když si to přeješ, tak jo. Samozřejmě kdybych to udělal podle jejích představ, tak o tu ruku jsem jí požádal daleko před tím, než jsme došli k tomu dítěti. Ale k tomu nedošlo, protože jsem byl natvrdej jakoby. Nebo jsem v tom prostě neměl tu prioritu, no. To má každá jinak, nevím. To je tak individuální záležitost asi.

Když porovnáme reálná řešení ženatých respondentů s tím, co navrhuji slečně Evě, dočkáme se možná zajímavých rozporů. Kromě jiného by pro nás mohlo jít o zprávu o tom, jak striktní jsou respondenti ve vyžadování principů zvolených pro sebe samé u ostatních.

V téměř naprostém souladu je řešení navržené pro slečnu Evu respondentů MHR a MH. Ti v předkládaném příběhu neřeší, zda bude jeden nebo druhý do něčeho nucen nebo bude po něčem strádat, ale mají na situaci jasný názor. Dítě má podle nich přicházet do manželství, protože je to v našem společensko-právním prostředí nejvýhodnější řešení situace. Sami se oženili, když jejich partnerky otěhotněly. Současně se ale necítí, že by se ženit *museli* (jak naznačuje JP rozdíl mezi *chtít* a *muset*). Oba svou partnerku milovali a svatba pro ně byla i vyjádřením trvalých a pevných citů.

Podobně by situace slečny Evy měla vést ke sňatku i podle RP a MV. RP slečně Evě nabízí stejné řešení, které sám zažil - *asi ho musí ukecat*. Neměla by se s panem Josefem však rozcházet. Podle MV má slečna Eva trochu počkat a na svatbě netrvat za každou cenu – podobně jako on nebyl nucen svojí manželkou. Když si však MV uvědomí, že v příběhu bylo řečeno, že si pan Josef slečnu Evu „vzít nechce“, tak je vysloveně popuzen. Vnímá příběh svou vlastní optikou. On sám manželce vyšel vstříc, když se chtěla vdávat. Na svatbě samotné podle něho příliš nezáleží, protože jsou již rozhodnutí, že *spolu budou*. Ale nemělo by mu nic bránit v tom, aby vyšel altruisticky partnerce vstříc a vzal si ji, když s ní chce mít dítě.

Naproti tomu zbylých pět respondentů ze skupiny sezdaných – HM, IF, PV, JP a VPR – navrhuji slečně Evě trochu jiné řešení, než sami zvolili pro sebe. Největší rozdíl je pak u respondenta VPR.

Respondenti HM, IF, PV i JP navrhnou slečně Evě o věci s partnerem komunikovat, anebo si alespoň ujasnit, co je přednější (zda dítě nebo svatba), zda by jeden nebo druhý nemohl ze svého stanoviska ustoupit. Všichni čtyři vlastně vyjadřují respektování či tolerování toho, že pro někoho není manželství důležité a v příběhu řeší hlavně ochotu vyjít druhému vstříc a současně schopnost prosadit si své. Sami ve svých životech zvolili sňatek a to proto, že to považovali za správné řešení. HM a JP byli v dlouhodobém vztahu, který chtěli *posunout dál*. IF a PV chtěli (nebo už čekali) rodinu a model nesezdaného soužití byl pro ně nepřijatelný. PV vychází ze své rodiny a modelu, který mu rodiče předali - *u nás to bylo naprosto jasné jakože já vidím jaký vztah spolu měli má rodiče*. Nepřímo odkazuje na rodinu i IF, když říká, že *je slušně vychovanéj a chce rodinu*.

Respondenti sami možná takovým ujasňováním stanovisek sami prošli, a proto to navrhnou i slečně Evě. JP například uvádí, že je *zvyklej na dohodu*, PV vzpomíná, jak *Valerie, že chce dítě a to a já říkám: Hele ale prostě já nechci, aby se dítě narodilo do... jako nemanželský*.

Největší rozpor mezi osobní zkušeností a navrhovaným řešením je u respondenta VPR. Sám se oženil po 11 letech vztahu s partnerkou, protože *ji miluje a líbí se mu, že se k sobě hrdě hlásí*. Slečně Evě ale navrhuje, aby na svatbu rezignovala, protože svatba není důležitá. Svě řešení pak zdůvodňuje tím, co vidí okolo sebe u svých přátel – nevěry, rozpadající se vztahy atd. Celkově je podle něho důležitější kvalita vztahu samotného, než-li to, zda je, nebo není oficiální. Sňatek jemu osobně však umožnil promlouvat ke společnosti, ve které žije, jejím jazykem. Dává tak druhým najevo, že cítí ke své ženě něco trvalého, pevného a že k ní patří.

Shrneme-li dosavadní poznatky, můžeme říci, že mezi ženatými muži nemusí nutně všichni zastávat názor, že vztah je potřeba přivést ke sňatku (tomu odpovídá kategorie Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!). I když sami pro sebe sňatek zvolili, nevyžadují toto řešení všichni ženatí muži striktně po ostatních. Stejně jako čtyři ženatí muži se přiklánějí k vyhocení konfliktu, tak jiní čtyři ženatí muži navrhnou situaci vykomunikovat. Navíc však mezi ženatými muži můžeme najít i takového, který navrhuje slečně Evě rezignovat a to navzdory tomu, že jemu samotnému se sňatek *líbí* (respondent VPR).

Tabulka 18 - Navrhovaná řešení pro slečnu Evu u ženatých mužů

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	muži	1.HM, 2.IF, 3.JP, 7.PV	4.MH, 5.MHR, 6.MV, 8.RP	9.VPR	9

4.2 Vdané ženy

Vdané ženy vyřešily svou situaci v párovém vztahu sňatkem. Provdaly se za svého partnera a tento krok nějakým způsobem odůvodňují. Sňatek je pro ženy nejen projevem citů, ale znamená pro ně i prohloubení citů. Intimita, kterou ve vztahu zažívaly i před sňatkem, jakoby byla prohloubena a zintenzivněna. Okouzleny vzájemnými city v páru touží po jejich zintenzivnění a s důvěrou se oddávají partnerovi.

AP: Proč jseš vdaná?

TM: To je hrozně těžká otázka, na kterou se odpovídá těžko úplně racionálně čistě. Jako jsem vdaná proto, že svého manžela mám ráda, chtěla bych s ním být zbytek života a chtěla bych, aby pro nás jakoby... abychom, teď to bude znít všechno hrozně pateticky, protože neumím najít nějaké netradiční slova, abychom fakt vytvořili jako jednoho, nějaký jeden celek, který vzájemně se bude doplňovat, který ponese dobré i zlé a který jako bude nějakým prostředím, které jako bude připraveno na to přijmout děti nebo fungovat prostě jako celek pro svoje okolí, pro přátele jako s tou sociální funkcí. Co se týká jakoby té vnitřní funkce, tak je to fakt nějaký způsob... jako nejvyšší důvěry nebo nejvyšší intimity tomu druhému člověku a vzájemnému jakoby vyjádření toho, že jako budem spolu a budeme si jako vzájemně doplňovat.

LZ: (Pauza) Proč jsem vdaná? Já jsem měla fakt jako takovej ten pocit tý osudovosti a já, já totiž myslím, že v té době, protože já jsem myslela, my jsme mysleli jako s Hynkem, že to nemusí mít jako dlouhýho trvání, protože jsme se fakt jako hrozně rychle do sebe zamilovali a bylo to opravdu jako hodně silný... .. My jsme se znali rok jako, jsme nechodili spolu dlouho, ale byla jsem hrozně jako, milovala jsem svého muže, nebo miluju ho pořád a moc se mi to líbilo a chtěla jsem prostě bejt za něj vdaná. Bylo to rychlý a líbilo se mi i, jak to tak do sebe hezky všechno zapadá, a věřila jsem, že to prostě vydrží a zatím si myslím, že se ukazuje,

že jsem fakt jako chybu neudělala, když jsem, že i jako, když člověk nepoužívá zrovna rozum úplně, tak, tak že to může vyjít.

LZ i TM vyjadřují vnitřní prožitek intimity ve vztahu s druhým, který při sňatku zažily. Obě hovoří o *důvěře* a odevzdanosti – *bejt za něho vdaná*. Důvodem sňatku tedy byly jak city, tak zintenzivnění citů, prohloubení intimity, důvěry a odevzdanosti. Respondentka SV tento posun ve vztahu považuje za jeho *vyvrcholení*.

AP: Proč si vdaná?

SV: Asi prostě že ten náš vztah k tomu dospěl a v podstatě to byla nebo i určitá změna, změna, kterou jsme jakoby potřebovali, i když prakticky to změna vlastně nebyla. Ale je to jakoby další krůček k tomu, nebo další stupeň toho, že prostě jsme spolu a chceme spolu bejt i dále, chceme spolu bejt celý život a hodně pro ty děti. Tim myslím, že je to pro mě vyvrcholení toho vztahu a i ta fáze, která by měla přijít ještě před těma dětma.

Manželský vztah s jeho vyšší intimitou, důvěrou a odevzdaností je dobrým prostředím pro příchod dětí a to nejen proto, že *by to tak mělo bejt*, ale proto, že to tak respondentky chtějí.

Respondentka IP popisuje, jak dříve po svatbě netoužila a jak se její potřeby s příchodem její třicítky změnily.

IP: ... se všechno hrozně změnilo za poslední dva roky, už jako před Markem, ještě než jsem ho potkala. Že jako prostě máš pocit, že najednou máš ten prstýnek a teďkon už jako, já teda nevím, jestli si to měla, a já až teďkon, my jsme se vzali, nijak jsme o tom nepřemejšleli a tak a pak mi došlo, to jsem přišla domu jednou, říkám: Marku, to je úplně strašný, my se nemůžeme rozejít

(kráceno)

AP: A chtěla by si radši zpátky tu svobodu?

IP: Ne, ne, ne. Mě to právě přijde úplně supr, jakože k sobě patříme, máme jedno jméno...

(kráceno)

AP: Ty Iveto, a proč se vlastně berete?

IP: Jo to bylo, to ses už ptala. Protože my jsme vlastně jakoby, když jako jsme, fakt jako jsme neměli problém nebo jakože jsme spolu byli rádi, teď jako mě je 30, Markovi je 37 že jo a to jsem začla jakoby plánovat, že jakoby budeme mít jako děcka a tak a oba to máme asi hozený,

že před těma děckama by měla bejt ta svatba. Já chci prostě na dveřích mít jedno jméno a Marek to naštěstí vidí stejně tak právě jako. Marek mě právě požádal o ruku, když jsme měli roční výročí, já jsem to tak trochu čekala teda, a to... pak jsem to tak trochu zkazila tu žádost (smích), ale...

Respondentky jakoby v určitou chvíli svého života začaly mít touhu být provdány. Za touto touhou si ale představme to, co ony samy popisují. Jde o touhu po vyšší intenzitě citů, po vyšší hloubce intimity, důvěry a odevzdanosti partnerovi. Úzce se s tím pak snoubí příchod dítěte, ať už na cestě opravdu je, anebo jej pár zatím plánuje.

Podobné dozrání ke sňatku popisují ale i muži (např. HM, MH). Sňatek není pouze dámskou záležitostí, jak mi někteří respondenti nabízeli (např. TS, RP, MV). Podle respondentek (SV, TM, IP) začali sňatek potřebovat oba dva v páru. Respondentka LP popisuje, jak se na sňatku s manželem shodli (jejím manželem je respondent MH):

LP: ... Já nevím, přijde mi, že je jako hezký, když ty dva na to maj podobnej pohled. Jako že jsem se cítila dobře, když jsem jako věděla, že Míša jakoby vlastně ještě před tím, než jsme jako než jsem otěhotněla, že třeba jsme se už trochu bavili nebo aspoň jsme se o tom nějak zmínili, že třeba bysme se mohli za rok vzít, jo nebo jako asi takovej pocit. Si myslim, že je hezký, když ty dva na to mají podobnej...

V citovaných ukázkách jsou popisovány situace, kdy se pár na sňatku v podstatě shodl. *Posunout vztah* a žít větší *intimitu* chtěli oba dva. Ne vždy jde však o takovou vzácnou shodnu a ladné vyústění vztahu ve sňatek. Potřeba jednoho či druhého v páru pokračovat ve vztahu jako manželé je někdy vyšší než potřeba toho druhého. Na neformální rovině tak probíhá žádost o ruku, a to v různých variantách. Setkala jsem se s tím, že žena byla požádána o ruku (např. IP, VS), žena požádala o ruku (např. LZ) nebo žena vyměnila sňatek za jiný ústupek (např. PPE). Žádost o ruku má však více podobu iniciování svatby, než-li strukturované rituální žádosti.

Respondentka VS je vdaná proto, že chtěli oba s partnerem dítě a on by nemanželské dítě *ani nepřipustil*. Jí samotné se sice *líbí*, že se jmenují všichni stejně, ale na manželství si nikterak nezakládá. Umí si docela dobře představit, že by fungovali i jako nesezdaný pár s dítětem.

VS: ... já, kdyby to bylo třeba... jako některý chlap si na tom zakládá, že třeba jako musí ta žena třeba se... zase srovnávám s Lukášem, že vlastně jakoby Lukáš by ani nepřipustil, že by svatba nebyla, jo, že by prostě jsem se já jmenovala jinak než on a jeho potomek.

Iniciátorem sňatku byl v tomto případě partner respondentky VS. Obdobnou situaci popisuje i respondent PV, když vzpomíná na to, jak řekl své partnerce, že nechce, aby se dítě narodilo jako *nemanželský*.

Pokud sňatek nevyplyne ze vzájemné shody nebo není primárně iniciován mužem, pak se některé ženy aktivně podílejí na tom, aby přivedly vztah do manželství. Respondentka PS popisuje, jak *zpracovávala* svého partnera *dva roky*, než se vzali. Sňatek pro ni byl důležitý jak z hlediska jejich vzájemného vztahu, který se tak stal *bližším*, tak z hlediska společnosti – *nějakejch formálních věcí*.

PS: ... A myslím, že je to i tím, že když ten člověk, čím je starší, tím hůř se zpracovává potom pro ten sňatek. Mně to trvalo dva roky. (smích)

AP: A ty si teda zpracovávala?

PS: No určitě.

AP: A proč?

PS: No protože jsem si myslela, to je takovej ten přirozený vývoj, možná je to nějakýma... zvyklostma, který jsou prostě mezi lidma, že se lidi berou, aby pak mohli založit rodinu a prostě... Je to určitá vazba, bližší, nejen co se týče nějakých formálních věcí jako majetkových, ale i nějaká celistvost té rodiny. Ta svatba je taková pečeť na to. Takže asi jsem to brala jako součást toho, že jestliže chceme mít děti, který jsme mít chtěli, takže tomu bude předcházet svatba. A s tím jako manžel souhlasil, jo, akorát, že on říkal: Já si tě vzít chci, jo, ale ještě ne. (smích) Třeba říkal: No tak se vezmeme v zimě. To je krásný, padá sníh a tak. Když nastala zima, tak řekl: To je zima. Na jaře by to možná bylo lepší, bude teplejc, všechno pokvete. Pak bylo, že jo, jako a: To bude pršet určitě, zaručeně bude pršet, to spíš v létě. A takhle to pokračovalo, takhle se to cyklilo. A pak jsem řekla: A dost jako, buď si mě vezmeš, anebo prostě se stěhuju (smích).

Vyřčené ultimátum bylo sice proneseno s nadsázkou a humorem, bylo však velmi symbolické. Nakonec díky němu její partner pochopil, jak je pro PS sňatek důležitý.

Iniciovat sňatek se nezdráhala ani respondentka LZ, když *chtěla být* za svého partnera *vdaná*. Z předchozí citace (viz kapitolu Navrhovaná řešení příběhu) jejich slov máme již

představu o tom, že nešlo o žádné vynucování si sňatku nebo vyhrocování situace. LZ vyjádřila partnerovi své přání a *on to vzal*.

LZ: ... protože já to mám tak, že opravdu si myslím, že prostě, pokud ten chlap nechce, tak ta ženská ho prostě jako nepřinutí, ale na druhou stranu v podstatě já jsem svýho muže požádala tak nějak jako o ruku já, jakože ze srandy a on to vzal a potom jsme se vzali za tři tejdny, takže taky mě jako nepožádal on, jo...

Lehce vyhrocenější situaci zažila respondentka PPE, když po několikaletém vztahu chtěli se svým partnerem RP začít společně bydlet. Pro ni však společné bydlení bez sňatku bylo nepřípustné.

AP: Proč jseš vdaná?

PPE: Protože jsem chtěla žít s Rudou.

AP: A to bez té svatby nešlo?

PPE: Ne.

AP: Protože jsi tak vychovaná?

PPE: No a ani bych to sama nechtěla, já osobně. Jinak jako u ostatních to neberu nijak jakoby, že to je špatný, ale já bych ani nechtěla. Protože já už vím, že on by si mě vzít nechtěl. Když by mě sem dostal, tak už by bylo hotovo.

AP: To je chytrý. To je takovej trumf v kapse.

PPE: To nevím teda. Jsme si museli navzájem ustoupit. S tím, že teda se vezmem, a já s tím, že teda puđu sem do Budějic.

Ačkoli PPE zmiňuje, že společné bydlení bez svatby *by si nemohla dovolit*, protože *by se doma zbláznili*, nakonec upřesňuje, že své chování nepodřizuje úplně autoritě rodičů, ale řídí se tím, co sama přijala za své – *bych to sama nechtěla*.

PPE: No to ne. Prostě by se jim to nelíbilo a nechtěli by, abych začla třeba s Rudou bydlet bez svatby.

AP: A věděla bys proč?

PPE: Protože jsme věřící a věřící to prostě nedělaj takhle.

(kráceno)

PPE: Protože vim, že doma by to tak ani nechtěli, tak jsem ani já o to nijak nestála, jsem si říkala, že si počkám.

Obecně by bylo možné shrnout zdůvodnění sňatku u vdaných žen tím, že toužily posunout vztah dále, prohloubit city, intimitu, důvěru a odevzdanost provdáním se za partnera. Podle žen tak vzniká prostředí pro příchod dítěte. Výjimkou je respondentka PPE, pro kterou jako jedinou v mém vzorku bylo nepřijatelné s partnerem začít bydlet před sňatkem. Protože chtěli začít společně bydlet a být tak více spolu, bylo potřeba uspořádat svatbu. Respondentku k tomu vedlo její *vychování* a vlastní přesvědčení vycházející z křesťanství.

Porovnáme-li reálná řešení vdaných respondentek s tím, co navrhuje slečně Evě, dostaneme zprávu kromě jiného o tom, jak radikální byly ve vyžadování sňatku ve svých vlastních životech a jak by své vlastní postupy doporučovaly nebo nedoporučovaly neznámé slečně Evě.

LZ i PPE vidí situaci slečny Evy z příběhu podle sebe. Pro LZ by *to bylo nepřijatelný*, a proto nabízí jako řešení pro slečnu Evu zatím si dítě nepožívat. Měla by se snažit vysvětlit, proč je pro ni svatba důležitá a pokud se jí nepodaří pana Josefa přesvědčit, pak by se měli rozejít. Slečna Eva by si tedy měla trvat na svém. Potřebu vdát se zná LZ ze svého života velmi dobře a do situace slečny Evy se dokáže dobře vžít. Sama byla iniciátorkou vlastní svatby, pouze se nepotýkala s odmítnutím jako slečna Eva.

Stejně tak v podstatě iniciovala svatbu PPE, když trvala na tom, že bydlet s partnerem RP nebude, dokud on si ji nevezme. A to proto, že je křesťanka a *věříci to prostě nedělají takhle*. Slečně Evě nabízí, že má pana Josefa *ukecat*, anebo se s ním rozejít. Pokud to totiž pro ni nedokáže udělat, tak *o mě asi nemá takovej zájem*.

Situace by měla končit sňatkem také podle IP. Ta nabízí jako možná řešení různé způsoby směny mezi partnery (např. dítě pojmenované po matce, ne po otci). Ačkoli říká, že *by se nerozcházela*, protože po narození dítěte muž *zjihne* a vezme si ji, trvala by ale na svém (prostřednictvím např. jména dítěte). Ve vlastním životě IP nemusela řešit situaci, že si ji partner nechce vzít, ale měla jasnou představu o tom, že dítě má přijít až po svatbě. Tento model pro ni „správné“ poslušnosti jakoby bylo potřeba dodržet alespoň tím, že matka jasně stanoví, že dítě pojmenuje svým příjmením. Jméno jako symbol náležením do jedné skupiny je pro IP důležitý.

Respondentky TM a SV byly obě v dlouholetém vztahu, který cítily, že je potřeba *posunout dál*. Zároveň ale chápou, že pro jiné lidi není svatba tak významná jako pro ně

samotné, a tak slečně Evě doporučují si situaci s panem Josefem vyříkat a ujasnit. Podobně i LP je schopna si jako řešení situace slečny Evy představit cokoli v podstatě podle toho, jak se bude slečna Eva cítit. Byť se sama řídí *křesťanskými zásadami*, od ostatních je nevyžaduje a neaplikuje je na ně.

Zajímavý rozpor mezi řešením navrhovaným a řešením realizovaným je možné vidět u PS. Sama s partnerem vyjednávala dohromady dva roky, až mu nakonec, byť s nadsázkou, dala ultimátum. Slečně Evě však doporučuje pouze první část svého postupu – *vyargumentovat* a *dohodnout se*. Sama byla nakonec v otázce svatby důraznější, než doporučuje slečně Evě.

Poslední z vdaných respondentek VS sňatkem tak trochu vyhověla svému muži. Chtěli mít dítě, a tak se před tím vzali. Jí samotné to připadá sice dobré, že jsou sňatkem *jedna rodina*, zároveň však vidí okolo sebe, že jiné páry fungují velmi dobře i jako nesezdaní. Svatbě tedy nepřipisuje zvláštní důležitost a slečně Evě by doporučila *mít děťátko* a svatbu *později*. Z další řeči pak vyplývá, že i „svatba nikdy“ je přijatelné řešení. Ačkoli sama vdaná, slečně Evě doporučuje na svatbu rezignovat.

Co můžeme o skupině vdaných žen říci? Rozložení vdaných žen v jednotlivých kategoriích řešení pro slečnu Evu se podobá rozložení ženatých mužů. Ačkoli samy zvolily řešení „sňatek“, slečně Evě navrhují čtyři vdané respondenty situaci vykomunikovat, tři konflikt vyhrotit a jedna navrhuje rezignovat na sňatek.

Neměli bychom si tedy představovat, že všechny vdané ženy prosazují sňatek vždy a za všech okolností. Naopak – většina (pět z osmi vdaných respondentek) se přiklání k mírnějšímu řešení situace (Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* nebo Rezignovat aneb Ne-svatba). Pouze tři vdané respondenty navrhují Evě, aby si stála na svém striktněji (Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!). Vdané ženy bychom neměli považovat za fanatičky a propagátorky sňatku. Jsou sice velmi dobře schopné popsat změnu kvality vztahu, kterou pro ně sňatek znamenal, vnímají však i křehkost vztahu, který by se vynucováním svatby mohl narušit. Na druhou stranu takového narušení vztahu se např. respondenty LZ a PPE příliš neobávají a jsou ochotny přemýšlet i o rozchodu.

Tabulka 19 - Navrhovaná řešení pro slečnu Evu u vdaných žen

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vztít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
manželé	ženy	11.LP, 14.PS, 15.SV, 16.TM	10.IP, 12.LZ, 13.PPE	17.VS	8

4.3 Svobodní muži

Svobodných mužů jsem se dotazovala na důvod jejich rodinného stavu, tzn. proč není ženatý. Navzdory mému očekávání jsem se ani jednou nesetkala s naprostým odmítáním sňatku. To zároveň neznamená, že se všichni svobodní muži z mého vzorku staví ke sňatku pozitivně, i když ve většině případů nesezdaných mužů tomu tak je. Mezi důvody svého stavu uváděli respondenti nepotřebnost sňatku, nepříznivé okolnosti a nejistotu (nebo nedostatečný pocit jistoty).

Pro PP sňatek není důležitý, sám ho nepotřebuje a nepotřebuje ho ani jeho partnerka SN. Jejich vztah trvá přes deset roků, mají spolu tříletou dceru. Důraz PP klade spíše na skutečnou kvalitu jejich vzájemného vztahu a na společné dobré fungování. Společné jméno, ukotvení v českém právu ani sdělování informací u lékaře pro něho nejsou dostatečně silným argumentem. Na kvalitu vztahu sňatek podle jeho názoru nemá vůbec žádný vliv. Rozhodl se žít *fungující vztah* bez formy manželství, která podle něho nepřinese vztahu vůbec nic nového navíc.

PP: Tak u nás je to tak jakože, spíš tak, že si nemyslíme, že to je, já si to nemyslím, možná, že Soňa si to taky nemyslí, co jsme se bavili, že to je něco důležitýho a bez čeho nemůžeme žít, ale třeba zrovna tak já bych se klidně šel zejtra oženit a zrovna tak by mi to nevadilo. Ale je to něco jakože...jo a ne, nebo klidně jo, ale proč. Osobně to nemám daný tak, že bych se nikdy neoženil, říkám klidně bych se šel zejtra ženit, ale na druhou stranu to nepotřebuju.

(kráceno)

AP: Takže ono na tom manželství opravdu nic není?

PP: Myslím si, že ne. Kdybych si myslel, že to je něco jako fakt parádního, tak bych to přece sám udělal.

Nepotřebnost či neužitečnost sňatku je u PP a SN oboustranná, oba partneři se v tomto názoru spolu shodli. Zároveň ale respondent PP vyjadřuje, že nejde z jeho strany o naprosté odmítání sňatku, spíše o jeho *nepotřebnost*.

Trochu jiná situace je v nesezdaném soužití DB a MB, kteří mají společně ročního syna. Sňatek je v jejich domácnosti *citlivý téma*, zvláště pro MB – partnerku respondenta DB. Sňatku podle všeho brání odpor respondenta DB k *ceremoniím velkého formátu*.

AP: Proč ty nejsi ženatý?

DB: Já? Protože máme s Martou asi rozdílný názor na svatbu. A celej jakoby průběh. A samozřejmě jsme se dlouho o tom nebavili, je to takový citlivý téma pro Martu a asi dáme na to nějakou řeč, až bude nějaká chvíle. Máme každéj jinej pohled na tu ceremonii, na průběh a tak.

(kráceno)

DB: ... asi naše poslední debata, jako v nějakym dobrým rozmaru, že bych se klidně moh ženit i v zastoupení, takže... Tim jsem přestřelil a od tý doby to nějak zpracováváme.

DB se ve vztahu ke své partnerce nepotýká s nejistotou nebo nedostatečným přesvědčením, že je ona pro něho ta pravá. Anebo alespoň tuto nejistotu v rozhovoru se mnou nevyjadřuje a nezmiňuje ji ani jeho partnerka MB. Podle MB tkví problém v jejich neshodě ohledně sňatku a v *lenosti*. DB tuto *lenost* konkretizuje jako neochotu organizovat svatbu tak, jak by si ji představovala jeho partnerka a její rodina. V rozhovoru se mnou popisuje DB variantu obřadu a oslavy, která by pro něho byla příjemná. Nakonec však konstatuje, že *tenhle model nebude, protože by to zbytečně popudilo asi... panimámu*. DB zůstává otevřený tomu, že by se jednou se svou partnerkou oženil, pokud by se shodli na podobě obřadu, která by byla pro všechny zúčastněné přijatelná.

Citlivý téma není sňatek jen pro ženy, ale i pro muže. MSch mi odkrývá jen něco málo z toho, co zažívá, protože *to je tajný prostě*. Podobně pro VP jde o téma *intimního rázu*, do kterého se nechce *úplně pouštět*. V případě ZM se musím *spokojit s tím*, co byl ochoten mi svěřit. Celkově jakoby se mým respondentům lépe odpovídalo na otázku, proč ženatý jsem, než proč ženatý nejsem.

Z mála informací, které jsem se od MSch, VP a ZM dozvěděla, vyplývá, že je sňatek předmětem současných diskusí mezi partnery. Všichni tři se vyjadřují tak, jakoby sňatek pro ně byl v dohledné budoucnosti. MSch je už rozhodnutý, že chce požádat svou partnerku o ruku, ale *má ještě čas* a čeká na *vhodnou příležitost*.

AP: Proč ty nejseš ženatej?

MSch: Protože mám ještě čas.

AP: A na co čekáš?

MSch: Na vhodnou příležitost. A to je tajný prostě. To je hrozný, tohleto (smích). Tak dejme tomu, že už jsem celkem rozhodlej a čekám už jenom na vhodnou příležitost, kdy jako se k tomu jako postavit. A nemusím nikam spěchat, protože tu fázi číslo jedna ještě prostě teď neřešíme, nebo jako spěchat, no prostě... až bude hezkej den, to je vhodná příležitost.

AP: A jak dlouho budeš ještě čekat na tu vhodnou příležitost?

MSch: To nevím.

VP mi odhalil pouze to, že překážkou sňatku je jeho a partnerčina finanční závislost na rodičích. Vyšší příjmy by mu umožnily pořídit si s partnerkou společné bydlení (nyní žijí každý v jiném městě). Od rodičů by se rád emancipoval. Vnímá, že když ho finančně podporují, mají tím možnost zasahovat do jeho života. Z moci, kterou nad ním rodiče mají, by se rád vymanil dříve, než vstoupí do manželství.

AP: A proč nejsi ženatej?

VP: Tak těch důvodů je jako víc, jsou takovýho řekněme společensko-ekonomického rázu. K tomu, abych byl ženatej, bych potřeboval mít kapitál na to, abych byl samostatnej.

AP: Tobě se to pojí se samostatností. Nejde bejt manžel a být závislej na rodičích...

VP: No, mě by to přišlo jako blbý, protože ti ty rodiče pak do toho můžou kecat. Protože v tom mají ekonomický zájmy, tak ti do toho můžou kecat. Já nechci, aby do toho kecali. Naši by asi nejspíš do toho nekecali, ale stejně je to takový jako... Známe takový ty případy, kdy lidi bydlej v 3 plus 1, v jednom pokoji bydlí mladý manželé, v jednom bydlí prostě rodiče a myslim si, že to nedělá dobrotu a není to komfortní a myslim si, že pro ten vztah je to zbytečná zkouška a... A ty další důvody jsou pro mě jako dost intimního rázu a nevím, jestli se chci do nich úplně pouštět, ale prostě myslim si, že ten vztah má nějakou dobu zralosti, kdy jako to je k tomu si toho druhýho vzít nebo si ho nevzít, já nechci říkat, jestli už jsme teda tam, nebo ještě před a... Jako nejsem jako ženatej z toho důvodu, že prostě... no hlavně kvůli těm sociálně-ekonomickým důvodům, protože si to jako v tuhle chvíli nemůžu dovolit.

AP: Je to třeba taky tím, že ten vztah není tak daleko, že si nejseš jistej tím, že to je člověk, se kterým chceš strávit svůj život?

VP: To mi právě přijde intimní na to, abych to říkal.

Ve vztahu se svou partnerkou VP hledá způsob, jak vést vztah progresivně dál. Sám cítí nespokojenost s tím, jak každý žijou v jiném městě a *vidí se jen o víkendech na nějakou jako krátkou dobu*. Více mi ale nechce svěřovat a to proto, že neodkrývá jen sebe, ale zároveň svou partnerku. Pokud by ona u našeho rozhovoru byla a souhlasila s tím, že budou odkrývat intimní stránky svého vztahu, pak by nic nebránilo vést rozhovor dál. Tomu tak, pro mě bohužel, není.

Respondent ZM má za sebou několikaletý vztah se ženou, s níž se po osmi letech vztahu rozhodli mít dítě. Na svatbu v té době údajně „nebyl čas“, i když si ZM myslí, že svatba je *úctyhodná tradice a vyzkoušené fungující řešení*.

AP: *A proč si se neoženil?*

ZM: *Spokojíš se s odpovědí, že ještě dřív než jsme začali sňatek plánovat, tak nám vztah přestal fungovat?*

(kráceno)

ZM: *Já jsem si i tenkrát, pokud si dobře vzpomínám, myslel, že... že cesta kterou bych chtěl jít je napřed se oženit a pak mít rodinu. A řízení osudu tomu chtělo jinak.*

AP: *Že dřív přišlo to dítě. A pak to plynulo a ve chvíli, kdy třeba už si se chtěl oženit, tak ten vztah nebyl tak...*

ZM: *Tak to sama znáš, když zkrátka Andrea byla těhotná, já jsem ještě pořád byl ve Švýcarsku, když sem se sem vrátil, tak narození dítěte, zařizování bytu, svatba byla v tej době to absolutně poslední. My jsme o tom ani v tej době neuvažovali.*

Se současnou partnerkou ZM žije více jak rok, přesto mu to připadá *poměrně krátce* na to, aby se s ní oženil. Svůj *postoj* nechává *uzrát*. Momentálně váhá a přemýšlí o tom, kdy a zda vůbec se oženit.

AP: *Ještě se zeptám, proč nejseš ženatej teď?*

ZM: *Tak hlavně z toho důvodu, že jsme spolu s Mirkou poměrně krátce. I když, možná je to teď taková hraniční doba.*

AP: *Hraniční doba? Co to je?*

ZM: *Tak určitě nebudeš s někým plánovat rodinu nebo sňatek, po 14 dnech, po roce, každěj má tuhle dobu trošku jinak (smích obou). Já nevím, já jsem asi pomalejší na to, než mi dojdou okolnosti, než zkrátka ten postoj nějak uzraje. A tady už bych jako nechtěl do tý zprávy říkat víc, protože ne že by to bylo něco tajnýho, ne že bych s tím měl nějakej problém, ale z toho důvodu, že to je nějakým způsobem aktuální.*

AP: *Protože je to aktuální?*

ZM: *Je to i předmětem jako nějakějch věcí, který v tý době řešíme a tak.*

AP: *To znamená, že to je teď citlivý, anebo že v tom teď nemáš jasno, a proto o tom nechceš mluvit nahlas?*

ZM: Jasno v tom mám, ale zkrátka věci který, já nevím jak ty, ale já třeba nerad mluvím o věcech, který jsou předmětem současného momentálního...hledám správný slovo, jednání, něco, co se vyvíjí. Ti dám příklad. Chceš měnit práci a chodíš po interview. Začneš mezi svejma lidma říkat, že máš novou práci? Ačkoli už víš, že máš něco za sebou, že máš někde nějakou příslib? Já jsem ten typ, že o tom nemluví, dokad to není nějakým způsobem upečený.

Ačkoli ZM říká, že *jasno v tom má*, v rozhovoru nic „jasného“ nezaznívá než to, že *je pomalejší*, jeho *postoj zraje* a že otázku sňatku v současné době *řeší*. Jaké bude jeho řešení tentokrát se možná dozvíme v budoucnu, stejně jako v případě VP, který mi slibuje, že než svou práci odevzdám, tak se o jeho vztahu dozvím více.

Nejistotu u ZM jenom tušíme, když ji naznačuje - *jsme spolu s Mirkou poměrně krátce*. Respondenti TS a TH se o své nejistotě ve vztahu vyjadřují zcela explicitně. TS *nemá člověka, u kterýho by věděl, že jim to funguje* a TH ještě *nezažil stav definitivního přesvědčení*. Oba dva v současné době žijí ve společné domácnosti se svou partnerkou, TS zhruba půl roku, TH téměř dva roky. Oba prošli několika vztahy, bydleli s několika partnerkami a zažili několik rozchodů.

AP: Proč teda nejseš ženatej?

TS: Protože ještě nemám člověka, u kterýho bych věděl...že nám to funguje, pro mě je důležitý, aby sem, důležitější než svatba, aby sem byl prostě v nějakým jako v harmonickým nekonfliktním vztahu s tím druhým člověkem a to, jestli pak je k tomu přidaná svatba, to prostě je nějaký model spíš pro tu holku a pro rodiče, ale ještě toho člověka nemám. Možná s tou Martou jsme, ale jsme spolu krátce, tak nejsem si jistej, že to prostě může fungovat mnoho let, ale třeba časem si jistej budu, no. Za dva roky, tak bych se na to díval určitě jinak. Ted' jsme spolu půl roku, třičtvrtě roku.

AP: Proč nejsi ženatej?

TH: Ten stav ještě nenastal.

AP: Jakej stav?

TH: Ten stav toho definitivního přesvědčení mě jako toho jedince, kterej uvažuje o tom vztahu, že by chtěl mít dítě nebo uvažoval v to, že ta přítelkyně, se kterou aktuálně je, je ta pravá a jedinečná pro ten život.

Zatímco TS neví, zda s partnerkou budou schopni *fungovat mnoho let*, TH si není jistý partnerkou samotnou. V obou případech jde však o nejistotu, a proto je sňatek odkládán a odsouván do budoucna na dobu, kdy bude vztah ozkoušený a respondent si bude jistý.

Důvody na straně svobodných mužů pro to, aby byli svobodní a neženili se, jsou při velkém zjednodušení dva: nepotřebnost sňatku a nejistota. U žádného svobodného respondenta mého výzkumu jsem se nesešla s odmítáním sňatku. Jako nepotřebný sňatek vidí respondent PP, ale současně svou nepotřebnost sňatku specifikuje jako lhostejnost – *klidně bych se šel zejtra ženit*. Podobně nepotřebný, lehce lhostejný je sňatek pro respondenta DB. Ten jako největší důvod svého neženění uvádí průběh obřadu a oslavy. Jeho představy o průběhu obřadu se údajně liší od představ partnerčiných a jejich rodičů.

Do budoucna a možná lepších podmínek situuje svůj sňatek respondent VP, MSch a částečně i ZM. U respondenta ZM však poprvé zřetelněji vystupuje nejistota bránící se oddat životu v páru. Explicitně ji pojmenovávají TS a TH, kteří jakoby čekali na důkaz, či ujištění.

Podívejme se nyní blíže na řešení spolu s jeho odůvodněním, které volí respondent pro sebe a které nabízí slečně Evě. Respondenti PP a DB slečně Evě nabízejí jako řešení od svatby odhlédnout a mít dítě bez ní. DB dodává, že pan Josef si ji nakonec vezme. Možná projikuje své vlastní řešení, tím si nemůžu být však jistá. Každopádně otázka svatby je v jejich domácnosti otevřenější a citlivější, než v případě PP. Hlavní rozdíl je v tom, že DB se se svou partnerkou v otázce svatby a nesezdaného soužití neshoduje, zatímco PP se svou partnerkou ano. Oba respondenti Evě nabízejí na sňatek rezignovat, pořídít si dítě bez svatby. Můžeme tedy říci, že jejich reálné řešení (oba mají dítě se svou partnerkou) je ve shodě s teoretickým řešením navrženým pro hypotetickou slečnu Evu.

MSch i VP jsou si vztahem a city ke své partnerce jisti, čekají už jen na vhodné podmínky. MSch se zdá více otevřený různým alternativám společného soužití. To také nabízí slečně Evě, když ji doporučuje situaci vykomunikovat. Sám pro sebe volí sňatek jako něco, co není sice nutné, ale *nemůže* podle něho *uškodit*.

VP má jasnou představu o tom, že by vztah mezi partnery měl být ukotven v nějaké formě smlouvy mezi partnery ještě před tím, než se narodí dítě. To také doporučuje slečně Evě. Sám by nechtěl mít dítě, aniž by jeho vztah k partnerce byl jasně vymezený. Sám sňatek plánuje v blízké budoucnosti a čeká na svou finanční nezávislost.

Ačkoli si jsou respondenti MSch a VP podobní tím, jak se sami staví k sňatku pozitivně a plánují jej pro sebe v relativně blízké budoucnosti, odlišují se v řešení pro slečnu Evu. MSch se staví benevolentně k jakémukoli řešení situace – záleží na Evě a Josefovi a jejich společné domluvě. VP naproti tomu striktněji trvá na jakékoli *smlouvě* mezi partnery

uzavřené dříve, než se narodí dítě. Pokud žádná smlouva není, pak si Eva *za daných okolností nemá dítě pořizovat.*

Nakonec nejzajímavější je rozpor v názorech, postojích, uvažování a jednání posledních třech svobodných respondentů. ZM slečně Evě navrhuje řešení situace vykomunikováním a nalezením kompromisu s panem Josefem. Podobně se on sám „dohodl“ s předchozí partnerkou, když se rozhodli mít spolu dítě (bez svatby). Přitom ale považuje sňatek za *úctyhodnou tradici a fungující řešení situace*, kdy pár čeká dítě. Na mou poznámku k rozporu mezi tím, co říká a jak uvažuje a tím, jak skutečně jednal reaguje:

ZM: Přeci nemůžeš očekávat, že všechno, o čem si myslíme, že je dobrý, tak automaticky uděláme. Ne všechno se člověku povede.

Možná mu nakonec důležitější než *ctění tradice* připadá *kompromis* a komunikace mezi partnery, což je princip, který uplatnil v prvním svém vztahu, který doporučuje slečně Evě a který doposud uplatňuje i v současném vztahu. Sňatek v současném vztahu odsouvá, pravděpodobně na dobu, kdy bude společné soužití dostatečně ozkoušené? Až si bude jist? Možná tyto protimluvy nemá vyjasněné ani on sám.

Respondenti TS a TH si zatím nejsou ve svém současném vztahu natolik jisti, aby se s partnerkou oženi, avšak se sňatkem jako takovým v budoucnu počítají (TS hovoří o tom, že *za dva roky*). Principiálně však oba považují sňatek za správné řešení situace, ve kterém se nachází slečna Eva. Podle TS si Eva má stát na svém a sňatek prosadit, podle TH má dlouhodobý vztah *vrcholit* sňatkem. V hypotetickém příběhu jakoby byli schopni vnímat zralost ke sňatku, ve svých životech jakoby na ni teprve čekali.

Celkově můžeme kapitolu o svobodných mužích uzavřít tím, že jsou v kategoriích řešení hypotetického příběhu zastoupeni rovnoměrně – 2 v kategorii Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*, 3 v kategorii Vyhrotit konflikt - Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepořizovat! a 2 v kategorii Rezignovat aneb Ne-svatba. Neměli bychom si tedy představovat, že pro svobodného muže existuje „typická“ reakce na předložený příběh. Naopak, od svobodného muže se můžeme dočkat jak lhostejnosti vůči sňatku a řešení na svatbu rezignovat, tak trvání na svatbě s vyhrocením konfliktu.

Mezi svobodnými muži jsou jednak ti, kteří se vlastně už pro nesezdané soužití rozhodli (DB, PP) a mají nemanželské dítě, ale zároveň také ti, kteří plánují svatbu v relativně blízké budoucnosti (např. MSch, VP). Konkrétní přehledné zastoupení svobodných mužů u jednotlivých kategorií řešení příběhu Svatba je čitelné z následující tabulky.

Tabulka 20 - Navrhovaná řešení pro slečnu Evu u svobodných mužů

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo...</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
partneři	muži	19.MSch, 24.ZM	21.TH, 22.TS, 23.VP	18.DB, 20.PP	7

4.4 Svobodné ženy

Na straně svobodných žen jsem se setkala jednak s tím, že svatbu nepotřebují (SN a částečně MS), ale také s tím, že na ni čekají (i když třeba marně jako např. MM). Celkově výpovědi svobodných žen vyznívají lehce pasivně – jakoby byly princeznami, které čekají na žádost o ruku.

Respondentka SN, partnerka respondenta PP, ovšem na nic nečeká. Nemá potřebu být za svého partnera provdaná. Svatbu ani v nejmenším nepotřebuje, protože *by se nic nezměnilo v tom vztahu stejně jako*. Naopak svatba pro ni znamená jen praktické komplikace a celkově má až odpor k obřadu a zvykům, které se s ním obvykle tradičně pojí.

AP: A ty nemáš potřebu bejt Povolná?

SN: Ne.

AP: To mi vysvětlí.

SN: To ti úplně jednoduše vysvětlím. Mě za prvý nejsem úplně příznivce svateb, trošku se mi svatby ne že hnusej nebo já prostě při představě, že já se vdávám, tak je mi z toho úplně šoufl jako.

AP: Z čeho?

SN: Z těch rozbíjení talířů a tady to prostě mě to přijde úplně hrozný jako. Já bych tohle v životě absolvovat prostě nechtěla. To je jeden důvod. Druhej důvod je ten, že se mi nechce měnit občanka a tady ty všechny papírování, je to strašný zařizování. A za třetí je mi líto těch peněz, který za to člověk vyhodí za tu svatbu. Protože vim, že by se nic nezměnilo v tom vztahu stejně jako. Musela bych si oběhat akorát úřady, abych se jmenovala jinak.

Zatímco SN se nevdává proto, že ona sama nechce, respondentky MB a MM nejsou vdané proto, že si je jejich partner nechce vzít. Ony samy by se rády provdaly, ale jejich partneři se ke sňatku staví v současné chvíli odmítavě.

MB by sice ráda byla vdaná, ale v nesezdaném soužití s ročním dítětem už její partner žádost o ruku *prostě neřeší*. Pro MB by sňatek byl hezkým vyjádřením citů a aktem *vyznání lásky*. Musela ovšem přijmout to, že nebyla a není žádána o ruku. Sama je příliš *hrdá* na to, aby situaci nějak aktivně změnila.

AP: *Je to tak, jak se to tady píše?*

MB: *No možná to je takhle, ale nebylo to ode mě vyslovený, takže si myslím, že u nás je to ta lenost, nebo ta pohodlnost nebo to nicneřešení, pohodlný a tak. A nemyslím si ani, že to je o tom, že by si mě Dominik nechtěl vzít, myslím si, že to prostě neřeší.*

AP: *Uvažovala si někdy, že bys to řekla?*

MB: *V duchu, ale nikdy nenastala situace, že, já jsem si řekla, já jsem řekla, že si o to nikdy neřeknu. Na to jsem moc hrdá asi. Takže asi tak no.*

AP: *A co by se mohlo stát, kdyby sis o to řekla?*

MB: *Tak bysme se asi vzali. Čekám asi na tu symboliku, a požádání o ruku.*

AP: *A tak to by bylo to žádoucí z tvé strany, ne?*

MB: *Jako abych byla požádaná o ruku?*

AP: *No že byste se vlastně vzali.*

MB: *Jako já v tom nevidím jako důležitost, jako že by se něco změnilo v našem vztahu, ale prostě, že by to bylo hezký, no.*

Díky tomu, že se rozhovoru zúčastnili oba dva partneři, mám lepší představu o tom, jak o sňatku a manželství mezi sebou komunikují. Zatímco DB akcentuje neshodu ve formě sňatku a vtahuje do hry i rodiče své partnerky, kteří by údajně s jeho modelem svatby měli problém, jeho partnerka vidí ve sňatku spíše vyznání lásky mezi nimi nakonec navzájem. Pravý důvod jejich ne-svatby vidí ona v partnerově *lenosti a nicneřešení*. Nejde ale zároveň o to, že by si nebyla jistá city, které k ní on chová - *nemyslím si ani, že to je o tom, že by si mě Dominik nechtěl vzít* - jako spíše o tom, že není ochoten toto gesto pro ni udělat. Podle jeho výpovědi údajně proto, že nemá rád *ceremonie velkého formátu* a na jiné podobě svatby se s MB nedohodli. MB tedy na sňatek rezignovala. Hledí více na kvalitu jejich vztahu - *já v tom nevidím jako důležitost, jako že by se něco změnilo v našem vztahu, ale prostě že by to bylo hezký* – ale zároveň si musí odepřít něco, co by pro ni bylo příjemné.

Smířit se s ne-svatbou musí i respondentka MM. Sama by se ráda za partnera provdala, on však nechce. MM se vzdává sňatku a žije s ním dále v nesezdaném soužití, i když *to zamrzí*.

AP: A proč ty nejsi vdaná?

MM: Tak to já nevím, nebo respektive to vim, ale nemůžu s tím nic dělat. Viz tady příklad, tady ta pani, tak to je mi jí taky líto, ale bohužel. Já to mám jasně daný a nic s tím neudělám, proto jsem říkala, že s tím nic neudělá.

AP: Takže proč teda nejseš vdaná?

MM: No protože druhá polovička nechce.

AP: A ty chceš?

MM: Já bych chtěla, tady z toho důvodu.

AP: A věděla bys, proč druhá polovička nechce?

MM: No on mi řek, že nemá důvod, tak jako.

AP: Nemá důvod chtít nebo nechtít?

MM: Tak pro něj je, ono je to docela aktuální tohle (smích), pro něj je důvod si vzít druhýho člověka až rodina, což se mnou nemá, takže on nemá důvod. Tim je to prostě striktně daný.

Zajímavé je, že v případě obou párů – MB+DB a MM+ZM – jsem se setkala s tím, že každý z dvojice uvádí jiný důvod jejich nesezdanosti. MB *lenost* svého partnera, zatímco DB vzájemnou neshodu ohledně obřadu a průběhu svatby. MM mluví o tom, že partner by si ji vzal, až když by spolu měli dítě, zatímco on vyjadřuje nejistotu a obavy nad tím, že jsou *spolu poměrně krátce*. Jisté ovšem je, že na rozdíl od páru PP+SN si v těchto dvou případech jeden z páru (konkrétně žena) sňatek odpírá. Její potřeba být za partnera provdána je nenaplněna a ona s tím žije dál. Není to ovšem krvácející rána, jde jen o malou ranku, malé ublížení či nenaplnění. Určitá míra zranění na straně ženy je však patrná, když partner *nemá důvod* si MM vzít, protože mu zatím „nedala děti“, anebo *nevyzná* svou *lásku k MB*, protože je (nejspíš) *líný*.

Provdát by se chtěly za svého současného partnera také další tři respondentky – GSch, MOS a MS. Na sňatek však nespěchají, vlastně jej ani ihned nepotřebují. Žijí však s vyhlídkou toho, že budou o ruku požádány.

AP: Proč nejsi vdaná?

GSch: Snad jednou budu. Ještě na to nebyl čas. Doted'ka jsem, minulý rok jsem skončila školu a naši měli takovou ideu, že ještě jsem studentka a v první řadě, ať dostuduju školu a já jsem to taky tak brala. Já jsem vlastně po čas veššky neměla žádný jako trvalý vztah, nebo žádný jako takový potenciální, takže na to nebyla příležitost, nebylo za koho.

AP: Tak poslední rok nejsi studentka a je za koho...

GSch: *To nezáleží jenom ode mě, já jsem ještě nedostala žádost o ruku, já sama se vdát nemůžu.*

AP: *Na to se čeká?*

GSch: *No. Jako já se to nesnažím nějak urychlovat, protože jsem to viděla na spolužačce, která se moc chtěla vdát a snažila se jako tomu přítelovi to naznačovat a tak a bylo to kontraproduktivní, takže to nechám. Nemáme kam spěchat, takže když to přijde, tak to bude.*

AP: *A mohla by si žádat o ruku ty?*

GSch: *Nechtěla bych to. Já bych chtěla to nechat tradičně na chlapa, jak to má být, mě by se to takhle líbilo víc. Jakože ženská v tom nějaké své prsty má, nasměruje to, jak chce, tak to samozřejmě, ale potom konečný akt bych chtěla, aby to bylo tradiční.*

AP: *A proč ty nejseš vdaná?*

MOS: *Protože se vezmu, vdám až za rok (smích). Přesně jsme řešili, že spolu musíme někde bydlet, když se vezmem, že přece nebudem bydlet každé u rodičů. Takže jsme museli ustoupit (smích), takže budeme bydlet rok u jeho rodičů a postavíme si dům. Takže přetrpět to, než se postaví ten barák... Vlastně tyhle věci dost závisej na těch okolnostech. Člověk se pořád přizpůsobuje. Jasně, že některý lidi jsou takový jako odvážný, že prostě si řeknou: Tak se vezmem a co jako. A ono to většinou nějak jakoby jde zařídit. A pak je ta druhá strana, která jako všechno plánuje: V dubnu stavba, v červnu tohle, první dovolená v Bulharsku... No a to jsem asi já, jako že dost plánuju. Že prostě aby to tak nějak jako vyšlo, no. Že tady jako budu končit a pak víš no...*

Do hry vstupují okolnosti, které „jakoby“ komplikují sňatek. GSch mluví o studiu, MOS o společném bydlení. Nakonec ale sama MOS v našem rozhovoru přichází na to, že jde o zástupné důvody. Pravým důvodem je nejspíše to, že na současném stavu zatím nemají potřebu něco měnit.

MOS: *... Ale tys mi vlastně jakoby řekla, jakej to je hroznej paradox, my jakoby se chceme vzít a hrozně tvrdíme, že se chceme vzít jakoby z té lásky nebo jako že spolu chceme bejt, ale takhle jako čekáme, až dodělám školu. To je vlastně hrozný... Takže vlastně můj žebříček hodnot je škola, škola, škola, škola, pak dlouho nic, láska, svatba (smích).*

Potřebu vdát se za svého partnera nemá ani MS, i když do budoucna se sňatkem počítá. Nyní si připadá ještě mladá a zároveň si umí představit, že by se současným partnerem TS žila v nesezdaném soužití dlouhodobě.

AP: Proč se teda nevdáváš?

MS: (pauza) Protože to rozhodnutí není jenom na mě. A pořád mám jako takovou utkvělou představu, že jednoho krásného dne prostě přijde s tím prstýnkem a myslím si, že ještě jsem se nedostala do jakoby životní fáze jako takový, že bych to musela řešit tak, že bych to nějak významně podstrkovala, jakože už by si mě teda moh vzít a tak. Jsem dost mladá a že jako k životu se vdávat nepotřebuju, zatím.

AP: Takže ono se čeká na to, až on požádá o ruku?

MS: Zatím jo a když... možná to bude v budoucnu jiný, možná pak to budu chtít víc a připomenu mu to jako že... nebudu jenom čekat, ale budu pro to i něco dělat trochu. No ale asi je ten jako člověk, u kterýho si dokážu představit, že bychom se domluvili i na něčem jiným. Musel by mě k tomu hodně přesvědčovat a hodně mi jako něco dokázat ještě trošku víc.

V případě varianty nesezdaného soužití MS vyjadřuje, že by ji partner musel *hodně přesvědčovat a něco dokázat ještě trošku víc*. To by možná mohlo znamenat, že by mu musela důvěřovat a musel by ji utvrdit v tom, že je na něho spolehnutí. Tím by nejspíše nahradil manželský slib. V každém případě podle MS by svatba musela být něčím nahrazena.

Nejistota, s níž jsem se setkala u svobodných mužů, se objevuje i u svobodných žen. Respondentka ZA má nového přítele čtyři měsíce a je podle ní *nerozvážný* se za něho provdat. Potřebovala by svého partnera nejdříve *dost dobře poznat*, a pak se za něho teprve může provdat. Toto její tvrzení kontrastuje s tím, že v předchozím vztahu byla deset roků, partnera poznala velmi dobře, ale neprovdala se.

AP: A proč teď kon vdaná nejseš, protože nechceš děti?

ZA: No protože zaprvé si nemám koho vzít teď kon, nebo jako mám, ale po třech, po čtyřech měsících si někoho brát, to by bylo trochu nerozážný (smích).

AP: A na co teda čekáš?

ZA: Já si myslím, že toho člověka musím poznat dost dobře na to, abych věděla, že si ho chci vzít. A protože jsme spolu čtyři měsíce a z těch čtyřech měsíců první dva jsme se viděli každéj druhej týden, a neměli jsme dost času na to, abysme se poznali, takže já myslím, že

kdybych toho člověka znala delší dobu, tak asi bych věděla, jestli si ho chci vzít nebo ne, zatím nevím, jestli si ho chci vzít.

AP: A proč sis nevzala Daniela?

ZA: To nevím, protože my jsme to plánovali, že bysme se vzali po nějakých třech, čtyřech letech, a pak se staly hrozný věci, jakože mamka s tátou se rozvedli a umřel dědeček a tak nějak jako z toho sešlo... A pak už nějak po delší době mi zas něco někde říkalo, že to není člověk, s kterým chcu strávit celý život. A tak jsem si ho nikdy nevzala. Jestli jsem podvědomě, nebo já jsem to věděla, já už jsem po pěti letech potom věděla, že asi si nedokážu představit s ním strávit celý svůj život, ale z nějaké pohodlnosti jsem asi zůstala, no.

Racionální *dost dobře* partnera poznat nejspíše není jedinou zárukou sňatku. Něco *někde*, které jí říkalo, že to není člověk, s kterým chcu strávit celý život, je možná intuitivní (či iracionální) a těžce uchopitelné, v každém případě dostatečně silné na to, aby odvrátilo plánovaný sňatek. Navíc rozchod jejích rodičů ji zasáhl i přesto, že v tu dobu jí bylo 25 roků a žila několik let v úplně jiné zemi než její rodiče. Vzor, či model, který jí rodiče předali, nebyl významný jen v dětství a dospívání, ale sehrál svou roli i v rané dospělosti.

Vzpomeňme na tomto místě respondentku LZ, která zažila situaci poněkud opačnou. Svého manžela si vzala po několika měsíční známosti. Racionálně si byla vědoma toho, že se vlastně neznají, ale iracionální *něco* naplňovalo její touhu se za něho provdat. Spoléhání se na rozum a racionalitu, dostatečné poznání jakoby nebylo vším – LZ: *...zatím si myslím, že se ukazuje, že jsem fakt jako chybu neudělala, když jsem, že i jako, když člověk nepoužívá zrovna rozum úplně, tak, tak že to může vyjít.* Nakonec obě respondentky – LZ i ZA – daly ve svém životě na iracionální *něco*. ZA se neprovdala za předchozího přítele, protože k ní *něco* promlouvalo, a naopak LZ dala na iracionální touhu být za partnera provdaná a *fakt jako chybu neudělala*.

Poslední ze svobodných respondentek LS má ve svém vztahu jistotu, že si není jistá už ničím. Sňatek vůbec není tím, co by pár řešil, spíš řeší to, jak se rozejít. Stále je však k sobě cosi poutá.

AP: Co by ti pomohlo?

LS: No nechci to říct, že by to vzdal i on. Ale to nechci říct, protože to budu hrozně smutná, že už mě nemá rád. Takhle furt ještě jakoby vim, že mě má rád. Že se o něco snaží, ale pak to nedává vůbec najevo, nebo nedokáže to, nebo je na mě třeba ošklivej. Nebo já nevím, myslím, že bych nechtěla potkat teďka někoho nového, protože bych z toho chaosu začla nový vztah,

což si nemyslím, že je dobrý. Takže proto si, proto vim, že by bylo dobrý tohle ukončit, abych se mohla tak nějak jakoby vyklidnit a pak třeba někoho potkat.

AP: Co ti brání to ukončit?

LS: To říká hodně lidí: To se bojíš bejt sama? Já jsem vždycky říkala: Ne, dyť jako já stejně jakoby jsem sama, my spolu nebydlíme, vídáme se třeba jednou tejdně nebo ani jako to, vídám se se svejma lidma. Ale možná v tom něco bude, no.

(kráceno)

AP: Co vás teda táhne k sobě?

LS: Asi to, že jsme si mysleli, že jsme pro sebe stvořený, furt jakoby se upínáme k té minulosti.

AP: Rok?

LS: Asi jo.

LS, namísto cesty k oddanosti a odevzdanosti v manželství, hledá cestu, jak pouta k partnerovi zpřetrhat. Ačkoli nyní žije zcela něco jiného, má představu o tom, že by jednou byla ráda vdaná a měla děti v manželství.

Náš obraz o svobodných ženách by nyní měl být prokreslenější. Důvod, proč zůstávají se svým partnerem jako svobodné je nejrůznější. Respondentka SN si nesezdané soužití zvolila. V nesezdaném soužití jí nic nechybí, naopak představa „svatebního divadla“ jí nedělá dobře. Svou nesezdanost si zvolily i respondentky GSch, MOS a MS. Předpokládají, že se za partnera provdají, ale sňatek zatím odsouvají do budoucna. Současný stav jim vlastně vyhovuje a nemají potřebu na něm něco měnit. Čas na provdání má i ZA, která si zatím není současným partnerem jistá.

Naopak provdat se za partnera by bylo přáním MM a MB, ale jejich partneři se staví ke sňatku odmítavě. Poslední respondentka LS je v naprosto jiné situaci. Ze současného vztahu hledá cestu ven. Sňatek je svobodnými ženami odmítán, odsouván a nebo je jim ze strany partnera odepřen.

Porovnejme nyní to, co žijí samotné respondentky s tím, jaké řešení nacházejí pro slečnu Evu. Respondentka SN sama za sebe není příznivcem svateb. Pro sebe ji nepotřebuje, na jejím vztahu s PP by to podle ní *nic nezměnilo*. Její partner PP jí možná *zastřešuje* dostatečně a dává jí zažít to samé, co jiní připisují manželství. Pro slečnu Evu respondentka SN vidí řešení v tom, aby si zvážila, zda panu Josefovi může věřit a zda je na něho spolehnutí. Soustředila by se na zjištění důvodu na straně pana Josefa, proč se nechce ženit – především, zda ji pan Josef potenciálně nechce opustit. SN nenavrhuje Evě mít dítě ihned bez svatby, ani trvat na svatbě, ale vyjasnit důvody, vykomunikovat situaci. Sama SN žije v nesezdaném

soužití a má nemanželské dítě se svým partnerem, zároveň ale nejspíše ví, co může od svého partnera očekávat a zda mu může věřit. Svě řešení však nenabízí automaticky i Evě.

MB by ráda byla vdaná, ráda by přijala od svého partnera žádost o ruku, protože v ní vidí projev, či vyznání lásky. Cítí se však příliš *hrdá* na to, aby se svým partnerem vyjednávala nebo ho snad sama o ruku žádala. Společně zařízený byt, dítě a fungující vztah mají i bez svatby. Slečně Evě navrhuje, aby si ujasnila, co je pro ni přednější – zda sňatek, anebo dítě. I když si sama myslí, že souslednost svatba – dítě je *hezká*, netrvá na ni a sama ve svém životě upřednostňuje dítě. Eva podle respondentky MB nemá rezignovat na sňatek, ale ujasnit si priority, zvážit situaci atd. Proto ji řadím do kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*

Podobně odevzdaná svému osudu je respondentka MM. Na žádost o ruku už skoro nečeká. Situaci slečny Evy sama velmi dobře zná a identifikuje se s ní. Proto pro ni nenachází jiné řešení, než přijmout fakt, že si ji partner vzít nechce. Pro ni samotnou sňatek znamená velmi mnoho, především jistotu a bezpečí, že se druhý *postará*. Ze své zkušenosti ví, že partnera nemůže ke sňatku nutit, a tak s ním dál žije v nesezdaném soužití. Evě navrhuje Rezignovat (aneb Ne-svatba).

Na žádost o ruku čeká také GSch, která věří, že jednou vdaná bude. Svůj vliv sehráli i její rodiče, kteří si nepřáli, aby se vdávala dříve než po dostudování. Slečně Evě navrhuje pana Josefa nenutit a netlačit do sňatku, spíše si v klidu popovídat. Sama nejspíše svého partnera nasměrovává, ale nevyžaduje, aby se vzali. A to i navzdory tomu, že je křesťanka.

Respondentka MOS má svatbu ve svém plánu. Sama o sobě říká, že je plánovací typ, takže nejdříve musí dostudovat, pak postavit dům a pak teprve se může vdávat. Ve sňatku ji v současné chvíli brání její studování a fakt, že nemají s partnerem společné bydlení. Slečně Evě navrhuje, aby si ujasnila, zda chce více dítě, anebo být vdaná. Na Josefa má Eva *zatlačit* a na sňatku, který je pro ni důležitý, trvat. Považuje se za *zastávce tradičních hodnot*, a tak volí jako řešení konflikt mezi partnery vygradovat.

Respondentka MS navrhuje slečně Evě, aby si sama ujasnila, co je pro ni podstatné – zda dítě nebo manžel. Sama pro sebe by se ráda jednou vdala, ale není to pro ni jediné možné řešení. Celkově si ale myslí, že by *za ten pár neměla rozhodovat společnost nebo nějaký normy, ale že by si to měli oni nastavit tak, jak chtějí*. Zároveň je ale nakloněná sňatku, ve kterém je pro ni nejspíše určitá jistota, zázemí a bezpečí. Slečně Evě nemůže jednoznačně doporučit, aby si s panem Josefem pořídila dítě, když jeho ani jí nezná - *jestli jí to za ten risk stojí*. Sama by potřebovala od svého partnera velké ujištění, kdyby měli dlouhodobě žít v nesezdaném soužití - *musel by mě k tomu hodně přesvědčovat a hodně mi jako něco dokázat*

ještě trošku víc. V tom vyjadřuje i určitou míru nejistoty spojenou s partnerem samotným, když říká, že přece jenom ho neznám tak úplně dlouho.

Podle ZA by si slečna Eva měla stát na svém a trvat na tom, že nejdříve bude svatba. Pokud na to pan Josef nepřistoupí, tak se s ním má rozejít. Domnívám se, že v řešení, které ZA slečně Evě navrhuje, nejde ani tak o to, že by měl být konvencemi daný postup svatba a poté dítě dodržen, ale více jde o to, aby si slečna Eva uměla ve vztahu trvat na tom, co je pro ni důležité. A zároveň se nebála *na něho vykašlat a najít jinýho chlapa, kterej chce dítě a chce si jí vzít*. Sama ZA nyní čeká, až svého partnera lépe pozná. Momentálně *po svatbě taky nějak zvlášť neprahne*, ale ráda by, aby jednou celá rodina měla jedno jméno.

Sputaná v nefungujícím vztahu je v době natáčení rozhovoru také LS. Podle ní by se slečna Eva měla snažit pana Josefa přesvědčit, nakonec jeden nebo druhý bude muset ustoupit. Vdát by se jednou chtěla, ale možná více v současné chvíli řeší, jak s partnerem vycházet bez rozepří a hádek, než jak přivést vztah ke sňatku. Podobně, jako by se slečna Eva měla snažit pana Josefa přesvědčit, tak se i LS snaží už rok udržet vztah, ve kterém vlastně není šťastná a *už se trápí strašně dlouho*.

O svobodných ženách z mého vzorku jsem se dozvěděla to, že k radikálnímu řešení Vyhrotit konflikt – Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! přistupují pouze dvě z nich – MOS a ZA. Ty by si pravděpodobně uměly trvat na svém (mít svatbu), kdyby byly v situaci, že svatbu chtějí. Většina svobodných respondentek (celkem pět) by Evě doporučovala situaci vykomunikovat a vyjasnit. V zásadě jsou tak otevřené jak řešení žít v manželství, tak v nesezdaném soužití. Samy svatbu odkládají (GSch, MS), nebo nepotřebují (SN), anebo již rezignovaly (MB). Pro Evu však hledají cestu nejmenšího odporu, kde nakonec jakékoli řešení je přijatelné. Rezignovat a netrvat na sňatku má Eva podle respondentky MM. Stejně se zachovala i ona sama, když její návrh na svatbu byl partnerem odmítnut.

Tabulka 21 - Navrhovaná řešení pro slečnu Evu u svobodných žen

		Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo</i>	Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat!	Rezignovat aneb Ne-svatba	
partneři	ženy	25.GSch, 26.LS, 27.MB, 30.MS, 31.SN	29.MOS, 32.ZA	28.MM	8

5 Závěry kapitol Navrhovaná řešení příběhu, Pojetí sňatku a Reálná řešení obdobné situace v životě respondentů

Co vyplývá z této části práce? Podle rodinného stavu respondenta si nemůžeme dělat představu o tom, jak bude reagovat na příběh, který mu předkládáme. Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat! navrhují totiž jak ženatí/vdané, tak svobodní/svobodné. Stejně tak rezignaci na sňatek doporučí Evě víceméně stejně pravděpodobně ženatý/vdaná jako svobodný/svobodná. Největší díl svobodných a sezdaných pak Evě navrhuje situaci vykomunikovat a najít řešení přijatelné pro oba.

Podobně bychom neměli zobecňovat své představy o skupině svobodných a sezdaných. Mezi svobodnými je rozdíl v tom, zda sňatek nepotřebují (např. PP, SN), nebo jej odkládají (např. MSch, GSch, MOS), museli na něho rezignovat (např. MB, MM), anebo zápasí se svou nejistotou (např. TS, TH, ZA). Podobně mezi sezdanými nejsou důvody pro sňatek jednotné povahy. Od veřejného deklarování citů a prohloubení intimity (např. VPR, TM), přes zajištění potomků (např. MH, IF), prosazení se (např. PS) po vyhovění partnerovi (např. RP, MV, VS).

Nakonec fascinující je právě různorodost zdůvodnění vlastního přijetí či nepřijetí sňatku a variabilita všech možných korelací mezi řešením pro slečnu Evu a vlastním rodinným stavem. Uvažovat o Evě mohou respondenti jak v téměř dokonalé shodě se svým vlastním životem (např. MM), tak v téměř nepochopitelné neshodě se svým vlastním řešením (např. VPR).

Pokud bychom lehce přecenili získaná data, mohli bychom říci, že reakce Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožívat! se dočkáme spíše od ženatých mužů. Toto řešení je nejvíce zastoupeno právě ženatými muži (celkem 4). Řešení Rezignovat aneb Ne-svatba nám pravděpodobněji nabídne svobodný muž, než ženatý či svobodná/vdaná žena. Tuto kategorii zastupují dva svobodní muži.

Pro ověření a i samotné zformulování těchto závěrů by však bylo v každém případě potřeba rozšířit vzorek respondentů a zahrnout do něho daleko širší paletu svobodných mužů. Ideální by bylo získat pro rozhovor i takové respondenty, kteří o sňatku hovoří neradi. To je ovšem poměrně problematické.

6 Analýza dat pomocí teorie Gilliganové

Svá data bych ráda dále nejen diskutovala, ale také opětovně prověřila pomocí již existující, ucelené, kompaktní a všeobecně uznávané teorie. V předchozím textu jsem již několikrát naznačila, že velmi blízkou je mi teorie Gilliganové, a to z několika důvodů:

- 1) Gilliganová se zabývala zejména tím, jak funguje morálka uvnitř bližních. Staví svou teorii na empirické zkušenosti s matkami, jež se rozhodují o interupci. Vztah mezi matkou a dítětem je jedním z nejtímnějších. Dilema, které těhotná matka zažívá, je dilematem ve vztahu k bližnímu. Podobně se já ve své práci zabývám vztahem k bližnímu, konkrétně k partnerovi.
- 2) V odpovědích mých respondentů opakovaně zaznívalo, že není možné partnera do sňatku nutit. Nad vynucováním sňatku se zamýšlel téměř každý respondent kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...*, ale i Rezignovat aneb Ne-svatba. Téma „nenucení“ obsažené v empirických datech mne přivedlo blížeji k teorii morálky nenásilí Gilliganové.
- 3) Gilliganová svou teorií přináší pohled na vývoj mravního usuzování od egoismu přes altruismus až k jejich vzájemnému sladění. Střet altruismu a egoismu ve vztahu jakoby byl pro většinu respondentů větším morálním problémem a dilematem, než je otázka řízení se pravidlem či konvencí, že *dlouhodobý vztah má vrcholit sňatkem* (z řeči TH), zvláště pak pokud pár čeká společné dítě. Řada respondentů tedy necítila jako problém otázku toho, že by snad pár měl žít nesezdán, ale otázku toho, jak naplňovat ve vztahu potřeby obou. Hledají cestu, jak situaci vykomunikovat a docílit spokojenosti, naplnění potřeb, na obou stranách.
- 4) Teorie Gilliganové umožňuje přetřídit odpovědi respondentů z hlediska mravní dimenze. Gilliganová nám nabízí typy logiky mravní dimenze uvažování, když respondent argumentuje pro to, či ono řešení.

Více než řešení předložené situace mne nyní bude zajímat způsob uvažování a argumentace, kterou respondenti používají, když hledají řešení pro slečnu Evu a pana Josefa. Teoreticky je pak možné, že ke stejnému řešení dojdou respondenti s jiným způsobem uvažování.

Analýza získaných empirických dat pomocí již existující teorie může přinést hlubší vhled do materiálu. Teorie Gilliganové navíc oproti mému třídění nabízí možnost rozlišit mezi respondenty v mravní dimenzi. Kategorie převzaté z její teorie nám umožní rychleji se

zorientovat ve vlastním materiálu a především rozlišit mezi jednotlivými respondenty v mravní dimenzi.

Po svých respondentech jsem chtěla, aby uvažovali o příběhu cizích lidí (Evy a Josefa), který sice připomíná situaci, s níž se respondent sám nutně musel již setkat, zároveň jsou ale aktéři příběhu pro respondenta zcela neosobní. Současně však byli respondenti vyzváni k uvažování o své vlastní situaci a přemýšlení o tom, proč pro sebe zvolili řešení být svobodný/svobodná nebo se oženit/provdát. Stejně jako v předchozí části práce považuji i zde za důležité rozlišit mezi tím, jak respondent uvažuje o příběhu cizích lidí a jak uvažuje o své vlastní situaci. Z toho důvodu budu klasifikovat uvažování respondentů o příběhu Evy a Josefa a poté uvažování o své vlastní situaci.

Připomeňme jen stručně, že teorie Gilliganové nám nabízí celkem tři stádia morálního vývoje, které autorka pojmenovává následovně: Orientace na individuální přežití, první přechod - od sobeckosti k zodpovědnosti, dobrota jako sebeobětování, druhý přechod - od dobroty k pravdě, morálka nenásilí. Autorka v této teorii morálního vývoje zachytila svou empirickou zkušenost s tím, kdy ženy uvažovaly o nejbližších a nejintimnějších vztazích (s dítětem, partnerem). Bohužel ale dále více tuto teorii vývoje nerozvíjela a nevěnovala se jí, takže k ní není žádné kódovací schéma nebo jakýkoli typ manuálu.

Vycházím tedy z toho, jak daná stádia Gilliganová popsala. Pro potřebu použití teorie jsem jednotlivá stádia v jejich názvech poupravila a přejmenovala tak, abych nejlépe jedním slovem vystihla podstatu daného stádia. Stádia tedy označuji následovně: Egoismus, první přechodová fáze, altruismus, druhá přechodová fáze, egoismus a altruismus (morálka nenásilí). Jsem si přitom vědoma toho, že sama Gilliganová jednotlivé úrovně pojmenovává poněkud odlišně.

Odpovědi respondentů jsou přiřazovány k jednotlivým kategoriím podle toho, co je v řeči respondenta nejvýraznější a nejvíce akcentované. To znamená, že respondent například uvažuje chvíli egoisticky, chvíli zas altruisticky, nebo se ve svých úvahách skrze jedno stádium dopracovává k druhému. Z řeči respondenta jsem vybírala to, na co kladl největší důraz a co je tím pádem v jeho uvažování nejdominantnější. Do jisté míry se „důraz“ nedá v prepisech rozhovorů vyčíst, proto je pak ideálním řešením opětovný poslech nahrávky.

Malým úskalím pro vzájemnou porovnatelnost respondentů by se mohl stát fakt, že někteří se vyjadřovali spíše na adresu slečny Evy, jiní spíše na adresu pana Josefa. Vzhledem k tomu, že nám jde o to, jakým způsobem respondent uvažuje, když hledá řešení konfliktu v páru, postačí nám identifikovat klíčové body v jeho argumentaci. Tak kupříkladu altruismus bude altruismem, ať už respondent bude tvrdit, že: a) pan Josef má ustoupit a oženit se; nebo

b) slečna Eva má ustoupit a netrvat na sňatku. Pokaždé půjde o řešení sporu altruistickým ustoupením a vyhověním potřebám partnera.

Analýza materiálu tímto způsobem by nám mohla ukázat, jaký je způsob uvažování respondentů a jakou podobu tedy nabývá egoismus, altruismus a jejich sladění. Ačkoli se některé ukázky z řeči respondentů opakují nebo podobné byly citovány v rámci rozlišení kategorií řešení předkládaného příběhu, interpretace s pomocí teorie Gilliganové mi dává vyšší citlivost vůči způsobu argumentace respondenta (zatímco mé třídění odpovědí respondentů bylo zaměřené na řešení příběhu, tedy jeho vyústění).

6.1 Uvažování o příběhu Evy a Josefa

6.1.1 Egoismus

Připomeňme, že podle Gilliganové je toto stádium charakteristické zaměřeností na sebe sama, své vlastní potřeby a ochranu svého já.

Ochránit sama sebe by slečna Eva měla podle respondenta MV. Ten na začátku rozhovoru nepochopil zcela správně zadání a přeslechl, že si pan Josef nechce sice slečnu Evu vzít, ale chce mít dítě. Pro MV je zásadní rozdíl v „nechtít si vzít“ a „nechtít si vzít, ale chtít mít dítě“. Jeho reakce na příběh se po odhalení a objasnění našeho nedorozumění zásadně otáčí. Z původního stanoviska, že slečna Eva by to *měla přehodnotit* dochází až k radikálnímu *s tím bych teda dítě neměl*.

MV: ...Ale nedává to smysl, když řekne: Já s tebou chci mít dítě, ale nevezmu si tě. To je blbost, to nemá logiku.

AP: Takovýhle lidi ale jsou...

MV: No, ale já bych s nima nechtěl teda nic mít.

AP: Proč?

MV: To mě je proti srsti.

AP: Co za tou neupřímností může být?

MV: No, že jako přeci nemá co skrejvat, nemá se čeho bát, když už chce jít do toho dítěte. Že když jí řekne: Já si tě nevezmu, tak to znamená: Já ještě nejsem přesvědčený o tom, že seš můj životní partner. Další filozofická otázka je, kdyby řekl: Já si tě vezmu, ale nechci mít dítě. To teda nevím, to je taky divný, že jo. Někdo nechce mít děti, no. Ale je to prostě neupřímný, když řekne: Já chci dítě, ale nechci svatbu. S tím bych teda dítě neměl.

MV je natolik otřesen představou *neupřímnosti* ve vztahu především Josefa k Evě, že zcela upouští od laskavého a vstřícného komunikování o problému. To, že pan Josef odmítá sňatek, ale při tom by si dítě s Evou pořídil, pro respondenta MV znamená nejen *neupřímnost* ve vztahu, ale i ohrožení. V takovou chvíli by se on sám na místě paní Evy zaměřil na chránění sebe sama a s takovým člověkem by *nic neměl*.

S prosazením sňatku a případným rozchodem nemá v zásadě žádný problém respondentka PPE. Uvažuje při tom jen o svých vlastních potřebách (při identifikaci se slečnou Evou) a přemýšlí, jak v dané situaci chránit sama sebe a své hodnoty.

PPE: Asi se ho snažit ukecat, nebo já nevím (smích). Snažit nějak... prostě mluvit o tom, že by jako chtěla to dítě až po svatbě a snažit se ho přemluvit asi, nebo já nevím. I když já bych si v tomhle případě řekla: Asi o mě takovej zájem nemá a uvažovala bych o tom, že se s ním asi rozejdu.

S převahou prosazování svého jsem se setkala u respondentky LS. Ta sice v náznacích nabízí řešení směřující ke sladění potřeb obou partnerů (3. stádium), dominantní však v její řeči je přemýšlení o sobě samé a svých potřebách.

LS: Ukázala bych mu výhody svatby a pak to, že to opravdu moc chci. Asi bych si, chtěla bych vědět, proč on je proti tomu a zkusila bych možná změnit názor... .. Tak já jsem ten tradiční jakoby typ. Že si spíš dokážu představit tu svatbu, chtěla bych jí. A myslím, že to není nic proti ničemu, když už spolu chceme mít dítě, asi jsme si sebou jakoby jistí, tak proč svatbu ne? Všechno by bylo oficiální. Zkusila bych ho přesvědčit.

Respondentka MOS zvažuje při hledání řešení situace Svatba několik možností. Nejvíce pak přemýšlí o té, kdy by slečna Eva měla sňatek na prvním místě v *žebříčku hodnot*. Pak by měla hájit své vlastní *hodnoty* a to i za cenu malého násilí.

MOS: ... ona si musí uvědomit, jestli pro ni je důležitější mít dítě, anebo bejt vdaná. Takže zase si jako asi udělat ten jako žebříček těch hodnot. Protože myslí, že pro ni jakoby je na prvním místě to, aby měla dítě v manželství, to znamená bejt vdaná, tak to s ním může rovnou zabalit, když on si ji neveme, anebo na něj zatlačit. On třeba potom poodstoupí, třeba to zkouší, že jo. Třeba když prostě, když ona mu řekne, že se s ním jakoby rozejde nebo že to dítě prostě mít nebudou, tak on třeba jako odstoupí a třeba ne. Takže jde o ty hodnoty.

MOS si nedělá starost o to, zda je či není druhý do něčeho nucen nebo tlačěn. Naopak podstata jejího uvažování, které hodnotím jako egoistické, spočívá v ochraně sama sebe a vlastních hodnot.

Řídit se především sama sebou a svým vlastním hodnotovým systémem by se slečna Eva (a každý další) měla také podle respondentky MS. V její reakci na předkládaný příběh zaznívá, že daná situace nemá jedno univerzálně platné řešení, ale rozhodující pro nalezení „správného řešení“ jsou *priority*, v tomto případě konkrétně slečny Evy. Ta by se měla řídit především sama sebou a neodvíjet řešení situace od očekávání či norem společnosti.

MS: ... ale všeobecně si myslím, že by za ten pár neměla rozhodovat společnost nebo nějaký normy, ale že by si to měli oni nastavit tak, jak chtějí. Zase vzájemnou dohodu.

V uvedené citaci sice MS mluví o *vzájemné dohodě* mezi partnery a její uvažování tak připomíná třetí stádium charakteristické sladování potřeb všech zúčastněných, avšak základem jejího názoru je to, aby si slečna Eva *vyřešila* situaci *nejdřív sama se sebou*.

MS: Měla by si to vyřešit nejdřív sama se sebou. Vyřešit si, jestli je pro ní prioritou ta svatba a mít děti v manželství, nebo jestli je pro ní prioritou vychovávat manžela, teda děti, vychovávat děti s přítelem, který jí třeba má rád, jenom si jí z nějakých důvodů nechce vzít.

Zohledňovat by Eva měla tedy především sama sebe. A to zcela jistě více, než společenské normy a pravděpodobně i více, než pana Josefa.

Řídit se svou potřebou a stát si na svém by slečna Eva měla také podle respondentky ZA. Ta ve své argumentaci hledí především na to, jak si slečna Eva má udržet svou vlastní hodnotu a hrdost.

ZA: ... měla by si stát na svém a když si ju nevezme, tak by ho měla opustit.

AP: A proč?

ZA: Protože když si jí nechce vzít, tak asi jí nemá rád dost na to, aby s nim byla.

Obava o sebe sama a ochrana svého já je hlavním argumentem vedoucím k preferovanému řešení. Podle respondentky by tedy slečna Eva měla chránit sama sebe a nepokračovat ve vztahu, kde partner není ochotný projevit jí lásku tím, že vyhoví jejímu přání být vdaná.

Poněkud problematické pro mne bylo zhodnocení odpovědi respondenta TS. Uvažuje sice o potřebách jednoho i druhého z partnerů a zdá se tak, že směřuje ke sladění potřeb obou, avšak jeho řešení postrádá nenásilnost. Naopak, *donutit* pana Josefa *přijmout svatbu* je uvažování preferující především vlastní zájmy a to poměrně tvrdým způsobem. Ačkoli je schopen zvažovat potřeby druhého, umí najít cestu, jak prosadit potřeby své vlastní. Z toho důvodu jej řadím do stádia egoismu, i když není jeho typickým představitelem.

TS: Já formu nepotřebuju, ale vlastně nemám žádný důvody proti ní, žádný velký, takže jo. Ale co by ona měla dělat, když on by vlastně nechtěl? Tak asi bych se chytil, kdybych měl vyřešit tenhle úkol manažersky, tak bych se chytil toho, že on taky něco chce, nejen, že něco nechce, ale chce ty děti a ona by na to mohla jít přes to prostě. Říct, že opravdu děti bez svatby mít nebude a donutit ho přijmout svatbu, protože on chce děti.

6.1.2 První přechodová fáze

První přechodová fáze není ani typickým stádiem egoismu, ani altruismu. Nese v sobě prvky obojího. Jedinec se pomalu odklání od zaměřenosti sama na sebe a začíná vnímat ostatní s jejich potřebami. Neprožívá už jen sama sebe, ale vnímá zodpovědnost vůči druhému.

Zodpovědnost vůči druhému je nejsilnějším argumentem respondenta MHR. Vidí jako správné řešení situace zodpovědnost (slovy Gilliganové) vůči druhému, a to jak manželce, tak vůči dítěti. A to za cenu potlačení vlastních tužeb, pohnutků či potřeb skrývajících se za tím, co MHR označuje svým *se mu to zrovna nehodí*.

MHR: No tak že nemůže riskovat, že se druhé den zabije a slečna bude bez prostředků a aspoň jí zajistí minimální součinnost státu, takže bude pobírat vdovské náhrady. Takže si myslím, že by si jí vzít měl, i když se mu to zrovna nehodí.

(kráceno)

AP: Ono je potřeba se vzít?

MHR: Ve chvíli, kdy čekají dítě, tak si myslím, že to je zodpovědný.

Své řešení pro slečnu Evu opírá o zodpovědnost ve vztazích také respondentka SN. Slečna Eva by podle ní neměla ani prosazovat sňatek, ani z něho automaticky ustupovat, ale

v první řadě prověřit, jaká je míra zodpovědnosti pana Josefa ve vztahu s ní a následně i jejich potenciálnímu dítěti.

SN: Protože jestli se pán cejtí strašně svobodnej a nechce se jako vázat nějakym sňatkem, tak by do toho vztahu s ním neměla jít dál a mít s ním to dítě.

Pro respondentku SN je klíčová zodpovědnost ve vztazích. Zodpovědný by měl být pan Josef a zodpovědně by se měla chovat ke svému potenciálnímu dítěti i slečna Eva. O dítě by bylo obtížné pečovat, kdyby ji pan Josef hodlal opustit. Dva základní vztahy – mezi Evou a Josefem a mezi Evou a dítětem - by podle respondentky měly být pevné, stabilní a zodpovědné. Nezáleží pak už na tom, zda bude pár sezdán nebo nesezdán.

Skutečná zodpovědnost v lidských vztazích je pro respondentku SN podstatně silnějším argumentem než manželský slib. Ve sňatku jakoby viděla falešnou zodpovědnost a sama zaměřuje svou pozornost na skutečné chování partnera a kvalitu vztahu.

SN: ... Sice někde něco slíbim a za rok je všechno jinak. Takže asi jako ten slib prostě podle mě nemá takovou váhu, jak si někdo možná představuje...

Zodpovědnost vůči druhému je klíčovým argumentem také pro respondenta TH (připomeňme, že jde o bratra respondenta MHR). Sňatek je podle něho zodpovědným řešením

TH: Já osobně za sebe to vnímám tak, že konzervativně asi pohledem... ...já si myslím, že ty lidi by se měli nejdřív vzít i za cenu toho, že se pan J. dozví, že pani E., která je s ním v dlouhodobým vztahu, by se měli vzít za cenu toho, že se vezmou osmý měsíc těhotenství slečny E. Já bych to bral za správné, protože prostě jestli existuje nějaká lidská zodpovědnost jedinců vztahu těch dvou lidí, tak bych viděl za zcela automatické, že pan J. si paní E. vezme.

Své řešení vysvětluje kromě zodpovědnosti vůči druhému také svým konzervativním pohledem. Pod tím si můžeme představit, že vnímá určitou tradici jak ve své rodině, kde se vždycky všichni brali, tak také v naší kultuře. Společenskou konvenci a normu však přijímá za svou a své řešení opírá o vlastní rozhodnutí, než o rozhodnutí svých rodičů či veřejnosti.

TH: ... tak to byl vztah, kterej měl založeno na to být dlouhodobým vztahem a dlouhodobý vztah má vyvrcholit sňatkem, a pak mít prostě děti a mít prostě... soužití nějakýho

dlouhodobého charakteru nezávisle na tom, jestli jsou... na církvi, na společenských vlastnostech nebo na něčem takovém. A měli by spolu být a měli by ozkoušet spolu být... a mohlo by to v životě klapnout.

Podle TH je tedy v podstatě jedno, jak situaci vnímá a cítí slečna Eva a jak pan Josef. Řídit by se měli *zodpovědností*, a to jak vůči sobě navzájem, tak vůči svému dítěti. V našich společenských podmínkách je pak nejzodpovědnějším řešením sňatek. Zároveň jsou to normy a očekávání společnosti, co TH přijímá za své, a čím se při svém uvažování o příběhu řídí. Tím by se jeho myšlení blížilo ke stádiu altruismu. Podobně následující respondent MH je zařazen do stádia altruismu, ačkoli se částečně přibližuje stádiu předchozímu (1. přechodová fáze). K jednotlivým stádiím je řadím podle toho, co ve své řeči akcentují. Jsem si při tom ovšem vědoma toho, že se oba respondenti – TH i MH – pohybují částečně na pomezí 1. přechodové fáze a stádia altruismu.

6.1.3 Altruismus

Péče a starost o druhé je v tomto stádiu upřednostňována před péčí o sebe sama. Morální úsudek se opírá o společně sdílené normy a očekávání. Na rozdíl od Gilliganové na základě analýzy získaného materiálu rozlišuji tři typy altruismu: a) altruismus jako podřízení vlastních potřeb společenským normám a očekáváním; b) altruismus jako ustoupení (za nímž se skrývá lhostejnost); c) altruismus jako sebeobětování se (za nímž vnímáme potlačení vlastních potřeb a přání). Jednotlivé typy altruismu představím spolu s jejich konkrétními příklady.

a) Altruismus jako podřízení vlastních potřeb společenským normám a očekáváním

Hlavním argumentem respondenta MH je společenský a kulturní kontext příběhu Evy a Josefa. Implicitně vyjadřuje, že pan Josef se podle něho v příběhu chová poměrně egoisticky, když si odmítá slečnu Evu vzít a dostává ji tím do *podřízené* pozice, kdy ona žádá o ruku jeho. Správně by to měl být muž, kdo ženu *uloví*. Toto očekávání společnosti by měl pan Josef naplnit a to bez ohledu na to, jaké jsou jeho potřeby nebo potřeby paní Evy.

MH: ... že jakoby kulturně dané je tady, že muž je ten který žádá ženu o ruku a dává tím asi dost něco najevo podle mého názoru prostě a žena pro mě je pořád bytost prchavá prostě,

kteřou jako ulovit ve smyslu získat její ruku a dát ji na ní prstýnek, který mám stejný jako ona na celý život, pokud to takhle vyjde, tak to mi přijde jako... že by to měl udělat ten chlap, aby tady to všechno rituálně naznačil...

Sňatkem se pár zařazuje do systému, který jemu a dítěti přináší jasný *prostor, pevnější svazek a větší zodpovědnost* mezi jedinci navzájem. Správným řešením je pro MH to, že si pan Josef slečnu Evu vezme, a to ani ne tolik z důvodu altruismu, či vyjítí vstříc slečně Evě, ale z důvodu naplnění společenských očekávání a zabezpečení dítěte. Tímto zabezpečením dítěte, či zodpovědností vůči němu se respondentova argumentace blíží předchozímu stádiu. Jelikož ovšem klade důraz především na přijetí společenského systému bez ohledu na vlastní potřeby, řadím jej do tohoto stádia. Zodpovědnost vůči druhému je naplněna skrze přijetí společenských norem.

b) Altruismus jako ustoupení

Podle VPR má slečna Eva rezignovat na svou potřebu provdat se. V podání VPR je tento vstřícný krok vůči partnerovi sice altruistický vůči jeho potřebám, avšak VPR jakoby v něm necítil sebeobětování se a potlačení vlastních potřeb.

VPR: Pani Eva? Mít s ním dítě bez svatby.

AP: Jo? A proč?

VPR: Protože si myslím, že už na tom moc nezáleží, jestli je někdo vdanej anebo ženatej anebo ne. Páč už se to rozvádí tak rychle, že už je to celkem fuk.

Důležitější než svatba je podle VPR to, jak se *mají rádi, jsou na sebe hodný a jsou si věrný*. Svatba je v podání VPR naprosto lhostejná, a tak v takové lhostejné věci není problém vyjít druhému vstříc. Stejně snadno, jak může Eva vyjít vstříc panu Josefovi, může i on vyjít vstříc Evě.

AP: A co pani Eva?

VPR: Pani Eva by to měla asi překousnout, pokud teda je pan Josef neoblomnej, tak by se měla na svatbu vykašlat a mít s ním dítě.

AP: A proč by to měla takhle udělat?

VPR: Protože jak říkám, si nemyslím, že ta svatba je důležitá. Ale osobně si myslím, že stejně snadno to může skousnout pan Josef a tu svatbu si udělat.

V úvahách VPR o situaci Svatba opakovaně slyším, že není problém být altruistický vůči druhému a vyhovět mu, protože už na svatbě *moc nezáleží*. Toto uvažování respondenta v jakémsi recipročním altruismu se liší od 3. stádia podle Gilliganové dle mého názoru v tom, jak jsou zvažovány potřeby všech zúčastněných. VPR jako řešení situace vlastně slečně Evě navrhuje, aby potřebu vdávat se vůbec neměla (tím se výrazně liší např. od respondenta PV, řazeného do 3. stádia, který jakoby kladl velký důraz na zachování *osobnosti*, tj. schopnosti udržet si a prosadit vlastní potřeby, pokud jejich naplnění cítíme jako velmi důležité). Podstatou tohoto typu altruismu však je to, že jeden z páru nemá na danou věc jasný názor, je mu lhostejná.

Podobně uvažuje i respondentka SV. Vyhovět druhému může jak Eva, tak Josef. Minimálně proto, že vyhovění druhému je možné, neboť nejde o nic důležitého. Rozhodně nejde o nic důležitého v kontextu toho, že pár by rád měl dítě - *svatba je v tom ohledu jakoby nevýznamná*.

AP: A co by měla udělat ta slečna Eva?

SV: No tak asi nemá smysl na tom trvat jako úplně prostě beze zbytku. Kdyby nechtěl, tak si myslím, že by to nemělo bránit tomu, že by spolu byli a měli spolu dítě.

(kráceno)

SV: ... Takže jde vlastně jenom o to, že on to sice nechce, ale ví, že jí by to udělalo jakoby radost... tak by jako (smích) ideální by bylo, aby si jí jako vzal no ale...

Altruistické řešení nabízí také PP, když po úvahách o tom, jak se má slečna Eva prosadit, dospívá k tomu, že nejlepší řešení je nikam *ho netlačit*. Svatba podle něho vůbec není důležitá, takže není problém zachovat se altruisticky ze strany slečny Evy (upustit od sňatku) i ze strany pana Josefa (vzít si slečnu Evu - *když na tom někdo trvá, tak jako nemám nic proti tomu, ať to klidně má*).

PP: ... já jsem se snažil pro ní vymyslet, čím by ho utloukla, ale za sebe cejtím, že je to zbytečný ho někam tlačit... já bych jí jenom poradil, že to potřeba není, ale na druhou stranu, když na tom někdo trvá, tak jako nemám nic proti tomu, ať to klidně má.

Zcela obtížně zařaditelný k jednomu ze stádií morálního vývoje Gilliganové je respondent RP. Během našeho rozhovoru není schopen uvažovat o hypotetickém příběhu slečny Evy a pana Josefa. Jediné konkrétnější, co se z jeho řeči dá vybrat a vztahuje se k nabízenému příběhu, je to, že rozchod mu připadá jako příliš *vostrý* řešení. Možná důležitější je podle něho kvalita vztahu samotného - *když už spolu jsou a dobrý*. Možná by tedy navrhoval Evě panu Josefovi ustoupit? Anebo by navrhoval Josefovi, aby slečně Evě vyhověl? Vzhledem k tomu, že obě řešení se zdají být pro RP přijatelná a vzhledem k tomu, že jeho úvahy hledají nenásilnou cestu vyřešení sporu, řadím jej do stádia altruismu. Současně jsem si ovšem vědoma, že altruistické úvahy u něho zaznívají pouze implicitně.

RP: Jak ho má přimět to nevím teda, asi ho musí ukecat. Ale nemyslím si, že by se s ním měla rozcházet. To už by muselo bejt fakt hodně vostrý teda, aby to bylo na rozchod ne, podle mě. Když spolu už tak jako sou a dobrý a teď ona chce dítě on taky, akorát si jí nechce vzít, a že by se s ním hnedka rozešla.

c) Altruismus jako sebeobětování se

Vdaná respondentka IP navrhuje slečně Evě altruistické, nenásilné a odevzdané řešení. Odevzdané v tom smyslu, že panu Josefovi snad samo časem *docvakne*, že by si slečnu Evu měl vzít.

IP: ... No ale jako nicméně, abych se vrátila tady k tomu, tak to, nerozcházela bych se s ním, protože on dostane časem rozum. Ono totiž mít už jako na schránce dvě jména – Bílý, Bílý a Polníčková, tak jako že to tomu chlapovi docvakne, no.

Respondentce IP je však zcela jasné, že Eva se při takovém vstřícném kroku vůči Josefovi něčeho vzdává, něco obětovává. Je si vědoma Evina ústupku a věří, že touto nenásilnou cestou jednou Eva nakonec získá to, po čem touží, až *chlapovi docvakne*.

Ustoupit partnerovi i za cenu toho, že to pro Evu není snadné, navrhuje také respondent DB. Podobně jako IP uvažuje i on o tom, že tento Evy altruistický krok se jí v budoucnu vrátí v podobě toho, že si ji Josef vezme.

DB: ... Myslím, že tady zvítězí ten mateřskej pud, že se nakonec nevezmou a budou mít dítě. A vezmou se potom.

Problém jakoby podle DB byl dvojitý. Nutit pana Josefa do sňatku příliš *urputně* by mohlo vést k tomu, že on *by si jí na truc nevzal* nebo *by se v krajním případě mohli rozejít*. Sňatek, ke kterému v budoucnu podle DB dojde, nevnímá DB primárně jako vyjádření altruismu vůči slečně Evě. Jde spíše o vstřícnost vůči celé rodině, které je součástí.

DB: Protože nemůže být furt takhle... nevim, co ho k tomu vede, ale nemůže být takhle zabržděnej jako... protože pak mu časem podle mě dojde, že ten sňatek je důležitěj kvůli některejm těmhle těm formálním věcem, co se týče nějakýho vlastnictví... Že se nějaký věci zajišťujou snáz, když jsou manželé, než když budou žít odděleně, nebo ne sezdany.

V očích MB nemá slečna Eva jiné východisko, než-li rezignaci. Prosazovat se násilím a *vydírat* pana Josefa je pro MB nepřijatelné, a tak by se podle ní měla slečna Eva přizpůsobit situaci tak, jak je – ustoupit panu Josefovi.

MB: Ona s tím nic udělat nemůže. Tak jako myslíš jako vydírat, že do svatby nebude dítě a tak? Asi nic, no, co by s tím dělala, když si jí nechce vzít, tak si jí nechce vzít.

Implicitně v řeči MB zaznívá ztráta a nenaplnění potřeb, kterou Eva v dané situaci zažívá – *s tím nic udělat nemůže*. Jít cestou nenásilí pro MB znamená vzdát se vlastních potřeb a přijmout odevzdaně přání druhého.

Podřídit se partnerovi navrhuje také MM, když nevidí žádné jiné řešení, než ustoupit. Slečna Eva se tak v jejím pojetí sebeobětovává a má se sebeobětovat, protože *nutit* druhého nelze a jiné řešení podle MM není. Slečně Evě naprosto rozumí, ale nerozvádí dál úvahy o tom, že by se slečna Eva měla prosadit nebo třeba ze vztahu odejít, když není její potřeba naplněna.

MM: (smích) Nic s tím neudělá, no. (smích) S tím nic neudělá. Na to nemám co říct... ...neudělá s tím člověk nic. Ač by chtěl, prostě nemůže toho druhýho nutit, i když ho to mrzí třeba nebo tak, ale neudělá s tím nic. To je mi jí líto, ale s tím nehne, když to má takhle ten druhěj jasně daný a má k tomu určitě svoje důvody, tak s tím nehne a akorát to zamrzí

Pro obě respondentky – MB i MM – je sebeobětování se cestou, jak bezkonfliktně vyřešit střet zájmů a zachovat vztah. Že při tom slečna Eva nenaplní ani neobhájí svou potřebu být provdaná si sice uvědomují, ale jinou možnost pro ni nevidí.

6.1.4 Druhá přechodová fáze

Druhá přechodová fáze je charakteristická znovuoobjevením vlastních potřeb. Po altruistické fázi naplněné sebeobětováním se jakoby se znovu vynořovalo téma vlastního já, které má právo dostat stejnou péči jako ostatní.

Respondentka VS přemýšlí o ústupku vůči panu Josefovi. Řídí se nenásilím a zachováním vztahu. Svatba podle ní není tak důležitá, aby mělo smysl na ní trvat.

VS: No, tak asi... asi bych to zatím asi jako nehrotila, protože kdyby to bylo obráceně, že jako ona by nechtěla a on by chtěl, tak... jako za mě chlapa, když do něčeho se moc nutí, tak většinou uteče. Takže spíš bych to asi nechala jakoby časem, že třeba opravdu mít to děťátko a potom někdy tu svatbu.

Tím by se uvažování VS nejvíce přibližovalo altruismu v podobě ustoupení, kdyby ovšem VS nepřemýšlela zároveň o ochraně vlastního já. Tato opatrnost či obezřetnost naznačuje druhou přechodovou fázi. Eva by Josefovi sice měla vyjít vstříc, měla by u toho však mít na paměti sebe sama.

VS:... jako, že jestli vůbec má cenu do toho vztahu jakoby dávat úplně všechno, co ta holka si jakoby vysnila, jestli to opravdu s ním za to stojí.

Od altruismus, sebeobětování a ustupování je v úvahách pomalu upouštěno a vynořuje se znovu téma vlastního já, ochrany sama sebe a zodpovědnosti za svá vlastní rozhodnutí. Gilliganové druhou přechodovou fázi chápou jako opouštění altruismu a jednání založeného na zájmech druhého a jakéhosi zdráhavého zvažování vlastních potřeb, které nejsou nedůležité. Tak konkrétně vnímám v řeči respondenta MSch přemítání potřeb slečny Evy.

MSch: Hm. A to je právě na ní, aby zvážila, jestli pro ní má cenu jako čekat. A jestli není teda lepší si říct: Hele, tak na mě někdo čeká, kdo si mě bude chtít vzít a bude se mnou chtít mít dítě.

Ideálně by podle MSch pár měl směřovat k *rozumné dohodě*, kdy jeden ustoupí

MSch: ...Nebo já nevím, to je těžký prostě, musí se nějak dohodnout, že jo, rozumně prostě. Akorát nevím, jaký je kompromis mezi svatbou a nesvatbou. Jakože prostě... tam prostě není, to jeden musí ustoupit. Ale kdo? To já nevím. Vždycky v tom vztahu je taková vůdčí osobnost, která přesvědčí tu druhou, a to já nevím, jestli je to slečna E. nebo pan J.

MSch je tak dobrým příkladem vrávorání mezi altruismem vůči druhému – ustoupit a pořídít si dítě bez svatby, nebo nebýt *zabedněnej, tvrdohlavej, nedělat labuť* a slečnu Evu si vzít – a zodpovědností vůči sama sobě. Na straně slečny Evy preferuje, aby si sama *zvážíla* situaci. Myslí tím pravděpodobně, aby si ujasnila, jak pro ni samotnou je svatba před společným dítětem důležitá, protože sám ví, že například *u těch věřících je to prostě jinak položený ta svatba*. Směřování k nenásilnému řešení pak naznačuje, když rozlišuje mezi *chtít něco a na něčem trvat*:

MSch: Jaký on má důvody pro to se ne vzít a jaký ona má důvody pro to tu svatbu jako chtít. Jako vyloženě na ní trvat. Jako rozdíl je v tom chtít se s někým vzít a trvat na tom svatba a pak dítě. Že nevím, jak oni to kategoricky staví tohleto, to svatba a nesvatba.

Aby mohl MSch rozhodnout, co je správné řešení dané situace, musel by znát konkrétní situaci a osobnosti slečny Evy a pana Josefa. Dokáže však uvažovat o tom, že by konflikt měl směřovat ke komunikaci, vyjasnění, dohodě a kompromisu a že by řešení situace mělo být nenásilné – nebýt *zabedněnej a netrvat na tom svatba a pak dítě*.

6.1.5 Egoismus a altruismus (morálka nenásilí)

Poslední Gilliganové stádium je charakteristické uvědoměním si vzájemné propojenosti mezi já a druhým. Vlastní potřeby jsou stejně důležité jako potřeby druhých, a proto správným řešením má být jejich sladění.

Základem pro objasnění vzájemných potřeb mezi Evou a Josefem je jejich vzájemná komunikace o problému.

HM: Asi důkladně si promluvit, co to pro něj znamená, že si jí nechce vzít a on by vlastně zase měl zjistit, co to pro ni znamená, proč ona se chce vdávat.

Ani sňatek, ani nesezdané soužití by nemělo být preferováno, protože stejně jako Eva má právo chtít být provdána, má i Josef právo na to nechtít se oženit.

Podle IF by situace měla být mezi partnery vyříkána a vykomunikována a oba by se měli vyvarovat naprostému lpění na svém stanovisku. Takové tvrdošíjné lpění na svém – egoistické – by mohlo vést ke špatnému konci - *pokud ona lpí na manželství... tak by měl asi utýct.*

IF: ... ale pokud ona lpí na manželství, chce děti, tikají jí hodiny, lpí na tom, že chce být v manželském vztahu, chce dítě, ale chce se vzít, a vyspí se s panem J. až po svatbě (smích). Pan J. tlačí na pilu, tak by měl asi utýct. (smích)

Úvahy respondenta sledují cestu vzájemného respektu, péče a nenásilí. IF předpokládá, že *se mají strašně rádi a že by spolu chtěli být*, měli by podle něho o situaci mluvit a zjistit, zda *jeden z nich nemůže ustoupit.*

IF: ... Protože předpokládám, že se mají strašně rádi a že by spolu chtěli být. A potom, měli by si to asi vyříkat, proč on nechce do manželství a proč ona na něm lpí. A jestli jeden z nich nemůže ustoupit.

IF nenabízí *ustoupení* okamžitě, ale až po vyjasnění okolností a vykomunikování osobních stanovisek. Implicitně tak zohledňuje potřeby obou zúčastněných a v nabízené možnosti *ustoupit* je vyjádřen i ohled k potřebám každého z páru.

O tom, jak není úplně dobré ani egoistické řešení (prosadit se, donutit), ani altruistické řešení (*ustoupit ze sňatku a tedy být zklamaná*) mluví JP. Způsob, jak nejlépe vyřešit předkládanou situaci Svatba, je *domluvit se*. V chápání JP jde o nalezení řešení, které bude přijatelné pro oba, kdy ani jednomu z páru nebude ublíženo. Potřeby obou dvou by měly být respektovány

AP: Co by podle tebe bylo to nejlepší, co ona může udělat v té situaci?

JP: Dohodnout se s ním.

AP: Jak by to vypadalo?

JP: Domluvit. Prostě mluvit s ním o tom a... to je těžký, ona, když ho donutí k svatbě, tak on se s ní může za dva roky rozvést, že jo, a... To je, když ho nedonutí k svatbě, tak zase, že jo, on bude mít radost, ale ona z toho bude zklamaná, že nebude svatba, jo.

Podle PV by ani jeden z páru (Eva a Josef) neměl *potlačovat svou osobnost* a jít proti svému *přesvědčení*. PV pod pojmem *osobnost* v tomto kontextu míní především potřeby, hodnoty a postoje. Pokud jsou potřeby Evy a Josefa natolik rozdílné, že jsou neslučitelné (ona se chce provdat, on se za žádnou cenu ženit nechce), pak by se podle PV měli rozejít. Vztah k partnerovi tak sice nebude udržen, ale bude udržen vztah sama k sobě. Pár by se měl snažit o situaci mluvit a zjistit, zda jeden nebo druhý nemůže ze svých potřeb slevit. Rozhodně by však nemělo dojít k tomu, že se bude jeden či druhý sebezapírat, sebeobětovávat a *potlačovat svoji osobnost*.

PV: To je těžký, no, to si musí paní Eva, slečna Eva teda jakoby nějak v sobě probrat, co chce víc a na čem jí záleží víc. Jestli na tom, aby měla dítě a jestli tomu svému partnerovi věří a je natolik přesvědčená, že ano to je ten člověk, s kterým chci to dítě mít a chci s ním strávit celý život, a nebo prostě tak jakoby trvá na té svatbě, že k tomu má dejme tomu i své nějaký jakoby důvody vyšší, tak pak je to třeba pro ní nepřekonatelný a řekne si: Ne, já prostě nechci, aby to dítě vyrůstalo bez pevný, nebo v...v nemanželskym vztahu, no a pak pokud jakoby ten pan Josef to nepochopí, tak se asi budou muset rozejít, no. Nevim, jiný řešení mě nějak moc nenapadá, pokud on teda je striktně trvá na tom, že teda ne, že se ženit nechce a nebude.
(kráceno)

PV: ... takže by prostě ty lidi o tom musejí mluvit a buď je natolik tolerantní a řekne si: Jo já vlastně jsem přesvědčenej, že jí mám rád, že je to člověk, s kterým chci žít a jen jsem prostě nepochopil, proč se mám ženit a řekne si: Ano, ona mi za to stojí, slevit z toho svýho jakoby rozhodnutí nežení se a vezmu si jí, protože je to prostě fakt člověk, na kterým mi záleží. No a nebo zase si v sobě musí srovnat to, jestli... když mu za to jakoby nestojí nebo trvá striktně na svým, no tak to zase má jakoby jenom jedno řešení, že to musí bejt konec toho vztahu.

Řešeních pro daný konflikt nabízí PV hned několik. Podstatné ovšem je, že důkladně zvažuje stanoviska obou stran a bez preferování jedné či druhé strany vyslovuje respekt k Evinu i Josefovu stanovisku.

Potřeby obou partnerů, jež nemusí být v rozporu, pokud se o nich dostatečně otevřeně hovoří, popisuje respondentka LP. Na rozdíl od svého osobního života, kde přemýšlí o *křesťanských zásadách*, v neosobním řešení pro slečnu Evu jakoby větší důraz kladla na samotnou kvalitu vztahu, než-li na to, zda se dítě podle *křesťanských zásad* rodí do manželství.

LP: To asi záleží, jestli je od rány ta slečna, tak ho třeba ho nějak popíchne nebo se na něj vybodne a jemu to třeba dojde. Anebo jestli je taková víc pohodářka a věří si nebo je taková, že tyhle věci moc neřeší, tak si myslím, že můžou mít to dítě i jako bez toho. Jde asi taky o to, jak to berou. Jakože může to ten chlap brát jako vážně, i když se nechce brát, ale v tom případě by jí to asi měl vysvětlit nějak hodně, hodně jí to vysvětlit a tak, aby mu jako dokázala věčně věřit, že to s ní teda fakt myslí vážně a že to není jen kvůli tomu, že se nechce vázat nebo že má z toho strach.

LP uvažuje o tom, že to samé ujištění od partnera, které by slečna Eva získala sňatkem, může dostat od pana Josefa i vysvětlením, na základě něhož mu bude schopna věčně věřit, že to s ní fakt myslí vážně.

Cestu k vzájemnému sladění v páru popisuje LZ, když jejím klíčovým argumentem, od kterého odvíjí své úvahy, je *dlouhodobé zříkání*. Tím pojmenovává nenaplňování i potlačování vlastních potřeb, jež podle ní není pro vztahy obecně dobré.

LZ: ... že rozhodně by neměl v tom vztahu bejt jeden, kterej se dlouhodobě něčeho zříká, ať už třeba pan Josef, pokud , pokud se nechce nikdy ženit a chce bejt furt svobodnej a tak, tak asi těžko se mu bude žít se slečnou Evou, pro kterou je manželství jako... jako důležitou institucí pro narození dětí no, takže určitě

Stejně jako LZ zavrhuje *tlačení* či *nucení* partnera, uvažuje v rovině nenásilí i respondentka PS. *Dohodnout se* je podoba morálky nenásilí zastávaná respondentkou PS. V jejím teoretickém řešení předložené situace zaznívá vzájemný respekt k potřebám a názorům druhého. Zároveň popisuje jakési dokonalé a ideální řešení konfliktu mezi partnery, kdy je dán prostor pro vyjádření potřeb oběma stranám a zároveň ochota ustoupit ze svého stanoviska.

PS: Jestliže on se nechce ženit, tak ona ho do svatby prostě asi nedonutí. Těžko jako, nějakajma manipulacema? Leda prostě napsat výhody toho, že co bude, když se vezmou. Jaký to má výhody, a když se nevezmou... Jestli ty výhody toho, když se vezmou, převažujou nad výhodama, když se nevezmou. Prostě každej aby si vyargumentoval dobře to, proč chce nebo nechce se vzít. Záleží stejně na dohodě, což jako...

Tím se ovšem začínám opakovat a proto závěrem jen několik krátkých citací zdůrazňujících odkrývání potřeb obou jedinců v páru, komunikování a hledání nenásilného řešení v podobě sladění potřeb.

TM: Tady by mi přišlo hrozně stěžejní se jako o těch věcech bavit. Že to mi přijde jako úplně totální základ toho, co se dá dělat, a to z toho důvodu, aby si vzájemně objasnili to, proč ona chce, co by jí to přineslo, proč je to pro ni důležité... prostě jakoby rozekrývat ty potřeby proč ona chce a proč on nechce a bavit se o tom...

VP: Je-li teda ta svatba nějaká právní smlouva, tak by měla mít aspoň nějakou smlouvu jinou, nevím na jaký bázi, si spolu sednou, vyříkají si to, protože ona mu věří a tu svatbu nepotřebuje. Jestli mu nevěří, tak to...

GSch: Spíš v klidu, sednout si a domluvit se na tom, já mám takové priority, chtěla bych to proto a proto a takové jaké má důvody on nebrat a zkusit to nějak dát do kopy, co z toho vyjde.

ZM: ... Jednoduše, můžou spolu ten problém řešit a ptát se ho na důvody. Společně rozkrývat ty okolnosti, ona řekne, proč chce, proč ano, on proč ne. Některý můžou skončit nějakým kompromisem a nakonec ten sňatek uzavřít například...

6.1.6 Závěry a shrnutí kapitoly Uvažování o příběhu Evy a Josefa

Pro přehlednější představu o tom, jak uvažují mladí dospělí o předloženém příběhu sňatek jsem data uspořádala do tabulky. V první řadě můžeme konstatovat, že všechny tři popsaná stádia a jejich přechody se podařilo identifikovat. To by mohlo znamenat jednak to, že Gilliganové teorie je skutečně platná, neboť ji mnou získaná data potvrzují. A dále by to mohlo znamenat i opačně to, že získaná data je možné interpretovat pomocí teorie Gilliganové.

Podívejme se blížeji na zastoupení jednotlivých kategorií. Zcela jistě je nejsilněji (celkem 11 respondentů) zastoupeno 3. stádium (tj. egoismus a altruismus – morálka nenásilí). Avšak (!) pouze jedna ze svobodných respondentek (z celkových osmi svobodných respondentek) uvažovala na úrovni třetího stádia. Zbylých sedm svobodných respondentek se

nedostalo dál než ke 2. stádiu, přičemž nejvíce svobodných respondentek (celkem 4 respondentky) jsem zařadila k 1. stádiu, tedy egoismu.

Jak je možné tyto výsledky interpretovat? Pravděpodobně se bude jednat o vývojovou záležitost. Dost možná při tom nezáleží ani tolik na věku, jako na psycho-sociální zralosti. Vycházím při tom z Gilliganové zkušenosti o mravním vývoji žen. Jejich usuzování se vyvíjí a pravděpodobně s dalšími zkušenostmi a zráním se bude měnit i jejich morální úsudek.

Celkem devět respondentů dospělo do stádia altruismu a sedm respondentů zůstává ve stádiu egoismu. To by opět potvrzovalo teorii o vývoji a zrání k vyšším stádiím morálního usuzování. U zbylých kategorií mužů, žen, manželů a partnerů již převažuje zastoupení vyšších stádií před těmi nižšími (u svobodných žen tomu bylo naopak). Pět z celkem sedmi svobodných mužů dospívá do 2. a vyššího stádia, u vdaných žen je to sedm z osmi, u ženatých mužů sedm z devíti.

Nejvyšší kontrast je mezi vdanými a svobodnými ženami. Vdané ženy jsou evidentně z hlediska mravního vývoje výše než svobodné ženy (3. stádium: 50% vdaných žen, 12,5% svobodných žen; 1. stádium: 12,5% vdaných žen, 50% svobodných žen). Mezi svobodnými a ženatými muži takový rozdíl pozorovat nelze. Naopak rozložení mezi jednotlivými stádii je u svobodných a ženatých mužů téměř totožné.

Tabulka 22 - Zastoupení jednotlivých stádií mravního vývoje dle Gilliganové – uvažování o příběhu Evy a Josefa

		egoismus	1.přechod	altruismus	2.přechod	eg.+alt.	
manželé	muži	6.MV	5.MHR	4.MH, 8.RP, 9.VPR		1.HM, 2.IF, 3.JP, 7.PV	9
	ženy	13.PPE		10.IP, 15.SV	17.VS	11.LP, 12.LZ, 14.PS, 16.TM	8
partneři	muži	22.TS	21.TH	18.DB, 20.PP	19.MSch	23.VP, 24.ZM,	7
	ženy	26.LS, 29.MOS, 30.MS, 32.ZA	31.SN	27.MB, 28.MM		25.GSch	8
		7	3	9	2	11	32

Srovnáme-li celkově skupinu manželů a partnerů, do 3. stádia dospělo 47% manželů a 20% partnerů, zatímco v 1. stádiu zůstává 12% manželů a 33% partnerů.

Propojíme-li mnou definované kategorie řešení situace Svatba se třemi stádii (a jejich dvěma přechody) dle Gilliganové získáme propracovanější obraz o usuzování mladých dospělých.

Především se zde ukazuje, zda mělo smysl pokračovat po roztřídění odpovědí respondentů dle navrhovaných řešení příběhu Svatba novým tříděním dle teorie Gilliganové. Ačkoli mé kategorie jsou převážně naplňovány jistým typem mravního usuzování, nekryjí se mé kategorie a kategorie Gilliganové stoprocentně. Ke stejnému řešení situace může dojít jak jedinec ve stádiu prvním, tak ve stádiu třetím (nebo i druhém). V případě mé kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* diferencuje teorie Gilliganové mezi respondenty daleko lépe. Na rozdíl od mého třídění umí lépe postihnout povahu usuzování respondenta, tzn. zda jeho usuzování vykazuje více charakter egoismu, altruismu či jejich sladění. Nejvíce je však kategorie Vykomunikovat aneb *to by záleželo...* sycena (9 respondentů z 15ti) usuzováním na úrovni sladění egoismu a altruismu.

Kategorie Vyhrotit konflikt - Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! je nejsilněji (5 respondentů z 12ti) naplněna usuzováním na úrovni egoismu. Opětovně nám však Gilliganové stádia pomáhají rozlišit mezi respondenty v mravní dimenzi. Vyhrotit konflikt - Vzít se! Rozejít se! Dítě si nepožizovat! je řešení respondentů uvažujících jak egoisticky, tak altruisticky, ale i na úrovni 3. stádia.

Princip sebeobětování, ustoupení druhému ve prospěch zachování vztahu je charakteristický jak pro druhé stádium Gilliganové, tak pro mou kategorii Rezignovat aneb Ne-svatba. Dá se ale říci, že tito jedinci (s výjimkou VS, která pokročila do druhé přechodové fáze) jakoby ve svém uvažování podceňovali nebo nedostatečně uznávali potřeby obou v páru – jak Evy, tak Josefa. Nutno však připomenout, že altruismus může mít několikerou podobu. Jiný je altruismus motivovaný lhostejností a jiný altruismus motivovaný sebeobětováním. Třetí typ altruismu, se kterým jsem se setkala, se řídí společenskými normami a očekávanými.

Tabulka 23 - Propojení stádií morálního vývoje dle Gilliganové (podložené uvažováním o příběhu Evy a Josefa) a navržených třech kategorií řešení příběhu Svatba (legenda: červená = ženatí muži, zelená = vdané ženy, černá = svobodní muži, modrá = svobodné ženy)

	egoismus	1.přechod	altruismus	2.přechod	eg.+alt.	
Vykomunikovat aneb <i>to by záleželo</i>	26.LS, 29.MS	31.SN	27.MB,15.SV	19.MSch	1.HM, 2.IF, 3.JP, 7.PV, 11.LP, 14.PS, 16.TM, 24.ZM, 25.GSch	15
Vyhrotit konflikt aneb Vzít se! Rozejt se! Dítě si nepožívat!	6.MV, 13.PPE, 22.TS, 29.MOS, 32.ZA	21.TH, 5.MHR	4.MH, , 8.RP, 10.IP,		12.LZ, 23.VP,	12
Rezignovat aneb Ne-svatba			9.VPR, 18.DB, 20.PP, 28.MM	17.VS		5
	7	3	9	2	11	

6.2 Uvažování o své vlastní situaci

K analýze uvažování respondenta o své vlastní situaci jsem použila jak to, co respondent asocioval z osobního života při přemýšlení o příběhu Svatba, tak jeho reakci na otázku „Proč jsi/nejsi ženatý/vdaná?“. V některých případech se tak pravděpodobně opakují, neboť tyto odpovědi byly zpracovány již v rámci kapitoly Reálná řešení obdobné situace v životě respondentů. Tentokrát, jak jsem uvedla již v kapitole 6.1) se však více zaměřuji na povahu argumentace daného respondentova řešení a to s pomocí kvalitativního rozlišení mravní dimenze navrženého Gilliganovou.

Předmětem analýzy je zejména to, jak podle respondenta došlo ke sňatku páru, anebo naopak jak se tomu děje, že ke sňatku nedochází. Uvažování o této vlastní žité zkušenosti pak hodnotím podle tří Gilliganovou navržených kategorií (egoismus, altruismus a jejich sladění) s jejich dvěma přechody.

6.2.1 Egoismus

Příkladem stádia egoismu je „příběh“ respondentky LZ. Při vzpomínce na vlastní zkušenost si respondentka LZ uvědomuje, že jednala poměrně egoisticky, když se řídila svou

vlastní potřebou být provdaná. Jakoby přemýšlela o tom, jestli partnera nenutila, příliš se neprosazovala. Zároveň ale ví, že pro ni samotnou je dítě narozené v manželství tak důležitou hodnotou, že by jiná alternativa pro ni byla *nepřijatelná*. Jakoby odhodila své zábrany a jen s malými výčitkami svědomí si prosadila svou.

LZ: ... pro mě by to bylo nepřijatelný (mít dítě bez svatby – pozn. AP)... pokud ten chlap nechce, tak ta ženská ho prostě jako nepřinutí, ale na druhou stranu v podstatě já jsem svého muže požádala tak nějak jako o ruku já...

LZ slečně Evě sice doporučuje sladit vzájemné potřeby a názory, sama se však neostýchala být průrazná. Podobně respondentka PS v teoretické rovině vidí jako ideální řešení sladění vzájemných potřeb (3. stádium). Sama praktikovala trpělivé vycházení partnerovi vstříc po *dva roky*, než přikročila k egoistickému prosazení se. Ve vyprávění vlastního příběhu klade důraz na chvíli, kdy se rozhodla upustit od trpělivého *dohodnutí se* a bez prožitku studu či výčitek si prosadila svou.

PS: Takže asi jsem to brala jako součást toho, že jestliže chceme mít děti, který jsme mít chtěli, takže tomu bude předcházet svatba. A s tím jako manžel souhlasil, jo, akorát, že, on říkal: Já si tě vzít chci, jo, ale ještě ne. (smích) Třeba říkal: No tak se vezmeme v zimě. To je krásný, padá sníh a tak. Když nastala zima, tak řek: To je zima. Na jaře by to možná bylo lepší, bude teplejc, všechno pokvete. Pak bylo, že jo, jako a: To bude pršet určitě, zaručeně bude pršet, to spíš v létě. A takhle to pokračovalo, takhle se to cyklilo. A pak jsem řekla: A dost jako, buď si mě vezmeš, anebo prostě se stěhuju (smích).

Když PS vypráví svůj příběh, jakoby při tom říkala, že cestou ústupků a vycházení druhému vstříc by se nikdy svatby nedočkala. Znamená to tedy, že s ideálem *domluvy* v praxi nevystačíme? Že může nastat chvíle, kdy je potřeba trvat si na svém? Kdy je správné se egoisticky prosadit? Možná ano. V každém případě toto řešení není něčím, co by respondentka PS obecně doporučila každému (např. panu Josefovi a Evě).

Zastavení se ve vlastním egoismu je vidět na příběhu DB a jeho partnerky MB. V jeho podání *to on svým postojem kazí*, ale aktuálně nezamýšlí něco měnit. Jeho jasná představa o tom, jak by svatební obřad měl vypadat, nebo lépe řečeno jeho představa o tom, jak by neměl vypadat, nedovoluje sňatek uskutečnit, protože je v rozporu s tím, jak by obřad chtěla jeho partnerka. Situace vygradovala, když své egoistické stanovisko vyjádřil sarkastickým vtipem:

AP: Je tam ještě nějaká další neshoda okolo svatby?

DB: Asi ne, nemyslím si. Si myslím, že tohle je jakoby jeden ze základním rozporů, že jsem jednou řek, a to byla asi naše poslední debata, jako v nějakým dobrým rozmaru, že bych se klidně moh ženit i v zastoupení, takže... Tim jsem přestřelil a od té doby to nějak zpracováváme.

DB si sice uvědomuje, že jeho partnerka by ráda byla vdaná, ale nehodlá na svém stanovisku ke svatbě něco měnit. Jakoby vnímal, že jeho stanovisko není úplně správné, když říká, že *to kazí* nebo že *přestřelil*. Jakoby v jeho uvažování byl již náznak uvědomění si sobeckosti, tedy posun k vyššímu stádiu. Současně ale trvá na svém a v egoismu zůstává uvězněn.

Naopak cestu ven z vlastního egoismu nachází DB, když uvažuje o příběhu Evy a Josefa. Jeho usuzování dospívá do stádia altruismu a připoměňme jen, že Josef podle něho *nemůže bejt furt takhle zabržděnej*.

V úvahách o své vlastní situaci je zaměřen zcela na sebe i respondent TH, když je vyzván k zamyšlení nad svým stavem.

AP: Proč nejsi ženatej?

TH: Ten stav ještě nenastal.

AP: Jakej stav?

TH: Ten stav toho definitivního přesvědčení mě jako toho jedinice, kterej uvažuje o tom vztahu, že by chtěl mít dítě nebo uvažoval v to, že ta přítelkyně, se kterou aktuálně je, je ta pravá a jedinečná pro ten život.

Je nutné si však uvědomit, jakým způsobem byl respondent dotázán. Samotná formulace otázky do jisté míry nabádá k zohlednění pouze sebe sama. Respondent si však své soukromí chrání, a když hovoří o vztahu, ve kterém právě je, soustředí se na sebe.

Vlastní nejistota a obava o sebe sama zaznívá i od respondenta TS. Zároveň o sobě ve vztahu mluví především v první osobě, čímž umocňuje chápání sebe sama jako odděleného od partnera v páru.

AP: Proč teda nejseš ženatej?

TS: Protože ještě nemám člověka, u kterýho bych věděl...že nám to funguje, pro mě je důležitý, aby sem, důležitější než svatba, aby sem byl prostě v nějakým jako v harmonickým

nekonfliktním vztahu s tím druhým člověkem a to jestli pak je k tomu přidaná svatba, to prostě je nějaký model spíš pro tu holku a pro rodiče, ale ještě toho člověka nemám. Možná s tou Martou jsme, ale jsme spolu krátce, tak nejsem si jistý, že to prostě může fungovat mnoho let, ale třeba časem si jistý budu, no. Za dva roky, tak bych se na to díval určitě jinak. Teď jsme spolu půl roku, třičtvrtě roku.

I když TS se svatbou v budoucnu počítá, teď ji aktuálně neplánuje. Řídí se tím, jak se on ve vztahu cítí a jak s partnerkou fungují.

Ve svém řešení situace se zabývá pouze vlastní nejistotou respondent ZM, když jako důvod toho, proč není ženatý, uvádí:

ZM: Tak hlavně z toho důvodu, že jsme spolu s Mirkou poměrně krátce. I když, možná je to teď taková hraniční doba.

Vychází při tom ze své předchozí zkušenosti, kdy se vztah rozpadl podle něho právě kvůli tomu, že spolu před tím nežili. Společné a dostatečně dlouhé soužití před svatbou je pro ZM tím *nejzásadnějším* a *všem by to doporučil*. Možná právě kvůli předchozí špatné zkušenosti je teď více opatrný a do jisté míry nejistý. O jeho nejistotě se však dozvídám spíše mezi řádky, protože je to pro něho *citlivý téma* a *musím se spokojit* se stručnými odpověďmi a náznaky.

AP: To znamená, že to je teď citlivý, anebo že v tom teď nemáš jasno, a proto o tom nechceš mluvit nahlas?

ZM: Jasno v tom mám, ale zkrátka věci který, já nevím jak ty, ale já třeba nerad mluvím o věcech, který jsou předmětem současného momentálního...hledám správný slovo, jednání, něco, co se vyvíjí. Ti dám příklad. Chceš měnit práci a chodíš po interview. Začneš mezi svejma lidma říkat, že máš novou práci? Ačkoli už víš, že máš něco za sebou, že máš někde nějaký příslib? Já jsem ten typ, že o tom nemluvim, dokad to není nějakým způsobem upečený.

Nejistota a strach o sebe sama jakoby těmito třem respondentům (TH, TS, ZM) nedovolovaly otevřít se vztahu a vnímat se jako jeden propojený celek. Aktuálně nepřemýšlí o potřebách partnerky ani o očekáváních společnosti, ale hledají nebo čekají pouze na své vlastní ujištění. To nečekají od nikoho zvnějšku, nýbrž ze svého nitra.

Ačkoli jsou si TS, TH a ZM velmi podobní svou životní situací a uvažováním o ní, liší se jejich uvažování o Josefovi a Evě. TS je stejně jako v úvahách o vlastní situaci ve stádiu egoismu, TH v 1. přechodové fázi a ZM dospěl na teoretické rovině do 3. stádia.

Zapředená do prožívání sama sebe je respondentka LS. Ve svém vztahu neřeší momentálně sňatek, ale rozchod, po kterém na jednu stranu touží, na druhou stranu *bude hrozně smutná, že už ji nemá rád*. Sama se nemůže vymotat ze vztahu, v němž sice není pro časté konflikty spokojená, ale je na partnera *fakt jakoby moc napojená* a nedokáže se *oprostit*. O tom, jak by řešila situaci Svatba a jak se staví ke sňatku, se nejvíce dozvídám z toho, jak se identifikuje se slečnou Evou, když říká:

LS: ... S nějakým, že se mu do toho nechce, s tím by asi u mě nepochodil... to bych ho nechtěla. To by značilo, že je takovej nějaký divnej týpek, ale já chci jakoby takovýho normálního (smích).

V uvedené citaci LS mluví ovšem stále hypoteticky o tom, jak by sama chtěla, aby nejdříve byla svatba a potom dítě. Aktuálně však více než dítě a sňatek řeší vzájemné soužití, ubližování si hádkami a svou vlastní neschopnost vztah ukončit. Není to však ani tak starost o partnera, co jí brání se rozejít, jako spíše starost o sebe sama.

AP: Co ti brání to ukončit?

LS: To říká hodně lidí: To se bojíš být sama? Já jsem vždycky říkala: Ne, dyť jako já stejně jakoby jsem sama, my spolu nebydlíme, vídáme se třeba jednou tejdne nebo ani jako to, vídám se se svejma lidma. Ale možná v tom něco bude, no.

AP: Že ho nebudeš vidět...

LS: No anebo že o něm nebudu nic vědět, ale to není zas extra co vědět, on dělá furt to samý (smích). Že bych třeba mohla pak žárlit, tak je dobrý, že jo, o tom člověku vědět. Ale zrovna u tohohle, já nevím...

Uvažování LS jsem zhodnotila jako egoismus i v případě jejího uvažování o Evě a Josefovi.

Sama se zatím vdávat nechce respondentka MS. I když naznačuje, že její současný rodinný stav není jen otázkou toho, co ona sama chce nebo nechce - *to rozhodnutí není jenom na mě*, její uvažování se otáčí kolem jejích vlastních potřeb – *jsem dost mladá a vdávat se*

nepotřebuju. Jistou formu egoismu vnímám také v jejím uvažování o tom, že by byl způsob, jak si prosadit své potřeby, pokud by o to stála.

MS: ... možná to bude v budoucnu jiný, možná pak to budu chtít víc a připomenu mu to jako že... nebudu jenom čekat, ale budu pro to i něco dělat trochu.

Samotná respondentka vyjadřuje svůj postoj ke sňatku tím, že má sice *utkvělou představu, že jednoho krásného dne prostě přijde s tím prstýnkem*, ale dokáže si představit i to, *že by se domluvili i na něčem jiným*. K tomu by však potřebovala, aby jí *dokázal ještě trošku víc*, čímž pravděpodobně implicitně pojmenovává nejistotu, kterou by v nesezdaném vztahu zažívala a kterou by on musel tím „něčím víc“ kompenzovat.

Když MS uvažuje o sobě, je pro ni typické, že si umí stát na svém, umí se chránit a jde si za svým cílem. Stejný charakter má její uvažování i na teoretické rovině (také 1. stádium).

Respondentka SN zůstává svobodná a žije se svou dcerou a partnerem v nesezdaném soužití především proto, že ona sama nemá svatby ráda. Na svatbě jí vadí *tradice a divadýlko jako rozbíjení talířů*. Při představě, že ona sama se vdává, je jí z toho *úplně šoufl*. Celý pár se tedy řídí tím, že ona se nechce vdávat, zatímco její partner PP by se *zrovna tak klidně zejtra šel ženit*. Proti sňatku uvádí respondentka povrchnější a praktičtější důvody jako finance, změna jména a zmíněné *divadýlko*. Zkousím tedy poodhalit, zda ji ve sňatku nebrání ještě něco hlubšího. Nabízím to, co mi říkali jiní respondenti:

AP: Tak ještě říkaj, že se ta žena v manželství cítí líp, protože jí prý nemůže tak snadno odkopnout.

SN: (smích) Zas kdyby byl jenom náznak odkopnutí, tak bych sprintovala okamžitě z toho vztahu (smích). Tak kdyby tam byl nějaký důvod k odkopávání, no tak jako asi není důvod v tom vztahu setrávat. I když je to manželství.

Svou reakci stáčí směrem ochrany sama sebe stejně jako když uvažuje o pevnosti manželství a nesezdaného soužití:

SN: To já nevím, jestli je důležitější v tom vztahu setrávat za každou cenu, protože by bylo složitější podat žádost o rozvod. Tak pokud už tam je nějaký náznak konce, tak jako mi přijde lepší se rozejít, než tam setrávat dalších x let, než jako to úplně vygraduje nějakým extra konfliktem.

Zdá se tedy, že respondentce SN nechybí zodpovědnost ve vztahu k partnerovi a dceři, stejně jako je ochotná a schopná se *domluvit* a vyjít tak i druhému vstříc. V jejích úvahách se však opětovně vrací k egoistickému nazírání sama sebe, ochraně svých vlastních potřeb. Stejnou povahu má její uvažování o Evě a Josefovi (1. stádium).

Obezřetnost a opatrnost vede respondentku ZA v jejím vlastním životě, když uvažuje, že vzít si svého partnera po tříměsíční známosti by bylo *nerozvážný*. Současně má vizi toho, že by se jednou chtěla vdát a mít děti, které *se jmenují stejně*.

ZA: Já si myslím, že toho člověka musím poznat dost dobře na to, abych věděla, že si ho chci vzít. A protože jsme spolu čtyři měsíce a z těch čtyřech měsíců první dva jsme se viděli každé druhé týden, a neměli jsme dost času na to, abysme se poznali, takže já myslím, že kdybych toho člověka znala delší dobu, tak asi bych věděla, jestli si ho chci vzít nebo ne, zatím nevím, jestli si ho chci vzít.

Péče o sebe sama ji vede ZA k tomu, aby byla zodpovědná vůči sobě a neudělala *nerozvážný* rozhodnutí.

Výše citované poslední čtyři respondentky se sice výrazně liší ve své životní situaci (LS se rozchází, SN má dítě, MS se cítí mladá a ZA je krátce s novým partnerem), jsou si však podobné tím, jak chrání své vlastní zájmy. Jejich uvažování o vlastní situaci hodnotím jako egoismus. Stejně tak je u všech čtyřech hodnoceno i uvažování o Evě a Josefovi.

6.2.2 První přechodová fáze

První přechodová fáze je charakteristická upouštěním od sobeckosti. Kupříkladu respondentka MOS je poněkud ponořena ve vlastních zájmech. Podobně hovoří i o svém partnerovi. Ona chce *dodělat školu*, on zas má dobrou práci v jiném městě. Oba si dělají starost o to své, ale i o to partnerovo. Protože se shodují v představě, že manželé spolu mají po svatbě bydlet, odkládají sňatek na dobu, kdy ona dostuduje, *dostaví barák* a budou moci bydlet společně. Nakonec si ale během našeho rozhovoru uvědomuje, jak jsou oba zaměřeni na své egoistické potřeby.

MOS: Ale tys mi vlastně jakoby řekla, jakoj to je hroznej paradox, my jakoby se chceme vzít a hrozně tvrdíme, že se chceme vzít jakoby z té lásky nebo jako že spolu chceme bejt, ale takhle

jako čekáme, až dodělám školu. To je vlastně hrozný... Takže vlastně můj žebříček hodnot je škola, škola, škola, škola, pak dlouho nic, láska, svatba (smích).

Nakonec cítí trochu výčitky svědomí z *hrozného paradoxu* toho, jak se *hrozně chtějí vzít z té lásky*, ale stále svatbu odkládají a odsouvají na druhé místo. *Paradox* je pro MOS opět (podobně tomu bylo v jejím teoretickém řešení) v hodnotách, kterým dává přednost. Cítí, *tvrdí* a vnímá, že by prioritou měl být společný vztah a přitom vidí, že se oba řídí vlastními zájmy, které, možná, začíná chápat jako egoistické.

Uvažování MOS o příběhu Evy a Josefa jsem zhodnotila jako egoismus, zde ji řadím do první přechodové fáze.

Respondent VP mi odhalil jen málo z toho, co ve svém vztahu v otázce sňatku a manželství prožívá. To, co byl ochoten mi sdělit, je v podstatě egoistické obhajování vlastních názorů a zájmů – *k tomu, abych byl ženatej, bych potřeboval mít kapitál na to, abych byl samostatnej*. Sám by se nechtěl ženit v době, kdy je finančně závislý na rodičích, protože by prý rodiče díky tomu mohli *do toho kecat*. Současně však jeho jednání a uvažování o vztahu vůbec není egoistické, protože zohledňuje svou partnerku, když mi odmítá sdělit víc.

VP: ... že prostě mám pocit jako, kdybych odkrýval, kdyby to bylo jenom že odkrývám sebe, tak ok, prostě to rád udělám, ale tím ještě zároveň odkrývám Mariku. Protože tu s náma není a nevím, jak si to můžu dovolit, tak jako my oba nějak víme, v jakým stádiu ten vztah je a můžu říct, že třeba o těchto věcech už jsme se spolu bavili.

Nakonec mi tedy ze svého prožívání obdobné situace, kterou řeší slečna Eva a pan Josef, odkrývá jen povrchní *sociálně-ekonomický důvody*. Co ale dalšího mu brání se oženit, jak situaci vykomunikovává se svou partnerkou a jak se v jejich vztahu střetává egoismus s altruismem, se bohužel nedovídám. Jisté ovšem je, že jeho vlastní potřeby a důvody nejsou tím jediným. Náznak uvědomění si vlastní propojenosti s druhým a zodpovědnosti za tohoto druhého zaznívá, když odmítá *odkrývat více – ale tím ještě zároveň odkrývám Mariku*. Z toho důvodu jej řadím do 1. přechodové fáze.

Výrazně jinde je jeho uvažování o cizích Evě a Josefovi (3. stádium).

6.2.3 Altruismus

Ve stádiu altruismu už to nejsou vlastní potřeby a zájmy, čím se jedinec řídí. Zohledňuje především ostatní blízké a společenská očekávání.

Sňatek je pro MHR správné řešení situace, kdy dívka přijde do jiného stavu. Toto řešení praktikoval, protože mu to přijde *dobré* nejen pro společnost. Zodpovědnost vůči ženě a dítěti zaznívá v jeho konkrétním žitém příběhu podobně jako v jeho teoretickém řešení pro slečnu Evu a pana Josefa. Více než city, svými a partnerčinými, se řídí konvencemi. Sám vnímá, že pro vztah samotný sňatek potřebný není, ale je podle něho správné se vzít. Nedostává se do konfliktu mezi vlastní potřebou a normami či požadavky společnosti. Přijímá je a necítí u toho žádný rozpor.

MHR: A já jsem osobně přesvědčenější pro rodinu. Že si myslím, že by pro stát i pro tu společnost byla dobrá ta rodina. Aby se ty lidi jmenovali stejně, nezávisle na finanční situaci.
(kráceno)

AP: A proč se ty budeš ženit?

MHR: Protože jsem přesvědčenější o tom, že ta rodina by měla vzniknout než vznikne dítě. A pro finanční důvod, protože si myslím, kdybych se druhý den zabil v autě, tak aby to dítě neumřelo hladu a nepotýkali se s finančním nedostatkem. A protože se máme rádi, protože chcem tu rodinu, chceme mít víc dětí než jedno.

V uvažování MHR několikrát silně zaznívá zodpovědnost vůči blízkým. Ta je typická spíše pro 1. přechodovou fázi. Vzhledem k tomu, jak však respondent myslí spíše na to, co je dobré pro druhé a pro společnost, řadím jej do stádia altruismu.

Cestou altruismu dospěl ke sňatku i MV, když vyhověl přání své partnerky, aniž by při tom zohledňoval své vlastní potřeby.

MV: Protože si to Patricie přála. (smích) Já jsem tady v tom strašně natvrdejší, já nevím. Tady v tom určitě žádný gentleman nejsem, no. Ale já nevím, no, já si myslím. Nevím, to je... když to ty dva lidi cítí tak nějak společně, tak si myslím, že by vždycky měli dojít k nějakému souladu, ať už ten soulad bude v té svatbě nebo v tom dítěti. A záleží, co přijde dřív. Patricie, když mě řekla, že jako by chtěla tu svatbu, tak já jsem jí řekl: Přeci se teďka s tím nebudeme jakoby rozrušovat, když je těhotná. Přece jako nechceš podstoupit ten stres, když seš těhotná. S tou svatbou samozřejmě to byl stres, velký. A zátěž. No ale přála si to, no tak jsem řekl: No

tak jo, když si to přeješ, tak jo. Samozřejmě kdybych to udělal podle jejích představ, tak o tu ruku jsem jí požádal daleko před tím, než jsme došli k tomu dítěti. Ale k tomu nedošlo, protože jsem byl natvrdejší jakoby. Nebo jsem v tom prostě neměl tu prioritu, no. To má každá jinak, nevim. To je tak individuální záležitost asi.

Když MV o sobě říká, že byl *natvrdejší*, vyjadřuje tím, že sňatek mu byl v zásadě lhostejný. Z toho důvodu pak neměl problém s tím, zachovat se vůči partnerce altruisticky. V logice jeho uvažování by jeden druhému měl v otázce sňatku vyhovět, pokud si svatbu partner přeje. Pro MV je to tak správné, neboť pár se rozhodl žít spolu a mít spolu dítě. Pokud si jeho partnerka přála se provdat, není důvod to pro ni neudělat.

Nad panem Josefem z příběhu se MV pohoršuje, když se zamýšlí nad tím, že s Evou chce žít, mít s ní dítě, ale nechce pro ni udělat to, že si ji vezme (když ona si to přeje). Pro MV takové chování a uvažování (kterému on sám nerozumí) není správné. Vše uzavírá tím, že *s takovým člověkem by nechtěl nic mít* (zařazen do stádia egoismu).

Respondentka VS sice sama vnímá, že *ta svatba by tam měla být*, ale v reálném řešení spíše vyhověla svému partnerovi:

VS: ... zase srovnávám s Lukášem, že vlastně jakoby Lukáš by ani nepřipustil, že by svatba nebyla, jo, že by prostě jsem se já jmenovala jinak než on a jeho potomek.

Pravděpodobně by se lehce přizpůsobila i tomu, kdyby se partner ženit nechtěl. Vyjít vstříc partnerovi, který svatbu před příchodem dítěte chtěl, pro ni nebyl sebemenší problém. Ona sama by si uměla představit jakoukoli formu soužití, hlavně když vztah bude fungovat dobře. Svým chováním by však ráda naplnila očekávání jak společnosti (*ta svatba by tam měla být*), tak partnera. Sama je ke sňatku do jisté míry lhostejná, a proto nemá problém vyhovět svému okolí.

V uvažování o slečně Evě je o malý krok dál (2.přechodové stádium). Ochrana vlastních potřeb a sama sebe znovu vystupuje na pozadí předchozího stádia altruismu.

K altruistickému vysvětlení svého nesezdaného soužití se přiklání respondent PP, když vysvětluje svou situaci tím, že jeho partnerka si svatbu nepřeje. On sám na věc nemá nikterak vyhraněný názor. Sňatek pro něho není něčím, po čem touží, ani něčím, co ho odpuzuje. Nakonec jak sám říká, *by se klidně šel zejtra ženit, ale na druhou stranu to nepotřebuje.*

PP: ... v našem vztahu já jsem ten, kterej si to umí víc představit to manželství než ona. Ale do ničeho ji nenutím, nepotřebuju to k ničemu, ale já bych to klidně udělal, kdežto ona se vůči tomu vymezuje poslední dobou tak, že ne, že určitě ne, že to nechce, nepotřebuje.

Altruistické uvažování vycházející z lhostejného názoru na sňatek jsem zaznamenala u respondentů MV, VS a PP. Je však pravděpodobné, že se ve vztahu se svým partnerem cítí bezpečně, a proto mohou dělat vůči partnerovi vstřícné kroky. O Evě uvažují MV a VS jinak. Respondent PP Evě doporučuje vstřícnost vůči partnerovu přání, což je totožné s tím, jak uvažuje o sobě.

Jako jiný druh altruismu vnímám ten, který je založený na potlačení vlastních potřeb a obětování se ve prospěch druhého. Respondentka MB ačkoli cítí, že ta *souslednost* svatby a následně dítě *je hezká*, tak sama nikdy před svým partnerem nevyslovila, že by se ráda vdala. Raději se sebezapírá a sebeobětovává, než aby svou potřebu jasně vyjádřila a obhájila. Že je sňatek pro ni *citlivý* téma ale vím, jednak od jejího partnera DB a jednak od její kamarádky IP.

MB: ... taky cítím tu souslednost jako že je hezká, jako prostě ta svatba, že si teda slíbí ty dva, že spolu budou a pak mít to miminko. Ale jako prostě není to pro mě tak důležitý, že to tak musí být... No možná to je takhle, ale nebylo to ode mě vyslovený, takže si myslím, že u nás je to ta lenost, nebo ta pohodlnost nebo to nicneřešení, pohodlný a tak. A nemyslím si ani, že to je o tom, že by si mě Dominik nechtěl vzít, myslím si, že to prostě neřeší.

AP: Uvažovala si někdy, že bys to řekla?

MB: V duchu, ale nikdy nenastala situace, že, já jsem si řekla, já jsem řekla, že si o to nikdy neřeknu. Na to jsem moc hrdá asi. Takže asi tak no.

Zdá se ovšem, že MB chrání sama sebe a své zásady, když se zařekla, že *si o to nikdy neřekne*. Protože však v jejím uvažování převládá altruismus vůči rozhodnutí partnera, řadím ji do 2. stádia. Současně jsem si však vědoma toho, že v jejím uvažování lze vidět prvky 2. přechodové fáze.

Respondentka MM uvažuje shodně o Evě i o sobě, neboť se s ní identifikovala. Sama totiž momentálně zažívá tutéž situaci – má dlouhodobého partnera, rádi by měli dítě a ona by se ráda před tím za něho provdala. Její partner však sňatek odmítá. MM mu ustupuje, samotnou jí to *mrzí*, ale *nic s tím neudělá*.

MM: Vim, ale nic s tím neudělám. Teď to je tak jak to je, ale nemůžu s tím nic dělat. Já jen můžu doufat, že to bude tak, jak on si teda přeje, ač já bych to teda chtěla jinak, ale jak říkám, pokud s tím člověkem chci být, tak s tím nic neudělám.

MM partnerovi vyhovuje, ačkoli sama by chtěla něco jiného. Obětává se a žije s partnerem i bez sňatku, protože o něho jako o člověka stojí a *chce s ním být*.

Obě respondentky, MB a MM, jsem z hlediska uvažování o příběhu Evy a Josefa zařadila do stádia altruismu. Tedy do totožného stádia jako v případě jejich uvažování o své vlastní situaci.

6.2.4 Druhá přechodová fáze

Druhá přechodová fáze je charakteristická znovuobjevením vlastních potřeb. Respondent MH při tom jasně mluví o tom, jak upustil od společenských konvencí, názorů a přání ostatních a začal se řídit sám sebou.

MH: já jsem věřil spíš svému instinktu a prostě řekl jsem si: Teď to cítím, je to ta pravá. A na všechna pravidla potom kdo má kdy komu říct: Vezmeš si mě, kdy budeš s kým bydlet, kdy budeš mít děti, tak že na to kašlu..... ale jako já jsem třeba rád za to, že jsem tak zbytečně nad tím nemusel dumat, jestli teda je to ta moje pravá partnerka. Já jsem byl rád, že to jde tak přímo jako a že nad tím nemusím pořád polemizovat. Protože dřív jsem nad tím pořád polemizoval a nakonec jsem stejně došel jenom k tomu, že to není ta pravá partnerka, že je něco lepšího.

Samozřejmě netvrdím, že se MH zachoval egoisticky a svou partnerku přinutil ke sňatku. Svůj příběh vypráví s důrazem na sebe sama, aniž by při tom zohledňoval druhé. Možná je tomu tak proto, že se s partnerkou na řešení situace shodli a on se proto nemusel zabývat jejím stanoviskem. Co je však v jeho vyprávění zajímavé je moment vlastního přesvědčení, kdy ona je ta pravá a všechno ostatní (společenské předpisy, komunikace s partnerem) jde v tu chvíli stranou. Tento egoismus je možná v určitou chvíli ve vztahu potřebný a možná je pouze dočasný. Může sloužit k ujasnění si vlastních potřeb a může tak být předstupněm sladění egoismu a altruismu – tedy přechodnou fází mezi 2. a 3. stádiem.

Naproti tomu, jak sám dokázal „odhodit“ konvence a řídit se sám sebou, v příběhu Evy a Josefa uvažuje o tom, že by se pár (konkrétně pan Josef) měl řídit společenskými

předpisy (2. stádium). Možná je jeho překonání konvencí ještě nezralé, možná chování dle předepsaných pravidel vyžaduje od ostatních, zatímco sobě už občas „dovolí“ řídit se sám sebou a svým *instinktem*. To jsou ovšem domněnky a spekulace.

Respondenta PV řadím do druhé přechodové fáze a to proto, že se *konzervativně* ohlíží na tradici převzatou od původní rodiny (jak sám zmiňuje), ale při tom zároveň vyjadřuje své vlastní potřeby a nakonec je i sladí se svou partnerkou, která *neprotestovala*.

PV: Já jsem asi v tomhle konzerva, já prostě... taky, Valerie, že chce dítě a to a já říkám: Hele ale prostě já nechci, aby se dítě narodilo do... jako nemanželský, do...ne do pevného svazku prostě, to tak mám, a ona neprotestovala.

PV neuvažuje pouze společenskou tradici, která je pro něho důležitá (*naši to tak měli*), nýbrž i své vlastní potřeby. Z uvedené citace by se mohlo zdát, že je jeho uvažování na úrovni egoismu, avšak je to celá vztahová síť, o které přemýšlí, když uvažuje o svém vlastním sňatku.

PV: ... myslím si, že to dítě by se mělo podle mě narodit do vztahu, kde je táta a máma, kde jsou manželé, kdy... že spolu prostě ty lidi uzavřeli nějaký vztah a... Já si prostě myslím, že to prostředí je pro vývin a pro vývoj dítěte lepší. To je můj názor jakoby, moje zkušenost. Si myslím, že rozhodně do manželského vztahu by se mělo přivést dítě. Protože i ty lidi jsou zároveň tím, že se vzali a tím že prostě si to ano řekli, tak se utvrdili v tom, že ano, my chceme společnou budoucnost. A i tomu dítěti teda nabízí to zázemí té rodiny a toho...

Egoismus objevující se v této druhé přechodové fázi chápu jako znovuobjevující se egoismus. Pozadím mu je minulost, ve které se jedinec řídil společností, očekáváním druhých nebo partnerem. Respondent PV je pro mne takovým typickým příkladem druhé přechodové fáze. Jeho uvažování o Evě a Josefovi jsem vyhodnotila jako 3. stádium. Pro oba se snaží hledat cestu, jak vzájemně si protichůdné potřeby sladit. Stejně by nejspíše uvažoval i v případě vlastního života, kdyby se jeho partnerka nechtěla za něho provdat.

Intenzivní nástup egoismu vyjadřuje respondentka IP, když rozvíjí své úvahy o tom, jaké by to pro ni bylo mít nemanželské dítě. Umí si sama pro sebe představit, že by měla dítě bez svatby, ale svou potřebu se vdávat by jasně dala najevo tím, jak by pojmenovala dítě:

IP: ...většinou to dítě ty ženský, což nechápu, pojmenujou po tom otci, já bych jako dala svému dítěti svý příjmení. Já bych v životě, kdybych byla Polníčková, já bych neměla dítě Bílýho, proč, když já jsem Polníčková...

Sama se sice nikdy vdávat nechtěla, fakt vůbec, ale vnímá, že je nějaká návaznost typu svatba a pak dítě. Svému partnerovi v nezávazném rozhovoru jasně sdělila, že by se ráda provdala před tím, než bude mít dítě.

IP: ... No ale nicméně jsem mu řekla dost přesně, co řekla ségra jakoby Ríšovi, že jí, až se narodí dítě, tak se bude jmenovat přesně tak jak ona se bude jmenovat v té době, takže ať si nemyslí, že Polníčková porodí Štercla (smích).

Takové stanovisko může na jednu stranu znít trochu jako vydírání a nucení druhého, na druhou stranu ho od respondentky vnímám jako jasné trvání si na svých vlastních potřebách. Zároveň ale svým jednáním dává možnost pokračování vztahu. Dává partnerovi prostor pro to, aby s ní žil v nesezdaném soužití, zároveň ale nehodlá porušit svou představu o tom, že dítě by správně mělo být manželské. Je tedy ochotná partnerovi ustoupit, ale své vlastní potřeby projevuje tím, že symbolicky bere otci dítě (v rovině jména). Tím jej vlastně chce přimět k tomu, aby si všiml toho, že nejen on, ale i ona má nějaké potřeby.

Pro Evu respondentka IP zvažuje cestu, kdy nebude partnera nutit či tlačit do sňatku, ale vstřícně mu ustoupí (2. stádium). Sama IP si od tohoto vstřícného kroku slibuje, že panu Josefovi časem docvakne a ke sňatku sám přistoupí.

Svázanost tím, co je očekáváno, ale zároveň i náznak připuštění si vlastních potřeb popisuje respondentka LP, když vzpomíná na to, jak žila. Uvažuje o tom, co je vlastně správné.

LP: A jinak já fakt jako nevím, třeba to je pro mě docela dilema, jestli ty dva mají spolu nejdřív bydlet, než se rozhodnou se vzít, protože je to jako proti křesťanským zásadám, i to jestli by spolu měli spát. To je pro mě taky otázka, protože mě třeba přijde, že je to docela jako asi důležitý a přemejšlim o tom, že třeba podle křesťanských zásad bys jako neměl mít víc partnerů, jen toho jednoho. Na jedné straně já jako hrozně lituju toho, že jsem před Míšou jako kdy koho měla, že na to tak nějak jako nevzpomínám ráda, nebo já nevím jak to říct, nebo byla bych ráda, kdyby byl Míša ten jedinej, ale zas nevím, jestli bych k tomu samýmu jako dospěla, kdybych jako ty partnery třeba neměla.

Pro LP nebylo ani tolik problematické domluvit se s partnerem na svatbě (oba se na ní bez problémů shodli), jako spíše to, jak se vypořádat s vlastní minulostí.. Do střetu se v její mysli dostávají *křesťanské zásady* a její vlastní potřeby (jako např. vyzkoušet si s partnerem bydlet před svatbou, předmanželský sex atd.). Na jednu stranu by si přála být poslušná předpisům, na druhou stranu cítí, že by jí to nevyhovovalo. Ona sama potřebovala něco jiného. Soudím ovšem, že nedospěla k uvědomění si hodnoty a významnosti vlastních potřeb, neboť svého chování stále ještě *hrozně lituje*. Tím je pro mne tato respondentka příkladem 2. přechodové fáze, zatímco její uvažování o Evě a Josefovi jsem zařadila do 3.stádia.

Respondent MSch mluví o svém odhodlání se oženit. Konvenční důvod pro sňatek – *že se to tak dělá* – pro něho není dostatečným důvodem, i když vlastně sám za sebe cítí potřebu se oženit. Neřídí se sice očekáváním společnosti, ale je si vědom hodnoty manželského svazku, kterou mu společnost a tradice daly.

MSch: Tak nějakým způsobem jakoby stvrdíš ten svůj vztah.

Svatba podle MSch sice *nic nezaručuje*, zároveň to *není škodlivý*. Svou potřebu oženit se tak nepodkládá ani společenskými konvencemi, ani potřebami a přáními své partnerky, ale svou vlastní libostí, tedy emocionálně.

AP: Proč se budeš ženit?

MSch: Protože mi to přijde hezký.

Do druhé přechodové fáze jsem respondenta MSch zařadila i z hlediska uvažování o Evě a Josefovi. Partnerka respondenta MSch – respondentka GSch – sama vdaná není a k otázce sňatku se staví poměrně submisivně. Odvolává se k *tradici*, když říká:

GSch: To nezáleží jenom ode mě, já jsem ještě nedostala žádost o ruku, já sama se vdát nemůžu... ... Já bych chtěla to nechat tradičně na chlapa, jak to má být, mě by se to takhle líbilo víc.

Zároveň se však neřídí pouze tím, jak situaci cítí a vnímá muž. Neřídí se slepě ani tradicemi a očekáváním společnosti. Ctí sice tradice a přijímá je za své, zároveň ale sama dobře zná své potřeby.

GSch: Jako já bych taky chtěla nejdřív, jako když už dítě, tak aby si mě vzal. Že by to bylo... žena má přeci jen větší pocit jistoty, bezpečí. Než jenom takhle na divoko. Víc by ho to zavazovalo a je to přece jako... větší zodpovědnost.

Respondentka GSch pravděpodobně ví, jak si svoje potřeby prosadit nenásilným způsobem, který by nikomu neubližoval.

GSch: ... Jakože ženská v tom nějaké své prsty má, nasměruje to, jak chce, tak to samozřejmě...

Vědoma si svých potřeb nepocituje stud, když by si je měla prosazovat. Naopak se zdá, že ví, „jak na to“. Navenek však jakoby se chovala velmi altruisticky – *tradičně* čeká, až ji muž požádá o ruku. Pokud by se dostala do situace paní Evy, nejspíš by neměla problém prosadit si své řešení situace. Dost možná by to ale uměla udělat takovým způsobem, aby tím zohlednila i potřeby a postoje svého partnera, vyjádřila mu respekt a přivedla ho ke sňatku (dle jejího usuzování o Evě a Josefovi ji řadím do 3. stádia).

6.2.5 Egoismus a altruismus (morálka nenásilí)

Sladění egoismu a altruismu představuje vrchol morálky péče. Důležitým krokem tohoto stádia je respektování a doceňování vlastních i partnerových potřeb.

Respondent HM se v otázce sňatku se svou partnerkou shodl, takže nezažil podobný střet jako slečna Eva a pan Josef. Jeho vzpomínka na okamžik rozhodnutí páru vstoupit do manželství je pro mne příkladem toho, co Gilliganová v teorii nazývá *dynamickou vzájemnou propojeností*.

AP: A některý lidi čekaj, až dostudujou, pak se teprve vemou...

HM: To nám říkají skoro všichni. To nám říkali i mí rodiče, kteří s tou svatbou z počátku nesouhlasili. Jako k čemu to je vlastně dobré, když se po té praktické stránce nic nezmění. Jenomže my jsme se nebrali kvůli praktické stránce, my jsme se brali protože... to se těžko vysvětluje. Protože jsme cítili, že je pro to ta správná chvíle, je třeba ten vztah někam posunout, nehledě na nějaké duchovní nebo spirituální vnímání toho, co to je manželství.

Sňatek byl výrazem oboustrané potřeby partnerů posunout vztah dále. V otevřené komunikaci si objasňovali navzájem své představy. Navíc je k sobě pojila jednotná představa křesťanského manželství. Partnerka respondenta HM – respondentka TM – sama sebe vnímá jako součást manželského páru, což pro ni není nikterak banální. V jejím chápání jde o vyjádření *nejvyšší důvěry, nejvyšší intimity*.

TM: ... abychom fakt vytvořili jako jednoho, nějaký jeden celek, který vzájemně se bude doplňovat, který ponese dobré i zlé a který jako bude nějakým prostředím, které jako bude připraveno na to přijmout děti nebo fungovat prostě jako celek pro svoje okolí, pro přátele jako s tou sociální funkcí. Co se týká jakoby té vnitřní funkce, tak je to fakt nějaký způsob... jako nejvyšší důvěry nebo nejvyšší intimity tomu druhému člověku a vzájemnému jakoby vyjádření toho, že jako budem spolu a budeme se jako vzájemně doplňovat.

Této respondentce tedy není vůbec lhostejné, zda partneři spolu žijí nesezdaní či sezdaní. Vnímá rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím a to nejen po praktické stránce, ale i ve smyslu kvality vztahu samotného.

Oba respondenti, TM i HM, uvažují stejně o příběhu cizích Evy a Josefa. Vzájemná komunikace, objasnění potřeb a nalezení vzájemné propojenosti jsou pro ně klíčové.

Respondentka SV vzpomíná na to, jak její desetiletý vztah „dozrál“ ke sňatku. Její a partnerovy potřeby si nerozporovaly, oba toužili po změně. *Prakticky* se sice nic nezměnilo, ale přesto prožívá sňatek jako stvrzení vztahu.

SV: Asi prostě že ten náš vztah k tomu dospěl a v podstatě to byla nebo i určitá změna, změna, kterou jsme jakoby potřebovali, i když prakticky to změna vlastně nebyla. Ale je to jakoby další krůček k tomu, nebo další stupeň toho, že prostě jsme spolu a chceme spolu být i dále, chceme spolu být celý život a hodně pro ty děti. Tim myslím, že je to pro mě vyvrcholení toho vztahu a i ta fáze, která by měla přijít ještě před těma dětma.

Respondentka SV v uvažování o Evě a Josefovi přemýšlí altruisticky. V určitou chvíli je podle ní lepší ustoupit. Sama tedy jakoby zažila ideál, kdy partneři si navzájem vyšli vstříc a sňatek pro ně vlastně ani nebyl problematickou situací. Ve chvíli, kdy je však situace problematizována (v příběhu Evy a Josefa), uvažuje altruisticky. Na hypoteticko-teoretické rovině je podle ní pro zachování vztahu lepší z požadavku sňatku ustoupit.

Na sňatku se se svou partnerkou shodl také respondent IF. V jeho případě už před tím, než partnerka neplánovaně otěhotněla. Těhotenství a *nervozita* jejich rodičů sňatek pouze uspíšily.

IF: ... Je pravda, že Eva přišla neplánovaně, že jo, a Vendula byla těhotná, my bysme se 99,9% vzali stejně, trochu pozdějc. Stoprocentně to říct nemůžu, že jo. Ale vzali bysme se stejně, Vendula čekala Evu a její rodiče z toho byli nervózní, že jo.

Respondent JP sám je *zvyklý na dohodu*. S partnerkou pravděpodobně oba cítili, že by bylo dobré se po desetiletém vztahu vzít. Jejich shoda v této otázce pak nebránila v naplnění potřeb jednoho i druhého současně.

JP: ... já jsem zvyklej na dohodu. Tohlecto nevim, myslim, že o všem mluvíme, dohodnem se předem, jo... ... My jsme nemuseli se brát, my jsme se chtěli vzít. Z lásky. Žádněj jinej důvod tam není... ... A hlavně už jsme spolu byli dlouho, už jsme spolu byli deset let. Tak už zase pokročit o stupínek další.

Oba respondenti, JP a IF, uvažují i o Evě a Josefovi na úrovni 3. stádia.

Shodu s partnerkou v otázce sňatku zažil také VPR. Sňatkem opečoval nejen potřeby své a partnerčiny, ale i dalších rodinných příslušníků. Zároveň je sám rád za to, že se jejich pozice ve vztahové síti jasně vymezila.

AP: Ještě je to na něco dobrý ta svatba?

VPR: No na vztahy s rodinou. V tom se dost změnilo.

AP: S kterou?

VPR: S tou přiženěnou. V mym případě se to dost zhouplo. A to je taky tím, že ještě jakoby to... ty Mariini rodiče jsou, teda maminka je tradičně vychovávaná, takže pro ní ta svatba něco znamenala.

AP: A věděl by si co?

VPR: No protože tak je to jako správně bych myslel. Tak ono už jako to, že se ty rodiny sejdou a že se to tak oslaví a že ti ty rodiče dají to požehnání...

(kráceno)

AP: Proč nežiješ v nesezdanym soužití, ale v manželství?

VPR: (přemýšlí) Protože se mi líbí, že se k tomu hrdě hlásíme, že k sobě patříme.

Respondent však o Evě a Josefovi uvažuje v rámci 2. stádia. Potřebu Evy provdat se jakoby úplně ignoroval. Naproti tomu on sám se s partnerkou a zbytkem rodiny v otázce sňatku shodují.

Zdá se tedy, že partneři, kteří se na sňatku shodli, jsou snadno zařaditelní do 3. stádia dle Gilliganové. Jejich potřeby nebyly v rozporu, a tak bylo snadné naplnit přání své i partnera. Jiným příkladem ovšem je případ páru RP a PPE. Jejich cesta ke vzájemnému sladění byla dlouhá. Jejich usuzování však hodnotím na úrovni 3. stádia a to proto, že si každý z nich uměl udržet hodnotu vlastních potřeb, vnímat a respektovat i potřeby partnera a najít společnou nenásilnou cestu péče.

RP: Že by spolu měli nejdřív, to poslední, bydlet, než se rozhodnou se vzít, to si myslím, že by, to není úplně podmínka, ale podle mě by to nebylo úplně špatný. Já by sem do toho třeba rád šel... ani mi to nebylo umožněno... Já jsem o svatbě moc nemluvil s tím že sem říkal přítelkyni, že může klidně jít bydlet ke mně, že není problém. Když vlastně skončila školu a hledala si práci.

AP: (kráceno) A co ona na to řekla?

RP: Že asi ne, že bysme se museli vzít (smích), nevím, jestli to řekla takhle na to, napřímo, ale tak nějak to z toho asi vyplynulo.

(kráceno)

AP: A proč?

RP: Protože ona je věřící, ona to tak má nastavený. Myslím si, že hlavně i kvůli rodině. Že by se na ní koukali skrz prsty nebo něco takovýho. Ona je hodně vázaná na rodinu a..... Mě doma neříkali nic, já na to nemám názor.

Popsaná směna mezi partnery tak byla pro ně tím nejlepším a nejsprávnějším řešením. On chtěl bydlet společně a nepotřeboval se ženit, ona chtěla bydlet společně až po svatbě. Navíc svému partnerovi vyhověla tím, že se přestěhovala do jiného města, aby mohli bydlet společně. Oba měli nějaké potřeby a oba se museli snažit, v něčem ustoupit a naopak něco jiného si obhájit. Respondent RP se vyjadřuje s respektem vůči smýšlení a víře své partnerky.

Situaci dokresluje jeho partnerka PPE. Sama svatbu chápe jako *rozhodující krok* a pokud tento krok partner nechce udělat, tak *asi o mě nemá takovej zájem*. Sama vychovaná v katolické rodině říká, že ani ona sama, ani rodiče by si nepřáli, aby bydlela se svým partnerem bez svatby. Výměna či směna místa bydliště za sňatek tak v páru vytváří rovnováhu, která zajišťuje spravedlnost – *musel každej z něčeho jakoby ulevit*. Zároveň on

chtěl být ve městě a svatba mu byla celkem lhostejná, zatímco ona nechtěla do města, ale chtěla se provdat. Společnou dohodou – domluvou pak našli řešení i přes velmi rozdílné chápání manželství – on *není věřící*.

PPE: No jak Richard není věřící, tak on to asi nikterak takhle nebere, že to je nutnost mít svatbu, to on tak taky nemá, že jo. Ale ustoupil. Bych řekla. Protože já jsem říkala, mě se ani sem nechtělo, takže jsme to tak jakoby skloubili, že: Dobře, tak se vezmeme, ale já pudu sem. Takže musel každé z něčeho jakoby ulevit (smích). Takhle bych to já viděla, že takhle to nějak bylo asi.

(kráceno)

PPE: No a ani bych to sama nechtěla, já osobně. Jinak jako u ostatních to neberu nijak jakoby, že to je špatný, ale já bych ani nechtěla. Protože já už vím, že on by si mě vzít nechtěl. Když by mě sem dostal, tak už by bylo hotovo.

V uvažování o slečně Evě pak více vystupuje to, co se v přemýšlení o jejich vlastním příběhu ukazuje jen náznakem. U PPE je to egoismus naznačený už v tom, jak si dovedla prosadit, že nebude s partnerem společně bydlet před svatbou. U RP je to altruismus, jehož malé náznaky jsou patrné v tom, jak otevřeně přijímá víru své partnerky.

6.2.6 Závěry a shrnutí kapitoly Uvažování o své vlastní situaci

Opět je pro nás nejpřehlednějším výstupem tabulka, podle níž si budeme moci udělat představu o zastoupení jednotlivých stádií mravního usuzování. I v uvažování o své vlastní situaci se podařilo identifikovat všechny Gilliganové stádia a jejich přechody.

Na první pohled je patrný výrazný rozdíl mezi manželky a partnery. Osm (pět mužů a tři ženy) ze 17ti sezdaných respondentů (tedy přibližně 47% sezdaných respondentů) jsem zařadila do 3. stádia, zatímco osm (čtyři muži a čtyři ženy) z 15ti svobodných respondentů (přibližně 53% svobodných respondentů) je v 1. stádiu. Pokud bychom se (s nadsázkou a ohledem na velikost vzorku) pokusili výsledky zobecnit, mohli bychom říci, že nesezdaní partneři uvažují o své situaci ve smyslu sňatku spíše na úrovni egoismu, zatímco sezdaní respondenti dospěli do stádia sladění egoismu a altruismu. Žádný z respondentů ze skupiny partnerů nebyl zařazen do 3. stádia, ale naopak mezi manželky se našli dva zástupci stádia prvního. Konkrétně šlo o dvě ženy. Povahu jejich uvažování by šlo vystihnout jako „prosadit si svou“. Mezi ženatými muži se neobjevuje žádný zástupce stádia egoismu. Dva ženatí muži

zastupují altruismus a další dva 2. přechodovou fází. U vdaných žen je zastoupení altruismu a 2. přechodové fáze obdobné (jedenkrát 2. stádium, dvakrát 2. přechodová fáze).

Svobodní muži a svobodné ženy mají vždy jednoho zástupce pro kategorii 1. přechodu, altruismu a 2. přechodu, s výjimkou altruismu u svobodných žen, který má dvě zástupkyně. Jak již bylo řečeno, 3. stádium se mi u svobodných respondentů nepodařilo identifikovat.

Získané výsledky by tak mohly vést k závěru, že sezdaní respondenti dospěli ve svém uvažování o situaci v páru do vyššího stádia, než nesezdaní respondenti. Ti jakoby se zatím neoprostili od ochrany sebe sama, jakoby se zatím neoddali lásce v páru.

Tabulka 24 - Zastoupení jednotlivých stádií mravního vývoje dle Gilliganové – uvažování o své vlastní situaci (což je současně i tabulka propojení praktického řešení se stádii dle Gilliganové)

		egoismus	1.přechod	altruismus	2.přechod	eg.+alt.	
manželé	muži			5.MHR, 6.MV	4.MH, 7.PV	1.HM, 2.IF, 3.JP, 8.RP, 9.VPR	9
	ženy	12.LZ, 14.PS		17.VS	10.IP, 11.LP	13.PPE, 15.SV, 16.TM	8
partneři	muži	18.DB, 21.TH, 22.TS, 24.ZM	23.VP	20.PP	19.MSch		7
	ženy	26.LS, 29.MS, 31.SN, 32.ZA	29.MOS	27.MB, 28.MM	25.GSch		8
		10	2	6	6	8	32

Tato tabulka je současně i ekvivalentem pro tabulku propojení stádií morálního vývoje dle Gilliganové (podložené uvažováním o příběhu Evy a Josefa) a navržených třech kategorií řešení příběhu Svatba z předchozí kapitoly 6.1. Propojuje v sobě respondentovo reálné řešení obdobné situace jako je předkládaná Svatba s tím, v jakém stádiu dle Gilliganové se respondent nachází, když uvažuje o své vlastní situaci.

Zdá se, že opuštění vlastního egoismu je podmínkou, nikoli však nutnou ani ne postačující, pro vstup do manželství.

7 Závěry kapitoly analýzy dat podle teorie Gilliganové

7.1 Podoby egoismu, altruismu, jejich přechodů a sladění

Odpovědi respondentů roztříděné a interpretované podle stádií morálního vývoje, jak je navrhla Gilliganová, nám umožňují udělat si představu o podobách egoismu a altruismu v uvažování mladých dospělých o problematické situaci.

Egoismus má podobu nátlaku na druhého a prosazení svých vlastních zájmů. Jedinec je motivován tím, že chce zachovat své vlastní hodnoty a hodnotový systém. Zpronevření se proti těmto hodnotám by pro něho bylo zpronevřením se sama sobě. Proto ze svého stanoviska neustupuje. Druhým silným hybným prvkem uvažování je ochrana sebe sama. Leckdy můžeme v řeči respondenta vnímat i obavu a strach odevzdat se lásce v páru.

U respondentů, jejichž uvažování hodnotím jako egoistické, jsem se tedy setkala s tím, že: 1) zastávají své vlastní hodnoty nebo názory; 2) se zaměřují na sebe sama ve smyslu ochránit se a být sám v bezpečí.

V případě prvního zmíněného typu bychom si ovšem neměli představit pouze to, že jedinec přijímá nebo odmítá sňatek jako hodnotu. Setkala jsem se s tím, že respondent neměl problém se samotným obsahem sňatku, tedy neměl problém vnímat sňatek jako hodnotu, ale měl problém s jeho formou. Tak kupříkladu respondentka SN a respondent DB mají představu o tom, jak by obřad měl či neměl probíhat, a to jim brání buď v dohodě s partnerem (DB), anebo ve sňatku samotném (SN).

Druhá podoba egoistického uvažování se zabývá ochranou vlastního já. Když respondenti uvažují o své vlastní situaci, je pro ně typický pocit nejistoty ve vztahu. Tu se snaží překrýt tím, že používají argumenty typu „neznáme se dobře/dostatečně dlouho“ nebo „nejsem ještě přesvědčen“ či „nemáme to vyzkoušené“.

Gilliganová popisuje **první přechodovou fázi** jako jakési rozpoznání vlastní sobeckosti a uvědomění si zodpovědnosti vůči druhému. Já jsem do této (vývojové) kategorie zařadila takové uvažování respondentů, kde zodpovědnost vůči druhému se jeví jako stěžejní. Zároveň však ne každý pojmenovává posun od egoismu k altruismu jako uvědomění si zodpovědnosti. Už zhodnocení vlastního chování jako sobeckého, pokud je postaveno na potřebách pouze sebe sama, je znakem přechodu ke stádiu vyššímu.

Stádium **altruismu** je charakterizováno nejen tím, že jsou zohledňovány a preferovány potřeby druhého. Vedle potřeb konkrétního druhého (tj. např. partnera) jsou brány v potaz „potřeby společnosti“. To můžeme chápat jako určité ctění tradice či tendenci naplnit očekávání společnosti, aniž by při tom byly zohledňovány potřeby jednotlivce samotného. Tak se jako altruistické jeví ty odpovědi respondentů, které odkazují na naši kulturu, stát, křesťanskou tradici. Tento altruismus má podobu podřízení vlastních potřeb společenským normám a očekáváním.

Druhou podobu altruismu označuji jako ustoupení, za nímž ovšem musíme tušit lhostejnost. Jde o případy, kdy předmět zájmu (v našem případě sňatek) je jednomu nebo druhému lhostejný. V takovém případě není problém druhému ustoupit. Jde však kvalitativně o jiný typ altruismu, než je ten, který přirovnávám k sebeobětování.

Jedinec v daném sporu má své názory a potřeby, ale rezignuje na ně ve prospěch udržení vztahu. Někdy respondenti o rezignování uvažují jako o přehodnocení či rozmluvení sama sobě toho, že svatba je vlastně potřebná (např. VPR nebo PP když uvažují o Evě a Josefovi). Ustoupení druhému podložené lhostejností či neexistencí názoru a potřeb je však něco jiného, než vědomé zřeknutí se a rezignování na své vlastní potřeby, hodnoty a zájmy. Obojí lze chápat jako altruismus vůči druhému, domnívám se však, že tyto dvě podoby je dobré rozlišit.

V altruistických uvažováních se pak objevuje opak toho, s čím jsem se setkala u egoistických uvažování. Jedinci ve stádiu egoismu jsou vedeni potřebou chránit vlastní hodnoty a zájmy a prosadit se. Neváhají uvažovat i o rozchodu jako dobré variantě rozřešení situace. Naproti tomu pro altruistické uvažování je charakteristická snaha zachovat vztah k druhému i za cenu potlačení vlastních potřeb (altruismus v podobě sebeobětování). Navíc pro řadu respondentů sňatek není něčím, co je důležité, a proto není potřeba na něm trvat (altruismus podložený lhostejností). Neohrozit vztah a neodradit donucováním, nucením či vynucováním je pro altruismus společným jmenovatelem.

Vlastní potřeby znovu nabývají na významu v **druhé přechodové fázi**. Nejde ale o jejich jednoznačné preferování, jak tomu bylo u egoismu, ale o přijetí vlastních potřeb jako něčeho rovnocenného potřebám druhých. V druhé přechodové fázi jde o znovuobjevení vlastních potřeb, znovuobjevení jejich důležitosti. Respondenti, které jsem do této fáze zařadila, hledají altruistické řešení, ale zároveň vnímají, že vlastní potřeby mají stejnou hodnotu jako potřeby druhého. Tak dochází k tomu, že s žádným svým navrženým řešením pro slečnu Evu nejsou spokojeni, jejich stanovisko je jen těžce jednoznačně uchopitelné.

Do druhé přechodové fáze jsem pak zařadila také ty odpovědi respondentů, které se nějakým způsobem vypořádávají s očekáváním společnosti a své primární rodiny. Normy a tradice jim vůbec nejsou lhostejné, ale hledají svou vlastní cestu osobních potřeb.

Ke sladění rozporu vzniklého v předchozí fázi dochází v posledním stádiu. Podle Gilliganové vlastní potřeby nemusí být v rozporu s potřebami druhého. Jedinec nachází cestu, jak **sladit egoismus a altruismus**, jak se necítit provinile při zohledňování vlastních potřeb a jak být empatický a vnímavý vůči potřebám druhého. Nástrojem pro sladění egoismu a altruismu se zdá být komunikace, vysvětlování a vzájemné objasňování. Současně by každý ze zúčastněných měl být schopen zaujmout perspektivu druhého a pokud je to alespoň trochu přijatelné, tak ustoupit ze svého stanoviska.

Respondenti uvažující na úrovni třetího stádia se oprošťují od společnosti, jejích norem a nepsaných předpisů. Podstatní jsou pro ně jen samotní partneři, buď Eva a Josef, anebo oni dva v páru (respondent/respondentka a jeho/její partner/partnerka). Pravidla a předpisy společnosti jsou důležité pouze skrze druhého nebo skrze sebe sama. Kupříkladu pokud respondentka PPE přijala *křesťanské zásady* za své, je součástí jejích potřeb naplňování těchto zásad. Ze strany jejího partnera RP jsou její potřeby respektovány, stejně jako ona respektuje ty jeho, i když vzájemné sladění je složitým procesem.

Naopak sladění vlastních potřeb a potřeb druhého není příliš náročné pro ty, kteří se na sňatku shodli a konflikt okolo něho ve svých osobních životech neprožívali. Snadné se zdá být vyjít vstříc potřebám druhého, pokud nejsou v zásadním rozporu s mými vlastními potřebami. Naopak náročnější je to v případě opačném (např. zmínění PPE a RP).

7.2 Rozdíly v uvažování respondentů o Evě a Josefovi a o sobě samém

Mravní usuzování respondenta mělo leckdy odlišnou povahu, když respondent uvažoval o své vlastní situaci, a když uvažoval o cizích, hypotetických Evě a Josefovi. Další tabulka zachycuje shodu či rozdíl v uvažování respondentů o hypotetických a cizích Evě a Josefovi a uvažování respondentů o sobě samém, své životní situaci a svém partnerovi. Výsledky jsou limitovány tím, nakolik byl respondent ochoten mluvit a uvažovat o svém soukromém životě.

Celkem 12 respondentů se nachází na uhlopříčce tabulky, tzn. jejich uvažování o hypotetických osobách i o sobě samém je klasifikováno jako totožné stádium morálního

vývoje. Tedy jejich způsob uvažování o slečně Evě je v zásadě totožný s tím, jak uvažují o sobě. Zjednodušeně řečeno to, co chtějí pro sebe, doporučují i ostatním.

Celkem 11 respondentů je v uvažování o Evě a Josefovi ve stádiu vyšším, než je jejich uvažování o jejich vlastní situaci. To by mohlo znamenat, že jsou schopni uvažovat i na nejvyšším stupni morálního vývoje, avšak v jejich reálném životě jim nějaká okolnost „brání“. Z 11 respondentů v této skupince je jich pět sezdaných a šest nesezdaných. Respondenti ZM a TH se ještě necítí dostatečně jisti tím, zda se svou současnou partnerkou opravdu chtějí strávit celý život (TH mluví o *definitivním přesvědčení*, ZM o tom, že je s partnerkou *poměrně krátce*). Respondentovi VP ve sňatku „brání“ nedostatek financí, respondentce SN a respondentovi DB vadí obřad samotný a vše, co se k němu pojí.

Zbýlých 9 respondentů je dle uvažování o Evě a Josefovi zařazeno do stádia nižšího, než v případě uvažování o své vlastní situaci. Je tomu tak možná proto, že se sami nacházeli či nachází v situaci podstatně odlišné než je ta slečny Evy a pana Josefa. Většina z nich se nepotýkala s tím, že by se za ně jejich partner nechtěl provdat. S výjimkou ovšem respondentky PPE a jejího partnera RP, pro které sňatek byl výstupem mnohých diskusí, kompromisů a vyjednávání (on si ji vzal, ona se za ním přestěhovala do města).

Tabulka 25 - Srovnání povahy uvažování (dle Gilliganové) o Evě a Josefovi versus o své vlastní situaci

o Evě a Josefovi vlastní situace	EGOISMUS	1. přechod	ALTRUISMUS	2. přechod	EG+ALT
EGOISMUS	26.LS, 30.MS, 32.ZA, 22. TS	31. SN, 21.TH	18. DB,		12.LZ, 14.PS, 24. ZM
1. přechod	29.MOS				23.VP
ALTRUISMUS	6. MV	5.MHR	20.PP, 27. MB, 28.MM	17.VS	
2. přechod			4. MH, 10.IP	19.MSch	7.PV, 11.LP, 25. GSch
EG+ALT	13.PPE		9. VPR, 8.RP, 15. SV		1. HM, 2. IF, 3. JP, 16.TM

7.3 Rozdíly v uvažování manželů a partnerů

Uvažování sezdaných a nesezdaných respondentů vykazuje jiné kvality, když je uvažováno o hypotetických Evě a Josefovi, a když je uvažováno o sobě samém.

V hypotetickém uvažování dosahují **nesezdaní respondenti** vyšších stádií, než je tomu v případě uvažování o své vlastní situaci. To by potvrdovalo zjištění Krebse et al.

(2002), v jehož výzkumu respondenti dosahovali nižšího stádia morálního vývoje, když uvažovali svůj vlastní mezilidský morální konflikt, než když uvažovali Kohlbergovo dilema. Konkrétně pro představu sedm z 15ti nesezdaných respondentů (tj. zhruba 47% nesezdaných) bylo v uvažování o Evě a Josefovi zařazeno do stádia nižšího než altruismus, v uvažování o své situaci je to deset z 15ti respondentů (asi 67% nesezdaných). Naopak do stádia vyššího než altruismus byli z hlediska uvažování hypotetického zařazeni čtyři (z celkových 15ti nesezdaných respondentů, tj. asi 27% nesezdaných) respondenti, v uvažování o své situaci jsou to pouze dva respondenti z 15ti (tj. asi 13% nesezdaných).

Nikdo z nesezdaných respondentů nedosahuje v uvažování o své situaci nejvyššího stádia - sladění egoismu a altruismu. Na hypotetické rovině dosáhli tohoto stádia tři respondenti (z 15ti nesezdaných, tj. 20% nesezdaných). Osm z 15ti nesezdaných respondentů (tj. asi 53% nesezdaných) jsem z hlediska uvažování o své situaci zařadila do stádia egoismu. To by v zásadě potvrzovalo teorie popisující vývoj partnerských vztahů, kde upouštění od vlastních potřeb a snaha vycházet druhému vstříc je základem prohlubování a trvalosti dospělého zralého partnerského vztahu (Vágnerová, 2007).

Pro skupinu **sezdaných respondentů** je charakteristické, že uvažují na úrovni vyšších stádií a to jak v hypotetické (o Evě a Josefovi), tak v reálné (o sobě) rovině. Konkrétně pak stádia vyššího než altruismus dosahuje v uvažování o Evě a Josefovi celkem devět (ze 17ti sezdaných, tj. asi 53% sezdaných) respondentů, v uvažování o své situaci je to celkem dvanáct (ze 17ti sezdaných, tj. zhruba 71% sezdaných) respondentů. Typičtí manželé tedy o problému neshody mezi Evou a Josefem uvažují na rovině sladění egoismu a altruismu, stejně jako podobně uvažují i o své situaci, kterou zažili. Současně ale i mezi sezdanými najdeme zástupce nižších stádií. Ve stádiu nižším než je altruismus jsou to v hypotetickém uvažování tři respondenti (ze 17ti sezdaných, tj. asi 18% sezdaných), v uvažování o vlastní situaci jsou to dva respondenti (ze 17ti sezdaných, tj. asi 12% sezdaných). Konkrétně se jedná o dvě vdané ženy zařazené do stádia egoismu v uvažování o své vlastní situaci.

Mohu konstatovat, že dle mých zjištění lze pozorovat rozdíl v uvažování sezdaných a nesezdaných respondentů. Nesezdaní respondenti se pohybují spíše v nižších stádiích morálního vývoje dle Gilliganové, zatímco sezdaní spíše ve vyšších. To platí jak pro uvažování o hypotetických Evě a Josefovi, tak pro uvažování o své vlastní situaci podobné předkládanému příběhu Svatba. Uvažování o své vlastní situaci je vývojově lehce opožděno za hypoteticko-teoretickým uvažování o Evě a Josefovi. Více je tento rozdíl vidět u skupiny nesezdaných respondentů, než u sezdaných.

8 Diskuse

8.1 Diskuse k pojetí problematiky sňatku a nesezdanosti

Ráda bych na tomto místě diskutovala otázku toho, do jaké míry a jakým způsobem je sezdanost a nesezdanost otázkou morálky?

Kdybychom se na problematiku chápání kohabitanace a manželství podívali prostřednictvím Turielovy teorie (Turiel, 2006), dostali bychom částečně odpověď na otázku, zda je nesezdané soužití nemorální. Připomeňme, že Turielova teorie zdůrazňuje rozdíly v úsudcích. Rozlišeny jsou tři domény – morální, konvenční a osobní – v rámci nichž jsou uskutečňovány morální úsudky. Principy v morální doméně jsou dány historickou a letitou zkušeností lidstva. V rámci této domény je neměnné, co je špatné a co je dobré (např. zabití je špatné), zatímco konvenční doméně vládnou konvence určené sociální dohodou, tudíž co je dobré a co zlé se vlastně neustále mění. V osobní doméně pak záleží na preferencích a vkusu jedince, aby sám rozhodl, co bude upřednostňovat a co nikoli.

Do které domény však určitý problém spadá je kulturně specifické. Pojďme uvažovat naši kulturu, ze které vzorek respondentů tohoto výzkumu pochází, a pojďme vzít Turielovu teorii jako základní inspiraci pro rozvíjení úvah o sňatku.

Sňatek může v naší kultuře být považován za „správný“ (oproti nesezdanému soužití), neboť je součástí **společenské konvence**, tedy záležitostí společenské dohody. Jak však poznamenává Kiernanová (Kiernan, 2001), v otázce sňatku se konvence mění. Jakým způsobem ke změně dochází popisuje její model.

V prvním stádiu se kohabitanace objevuje jako deviace, či avantgardní fenomén praktikovaný malou skupinou svobodných lidí. Valná většina populace přitom vstupuje do manželství. Na druhém stupni se kohabitanace objevuje a je chápána jako dočasné řešení, kde je testována síla vztahu a jeho potenciál vstoupit do manželství. Jedná se o fázi vztahu, ve které nejsou děti. Na třetím stupni je kohabitanace chápána jako přijatelná alternativa k manželství. Stát se otcem nebo matkou už není vázáno na manželství. Ve čtvrtém stádiu už není rozlišováno mezi manželstvím a nesezdaným partnerstvím.

Zkušenost z mého výzkumu by nasvědčovala tomu, že se v naší kultuře pohybujeme zhruba na pomezí druhého a třetího stupně, možná blížeji ke třetímu stupni. Podle Kiernanové dosáhly mnohé evropské země jako např. Dánsko, Švédsko již čtvrtého stádia. Přetrvávání jednotlivých fází se může v jednotlivých zemích lišit především v délce svého trvání. Pokud

ale již společnost dosáhne určitého stupně, je nepravděpodobné, že se bude vracet na stupně nižší.

Sňatek může být i otázkou **osobní volby a vkusu** – tedy každý vnímá potřebu či povinnost žít v manželství jinak. Jedinec může vnímat sňatek jako „správné“ řešení dlouhodobého vztahu a to bez ohledu na společenská pravidla. Sňatek je pro něho „správný“ na základě ryze osobních preferencí. Jak např. zmiňuje respondentka LS, pro ni by nesezdané soužití *bylo nepřijatelný*. Uvažování o sňatku v rámci osobní domény pak vede k jakémusi lhostejnému „ať si to každý dělá, jak chce“, což zaznívalo od respondentů velmi často, když nebyli schopni se rozhodnout, jaké řešení slečně Evě navrhnout.

Pro uvažování o sňatku je potřeba odlišit, kdy je záležitostí konvence a kdy osobních preferencí. Z pohledu Turiela by problematika sňatku pravděpodobně byla záležitostí těchto dvou domén, neboť pravidlo „Dítě až po svatbě!“ nebo „Dlouhodobý vztah má vrcholit sňatkem“ není univerzální a tudíž nespadá do domény morálky.

Zbývá otázka, zda sňatek přeci jen může být součástí **morální domény**? V očích Shwedera (1990), který byl citlivý právě ke kulturním specifikům, by tomu tak mohlo být. Shweder by byl pravděpodobně dostatečně citlivý vůči tomu, jak sňatek a manželství nahlíží světská populace a jak „subkultura křesťanů“. Sňatek je z pohledu křesťana součástí univerzálního dobra a tudíž záležitostí morálky. Připomeňme, jak k tomu došlo.

Z pohledu křesťanské morálky (Rotter, 2003) je nesezdanost nemorální a to nejen proto, že nenabízí jasný příslib společné budoucnosti. Představa křesťanské lásky, která znamená bezpodmínečnou angažovanost, je u nesezdaných párů nenaplněna, a tím je v podstatě nesezdanost špatná. Ovšem nejde pouze o zpronevření se křesťanskému ideálu lásky. Jde o to, že v partnerském intimním vztahu dochází mezi partnery k tak velkému sblížení, že konec jejich vztahu musí nutně znamenat zranění. Tomuto zranění se chce zabránit tím, že se jedinec jasně rozhodne pro vztah hned na jeho počátku a vstoupí do manželství.

Takto nějak bychom mohli vysvětlit nemorálnost nesezdanosti. Křesťanská morálka jednak nabízí možné vysvětlení, jakým způsobem může být nesezdanost (jako projev postavení se vůči pravidlu „Dlouhodobý vztah má vrcholit sňatkem!“) otázkou morálky. Kromě toho ovšem na rozdíl od teoretiků psychologie morálky, kteří „jen“ popisují, jak se lidé chovají, nabízí konkrétní principy, jimiž se má jedinec řídit (tedy nabízí, jak se má jedinec k danému nepsanému pravidlu postavit).

Zranění a ublížení, o kterém Rotter (2003) hovořil v rámci výkladu nemorálnosti nesezdanosti, by patřilo do morální domény i podle Turielovy teorie. Otázka sňatku se tak může stát záležitostí morálky i pro nekřesťany, když do hry vstupuje možnost zranění.

Můj výzkum ukazuje, že sňatek je z hlediska morálky irelevantní, ale nemusí tomu tak být, pokud se v této otázce partneři neshodnou. V případě, že jeden z páru sňatek chce a druhý ne (jak tomu bylo v příběhu Evy a Josefa), je zde možnost zranění a to už je otázka morální dimenze. Zranění může mít podobu nucení partnera do něčeho, co nechce (např. nutit druhého do sňatku) nebo zřikání se svých potřeb a jejich nenaplněnost (např. odpírání si sňatku). Nesezdanost pak, ovšem stejně jako sezdanost, může být nemorální pokud jednomu či druhému v páru ubližuje.

8.2 Diskuse k metodologii výzkumu

Některé metodologické problémy jsem uváděla již v kapitole 1. Metodologie výzkumu. Domnívám se, že zvolená strategie předkládání hypotetického, byť tématicky životu respondenta blízkého, dilematu, je dobrý způsob pro to, jak se dozvědět něco o způsobu uvažování respondenta. Současně se ukázalo, že hypotetické dilema je dobrým prostředkem pro navození rozhovoru o partnerských vztazích, sňatku a manželství. Respondent byl obvykle v navazujícím osobnějším rozhovoru již uvolněnější a lépe se mu hovořilo o svém soukromí.

V celé práci jsem se snažila rozlišovat mezi tím, kdy respondent mluví o sobě a své zkušenosti a kdy se vyjadřuje na hypotetické rovině. Ke zkreslení respondentovy výpovědi však mohlo dojít v těch případech, kdy jsem rozhovor natáčela s oběma jedinci z páru. Především při interpretaci respondentova uvažování pomocí teorie Gilliganové (2001) se mohlo stát, že hodnocení úrovně respondentova usuzování bylo zkresleno tím, jak o situaci v páru uvažuje respondentův partner. Na jednu stranu se může jednat o výhodu - díky výpovědi respondentova partnera je náš obraz o situaci v páru ucelenější. Na druhou stranu pro samotné hodnocení mravního usuzování se může jednat o nevýhodu, a to právě kvůli zmíněné možnosti zkreslení.

K metodologické otázce patří také typ dilematu, které jsem předkládala a na které navazoval osobní rozhovor. Svým postupem jsem do jisté míry propojila Kohlbergovo předkládání hypotetických dilemat (Kohlberg, 1994) a Gilliganové dotazování na *real-life* dilemata (Gilligan, 2001). Ve druhém případě je však lehce problematické, že ne pro každého respondenta byl sňatek otázkou osobního dilematu. Přesto je schopen o své situaci přemýšlet

a v některých případech se i ukázalo, že sňatek byl předmětem sporu v páru (např. PS). A to i navzdory tomu, že by třeba na gilliganovskou otázku: „*Popsal/a bys situaci, kdy jsi čelil/a morálnímu konfliktu a musel/a jsi udělat rozhodnutí, ale nebyl/a sis jistý/jistá tím, co bys měl/a udělat?*“ (Brown et al., 1994, s. 166) daný respondent neasocioval tuto situaci.

Mnou předkládaná problematická situace má svá specifika. Je sice hypotetická, avšak nejedná se o naprosto typickou hypotetickou situaci, do které se respondent může jen velmi obtížně dostat (např. Jaká je pravděpodobnost pro dnešního respondenta, že by se dostal do situace, kdy jeho manželka bude umírat na rakovinu a lékárník nebude ochotný mu prodat zaručený lék?). Tato hypotetická situace je podstatně bližší životu respondenta. Avšak nejedná se o typické dilema z reálného života, protože to není respondent, kdo s dilematem Svatba přichází jako s morálním problémem, který zažil nebo zažívá.

Povahu dilematu Svatba považuji za přednost. Je částečně hypotetické a současně pro mnohé respondenty reálně žité.

Dilema Svatba, pokud bychom uvažovali, že s ním přichází respondent sám a jde tedy o *real-life* dilema ve smyslu gilliganovském, by patřilo podle klasifikace Walkera (1989) mezi osobní dilemata. Osobní morální konflikt se totiž týká osoby, ke které má subjekt významný vztah. Z pohledu klasifikace Warka a Krebse (1996) by šlo pravděpodobně o dilema sociálního nátlaku na porušení vlastních hodnot nebo identity, eventuelně o prosociální dilema zaměřené na potřeby ostatních. Podstatné však je, zda můžeme na základě předchozích výzkumů říci, zda se tento typ dilematu pojí s konkrétním typem morální orientace? Podle Warka a Krebse evokují prosociální osobní dilemata spíše orientaci na péči. Juujärvi (Juujärvi, 2005) dokonce říká, že v každodenní morálce se uplatňuje spíše orientace na péči. Dilema Svatba by teoreticky evokovalo spíše orientaci na péči, což se také během analýzy dat ukázalo. Na druhou stranu ovšem připomeňme, že podle Walkera (1989) většina lidí užívá obě morální orientace, a to bez jasných preferencí pro jednu, či druhou orientaci. Zdá se tedy, že z teoretického hlediska by nic nemělo odporovat tomu, abychom se na reakce respondentů výzkumu dívali skrze teorii morálky péče.

Gilliganová ovšem při formulování své teorie vycházela z analýzy *real-life* dilemat a já její teorii používám k interpretaci reakcí respondentů na předem připravené dilema Svatba. To je sice předkládané jako hypotetické, ovšem má velmi blízko k tomu, co respondenti zažívají. Následně je diskutovaná problematika sňatku v osobním životě respondenta, což odpovídá více *real-life* dilematu ve smyslu Gilliganové (byť toto dilema není přineseno respondentem z jeho vlastní iniciativy, či odpovědi na otázku po zažívaném morálním konfliktu, ale je předneseno výzkumníkem). Celkově by tedy nic nemělo bránit postupu, který

jsem pro interpretaci zvolila. Gilliganová k interpretaci dat nabízí alternativní teorii morálního vývoje. Ta oproti stávající Kohlbergově stadiální teorii morálního vývoje více zohledňuje vztahy, čímž je diskutovanému problému bližší.

Podobně bychom mohli otevřít diskusi o tom, zda můžeme teorii morálky péče aplikovat i na muže. Ti tvoří polovinu celého vzorku respondentů. Předchozí výzkumy ukazují, že ženská morálka je spíše morálkou péče a mužská spíše morálkou spravedlnosti (Gilligan, Attanucci, 1988), podle dalších výzkumů genderové rozdíly nejsou tak pervazivní, jak Gilliganová předpokládala (Pratt et al., 1988), jiné výzkumy rodové rozdíly nenalezly (Walker, 1989; Walker et al., 1987; Jaffee, Hyde, 2000). Muži i ženy užívají obě morální orientace (Walker, 1989; Walker et al., 1987), pro obě pohlaví však platí, že osobní vztahové problémy evokují orientaci na péči (Pratt et al., 1988).

Protože nemůžeme říci, že morálka péče patří pouze ženám, má smysl hledat její podoby také u mužů. Mým cílem nebylo říci, zda muži a ženy z mého vzorku řeší předložené dilema spíše v logice morálky péče nebo v logice morálky spravedlnosti. Cílem bylo rozlišit mezi respondenty, když uvažují o sňatku, v mravní dimenzi, což teorie Gilliganové umožňuje. Tento výzkum může tedy přinést zprávu o tom, jak se morálka péče uplatňuje u mužů. Věřím tomu, že v některých pasážích textu nebude pro čtenáře jasně identifikovatelné, zda citovaný respondent je muž či žena. Reakce mužů a žen na předkládané dilema Svatba nevykazují nápadné charakteristiky, které by bylo možné připsat genderu respondenta.

Gilliganová, bohužel, jak jsem již uvedla v textu, nepřipravila rozlišovací schéma, které by umožnilo podle jasných a přesných kritérií přiřazovat odpovědi respondenta k jednotlivým úrovním morálního vývoje. Spolu s Lyonsovou (Lyons, 1983) rozpracovává sice metodiku pro určení orientace na péči a orientace na spravedlnost, obdobný „návod“ pro přiřazování k jednotlivým stádiím morálky péče však neexistuje. Pro užití její teorie nezbyvá nic jiného, než co použili například Skoeová a Marcia (Skoe, Marcia, 1991), když podobně jako já aplikovali postup přiřazování reakcí respondentů k jednotlivým úrovním dle Gilliganové. Základem je bohužel pouhé porozumění dané úrovni dle Gilliganové a přiřazení respondenta k dané úrovni dle typických charakteristik, které má příslušná úroveň splňovat. Na druhou stranu, jak už jsem uvedla, nabízí se tím alespoň nějaké, byť možná nepřesné, rozlišení mezi respondenty z hlediska mravní dimenze.

Přesto, pokud hovoříme o genderu, je nutné zvážit, do jaké míry mohlo výsledky výzkumu ovlivnit to, že hlavním protagonistou příběhu je slečna Eva – žena. Nejen z toho důvodu si netroufám výsledky zobecňovat.

Výsledky výzkumu mohly být v neposlední řadě zkesleny tím, že autorkou samotného výzkumu je žena. Jak jsem již zmínila, podle některých výzkumů jako žena více tíhnu k morálce péče, než k morálce spravedlnosti. Současně však jiné výzkumy tento fakt popírají.

Částečně k metodologickým problémům práce patří také otázka konzistence morálního úsudku v čase, která je předmětem nejen teoretických sporů. Kohlberg i Gilliganová předpokládají jistou konzistenci. Podle Gilliganové nahlíží jedinec každé dilema prostřednictvím určité morální orientace. Kohlberg zase předpokládá, že každé dilema řeší jedinec na témže stupni morálního vývoje. Avšak jejich pokračovatelé (Wark, Krebs, 1996) zjistili, že morální usuzování není konzistentní ve všech situacích.

Tuto nekonzistentnost si uvědomovali i někteří mí respondenti, když sami poznamenávali, že svůj názor v budoucnu třeba změnit. Je možné, že pokud bychom předkládaný příběh zformulovali trochu jinak, nebo bychom se respondentů dotazovali o pár měsíců později, budou naše výsledky jiné. Proto jsem se snažila zachytit podstatné okolnosti jako je věk respondenta, rodinný stav, rodičovství či délka trvání vztahu.

V žádném případě si netroufám získaná data zobecňovat do podoby tvrzení, že ten či onen respondent je „egoista“ nebo „altruista“. Svě výsledky vztahují pouze na dané diskutované téma a danou situaci, tzn. např. v danou chvíli respondentovo usuzování o předložené situaci Svátba vykazovalo charakter stádia egoismu dle Gilliganové.

8.3 Diskuse k dalším výzkumným zjištěním

Podle Gilliganové by vývoj jedince měl spět k tomu, aby se stal autonomním v rámci vztahů, které zachovává. Vrcholem vývoje je přijetí vlastních potřeb jako stejně významných a respektovaných, jako jsou potřeby druhého. Proces směřování k tomuto vrcholu popisují její úrovně morálního usuzování o mezilidských vztazích.

Stejně jako Gilliganová pozorovala u svých respondentek, jak se vypořádávají s očekáváním společnosti, že se sebeobětují pro rodinu a dítě (které čekají), i mí respondenti se nějakým způsobem vypořádávali nebo vypořádávají s nepsaným pravidlem „Dítě až po svatbě!“. Na základě své empirické zkušenosti a její teoretizace mohu přispět k teorii Gilliganové tím, s jakými podobami egoismu, altruismu a jejich sladění jsem se setkala.

Pojetí první úrovně - orientace na individuální přežití - bych mohla obohatit o svůj poznatek, že ochrana sebe sama, typická pro tuto úroveň, může mít dvě podoby. Jednak může

jít o bazální ochranu sebe sama a touhu být v bezpečí, jednak se může jednat o ochranu vlastních hodnot a zájmů.

Rozšířit, či doplnit bych dále mohla druhou úroveň – dobrota jako sebeobětování - o svůj poznatek o různých druzích altruismu, se kterými jsem se setkala: altruismus jako podřízení vlastních potřeb společenským normám a očekáváním, altruismus jako ustoupení a altruismus jako sebeobětování se. Konkrétněji tyto typy altruismu prezentuji společně s ukázkami rozhovorů v kapitole 6.1.3 a shrnuji v kapitole 7.1. Nejpodstatnější ovšem je mé zjištění, že ustoupit druhému a vyjít mu vstříc má jinou kvalitu v případě, že se jedná o věc, která je subjektu lhostejná, a v případě, kdy jde o vědomé slevení ze svých vlastních potřeb.

Obdobná je i má empirická zkušenost se třetí úrovní - morálkou nenásilí. Dospět k nenásilnému řešení není v zásadě problém, pokud potřeby partnerů nejsou v rozporu. Pečovat a žít pečující vztah se v takovou chvíli jeví poměrně snadné. Jak má vypadat ono sladění vzájemných potřeb velmi sofistikovaně popisují například manželé TM a HM. Osobní příběh manželů RP a PPE je naopak příkladem pracného vzájemného sladování, kde potřeby partnerů se vzájemně lehce rozcházel. Zároveň by mohlo jít o příklad prolnutí morálky péče a morálky spravedlnosti, po kterém se dovolává Heldová (Held, 2006). Cestou k jejich sňatku bylo totiž jak respektování vlastních i partnerových potřeb, tak vzájemnost a spravedlnost.

O rozdílnosti mezi sezdanými a nesezdanými by bylo možné diskutovat s Rotterem (2003). Ten si je vědom argumentů mladých dospělých pro nesezdané soužití, avšak nesezdané soužití podle něho obsahuje *druh existenciální nepravdivosti* (Rotter, 2003, s. 63). Nejisté vyhlídky na společnou budoucnost dříve nebo později budou jednoho v páru údajně trápit a celý vztah tím začne trpět.

Kromě obvykle uváděného „vyzkoušení si“ vztahu a sebe navzájem mohu jmenovat i další důvody na straně nesezdaných, které jim brání ve sňatku. Někteří mají problém s formou sňatku, tj. průběhem svatebního obřadu, jiní s obsahem sňatku, tj. s odevzdáním se druhému. U svobodných mužů jsem se setkala s nejistotou, která je pro sňatek překážkou. Ze strany svobodných žen jsem však narazila i na ono strádání, které Rotter popisuje. Samy by se rády provdaly, jejich partner však není ochotný požádat je o ruku a vstoupit společně do manželství. Relativně lhostejně se někteří nesezdaní staví ke sňatku, když jej považují za nepotřebný, nebo momentálně nepotřebný, tedy odsouvaný do budoucnosti.

Zajímavé ovšem je, že ačkoli se sňatek některým respondentům jeví jako nepotřebný (např. PP) nebo momentálně nepotřebný (např. ZA, MS) mohu konstatovat, že dle mých zjištění lze pozorovat rozdíl v uvažování sezdaných a nesezdaných respondentů. Nesezdaní respondenti se pohybují spíše v nižších stádiích morálního vývoje dle Gilliganové, zatímco

sezdaní spíše ve vyšších. Nejvyšší kontrast je mezi vdanými a svobodnými ženami. Vdané ženy jsou z hlediska mravního vývoje výše než svobodné ženy. Mezi svobodnými a ženatými muži jsem takový rozdíl nepozorovala. Hypoteticky je možné uvažovat o tom, že svobodným ženám cosi brání v jejich morálním růstu a zrání. Jakoby měly potřebu chránit sebe sama, jakoby se bály ukázat svá přání a potřeby, jakoby mohly o něco přijít?

Tato práce může podat detailnější vhled do uvažování o sňatku mladých dospělých, než jsou jen kusé informace ze sociologických dotazníků. Dozvídáme se něco více o tom, jak je to s oním odkládáním sňatku do pozdějšího věku, o kterém sociologové mluví (Hamplová, 2003; Kučera, 2000a; Sullerot, 1998). Postoj ke sňatku u mladých dospělých se jeví na základě sociologických výzkumů opravdu pozitivní. K tomu mohu doložit svá zjištění o tom, jak zřídka navrhovali mí respondenti rezignovat na sňatek - pouhých 5 respondentů ze 32. Navíc je možné mluvit o subjektivní a objektivní důležitosti sňatku. To znamená, že pro někoho je sňatek významný sám o sobě a je správným řešením situace, kdy pár čeká dítě. Pro jiné není důležitý sám o sobě, ale podstatné je, jak situaci vnímá jedinec v páru (např. v příběhu pro slečnu Evu důležitý je).

Postoj ke sňatku mohou mladí dospělí mít pozitivní, nicméně v situaci sporu mezi partnery se zdá být přednější neubližování si a nenucení se. Přivést tedy pár ke sňatku, navíc pokud čeká dítě, není podstatné za všech okolností.

IV Závěr

Předkládaná práce představuje morálku a psychologii morálky jako široký obor s různými pohledy jak na proces zkoumání morálky, tak na interpretaci získaných dat. Problematika sňatku a manželství je probírána z několika úhlů pohledu a jedním z cílů práce je najít odpověď na otázku, jak by mohl být sňatek otázkou morálky.

Empirická zkušenost říká, že sňatek se stává otázkou morálky, pokud by při jeho vyjednávání mělo být jednomu nebo druhému ubližováno. Morální výzvou mladých dospělých není to, jak se postavit ke společenskému standardu „Dítě až po svatbě!“, ale to, jak žít *normálně fungující vztah*. Tím problematickým na sňatku dnešních mladých dospělých není, jak dodržet normy společnosti a naplnit očekávání, ale jak být dobrý vůči druhému, když se naše potřeby odlišují (například když ona má potřebu se provdat a on má potřebu zůstat svobodný). Většina respondentů hledá řešení, ve kterém nikomu nebude ublíženo (Vykomunikovat...) a takové řešení vzájemného soužití, kde nebudou potřeby jednoho upřednostňovány na úkor uspokojení potřeb druhého.

Tato práce otevírá pohled na to, jak by se dalo uvažovat o problematice sňatku a manželství, když by se neuvažovalo jen o tom, jak partnery učít komunikovat. Řeč by mohla být o sladění vzájemných potřeb, neubližování nebo zacházení s vlastním egoismem a altruismem. Noddingsová (Noddings, 1995, 2012) nabízí konkrétní postupy, jak povzbudit partnery k tomu, aby přemýšleli o druhém a pokusili se pochopit, jak se může partner cítit. Jde o vybudování dispozice pečovat, zvyklosti naslouchat a cítit s druhými.

Vést rozhovory nad dilematickými situacemi, jak je používal ve výzkumech například Vacek (2011), může přispět k rozvoji mravního usuzování. Konkrétně vzpomeňme respondentku MOS, která během natáčení rozhovoru dospěla k náhledu na sebe sama a svou životní situaci.

Jsem si vědoma toho, že současná diskuse na poli morálky a manželství je vedena nad kontroverzním tématem stejnopohlavních manželství (*same-sex marriage*), tedy nad manželstvím gayů a lesbiček. Jde o aktuální otázku, kterou se zabývá nejen řada psychologů, ale i vlád vyspělých zemí. Předmětem jejich zájmu je hledat odpověď na otázku, zda je správné, zda je morální, rozšířit tradiční pojetí manželství jako svazku mezi mužem a ženou na svazky stejnopohlavní. Můj výzkum se ale zaměřil na to, jak je morálka žita v páru – tedy jak být dobrým vůči druhému a současně se nezpronevřit sama sobě.

V Seznam použité literatury a dalších zdrojů

- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2001, 292 s. ISBN 80-200-0917-5.
- ARLIN, Patricia K. Cognitive Development in Adulthood: A Fifth Stage? *Developmental Psychology*. 1975, roč. 11, č. 5, s. 602-606. DOI: 10.1037/0012-1649.11.5.602.
- BAUMRIND, Diana. Sex Differences in Moral Reasoning: Response to Walker's (1984) Conclusion That There Are None. *Child Development*. 1986, roč. 57, č. 2, s. 511-522. DOI: 10.1111/1467-8624.ep7266667.
- BECK, Eleonore. *Věřím: Malý katolický katechismus*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 155 s. ISBN 80-7192-509-8. ok
- BJÖRKLUND, Fredrik. Differences in the Justification of Choices in Moral Dilemmas: Effects of Gender, Time Pressure and Dilemma Seriousness. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2003, roč. 44, č. 5, s. 459-466. DOI: 10.1046/j.1467-9450.2003.00367.x.
- BROUGHTON, John M. Women's Rationality and Men's Virtues: A Critique of Gender Dualism in Gilligan's Theory of Moral Development. *Social Research*. 1983, roč. 50, č. 3, s. 597-642.
- BROWN, Lyn M.. When Is a Moral Problem Not a Moral Problem? In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 6 Caring voices and women's moral frames: Gilligan's view*. New York: NY US: Garland Publishing, 1994, s. 138-160. ISBN 0-8153-1553-8.
- BROWN, Lyn M., Mark B. TAPPAN, Carol GILLIGAN, Barbara A. MILLER a Dianne E. ARGYSIS. Reading for Self and Moral Voice: A Method for Interpreting Narratives of Real-life Moral Conflict and Choice. In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 6 Caring voices and women's moral frames: Gilligan's view*. New York: NY US: Garland Publishing, 1994, s. 161-190. ISBN 0-8153-1553-8.
- BUMPASS, Larry a Lu HSIEN-HE. Trends in Cohabitation and Implications for Children's Family Contexts in the United States. *Population Studies*. 2000, roč. 54, č. 1, s. 29-41.
- COLBY, Anne a William DAMON. Listening to a Different Voice: A Review of Gilligan's In a Different Voice. In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 6 Caring voices and women's moral frames: Gilligan's view*. New York: NY US: Garland Publishing, 1994, s. 275-284. ISBN 0-8153-1553-8.
- CRAIN, William. *Theories of development: concepts and applications*. Boston, MA: Prentice Hall, 2011. ISBN 02-058-1046-2.

- ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. Dostupný z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 39, s. 5388-5419. Dostupný také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf
- DONENBERG, Geri R. a Lois W. HOFFMAN. Gender Differences in Moral Development. *Sex Roles*. 1988, roč. 18, č. 11-12, s. 701-717. DOI: 10.1007/BF00288055.
- DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnostních charakteristik a morální identity na řešení a zdůvodnění morálních situací*. Brno, 2007. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
- ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002, 387 s. ISBN 80-720-3380-8.
- FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, 163 p. Studie Slon, sv. 24. ISBN 80-858-5087-7.
- FOWERS, Blaine J. Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*. 1993, roč. 13, č. 2, s. 124-136. DOI: 10.1037/h0091114.
- FRIEDMAN, William J., Amy B. ROBINSON a Britt L. FRIEDMAN. Sex Differences in Moral Judgements? A Test of Gilligan's Theory. *Psychology of Women Quarterly*. 1987, roč. 11, č. 1, s. 37-46. DOI: 10.1111/j.1471-6402.1987.tb00772.x.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993, 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- GILLIGAN, Carol. In a Different Voice: Women's Conceptions of Self and of Morality. *Harvard Educational Review*. 1977, roč. 47, č. 4, s. 481-517.
- GILLIGAN, Carol. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Harvard University Press, 1982, vi, 184 p. ISBN 06-744-4543-0.
- GILLIGAN, Carol. Moral Orientation and Moral Development. In: KITTAY, Eva Feder a Diana T. MEYERS. *Women and Moral Theory*. Totowa, N.J.: Rowman, 1987, s. 19-37. ISBN 0847673820.
- GILLIGAN, Carol. Mapping the Moral Domain : New Images of Self in Relationship. *Cross Currents*. 1989, roč. 39, č. 1, s. 50-63.

- GILLIGAN, Carol. Hearing the Difference: Theorizing Connection. *Hypatia*. 1995, roč. 10, č. 2, s. 120-127.
- GILLIGAN, Carol. *Jiným hlasem: o rozdílné psychologii žen a mužů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 192 s. ISBN 80-7178-402-8.
- GILLIGAN, Carol, Sharry LANGDALE a Nona LYONS. *The Contribution of Women's Thought to Developmental Theory: The Elimination of Sex Bias in Moral Development Research and Education*. Cambridge, 1982. Reports-Research/Technical. Harvard University.
- GILLIGAN, Carol a Jane ATTANUCCI. Two Moral Orientations: Gender Differences and Similarities. *Merrill-Palmer Quarterly*. 1988, roč. 34, č. 3, s. 223-237.
- GILLIGAN, Carol a Mary Field BELENKY. A Naturalistic Study of Abortion Decisions. In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 6 Caring voices and women's moral frames: Gilligan's view*. New York: Garland Pub., 1994, s. 39-60. ISBN 08153155467.
- GRÜN, Anselm. *Svatost manželství*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 63 s. Svátosti, sv. 9. ISBN 978-80-7195-343-2.
- HALAMA, Jindřich. Předmanželský sex?. *Bratrstvo* [online]. 2000, č. 3 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.balustrada.cz/bratrstvo/2000/0003t.html>
- HAMPLOVÁ, Dana. Postoje k manželství a rodičovství. In: FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000, s. 67-99. Studie Slon, sv. 24. ISBN 8085850877.
- HAMPLOVÁ, Dana. *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním* [online]. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003, 52 s. [cit. 2014-02-22]. Sociological papers, 03:4. ISBN 80-733-0029-X. Dostupné z: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/198_03-4%20text%20pro%20tisk.pdf
- HEIDBRINK, Horst. *Psychologie morálního vývoje*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 173 s. ISBN 80-7178-154-1.
- HELD, Virginia. *The Ethics of Care: Personal, Political, and Global*. New York: Oxford University Press, 2006. ISBN 978-0-19-518099-2.
- CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě* [online]. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 60 s. [cit. 2014-02-21]. Sociologické

- studie/Sociological Studies, 04:07. ISBN 80-733-0062-1. Dostupné z:
http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/210_1chalou47%20pro%20tisk.pdf
- JAFFEE, Sara a Janet Shibley HYDE. Gender Differences in Moral Orientation: A Meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 2000, roč. 126, č. 5, s. 703-726. DOI: 10.1037/0033-2909.126.5.703.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JUUJÄRVI, Soile. Care and Justice in Real-Life Moral Reasoning. *Journal of Adult Development*. 2005, roč. 12, č. 4, s. 199-210. DOI: 10.1007/s10804-005-7088-7.
- KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1997, 91 s. ISBN 80-85959-28-3.
- KIERNAN, Kathleen. The Rise Of Cohabitation And Childbearing Outside Marriage In Western Europe. *International Journal of Law, Policy & the Family*. 2001, roč. 15, č. 1, s. 1-21.
- KITTAY, Eva Feder. The Ethics of Care, Dependence, and Disability*. *Ratio Juris*. 2011, roč. 24, č. 1, s. 49-58. DOI: 10.1111/j.1467-9337.2010.00473.x.
- KOHLBERG, Lawrence a Richard KRAMER. Continuities and Discontinuities in Childhood and Adult Moral Development. *Human Development*. 1969, roč. 12, č. 2, s. 93-120. DOI: 10.1159/000270857.
- KOHLBERG, Lawrence a Richard H. HERSH. Moral Development: A Review of the Theory. *Theory Into Practice*. 1977, roč. 16, č. 2, s. 53-59.
- KOHLBERG, Lawrence. The Development of Modes of Moral Thinking and Choice in the Years 10 to 16. A Dissertation Submitted to the Faculty of the Division of the Social Sciences in Candidacy for the Degree of Doctor of Philosophy. Chicago: The University of Chicago, Department of Psychology. In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 3 Kohlberg's Original Study of Moral Development*. New York: Garland Pub., 1994, s. 1-499. ISBN 0-8153-1550-3.
- KREBS, Denis L., Kathy DENTON, Gilligan WARK, Rhonda COUCH, Timothy RACINE a Danielle L. KREBS. Interpersonal Moral Conflicts Between Couples: Effects of Type of Dilemma, Role, and Partner's Judgments on Level of Moral Reasoning and Probability of Resolution. *Journal of Adult Development*. 2002, roč. 9, č. 4, s. 307-317.
- KUČERA, Milan. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In: FIALOVÁ, Ludmila.

- Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000a, s. 7-29. Studie Slon, sv. 24. ISBN 8085850877.
- KUČERA, Milan. Představy o postavení sňatku a narození dětí v životní dráze mladých svobodných lidí. In: FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 2000b, s. 45-67. Studie Slon, sv. 24. ISBN 8085850877.
- LAGEMAN, August G. *The Moral Dimensions of Marriage and Family Therapy*. Lanham: University Press of America, c1993, 122 p. ISBN 08-191-8966-9.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 80-716-9195-X.
- LIEFBROER, Aart C. a Edith DOURLEIJN. Unmarried Cohabitation and Union Stability: Testing the Role of Diffusion Using Data from 16 European Countries. *Demography*. 2006, roč. 43, č. 2, s. 203-221.
- LINHART, Jiří, Alena VODÁKOVÁ a Miloslav PETRUSEK. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.
- LURIA, Zella. A Methodological Critique. *Signs*. 1986, roč. 11, č. 2, s. 316-321.
- LYONS, Nona P. Two Perspectives: On Self, Relationships and Morality. *Harvard Educational Review*. 1983, roč. 53, č. 2, s. 125-145.
- MACEK, Petr. Kde končí dospívání a kde začíná dospělost? In MACEK, Petr a Jiří DALAJKA. *Vývoj utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 217-225. ISBN 80-210-3804-7.
- MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: s přihlédnutím k dějinám literatury a umění*. Brno: CERM, 2009, 303 s. ISBN 978-80-7204-560-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: mýty a skutečnosti*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- NAILS, Debra. Social-Scientific Sexism: Gilligan's Mismeasure of Man. *Social Research*. 1983, roč. 50, č. 3, s. 643-664.
- NODDINGS, Nel. Teaching Themes of Care. *Phi Delta Kappan*. 1995, roč. 76, č. 9, s. 675-679.

- NODDINGS, Nel. The Language Of Care Ethics. *Knowledge Quest*. 2012, roč. 40, č. 5, s. 52-56.
- NUNNER-WINKLER, Gertrud. Eine Weibliche Moral? Differenz als Ressource im Verteilungskampf. (German). *Zeitschrift Für Soziologie*. 1994a, roč. 23, č. 6, s. 417-433.
- NUNNER-WINKLER, Gertrud. Two Moralities? A Critical Discussion of an Ethic of Care and Responsibility Versus an Ethic of Rights and Justice. In: PUKA, Bill. *Moral Development. A Compendium. Volume 6 Caring voices and women's moral frames: Gilligan's view*. New York: NY US: Garland Publishing, 1994b, s. 260-273. ISBN 0-8153-1553-8.
- OPPENHEIMER, Valerie Kincade. A Theory of Marriage Timing. *American Journal Of Sociology*. 1988, roč. 94, č. 3, s. 563-591.
- PIAGET, Jean. *The child's conception of the world*. Totowa: Rowman & Littlefield Publishers, 1929, 397 s. ISBN 0-8226-0213-x.
- PIAGET, Jean. *The Moral Judgment of the Child*. Glencoe: The Free Press, 1948.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDEROVÁ. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3672-638.
- PRATT, Michael W., Gail GOLDING, William HUNTE a Rosemarie SAMPSON. Sex Differences in Adult Moral Orientations. *Journal of Personality*. 1988, roč. 56, č. 2, s. 373-391. DOI: 10.1111/1467-6494.ep8970923.
- PRATT, Michael W, Mark PANCER, Bruce HUNSBERGER a Judy MANCHESTER. Reasoning about the Self and Relationships in Maturity: An Integrative Complexity Analysis of Individual Differences. *Journal Of Personality And Social Psychology*. 1990, roč. 59, č. 3, s. 575-581. DOI: 10.1037/0022-3514.59.3.575.
- ROTTER, Hans. *Sexualita a křesťanská morálka*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2003, 127 s. ISBN 80-7021-669-7.
- SHWEDER, Richard A. In Defense of Moral Realism: Reply to Gabennesch. *Child Development*. 1990, roč. 61, č. 6., s. 2060-2067. DOI: 10.1111/1467-8624.ep9103040661.
- SHWEDER, Richard A a Jonathan HAIDT. The Future of Moral Psychology: Truth, Intuition, and the Pluralist Way. *Psychological Science (Wiley-Blackwell)*. 1993, roč. 4, č. 6, s. 360-365.
- SKOE, Eva E. a James E. MARCIA. A Measure of Care-Based Morality and Its Relation to Ego Identity. *Merrill-Palmer Quarterly*. 1991, roč. 37, č. 2, s. 289-304.

- SMETANA, Judith G. Reasoning in the Personal and Moral Domains: Adolescent and Young Adult Women's Decision-Making Regarding Abortion. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 1981, roč. 2, č. 3, s. 211-226. DOI: 10.1016/0193-3973(81)90002-2.
- SŇATEČNOST. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>
- SOCHNOVÁ, Alena. *Chození v osmé a deváté třídě*. Praha, 2005. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-85834-60-x.
- SULLEROT, Évelyne. *Krise rodiny*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 61 s. ISBN 80-7184-647-3.
- TURIEL, Eliot. The Development of Morality. In: DAMON, William a Richard M. LERNER. *Handbook of child psychology*. 6th ed. Hoboken, N.J.: John Wiley, 2006, s. 789-857. ISBN 04712728764.
- VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, 123 s. ISBN 80-704-1188-0.
- VACEK, Pavel. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 197, LIII s. ISBN 9788074351082.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VASUDEV, Jyotsna. Sex Differences in Morality and Moral Orientation: A Discussion of the Gilligan and Attanucci Study. *Merrill-Palmer Quarterly*. 1988, roč. 34, č. 3, s. 239-244.
- VYMĚTALOVÁ, Simona. Partnerský vztah. In: FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000, s. 99-135. ISBN 80-85850-87-7.
- WALKER, Lawrence J. Sex Differences in the Development of Moral Reasoning: A Critical Review. *Child Development*. 1984, roč. 55, č. 3, s. 677-691. DOI: 10.1111/1467-8624.ep12422840.
- WALKER, Lawrence J. A Longitudinal Study of Moral Reasoning. *Child Development*. 1989, roč. 60, č. 1, s. 157-166. DOI: 10.1111/1467-8624.ep7250937.

- WALKER, Lawrence J., Brian DE VRIES a Shelley D. TREVETHAN. Moral Stages and Moral Orientations in Real-life and Hypothetical Dilemmas. *Child Development*. 1987, roč. 58, č. 3, s. 842-859. DOI 10.1111/1467-8624.ep7264851.
- WARK, Gillian R. a Dennis L. KREBS. Gender and dilemma differences in real-life moral judgment. *Developmental Psychology*. 1996, roč. 32, č. 2, s. 220-230. DOI: 10.1037/0012-1649.32.2.220.
- WHITING, Jason B. The Role of Appraisal Distortion, Contempt, and Morality in Couple Conflict: A Grounded Theory. *Journal of Marital and Family Therapy*. 2008, roč. 34, č. 1, s. 44-57. DOI: 10.1111/j.1752-0606.2008.00052.x.

VI Seznam příloh

Příloha 1 - Reakce respondentů na příběh Svatba

Příloha 2 - Základní soubor 34 dilematických situací

Příloha 3 - Výběrový soubor sedmi dilematických situací

VII Přílohy

Příloha 1 - Reakce respondentů na příběh Svatba

1. HM – svatba

(rozhovor volně navazuje na příběh Manželský večer, ale už se začíná týkat tématu svatba)

AP: A některý lidi čekaj, až dostudujou, pak se teprve vemou....

HM: To nám říkají skoro všichni. To nám říkali i mí rodiče, kteří s tou svatbou z počátku nesouhlasili. Jako k čemu to je vlastně dobré, když se po té praktické stránce nic nezmění. Jenomže my jsme se nebrali kvůli praktické stránce, my jsme se brali protože... to se těžko vysvětluje. Protože jsme cítili, že je pro to ta správná chvíle, je třeba ten vztah někam posunout, nehledě na nějaké duchovní nebo spirituální vnímání toho, co to je manželství. Což je věc, kterou moji rodiče třeba absolutně nemůžou pochopit, protože to jsou takoví ti tvrdí středostavovští materialisti, pro které tohle je mimo jejich styl uvažování. Takže my jsme to nepojili s těmi praktickými věcmi.

AP: Tamary rodiče to mají jinak?

HM: Tamary rodiče se k té naší svatbě v podstatě jako nevyjadřovali. Že oni nám řekli, že jsme dospěli a že je to naše rozhodnutí, které oni respektují. Oni s tím jako souhlasili, oni s tím neměli problém. Nebo ani ti mí rodiče s tím neměli problém z hlediska jako podstaty, že by jim Tamara vadila. Oni akorát jsou takoví hodně konzervativní v tom smyslu, že škola, práce, sňatek, děti. V momentě, kdy to někdo trochu přehodí, tak jsou z toho takoví vykořenění. A to byl ten hlavní problém. Takže oni potřebovali čas na to, aby se s tímhle srovnali.

A ti Tamary rodiče říkali: To je vaše věc, my vás máme rádi a my jsme předpokládali, že jednou se vezmete, a jestli se vezmete teď nebo za dva roky, tak nám je to vlastně úplně jedno. Je to vaše rozhodnutí. Tak ti nás respektovali jako svébytné bytosti.

AP: Proč si ženatej?

HM: Protože jsem měl za sebou, nebo měl jsem dlouhodobou, dlouholetou partnerku, kterou jsem považoval za svou životní partnerku, a přišlo mi, že jako to, že ji představuju jako přítelkyni, neodpovídá tomu, jaký je mezi námi vztah. Já si pod pojmem přítelkyni představuju někoho, s kým chodím jako na rande a tak, ale to co bylo mezi námi za vztah, to už nebylo ten vztah jako partnerský, chození, to už jako my už jsme spolu v podstatě žili jako manželé, ale nebyli jsme oficiálně manželé. A proto jsem chtěl to jako posunout.

(kráceno)

HM:... to je asi ten důvod. Že pro sebe, i pro to okolí jsem tím sňatkem chtěl symbolizovat to, jak prostě je pro mě ten vztah důležitý.

(kráceno)

HM:... sice můj táta mě z toho obviňoval, že to domluvila máma s Tamarou, že ty ženy to tak jako chtějí ty sňatky, že já jsem se tomu podvolil. A myslím si, že snad má pocit, že to tak je teda. Ale jako upřímně můžu říct, že tak to není. To byla dohoda, oba dva jsme to tak chtěli, oba dva to cítíme stejně, ani jeden z nás toho nelituje, že jsme to tak udělali a naopak jsme rádi, že jsme to tak udělali, protože pořád cítíme, že jsme to udělali správně. Ve správný čas, správnou formou.

AP: Co by se mohlo stát, kdybyste to tak neudělali?

HM: To je otázka, z jakého důvodu bychom to neudělali. Jestli bychom podleli třeba tomu tlaku mých rodičů. To je asi taková nejpravděpodobnější varianta. Tak co by se stalo?

AP: Nebo co by se mohlo stát?

HM: Myslím si, že... vlastně my jsme tu svatbu připravovali rok, takže rok a něco už vlastně jsem v takové nějaké fázi té přípravy, přemýšlení o manželství a myslím si, že kdyby ten rok nebyl, tak že dneska bych byl méně dospělý. Myslím si, že mě to posunulo k nějakému sebe rozvoji, že jsem se stal dospělejším člověkem, dokončil jsem takové to osamostatňování od rodičů, pokud bych nebral v potaz to, že mě posílají peníze, abych měl na nájem, ale takové to mentální odpoutání od rodičů jsem dokončil. Kdyby ta svatba nebyla, tak si myslím, že bych byl méně dospělý, byl bych na těch rodičích více navázaný a myslím si, že by to možná zanechalo nějakou trhlinu na tom vztahu s Tamarou, protože já bych tím vlastně ukázal, že ty rodiče poslouchám víc, než nás dva. Že vlastně je předřazuji. Takže v tom by mohl být nějaký problém. Já si myslím, že v důsledku bychom to asi zvládli, ale nebylo by to ideální, protože takhle mám pocit, že všechno zapadlo tak, jak mělo být. A jiný důvod, proč bychom se nevezali... Docela významným důvodem bylo to, že my jsme si celou svatbu zorganizovali a zaplatili sami. Tim jsme mým rodičům trochu vypálili rybník, protože oni neměli vlastně žádnou šanci, jak to ovlivnit. Kdybychom ty peníze neměli, tak bychom na nich byli závislí z hlediska těch peněz, a s tím oni by mohli šachovat. Tam si myslím, že zase by to narušilo mé vztahy s těmi rodiči, že bych měl pocit, že mi bojkotují život, takže je zase nějaká taková osudová věc, že jsme ty peníze měli, že jsme měli dobrou brigádu a ty peníze jsme ušetřili. Já si myslím, že kdybychom se nevezali, tak že by to narušilo vztahy. Moje s rodiči a moje s Tamarou.

(AP: ptám se na přípravu na manželství – semináře u Salvátora, 30-40 párů)

HM: ... My jsme tam chodili pravidelně, myslím, že to byla středa vždycky v podvečer, tak my jsme se tam chystali, teď jsme byli hodinu a půl na té přednášce, teď jsme zase dva dny měli co rozebírat, protože se tam otevřela témata, která třeba by nás nenapadlo řešit, takže určitě nás to zase někam posunulo... (kráceno) ... U toho Salvátora oni jsou progresivní, nastavení na mladé, možná lepší tohle než s nějakým ultrakonzervativním knězem někde na jižní Moravě. Takže ano, přípravou jsme prošli a byli jsme s ní spokojeni.

(AP: ptám se na víru – HM není ani pokřtěný, rodiče jsou náboženští analfabeti, ale díky Tamaře se přitáhl ke katolíkům, pražské...)

HM: ... díky Tamaře jsem se přitáhl k těm katolíkům a ty pražské intelektuální katolické kruhy typu Marek Vácha, Tomáš Halík jsou mi velice blízké a ta příprava i ta svatba pro mě byly krom takové nějaké intelektuální přípravy i nějaké prožitky a myslím si, že mě to i do budoucna bude táhnout tímhle tím směrem.

(kráceno)

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

HM: Asi by si s ním měla důkladně promluvit o tom, proč si jí nechce vzít, protože takhle to zní tak jako drsně, že si jí nechce vzít. Otázkou je, co to znamená, že si jí nechce vzít. Že jestli tam jde o nějaký jeho strach, že se bojí toho závazku? Nebo že mu vadí třeba, že si představuje jenom církevní sňatek, vadí mu církevní záležitosti. Asi důkladně si promluvit, co to pro něj znamená, že si jí nechce vzít a on by vlastně zase měl zjistit, co to pro ni znamená, proč ona se chce vdávat. Jestli chce mít papír na to, že je její partner a v případě, že by se rozvedli, tak by platil alimenty. Anebo jestli to pro ni má nějaký spirituální rozměr. To jsou všechno důležité věci, na kterých oni by se měli dohodnout.

AP: Proč by to měli udělat takhle, jak říkáš?

HM: No protože takhle z tohohle příběhu vůbec není jasné, jak oni na tom jsou, co pro ně to manželství znamená. No, a pokud partneři si nejsou schopni vyjasnit, co pro ně manželství znamená, tak předpokládám, že potom nejsou schopni žít v manželství. Protože manželství je o tom, že neustále, že znám toho člověka, dál se snažím ho poznávat a snažím se nějakým způsobem to manželství naplňovat, ale to nemůžu udělat v případě, že neznám motivace toho partnera k tomu sňatku a vůbec vlastně nevím, co si pod tím pojmem manželství představuje.

AP: Myslíš si, že by se měli prvně lidi vzít, než si pořídí dítě?

HM: Myslím si, že ano. Protože v poslední době se hodně setkávám s lidmi, kteří spolu žijí jenom v partnerském vztahu a mají spolu děti. A musím říct, že to je věc, kterou jako moc nechápu. Já to jako respektuju, že se takhle rozhodli, ale nechápu, nerozumím tomu, proč to takhle dělají. Já si myslím, že rodiče dětí by měli být manželé. Že to je jako vztah, který v tom mém ideálním pojetí je jako pevnější, silnější, vážnější než jenom jako to, že spolu chodí. Takže ano, myslím si, že by se měli vzít.

AP: Oni mě někdy říkají, že to, že spolu mají dítě, je daleko větší závazek než to, že jsou manželé.

HM: No ano, právě proto, že to je daleko větší závazek, tak před tím by měli udělat to, že na sebe vezmou závazek toho manželství. Pokud se na to díváme takhle, tak pokud jsou na sebe schopni vzít tak velký závazek, tak že spolu mají mít ten v uvozovkách menší a to je svatba, to je sňatek. Nehledě na to, že ten vstup do manželství může být brán jako takový trénink toho brát na sebe nějaké závazky a zodpovědná rozhodnutí a třeba ti lidi zjistí, že jim to nevyjde a že to nefunguje a že to nezvládnou, tak tím pádem v důsledku ani nemají to dítě, anebo naopak. Zjistí, že je to posílí ten vztah, proto potom budou o to lepší rodiče, třeba.

HM: Já si myslím, že dítě by mělo mít oba dva rodiče, každý z těch rodičů tomu dítěti dává trochu něco jiného a já pokud chci to dítě vychovat správně, tak si myslím, že primárně bych měl mít velmi kvalitní a pevný vztah s tím jeho druhým rodičem, to znamená s tou manželkou. To znamená, že já tím, že budu mít pevný vztah s manželkou, prospívám tomu dítěti. Takže ona je to součást té mé zodpovědnosti k tomu dítěti, o kterém mluvím.

(kráceno)

HM: Já si myslím, že to jsou neoddělitelné věc, že to není, že jsem já a tady je partner a tady dítě, takže já funguju takhle. Já si myslím, že to je v podstatě jako kruh. Že já nemůžu od sebe odseparovat, protože partner, partnerka, dítě nebo manžel, manželka, dítě je podle mě taková základní jednotka, ve které každý ten prvek má nezaměnitelnou roli a v podstatě pokud já tam nemám ten pevný vztah mezi těmi rodiči, tak já jako rozhazuju ty vztahy s tím dítětem. Já si myslím, že to je neoddělitelné, že nemůžu říct, který vztah je důležitější, který je primárnější. On každý má nějakou svoji roli, svoji úlohu a neměl bych se pokoušet s tím nějak jako šachovat. Ve smyslu, že si řeknu: Mít dítě je větší závazek, tak tu svatbu vypustím. Já si myslím, že ne. V důsledku to může poškodit to dítě. Ted' nevím, jestli jsem se do toho nezamotal.

AP: Myslíš si, že by spolu měli nejdříve bydlet ty dva, než se vezmou?

HM: My jsme spolu nejdřív bydleli, než jsme se vzali a myslím si, že to je dobře. Neumím si představit situaci, že bychom spolu chodili do kina, do divadla, pak se vzali a až pak se k sobě nastěhovali a začali zjišťovat o sobě takové drobné detaily, mnohdy takové spíš nepříjemné, kde kdo nechává ponožky a jak neumývá po sobě nádobí. Myslím si, že asi ano. Ted' mi to zase připomíná, mám kamaráda, který mi byl i za svědka, je to vlastně můj nejlepší kamarád a on je baptista, takže poměrně radikální křesťan a... ta jejich teologie je mimo mé chápání a trochu i mimo mou toleranci. A on právě má přítelkyni, už asi dva roky a oni právě jako důsledně, velice důsledně dodržují zásadu NE předmanželskému sexu a jakémukoliv intimnějšímu kontaktu a oni se tomu vyhýbají tak důsledně, že oni spolu nikdy nespali v jedné místnosti, jako spali, jako přespávali. Ona za nim přijede, on vlastně studuje tady v Praze, ona studuje na Slovensku a ona když za nim přijede na víkend, tak ona spí na druhém konci Prahy u své sestry, ona u něj nemůže přespát na pokoji, protože jako se tak důsledně vyhýbají jakémukoli hříchu. Což podle mě není úplně dobře, to že se vyhýbají hříchu, je v podstatě správně, ale jdou na to takovou hodně kostrbatou oklikou. Protože oni v důsledku se zbavují těch situací, kdy by se jako partneři mohli poznávat, protože bydlení společné je pro ně nepřijatelné a já si myslím, že to bydlení společné je věc, která jako ukáže, jak ten partner druhý funguje a... Myslím si, že ta jeho cesta není úplně správná. Protože si myslím, že on se

rozhodne po škole si ji vzít, oni se vezmou, ale myslím si, že oni se v důsledku nebudou moc znát.

AP: Uměl by si najít nějaké pro, proč on to tak dělá, že si ty věci vlastně nechává až po tom manželství, nebo vstupu do manželství?

HM: Tak jako pro, bych možná viděl, že on se skutečně velmi důsledně vyhne jakémukoli hříchu. To je možná jako, co bych ocenil, pokud bych to měl teda jako najít.

AP: A to ti přijde dobrý?

HM: Já bych to tak rozhodně nechtěl, já si myslím, že je to špatně, jak on to dělá.

(kráceno)

HM: ... oni jsou v uvozovkách bez hříchu, ale za tak strašnou cenu, kterou budou platit, třeba pokud bychom to redukovali na tu sexuální stránku, tak já si myslím, že ono to v určitém ohledu má smysl, ale nemá to smysl, pokud já mám tu partnerku tři čtyři roky a já se důsledně vyhýbám jakémukoli intimnímu kontaktu, tak já mám potom strach, že oni se teda vezmou a ten kontakt už nebudou mít nikdy, protože si jako tak navykli na to, že mezi nima nic není, že se na tu partnerku přestane dívat, úplně se na ní přestane dívat jako na sexuální partnerku. Protože manželka je jedna, jako jedna z jejích rolí je i tahle. A on se na ní úplně přestane tak dívat, což taky není úplně správně, protože to do toho manželského vztahu patří, nehledě na to, to jsem asi ovlivněný tou psychiatrií, že pokud člověk jako takhle tvrdě potlačuje nějaké potřeby, tak to potom vybuchne na nějaké jiné patologické stránce.

(kráceno)

HM: ... kdybychom na tom takhle důsledně trvali (na zákazu předmanželského sexu – pozn. AP), tak my s Tamarou bychom se v podstatě vzali mnohem dřív. My bychom byli už čtyři možná pět let manželé. U něj u toho Radovana taky, tam už on by byl dávno ženatý muž. Já si myslím, že tady dochází k takové diskrepanci mezi tím, jak by to mělo být ideálně a tím do jaké socioekonomické situace jsme se dostali dneska, kdy člověk do 25, 30 studuje a až ve 30 zakládá rodinu. Ale ty věci, kdy člověk se nějak hledá, hledá si partnera, to je o deset let dřív. A těch deset let je taková pauza.

(kráceno)

AP: Vy jste mezi svýma vrstevníky trochu výjimky, ne?

HM: Já si myslím, že záleží, s čím to člověk srovnává. Protože právě třeba ten můj nejlepší kamarád, ten o svatbě jako uvažuje, druhý můj velmi dobrý kamarád bude mít svatbu příští rok, z fakulty spolužák, on má taky dlouholetou přítelkyni a tam je trošku podezíráme z toho, že se námi nechali inspirovat. Že o tom tak uvažovali, ale že oni nejsou takový úplně průkopníci, a když viděli na našem příkladě, že to jako jde, protože oni to zasnoubení ohlásili asi 14 dní po tom, co my jsme se vzali a před tím měli takové nenápadné dotazy, jako kde jsme koupili prstýnky a jak se dělají takové nějaké věci a jak se co zařizuje. Takže jako totální exot si nepřipadám, nicméně je to asi méně obvyklé, jsou lidi, kteří to nechápou a kteří nás považují za blázny, ale já si nepřipadám jako exot a ty řeči lidí, kteří to nechápou, mě jako nechávají úplně v klidu, to mě jako se nějak netýká.

AP: A nemáš obavu z toho, že ještě osobnostně dospěješ, dozraješ, změníš se? Já jsem si teď vybavila svý kamarády, z jednoho skautského střediska, a takhle tam zafungovalo to vzájemný inspirování, nicméně se do pěti let všichni tři rozvedli.

HM: Toho se samozřejmě bojím, ale člověk se musí rozhodovat podle té aktuální situace, ne podle toho, co by jako někdy mohlo být. A teď kon jsem v situaci, kdy tu svatbu bych jako jinak neřešil, kdy skutečně ta svatba byla pro mě zásadní, kdy bych jako jinak to udělat nemohl. A jestli ve třiceti, čtyřiceti, padesáti se někam osobnostně posunu a ten vztah náš se rozpadne, tak se tak stane, ale bude mít za sebou deset, patnáct, dvacet, třicet let nějakého vztahu, který měl smysl. Takže já bych do toho nešel „a co by, kdyby“, kdyby takhle člověk uvažoval, tak by v tom životě nemohl udělat vůbec nic.

2. IF – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

IF: (smích) Příběh už je divnej v tom, že svatbu iniciuje žena teda...

AP: Tak divnej možná, ale ne nereálnej.

IF: Ne nereálnej, to je pravda (smích). No, co má dělat, no. Takhle kdybys o tom měla knihu, kde by byly ty jejich vztahy rozepsaný, tak to by se asi odpovídalo líp, než na takovejhle strohej, na takovýhle strohý třívětý sdělení. Ale o tom to asi je. Záleží, jakej má k panu J. vztah. A jakym způsobem pan J. argumentuje, že nechce do manželskýho svazku.

AP: Takže důležitý je, jaký je mezi nima vztah a jaký on dává argumenty proto, že nechce jít do manželství. Proč je tohle důležitý?

IF: No aby si vyjasnili, jaký mají priority v tom vztahu, že jo. Jako určitě bych jako neutíkal z toho vztahu hnedka, ale pokud ona lpí na manželství, chce děti, tikaji jí hodiny, lpí na tom, že chce bejt v manželskym vztahu, chce dítě, ale chce se vzít, a vyspí se s panem J. až po svatbě (smích). Pan J. tlačí na pilu, tak by měl asi utýct. (smích) Já nevím, no. To je dlouhodobý, jestli s tím zrovna teďka přišla, je to její první, že by chtěla jako dítě, ale že až po svatbě a pan J. jí řekl: Ne. Tak by měla asi chvíli počkat, no. Protože předpokládám, že se mají strašně rádi a že by spolu chtěli bejt. A potom, měli by si to asi vyříkat, proč on nechce do manželství a proč ona na něm lpí. A jestli jeden z nich nemůže ustoupit. Nebo jestli třeba třetí možnost, že teď budou mít dítě, on se přizná k otcovství a můžou se vzít až pozdějc, to není jako... Jestli jde o alíky, tak stačí, že jako on bude jako otec napsanej a když s tím bude souhlasit, tak se brát nemusej.

AP: Proč si ženatej?

IF: Protože jsem slušně vychovanej a chci rodinu. Je pravda, že Eva přišla neplánovaně, že jo, a Vendula byla těhotná, my bysme se 99,9% vzali stejně, trochu pozdějc. Stoprocentně to říct nemůžu, že jo. Ale vzali bysme se stejně, Vendula čekala Evu a její rodiče z toho byli nervózní, že jo. Oni, já nevím, jestli Vendula se ti s tím svěřila, pravděpodobně bych řekl, že asi jo, ale v tom celým klanu jejich, tak oni jsou poměrně početnej klan a žádná, ono je tam asi pět nebo šest holek a žádná z těch holek se nevdávala, aniž by byla těhotná. Všechny se vdávaly těhotný. Když Vendula otěhotněla, tak její babička, my jsme to tam přišli oznámit, že je Vendula těhotná, a ona jako měla strašnou radost: Já mám strašnou radost, že budu mít dalšího vnoučka, to už je 30. vnouček nebo kolikátěj to byl, pravnuk vlastně, to už je 30. pravnuk, akorát mě trochu mrzí, že si nezbořila tu hranici asi 18. tý vnučky, která by se vdala, aniž by byla těhotná (smích). Takže my jsme to asi, my jsme to jenom urychlili. My jsme oba chtěli rodinu samozřejmě. Ono je to i takový jako...

AP: Rodinu, to pro tebe znamená bejt manželé?

IF: Pro mě rodina znamená manželství.

AP: A myslíš, že by se ty dva měli prvně vzít, než si poříděj dítě?

IF: Ne, to není úplně, to ne. Můžou mít dítě před tím a pak se vzít až to...

AP: Ale vzít by se měli?

IF: Já si myslím, že pokud jako si chtějí říkat rodina a ono zní jako trochu klišé, ale pokud chtějí vychovávat dítě v nějakym jako, v nějakym našem evropskym nebo společenskym standardu, tak by se vzít měli, protože ta rodina je důležitá, pro mě. Pro mě je důležitá, protože je to zázemí, je to pro mě jistota a je to... Je to takový jako že, že ti to dává, jsou tam jasně daný role. Přide mi to, že tam je to kompaktně nastavený tak, jak to má fungovat. Kdežto u tý rodiny, která má dítě a jsou jakoby spolu, tak si myslím, že je to takový benevolentní v tom, že oni pro mě nejsou rodina, pro mě jsou pár, kterej má dítě, to dítě tim ani trpět nemusí, byt nemá, podle mě nemá ty hodnoty vštípený, společenský, a myslím si, že... no myslím si, že trpí to dítě, ačkoli si to neuvědomuje, tak podle mě ta rodina je důležitá. Ačkoli ti nedokážu přesně říct proč, vyloženě říct ten důvod, ale cítím to tak.

AP: A ty pod tím slovem rodina máš to, že jsou ty dva manželé? Některý mi říkáj, že jsou rodina, i když nejsou manželé.

IF: To nejsou rodina, protože on se může sbalit a jednou nepřijít domu, že jo.

AP: To ten manžel nemůže?

IF: No manžel nemůže, manželovi to komplikujou jako spousta věcí.

AP: Takže to má komplikovanější?

IF: Má to komplikovanější, ale to je jedna podle mě z věcí, proč to... vem si, že by byla firma, kde by pracovali lidi jenom, protože chtěj a nemaj pracovní smlouvu. Jenom proto, že si věřej. Jak dlouho by taková firma fungovala?

AP: To je krásný přirovnání.

IF: Ona rodina je taková firma, že jo.

AP: Myslíš, že by spolu měli bydlet, než se vezmou?

IF: Je to lepší. Já jsem si jistej tím, že je to lepší. Protože když s tím člověkem trávíš spoustu času, tak ho mnohem líp poznáš a mnohem víc seš si potom jistá, že si ho opravdu chceš vzít, protože ti vyhovuje i v té domácnosti ten člověk. Je to riziko, že to nevyjde. My jsme to v podstatě s Vendulou neměli, že jo, ona bydlela v Prachaticích a já v tom Neveklově a vlastně... Já jsem jezdil buďto do Prachatic, nebo ona do Neveklova, ale spolu jsme nikdy nebydleli. A potom z ničeho nic jsme se vlastně vzali a odstěhovali do Prahy. A až tady jsme začali žít spolu a to už byla, Eva nebyla narozená ještě, to bylo půl roku před tím jsem se sem nastěhoval, ale my jsme vlastně před narozením Evy spolu bydleli jenom půl roku. Ono když spolu dlouho chodíš, tak jako odhadneš spoustu věcí, byť spolu nežijete furt, ale trávíte spolu víc času, jsou prázdniny dlouhý nebo víkendy, to pochopíš, jak ten druhý funguje nebo tak, ale vyloženě to soužití si myslím, že nám tam chybělo, že jsme to v začátku měli složitější než lidi, který spolu bydlej před tím, než se vezmou. Já bych to podporoval, ono, ale možná tak mluvím, protože jsem konvertita, že nejsem vychovanéj katolík. Oni ty vychovanéj katolíci asi mluvěj trochu jinak.

(kráceno)

IF: ... ono jako nezjistíš, že s ní nemůžeš bejt, ale začne tě postupně ta osoba iritovat nějak. Ono to jako, myslím si, že spousta téhle rizik se dá eliminovat tím, že spolu začnou bydlet dřív.

AP: Anebo spolu začnou bydlet po tej svatbě a už nemaj jinou možnost, než to prostě skousnout.

IF: No jo, ale z toho nevzniká šťastný manželství teda. Potom se celej život buďto trápíš, anebo se rozvedeš, po pěti letech. Což si myslím, že tím, že spolu začneš bydlet před svatbou, dva tři roky pět deset já nevím jak kdo, to potřebuje, než mu to dojde, tak se dá spousta téhle rozvodů jim předejít.

3. JP – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má ta slečna Eva udělat?

JP: Toť otázka. Tak může mu říct prostě... já nevím, já jsem zvyklej na dohodu. Tohleco nevím, myslím, že o všem mluvíme, dohodnem se předem, jo... Jsou dvě možnosti: Buďto si ho vezme, anebo si ho... tři. Buďto si ho vezme, nebo si ho nevezme a to dítě budou mít a nebo se s ním rozejde. Jinou možnost nevidím. Nevím, co je správný, nevím.

AP: Co by podle tebe bylo to nejlepší, co ona může udělat v té situaci?

JP: Dohodnout se s ním.

AP: Jak by to vypadalo?

JP: Domluvit. Prostě mluvit s ním o tom a... to je těžký, ona, když ho donutí k svatbě, tak on se s ní může za dva roky rozvíst, že jo, a... To je, když ho nedonutí k svatbě, tak zase, že jo, on bude mít radost, ale ona z toho bude zklamaná, že nebude svatba, jo. Nevím, jak by to mělo

bejt, to je prostě... de facto obě dvě možnosti jsou správný, podle mě. Ta třetí možnost, to už je krajní, že se s nim rozejde, jo ale, obě dvě možnosti jsou prostě správně. Ale která převáží nebo nepřeváží, to záleží na těch lidech samotnejch.

AP: Tak že by zahrál radost a vzal si jí, aby byla manželka spokojená?

JP: Tak to ještě není manželka, že jo. (pauza) To asi ne, to už je rozhodnutí hodně velký ta svatba. Určitě by radost nehrál. To už je celoživotní rozhodnutí, takže ne, nehrál bych to. Prostě dát si argumenty pro a proti a nic nehrát, v tomhle tom případě.

AP: Takže by to nemělo bejt tak, že on to dělá pro ní, protože ona to chce?

JP: Jako že ona si ho chce vzít a on ne, jo? No já myslím, že ne. To pak taky to manželství by mohlo rychle skončit, že jo.

AP: A myslíš si, že by se měli vzít, před tím, než si pořídějí dítě?

JP: V dnešní době? Si myslím, že je to tak nějak jedno, že v dnešní době už se to neřeší, jestli jsou oddaný nebo nejsou. Bejt to před dvaceti, třiceti lety, tak by je do toho nutili všichni, ale v dnešní době to je jedno, takže... říct jestli jo nebo ne? Dle mého uvážení by to bylo dobrý. Když by měli mít dítě, když už by třeba čekala dítě.

AP: A proč?

JP: Tak přece jenom je to to manželství, už to není žití na hromádce, ale prostě oba dva mají, čekají dítě, takže budou mít zodpovědnost oba dva a samozřejmě, když jsou manžele, tak ta zodpovědnost se potom plní líp, než když nejsou manžele. Že prostě nemůže jeden od druhýho jen tak utýct, aniž by se o to dítě nestaral.

AP: Proč seš ženatej?

JP: Já? No protože miluju manželku. To je jedinej důvod. My jsme nemuseli se brát, my jsme se chtěli vzít. Z lásky. Žádněj jinej důvod tam není. Z lásky a samozřejmě trošku i kvůli financím, kvůli hypotéce a to. Ale to bylo jako... to jsme ještě hypotéku ne to, ale samozřejmě když jsme se vzali, tak se o to žádá líp. Ale 90% je to, že jsme nemuseli, ale chtěli. Takže z 90% z lásky, z deseti aby se nám lépe žádalo o hypotéku. A hlavně už jsme spolu byli dlouho, už jsme spolu byli deset let. Tak už zase pokročit o stupeň další.

AP: Jste to tak cítili, že je potřeba někam pokročit?

JP: No já určitě, a když mi manželka řekla, že ano, tak předpokládám, že ona taky.

AP: A myslíš si, že by ty dva měli spolu bydlet, než se vezmou?

JP: Určitě.

AP: Proč?

JP: Aby se líp poznali. Můžou spolu chodit deset let, a když nebudou spolu bydlet, tak se stejně dokonale neznaj.

AP: Tak ono vždycky najdeš na tom druhým něco, co ti vadí, ne?

JP: Tak to je samozřejmý. Žádný manželství není dokonalý. Ale tak je lepší o tom vědět ještě před tou svatbou, že jo, než to zjistit po svatbě. Jinej důvod nevidim.

AP: A tak třeba když to poznám po svatbě, tak to tak nějak skousnu ten nedostatek toho druhýho...

JP: Tak záleží, co by to byl za nedostatek. Když bych třeba po manželství zjistil, že ten nedostatek je jinej chlap, tak to se skoušává hodně špatně, že jo. (smích) Tak takový nějaký drobnosti tak samozřejmě, že toho je spousta. Anebo prostě... No měli by to skousnout, říkám, pokud se nejedná o to, že ten nedostatek je jinej chlap.

4. MH - svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MH: Tak já vidim už ten první problém v tom, že ona mu navrhuje svatbu jako, to by se podle mě nemělo stávat...

AP: Proč by se to nemělo stávat?

MH: No jako stávat se to může, ale myslím si, že jakoby kulturně dané je tady, že muž je ten který žádá ženu o ruku a dává tím asi dost něco najevo podle mého názoru prostě a žena pro mě je pořád bytost prchavá prostě, kterou jako ulovit ve smyslu získat její ruku a dát ji na ní prstýnek, který mám stejný jako ona na celý život, pokud to takhle vyjde, tak to mi přijde jako... že by to měl udělat ten chlap, aby tady to všechno rituálně naznačil. Jestli samozřejmě je ta ženská v takové situaci, že to řekne... ale připadá mi, že... a to vim spíš z filmu, protože nikdy jsem nic podobného nezažil, ani od známých jsem o tom neslyšel, že to je takové, na mě to působí trošičku, nechci říct podřadně, to je moc silné slovo, že ta žena se chová vlastně podřízeně, že se ho jako, já v tom cítím, že se ho doprošuje, aby si jí vzal, to je to, co v tom vidím.

AP: A mě to spíš přijde nadřazený tomu muži než podřízený...

MH: Mě to přijde takový blbý, že on nechce prostě si jí vzít, nechápu, proč si jí nechce vzít, ale určitě je spousta důvodů, proč ne, ať už v tom vztahu, nebo ekonomických nebo nějakých, to těžko říct, já nevím no. Co má dělat, co bych jako jí poradil ještě, ať se k tomu nějakým způsobem vyjádřím... Ona ho už požádala nebo ještě ne?

AP: Ona by ráda, aby se před tím vzali a tak navrhuje panu J. svatbu.

MH: Jo ona mu to jenom navrhuje. Ona ještě neřekla jako: Vezmeš si mě?

AP: Tak asi se o tom bavěj...

MH: No tak on by si jí měl jednoznačně vzít, když s ní chce mít děti, tak by si jí měl vzít. Já to mám postavené takhle jednoduše prostě. Mám za to, že kdo chce mít děti, tak musí být sezdáný jako. Věci typu registrovaného partnerství jako myslím si, že chápu, ale neuznávám. Možná to zní až příliš tvrdě, nechci říct, že neuznávám lidi, kteří jsou registrovaní partneři, ať už muž s ženou nebo muž s mužem, ale osobně to mám postavené tak, že by měli být ti dva sezdání prostě.

AP: A proč?

MH: Nevím, asi z nějakých jako právních důvodů, z toho jako že ty děti prostě v momentě, kdy se ti registrovaní partneři rozejdou, zůstávají jako někde v meziprostoru. V tom mi připadá ten manželský svazek přeci jenom jakoby pevnější a o nějaké větší zodpovědnosti. Ale fakt tím nechci zas říct, že neexistují registrované partneři nebo partneři jenom, kteří by tu důvěru měli nižší nebo menší, to bude asi kus od kusu. Někdo to dělá, že chce dostat přídatky od státu prostě, někdo to dělá, protože se cítí v manželství spoutaný, to jako nevím, jak to je, ale já jsem to měl vždycky postavené takhle. Možná, že příliš striktně, ale to je tím, že jsem tak byl vychovaný prostě, doma mě k tomu takhle vždycky vedli a naši to vždycky zpochybňovali jakoby to, že partneři by mohli mít spolu děti, bez toho aniž by se výhledově nevyskytly nějaké komplikace, které by to dítě, nikoli ty partnery, ohrožovaly jako ve smyslu, že on nebo ona opustí toho druhého.

AP: Takže spíš v ohrožení je to dítě?

MH: Z mého pohledu jo, no.

AP: Protože ono by z toho mohlo mít problémy, že maminka s tatínkem nejsou sezdání.

MH: No ne, že jednoduše vzato, že snazší je se rozejít se s partnerem, než s manželem. Takhle to vidím. Protože když jsou ty manželé prostě svoji, já to vidím tak, že jako i když se naskytnou sebevětší problémy, tak to pouto je drží nějakým způsobem spolu natolik, že uvažují o tom, jak ten problém vyřešit. Zatímco když jsem měl partnerku, tak jsem někdy cítil, že můžu nad tím vším mávnout rukou a říct si: Je tisíc takových, který budou chtít být mojí partnerkou. Přeháním samozřejmě, že se najde jedna další, která bude taky mojí partnerkou. To dítě nemůže mít maminku na běžícím pásmu, nebo macechu, která se bude nějak střídat. Já nevím, já to manželství chápu jako nějaký takový závazek, jak bych to řekl... plodný co se týče takového diskutování o těch věcech a tom řešení těch problémů a tak. Myslím si, že to je dobrá věc prostě. Je to dobrý vynález jakoby. Ale samozřejmě to má i své mouchy.

AP: A myslíš si, že by ty lidi měli spolu bydlet, než se vezmou?

MH: Tak možná že v určité etapě svého života jsem si to myslel, ale po pravdě řečeno, když jsem s jednou přítelkyní ve svých, řeknu, 22 bydlel, tak to bylo spíš na škodu než pro dobro věci, takže už delší dobu si to nemyslím. A my jsme to tak osobně ani neměli. My jsme se brali a už byla manželka moje nynější těhotná. Takže my jsme to neřešili, my jsme jednali impulsivně oba dva a to jak u prvního tak u druhého dítěte. Samozřejmě je to o té sociální perspektivě, jak se na to lidé dívají, už v porodnici, když se narodil druhý syn, tak jsem se setkal s tím, že vlastně ty porodní asistentky nebo ty sestřičky říkali: A ten váš je jakoby nechtěný. Jo, to viděli takhle.

AP: A jak na to přišly?

MH: No nijak, jenom z té perspektivy, myslím si, že dřív už jakoby jakmile, za minulého režimu, dítě nebylo plánované, tak automaticky bylo nechtěné. Zatímco momentálně se ta perspektiva jakoby mění, nebo změnila, aspoň z mého pohledu, chtít a plánovat je něco jiného. My jsme určitě dítě první i druhé chtěli, ale nikdy jsme nic neplánovali, protože ani jeden z nás není typ, který by něco plánoval, na to jsme oba dva až moc ztřeštění. Ale v tomto duchu. Možná, že nás to ten život naučí jako, teďka ta zkušenost je taková, že já bych jako další dítě plánoval... Ale takhle asi. Do teď jsem to tak neměl, ale teď to tak začínám víc vnímat. Tak asi. Každý si musí tady to zvážit, na kolik jako to chce mít dané nebo volné.

AP: A tys ještě skočil od toho, že se ptám na bydlení k tomu, že přicházejí chtěný děti.

MH: To jsem skočil dost. Tak jako myslím si, že to nutné není, aby spolu bydleli.

AP: A ty si říkal, že to bylo skoro na škodu, když si vzpomínal...

MH: Víš, myslel jsem si tehdy, že když jsem do někoho zamilovaný, začnu s ním bydlet, že se to bude jakoby dál vyvíjet tak, že prostě třeba se ten vztah bude prohlubovat a my se pak jednou vezmeme, hypoteticky. Jenomže vlastně tím, že jsme na to nebyli připraveni, tak jsme začali spolu bydlet a hrozně jsme si nerozuměli v tom spolužití, mě v tom bylo nepříjemně. Protože nevěděl jsem, jak z toho ven, protože jsem si na sebe ušil takovou jako zlatou klec.

AP: A oni mě říkají, že je potřeba to vyzkoušet před svatbou to spolu bydlet.

MH: No oni to tak říkají. My jsme to tak neměli a nevadí mi to, o nic jsme nepřišli, mi připadá, prostě spolu bydlíme teď. Asi to je jakoby... to víš, no, když někdo spolu začne chodit na střední škole, řeknu, aby to bylo markantní, aby to bylo vidět, jestli je v tom rozdíl, chodí spolu nejdřív dva roky jen tak, seznamují se, potom spolu začnou bydlet, bydlí spolu další tři roky, jedou spolu do zahraničí, tam spolu něco podnikají, potom se berou a tak, tak to je jeden případ. Ale samozřejmě tohle mě se nikdy nestalo, že já jsem věřil spíš svému instinktu a prostě řekl jsem si: Teď to cítím, je to ta pravá. A na všechna pravidla potom kdo má kdy komu říct: Vezmeš si mě, kdy budeš s kým bydlet, kdy budeš mít děti, tak že na to kašlu.

AP: A vidíš výhodu toho, že jste to měli takhle, že jste spolu začli žít až po svatbě? Přijde ti, že to má nějakou výhodu?

MH: Tak my jsme spolu jako bydleli už před svatbou, ačkoli ne jakoby ve smyslu, že bysme měli pronajatý byt, ale na koleji jsme spolu bydleli, v podstatě by se to tak dalo brát. I když tam každý měl možnost odejít do svého pokoje, když chtěl. Já si nemyslím, že by to společný bydlení něco změnilo, Já jsem to nikdy neřešil, my jsme spolu začali bydlet tak, jak jsme spolu začali chodit. My jsme to tak nějak, u nás to bydlení bylo dané dost tím, že Lída byla těhotná a prostě jsme někde bydlet potřebovali. Takže já jsem tehdy hledal bydlení a našel jsem v Moravských Budějovicích, kde jsme bydleli rok a půl jako, my jsme byli rádi, že jsme si něco našli a že je to naše a tak. Jsme si toho vážili. Takže jsme byli rádi, my jsme to nehodnotili, jestli je to výhodné nebo nevýhodné, my jsme byli rádi, že něco máme. To je trošku jiná perspektiva, než když máš to právo té volby jako... To má teďkon jedna naše kamarádka, která jako nejdřív začla se svým přítelem chodit, pak bydlet a teďka jako zvažuje, kam to půjde dál. Ale já v tom třeba cítím to, že ona má pořád právo z toho vztahu vycouvat, což je její neodmyslitelné právo samozřejmě, ale jako já jsem třeba rád za to, že jsem tak zbytečně nad tím nemusel dumat, jestli teda je to ta moje pravá partnerka. Já jsem byl rád, že to jde tak

přímo jako a že nad tím nemusím pořád polemizovat. Protože dřív jsem nad tím pořád polemizoval a nakonec jsem stejně došel jenom k tomu, že to není ta pravá partnerka, že je něco lepšího. Ono každý má ten svůj čas. Já jsem určitě uvažoval v 26 jinak, než uvažuju teď nebo jsem uvažoval před dvěma lety. Určitě jsem měl období, kdy jsem si řekl, že kariéra je pro mě důležitější než partnerský vztah. Teďka to mám tak, že rodina je pro mě důležitější než kariéra. I když jako samozřejmě do práce chodím rád a nechtěl bych o to přijít, ale prostě odsad' podsad'.

AP: A zpětně přijde ti, že to mělo nějaký plus, že jste neměli společně zařízený bydlení...

MH: Tak plus to mělo jenom v tom, že to bylo pro nás nové a že to bylo dobrodružství, my to tak pořád ještě máme vlastně. Pro nás to je pořád tak, já to tak vidím, dobrodružství ten život. Jsem rád, že se mi podařilo to dobrodružství vpassovat do mého běžného rodinného života, že je to pořád jakoby nepředvídatelné, co se bude dít, že ten každodenní koloběh není rutinní a stereotypní, i když samozřejmě velice je, ale pořád se vyvíjí nějakým způsobem zajímavě. Takže já jsem měl v životě určité období, kdy jsem jakoby prahl po tom dobrodružství ve smyslu cestovat a realizovat se někde v zahraničí prostě, studovat a v tom hledat smysl života. Jsme rád, že teďka cítím, že tohle to mám vyřešené, jsem to odžil, že se mi to líbilo, bylo to skvělé, obohatilo mě to natolik, že z toho strašně dlouhou dobu určitě budu moct čerpat, jsem sotva začal, že jsem měl takový startovací bod dobrý. A jsem rád, že teďka mám rodinu, se kterou to můžu sdílet a se kterou to můžu dál žít a obohacovat děti tím, co znám a co zná zase Lída, nějak ten život si dělat zajímavý. Protože vidíš sama, jak to tady vypadá, že prostě je to o tom každodenním ranním stávání, vaření, praní prádla, já pořád nějaké přípravy do práce, obyčejná rutina, stupidní, ale jako každý den je to o něčem novém. To se mi na tom líbí.

5. MHR – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MHR: No vidíš, to je naše aktuální situace. Já si myslím, že když slečna otěhotní, že chlap se k tomu musí postavit.

AP: Co to znamená?

MHR: No tak že nemůže riskovat, že se druhej den zabije a slečna bude bez prostředků a aspoň jí zajistí minimální součinnost státu, takže bude pobírat vdovské náhrady. Takže si myslím, že by si jí vzít měl, i když se mu to zrovna nehodí.

(MHR mluví o tom, že pokud spolu komunikují, tak on už dávno tušil, že ona chce dítě a že se chce brát. A vzít by si jí měl.)

MHR: ... já si myslím, že spousta vztahů funguje jak má, ale ty lidi spolu nekomunikují tak jak maj. A to je dost velkej problém.

AP: Proč by si jí měl vzít?

MHR: Když spolu jsou už tak dlouho, že by mohli plánovat dítě nebo svatbu, tak zajisté spolu vidí nějakou budoucnost. A když spolu vidí nějakou budoucnost, tak přece už není podstatný, jestli se vezmou za tři nebo za šest měsíců.

AP: Ono je potřeba se vzít?

MHR: Ve chvíli, kdy čekají dítě, tak si myslím, že to je zodpovědný.

AP: Takže prvně by se měli vzít a pak si až pořádit to dítě.

MHR: To záleží na situaci. Ale samozřejmě si myslím, že to záleží na finanční a sociální skupině těch jedinců, nebo té sociální vybavenosti. Si myslím, že spousta matek je úplně jedno, jestli budou mít o devět měsíců dřív nebo pozdějc to dítě.

(kráceno)

AP: Jsou lidi, který mi říkaj, že před tou svatbou by se nemělo spolu bydlet.

MHR: To je náboženský přesvědčení a není proč to odsuzovat.

AP: A myslíš si, že je to dobrý spolu bydlet před svatbou?

MHR: Já si myslím, že je to dobrý. Protože si ozkoušíš opravdu, jaký ty lidi jsou.

(MHR vysvětluje, že lidi mají tendenci „tvořit se nějaký“ a to potom už nejde)

MHR: Aby se opravdu poznali, jaký mají zvyky a jaký budou.

AP: Můžou si to dítě pořídit bez svatby?

MHR: To na to nemá vliv, záleží na sociální situaci. Je spousta rodin, který si dítě pořídějí a jsou schopný ho zajistit a potom nevidím důvod k tomu se brát, to je náboženský přesvědčení. Můžou ho mít stejně rádi, můžou ho stejně sociálně zajistit, na tu lásku a soudržnosti rodinný to nemá vůbec žádný vliv.

AP: Ty si tak vyjádřil toleranci, chápu to dobře? A teď by mě ještě zajímalo, co tobě přijde dobrý a správný.

MHR: Já jsem pro rodinu, protože si myslím, že je to základ státu. Tečka.

(kráceno)

MHR: Je to to nejlepší, co pro ten stát, společnost i to dítě i celou rodinu můžou udělat. Je to jenom jako pohled sociální. A je to furt část zvyklostí i jakoby náboženskýho přesvědčení. A v tom jsme vyrůstali, my jsme prostě narušený... nebo narušený, to je blbý slovo, v tom jsme vychovaný a to může každé vnímat jinak a je zbytečný se o tom bavit. Protože to každé může různěma vlivama k tomu mít úplně jiné vztah a není to podle mě důležitý. Je spousta rodin, který nejsou vzatý, mají dítě, dělá tam někdo mámu, dělá tam někdo tátu a funguje to daleko líp než lidi, který jsou vzatý a nefunguje to.

AP: Proč je pro tebe důležitý, aby se vzali?

MHR: Tak jak jsem to řekl, není to vůbec pro život důležitý, je to důležitý, jenom pokud nejsou dobře sociálně zabezpečení, tak to dává určitou jistotu, z pohledu státu a toho zázemí, který tady máme v Český republice.

MHR: ... pokud na tom nejsou finančně dobře, aby byli schopný to dítě zajistit (tak se mají vzít – pozn AP)

(kráceno)

MHR: ... a pak tam samozřejmě fungujou ty zvyklosti těch rodin. A já jsem osobně přesvědčený pro rodinu. Že si myslím, že by pro stát i pro tu společnost byla dobrá ta rodina. Aby se ty lidi jmenovali stejně, nezávisle na finanční situaci.

AP: A je to dobrý ještě pro něco jinýho kromě těch věcí jako je stát a nějaký finanční zajištění?

MHR: Myslím si, že pro to dítě v dlouhodobý situaci to nemá vůbec žádný vliv na něj. Když se bude jmenovat stejně, bude mít sociální zajištění a budou se mít rádi máma s tátou a budou ho mít oba rádi a budou se mu věnovat, tak jak maj, tak si myslím, že pro to dítě to nemá vůbec žádný vliv.

AP: A proč se ty budeš ženit?

MHR: Protože jsem přesvědčený o tom, že ta rodina by měla vzniknout, než vznikne dítě. A pro finanční důvod, protože si myslím, kdybych se druhej den zabil v autě, tak aby to dítě neumřelo hlady a nepotýkali se s finančním nedostatkem. A protože se máme rádi, protože chcem tu rodinu, chceme mít víc dětí než jedno.

6. MV – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MV: Já myslím, že ta pani Eva by to měla přehodnotit.

AP: Přehodnotit?

MV: No jako ten požadavek.

AP: A jak by to vypadalo takový přehodnocení?

MV: No tak to je samozřejmě problém, tak tam to ženský vidí úplně jinak než ty chlapi. Buďto chce dítě, anebo chce svatbu, no. Tak my jsme se taky brali, když Patricie už byla těhotná.

Taky k tomu teda nedošlo před. Nevim no. Tady to je asi moc složitá otázka, na to asi nedokážu nějak rozumně odpovědět.

AP: Něco vymyslíme. Ty si říkal, že by to měla přehodnotit...

MV: No jako když řekne, že na tom trvá, že do té doby teda nechce mít dítě, no tak samozřejmě, když bude teda křesťanka, když bude věřící, tak je to naprosto pochopitelný. Tak potom samozřejmě je problém, když teda jeden partner je věřící a druhý není, tak to asi budou mít spory jako často, no. Pokud není věřící, tak by to měla přehodnotit nebo aspoň hledat ten důvod, nebo říct jako proč na tom trvám. Nebo jakoby co je... kde je vlastně ten... kde je jakoby těžiště toho problému. Jestli ta svatba nebo to dítě. Pakliže není teda věřící. V čem je vlastně ten problém,... protože podle mě nemůže říct, že to dítě strašně chce, ale když teda není ta svatba, takže ho vlastně nechce, takže do té doby ho mít nemůže. To je podle mě blbost.

AP: Jo?

MV: No pokud není věřící. ... No tak ty principy jsou v tom křesťanství, ten důvod je v tom křesťanství jakoby, té svatby, ne? Já si myslím, že jo.

AP: A jinej důvod tam není ke svatbě?

MV: (skepticky) Spousty lidí se vezme a záhy se rozvádí. Nevim no. A můžou to bejt klidně i křesťani.

AP: Proč si ženatej?

MV: Protože si to Patricie přála. (smích) Já jsem tady v tom strašně natvrdej, já nevím. Tady v tom určitě žádný gentleman nejsem, no. Ale já nevím, no, já si myslím. Nevím, to je... když to ty dva lidi cítí tak nějak společně, tak si myslím, že by vždycky měli dojít k nějakému souladu, ať už ten soulad bude v té svatbě nebo v tom dítěti. A záleží, co přijde dřív. Patricie, když mě řekla, že jako by chtěla tu svatbu, tak já jsem jí řekl: Přeci se teďka s tím nebudeme jakoby rozrušovat, když je těhotná. Přece jako nechceš podstoupit ten stres, když seš těhotná. S tou svatbou samozřejmě to byl stres, velkej. A zátěž.

No ale přála si to, no tak jsem řekl: No tak jo, když si to přeješ, tak jo. Samozřejmě kdybych to udělal podle jejích představ, tak o tu ruku jsem jí požádal daleko před tím, než jsme došli k tomu dítěti. Ale k tomu nedošlo, protože jsem byl natvrdej jakoby. Nebo jsem v tom prostě neměl tu prioritu, no. To má každá jinak, nevím. To je tak individuální záležitost asi.

Ale myslím si, že ta holka by to měla přehodnotit, co vlastně chce, no. Protože jestli ty dva spolu chtějí bejt, tak to musí bejt nezávisle na svatbě. Tak ta svatba to jako nějak nezmení, neovlivní podle mě. Což je nekřesťanský tohlecko. Jako názor je to nekřesťanský.

AP: Tobě je to jedno, jestli se spolu bydlí, nebo žije před svatbou...

MV: Tak jako v důsledku bych taky asi upřednostnil tu svatbu. Ale myslím si, že v tom věku mezi dvacíti – třiceti mě to je jedno.

AP: Měli by spolu bydlet, než se vezmou?

MV: No asi jo, já bych to tak udělal. Já nevím, to je strašně individuální a stejně vždycky... stejně kdybych byl rodič a teda říkal to nějakým dětem, tak mě neposlechnou, a když bych byl to dítě, tak stejně se to vždycky nějak vyvrbí prostě samo.

AP: A myslíš si teda, že by spolu měli nejdřív bydlet?

MV: Jestli je to jako správně vyzkoušet si to před tou svatbou? Takhle to myslíš. Asi jo. (kráceno)

MV: ... Opravdu ať si to kdo udělá, jak se mu to líbí.

AP: Dítě před svatbou?

MV: Já v tom nevidím žádný problém, jestli budou mít dítě před svatbou nebo po svatbě... Já v tom nevidím problém.

AP: A k čemu ta svatba teda je?

MV: No tak v důsledku po tom člověk tu svatbu chápe jako velice závažný akt samozřejmě.

AP: Až po tom, co proběhne?

MV: Jako když už se stane, no. Samozřejmě ten akt tý svatby jakože, že je samozřejmě velice významnej a důležitěj. A samozřejmě teďka člověk by moh polemizovat svatba na obecnim úřadě, nebo na radnici, nebo svatba v kostele. Co pro koho to znamená. Chápeš, ne?

No ne my jsme totiž měli dvě svatby. My jsme měli na radnici a měli jsme křesťanskou svatbu. Ačkoli ani jeden z nás není věřící.

AP: A proč jste neměli jenom křesťanskou?

MV: Protože Patriciini rodiče jsou k tomu nepřístupní. My jsme měli oficiální svatbu, první, pak jsme měli tajnou svatbu, druhou. Která byla s našima rodičema zase.

AP: A kdo to teda chtěl tu křesťanskou?

MV: (smích) Nejvíc jí chtěl můj táta.

AP: Tak vy jste tou svatbou dost naplnili přání a očekávání těch rodičů...

MV: Taky no. Ale ... ale já jakoby na tu radnici si téměř ani nevzpomenu, že to pro mě zase tolik neznamenal, ale přitom ta svatba v tom kostele pro mě znamenala strašně moc. Že jako si tam... že mám hlavu děravou, ale na ten kostel si vzpomínám docela podrobně jakoby, co se tam stalo a co jsme si řekli a tak. To pro mě bylo fakt důležitý.

Mělo to fakt hloubku, i když ten farář byl blbec, tak to stejně mělo hloubku. Na tom jsme se shodli všichni, že ten farář byl neskutečnej teda. Babičkám se líbil, a my jsme říkali: To je vůl.

AP: A tak je to ten slib manželskej?

MV: No, ten slib je krásnej. No a to prostředí, ta hudba...

AP: Tak ty si měl jinej názor na svatbu před ní a po ní?

MV: To asi jo, já myslim, že jsem o tom nepřemejšlel. Že mě to fakt ani nenapadlo. To bylo takový úplně prostáčství: Svatba? To se mě nemůže týkat, co to je? Přitom jsme spolu chodili už osm let třeba. Jsem nad tím nepřemejšlel, jako že bych...

(kráceno)

AP: Tady se ještě píše, že on si jí vzít nechce.

MV: Nechce si jí vzít. Ale to je blbost, když si jí vzít nechce, tak s ní nemůže mít dítě.

A proč by si jí teda nechtěl vzít? Tak jako když někdo s někym chce mít dítě, tak ho asi nechce mít na prázdniny, že jo. Jako říkám, jestli ta svatba přijde dřív nebo pozdějš, ale nemělo by to na tom měnit to, že ty lidi spolu zůstanou. Jako já беру to, že teda budou partneři klidně do 50ti, když spolu budou mít to dítě, ale budou spolu prostě. Anebo se vezmou a budou manželé a bude to stejný stejně. Pro to dítě, pro ten vztah, akorát budou mít společný jméno.

(kráceno)

MV: ... také (že chce Josef mít dítě – pozn AP), ale nechce si jí vzít. Ale to nedává smysl. A on chce mít dítě... Tak ho asi nechce mít s ní, nebo já nevim. No ne tak tam už se nepíše, nebo ne nepíše, jako to nedává smysl, tak když už by s ní měl dítě, tak už mu jako nebrání nic si jí vzít nebo ne, když na tom ta holka trvá, tak proč ne jakoby...

AP: To jsem se tě právě chtěla zeptat, proč on si jí nechce vzít?

MV: Tak to tam právě nedává smysl, to tam zavání nějakou neupřímností. Tak já s tebou budu mít dítě, ale nevezmu si tě. Tak to je blbost. To nedává smysl. Nevim no, tak třeba kdyby měl nějaký, dneska jsou různý lidi, tak když bude mít nějaký přesvědčení, jako že to neuznává ten úřad, že principiálně je proti tomu, že je jinýho vyznání úplně, tak jo, ale když to bude jakoby normální člověk, tak to nedává smysl. Ale nemění to na tom to, ať si to každej udělá, jak chce. Ale nedává to smysl, když řekne: Já s tebou chci mít dítě, ale nevezmu si tě. To je blbost, to nemá logiku.

AP: Takovýhle lidi ale jsou...

MV: No ale já bych s nima nechtěl teda nic mít.

AP: Proč?

MV: To mě je proti srsti.

AP: Co za tou neupřímností může být?

MV: No že jako přeci nemá co skrejvat, nemá se čeho bát, když už chce jít do toho dítěte. Že když jí řekne: Já si tě nevezmu, tak to znamená: Já ještě nejsem přesvědčenej o tom, že seš můj životní partner. Další filozofická otázka je, kdyby řekl: Já si tě vezmu, ale nechci mít dítě. To teda nevím, to je taky divný, že jo. Někdo nechce mít děti, no. Ale je to prostě neupřímný, když řekne: Já chci dítě, ale nechci svatbu. S tím bych teda dítě neměl.

7. PV – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

PV: (přemýšlí) Nevím, my jsme to měli obráceně. (smích) Já jsem asi v tomhle konzerva, já prostě... taky, Valerie, že chce dítě a to a já říkám: Hele ale prostě já nechci, aby se dítě narodilo do... jako nemanželský, do... ne do pevnýho svazku prostě, to tak mám, a ona neprotestovala. Takže (smích) tam to bylo v pohodě, Valerie je nenáročná v tomhle. Ale z té druhý strany, tam je to kapánek složitější, si myslím, protože ty chlapi většinou jsou prostě takový, že právě se nechtějí tolik vázat, aspoň dneska bych řek, že takovej trend jakoby je a myslím, že ty chlapi to mají víc, než ty holky možná, že ne, nevím. To je těžký, no, to si musí paní Eva, slečna Eva teda jakoby nějak v sobě probrat, co chce víc, a na čem jí záleží víc. Jestli na tom, aby měla dítě a jestli tomu svému partnerovi věří a je natolik přesvědčená, že ano, to je ten člověk, s kterým chci to dítě mít, a chci s nim strávit celej život, a nebo prostě tak jakoby trvá na té svatbě, že k tomu má dejme tomu i svý nějaký jakoby důvody vyšší, tak pak je to třeba pro ní nepřekonatelný a řekne si: Ne, já prostě nechci, aby to dítě vyrůstalo bez pevný, nebo v... v nemanželskym vztahu, no a pak pokud jakoby ten pan Josef to nepochopí, tak se asi budou muset rozejít, no. Nevím, jiný řešení mě nějak moc nenapadá, pokud on teda je, striktně trvá na tom, že teda ne, že se ženit nechce a nebude.

AP: Ty si říkal, pokud ona má vyšší důvody?

PV: No berme třeba, že její víra je taková, že prostě jí to jakoby nedovoluje nebo říká jí, že to není správný, tak tam si myslím, že jsou to důvody, o kterejch je ona přesvědčená, a to asi nemá, to by asi potlačovala svojí osobnost, to si myslím, že nemá jakoby cenu proti tomuhle přesvědčení.

AP: Co by měl udělat ten pan Josef?

PV: No tak to je těžký, zase prostě v první řadě to není otázka jednoho dne nebo jednoho okamžiku, jo, to má nějaký vývoj, takže by prostě ty lidi o tom musejí mluvit, a buď je natolik tolerantní a řekne si: Jo já vlastně jsem přesvědčenej, že jí mám rád, že je to člověk, s kterým chci žít, a jen jsem prostě nepochopil, proč se mám ženit, a řekne si: Ano, ona mi za to stojí, slevit z toho svýho jakoby rozhodnutí neženit se a vezmu si jí, protože je to prostě fakt člověk, na kterým mi záleží. No a nebo zase si v sobě musí srovnat to, jestli... když mu za to jakoby nestojí, nebo trvá striktně na svým, no tak to zase má jakoby jenom jedno řešení, že to musí bejt konec toho vztahu.

AP: Proč si myslíš, že se ten pán nechce ženit?

PV: Já nevím, já si myslím, že dneska je to tak, že lidi mají pocit, že ten, jako to manželství, že je hrozně svazuje, jo, že to je hrozně spoutá do nějakýho chomoutu, z kterýho nemůžou ven, ale zase je to otázka toho, jak si to člověk jakoby udělá, jak ty dva spolu umějí žít nebo neumějí, prostě já třeba necejtím, že by mě manželství nějak svazovalo, spoutávalo, prostě vůbec, já naopak na tuhle hodnotu dám a moje zkušenost je taková, že v těch manželstvích, který jsou tímhle způsobem trošku jakoby oficiální, mi to přijde lepší než leckdy v těch volnejch partnerstvích, kde podle mě, když přijde krizovej okamžik, tak je to tak někde v podvědomí, že ten člověk jakoby jak se říká práskne dveřma, než v tom vztahu, protože tam ho ano, trošku ho to jakoby spoustává, ale tak jako dobře podle mě, že prostě si řekne, že nad tím asi víc přemejšlí, že vlastně žije v tom manželství, že vytvoří nějakou tu rodinu, ten pevněj svazek. Kdežto ten člověk, kterej žije jenom v tom partnerskym vztahu, tak prostě: Ty víš co, já

du. Jo, že mnohem snáz se sebere a de, nebo řeší spíš situace tihmhle způsobem, než aby řešil nějak komplexně a jakoby pro dobro věci.

AP: Ty to znáš ze svýho okolí nebo z čeho vycházíš?

PV: No, myslím si, že jo.

(kráceno)

PV: ... (o nesezdaných soužitích) ... mě to nepříde prostě ideální. Možná jsou prostě, to netvrdím, že ne, jsou lidi, který spolu dokážou žít a nebejt manželé a vychovat spoustu dětí a chovat se úplně perfektně a dělat věci a žít spolu dobře v tom vztahu a nepotřebujou na to, jak se říká, ten papír, to jako určitě, a je jich určitě spousta, ale... je to asi o tom, jak kdo to potřebuje, no. Já třeba, mě by to nevyhovovalo.

AP: Proč seš ženatej?

PV: Já? Protože se všichni ženili v té době, tak jsem se ženil taky (smích). No protože prostě je to asi svým způsobem jakoby... vychází člověk z té rodiny, kde vyrůstal, tak má nějaký prostě, že jo, hodnoty, ta rodina ho utváří a prostě je tím ovlivněnej a u nás to bylo naprosto jasný, jakože já vidím, jakej vztah spolu měli mí rodiče, kdy samozřejmě někdy to bylo taky ostrý a tak, ale celkově se ty dva lidi měli rádi a fungovalo jim to a já prostě tuhle zkušenost jakoby mám a příde mi to dobrý, takže mě ani nikdy nenapadlo, že bych jako měl žít jen tak ve vztahu bez manželství. Mě to prostě přišlo přirozený, normální, takhle to má bejt a nehledě na to, že prostě jsme oficiálně manželé, můžeme o sobě dostávat všechny informace, ať už komukoli z nás se něco stane, tak prostě po právnických věcech je to, ty pravidla jsou daný a ten vztah je ošetřenej a mě to tak příde v pořádku prostě. I tyhle věci. Takový ty čistě pragmatický, jakože fakt je dáno, řeknu hloupě, kdo po kom dědí.

PV: ... A ty naše děti to mají jakoby ve vztahu k nám jednoduchý, protože my jsme manželé, my jsme jejich rodiče a v tom zákoně tyhle úpravy jsou a mě to prostě příde už jenom kvůli tomu dobře, že jsem ženatej.

PV: když se něco stane a ten člověk je dejme tomu v bezvědomí, a je to přítel pouhej, tak pokud není napsanej někde, uvedenej jako osoba, který můžu sdělovat informace o zdravotním stavu, tak ten doktor by neměl správně tomu partnerovi říct, jak je na tom ten jeho partner.

(kráceno)

PV: ... ze zákona je dáno, prostě ano, já jsem manželka a tím je to všechno jakoby vyřízený, kdežto u toho nesezdanýho tyhle věci nejsou. Pro někoho je to prkotina, pro mě třeba ne. Todle záleží na každym, jak to má.

AP: Měli by spolu bydlet, než se vezmou?

PV: Nevím, jestli by měli, každopádně si myslím, že to úplně na škodu není, když spolu ty dva bydlej, protože přeci jenom, a zase záleží taky trošičku na tom, kolik jim těm lidem je, protože podle mě, když jsou mladý, tak je to trošku něco jinýho, když to beru podle sebe, my jsme se znali už deset let, mě bylo 27, takže tam prostě my jsme spolu bydleli rok a ...v podstatě jsme se znali strašně dlouho, věděli jsme o sobě téměř všechno, takže, tam to třeba až tak nebylo nutný, ale jinak v normálním jakoby vztahu si myslím, proč ne, že jo. Že to rozhodně jako může lecos ukázat, jakej ten druhej člověk je, protože přídou takový ty běžný jakoby věci, takový ty běžný krizovky a jde o to, že jo, jak to ten člověk jakoby zvládne, jak se k tomu postaví, jak se zachová. Jak říkal Huberták, že jo, nejlepší je vzít ženskou na vodu, tam se ukáže, jaká je.

PV: ... to může ukázat, jakej ten druhej člověk je, je to prostě něco jinýho, než když s nim chodíš za ručičky v parku, že jo, ale tady jde o to, že ty lidi už se rozhodli, že spolu teda chtějí dejme tomu teda výhledově žít a myslím si, že co se tejká vyloženě bydlení, tak já bych v tom prostě problém neviděl, já si myslím, že to může bejt dobrá zkušenost. Pro mě to bylo dobrý.

AP: Myslíš si, že by se prvně měli vzít, než si poříděj dítě?

PV: No tak já si to myslím, no.

AP: A proč?

PV: Protože si myslím, že prostě to dítě, když přijde do té rodiny, tak je to jakoby, ono to zní jako fráze, ale je to opravdu jakoby dar, že to dítě vůbec se narodí, já to vim, že jo, podle sebe, že to je někdy těžký, a myslím si, že to dítě by se mělo podle mě narodit do vztahu, kde je táta a máma, kde jsou manželé, kdy... že spolu prostě ty lidi uzavřeli nějaký vztah a ... Já si prostě myslím, že to prostředí je pro vývin a pro vývoj dítěte lepší. To je můj názor jakoby, moje zkušenost. Si myslím, že rozhodně do manželského vztahu by se mělo přivést dítě. Protože i ty lidi jsou zároveň tím, že se vzali a tím, že prostě si to ano řekli, tak se utvrdili v tom, že ano, my chceme společnou budoucnost. A i tomu dítěti teda nabízí to zázemí té rodiny a toho...

8. RP – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

RP: To je těžké. Co?

AP: No. Tak můžu ti zkusit přečíst i ty další otázky a třeba tě bude něco napadat. (AP čte doplňující otázky)

RP: To jsou složité otázky.

AP: Tak co tě napadá jako první?

RP: Že, jak mají situaci řešit, nevím. Že by spolu měli nejdřív, to poslední, bydlet, než se rozhodnou se vzít, to si myslím, že by, to není úplně podmínka, ale podle mě by to nebylo úplně špatný. Já by sem do toho třeba rád šel.

AP: Rád šel. Ale nemůžeš.

RP: Nemůžu.

AP: To už nestihneš (smích)

RP: Ted' už to nestihnu, ale ani mi to nebylo umožněno. Mě by to nevadilo, takhle.

AP: Jo. A tys to chtěl?

RP: No v podstatě asi jo no. Já jsem o svatbě moc nemluvil s tím, že sem říkal přítelkyni, že může klidně jít bydlet ke mně, že není problém. Když vlastně skončila školu a hledala si práci.

AP: Jo, tak to je tři roky zpátky?

RP: Dva.

AP: Dva roky zpátky. A co ona na to řekla?

RP: Že asi ne, že bysme se museli vzít (smích), nevím, jestli to řekla takhle na to, napřímo, ale tak nějak to z toho asi vyplynulo.

AP: Takže pro ní to byla podmínka ta svatba?

RP: Abychom spolu žili? No. Z její strany určitě.

AP: A proč?

RP: Protože ona je věřící, ona to tak má nastavený. Myslím si, že hlavně i kvůli rodině. Že by se na ní koukali skrz prsty nebo něco takového. Ona je hodně vázaná na rodinu a....

AP: Jo. Vidiš a mě zrovna teďkon, ten můj poslední respondent, tak tam jsme jako dospěli k tomu, že pokud vlastně by jako nebyl ten sex, předmanželskej, tak se spolu klidně bydlet může.

RP: Tak to není jako nějak úplně svázaný spolu, nebo je? Teoreticky ne, prakticky asi více méně ano.

AP: No, já přemejšlim jako, proč jako Pěta říká, že spolu nemůže bydlet před svatbou.

RP: Rozumim, na co se ptáš. Nevím, podle mě v tom je víceméně ta rodina a ta výchova.

AP: Jakože oni ji to naučili tak, že...

RP: Prvně svatba a tak...

AP: ... že se spolu před manželstvím bydlet nemá.

RP: Mě doma neříkali nic, já na to nemám názor.

AP: A vůči tomu druhýmu jsou jako tolerantní, nebo to je...

RP: Jakýmu druhému? Jo aha, to se jim asi úplně nemusí svěřovat (smích). Já nevím.
AP: A s tím Péťá problém nemá?
RP: Problém nevím, ale... (pauza) Ne. (rázně)
AP: No protože to si já myslím, že je v tom křesťanství, nebo podle Bible, já nevím, jestli je to jako Bible, ale je to určitě katolická církev, která teda vlastně neuznává ten předmanželskej sex.
RP: (smích) A je to venku.
AP: Takže rozumím tomu, proč spolu teda jako nebydlet, jo, ale v souvislosti s tímhlectím...
RP: Že se to nevyklučuje, že se spolu může bydlet bez sexu.
RP: Asi je to spolu nějak spojený, myslím, nevím. Nevím, třeba se jí prostě jenom nechtělo, abych jí nevykop potom nebo něco takovýho.
AP: Jako už to pro ní bylo příliš...
RP: Asi, nevím. Dost možná asi ano.
AP: A mluvili jste o tom?
RP: Že bysme spolu bydleli? Moc ne, ale takový náznaky víceméně z mé strany a ... Pak na to došlo spíš pozdějc, když ona měla práci u nás a já tady jsem byl.
AP: A jak na to došlo, to se právě spíš rozchází ty cesty.
RP: Pak byly takový ty debaty: Sem ti říkal, že ke mně můžeš jít bydlet. „No ale když tam máš Tomáše“ „No kdyby si řekla, že ke mně pudeš bydlet, tak prostě mu řeknu a pude pryč, není problém.“ No a takový.
AP: No a jak teda nakonec došlo k tej svatbě?
RP: S tím že teda jsme si řekli, že by bylo dobrý, kdybychom byli spolu, tak to bylo v podstatě jediný řešení. Teda když se na to podívám já. Druhý řešení by bylo, že bych, já si tady vzal práci, šel domu, bydlel bych u rodičů a byli bysme spolu v podstatě denně, protože ona je vedle z vesnice. Ale každej bysme bydlel u rodičů.
AP: Aha, takže vy jste spolu spíš chtěli bejt víc, než jste teď.
RP: No.
AP: Po kolika letech?
RP: Dost. Šest, šest a půl
AP: Jste začli mít pocit, že byste spolu chtěli bejt víc.
RP: Tak to už dřív, teď je to šest a půl.
AP: Ještě teda jestli jako rozumíš tomu, proč teda ten pán si tu pani vzít nechce, byť jako dítě by s ní mít chtěl.
RP: No v podstatě trochu jo, ale jsou to takový abstraktní důvody, který se ani nedají říct. Já jsem to měl taky tak podobně trochu. Jako proč bysme se museli vzít, dyť je spousta lidí, co spolu normálně žijou a nemají s tím jako problém. A zase z druhý strany argumentace, že: Ale dyť se vlastně nic nezmění, jen dostanem nějaký papír a nic víc se nemění, tak proč ne? Nevím, možná, jak říká Péťá, že možná má pravdu, že jsem si jí dal takovou jakoby, že by bylo jednodušší jí prostě potom odkopnout. Což já teda určitě teď v úmyslu jsem neměl nebo nemám, ale nikdy nevíš, co se může stát. Začne mě bít, jako v případě A, teda v případě 14 a co vid'
AP: Jo ale... takže to byla Péťá, kdo to jako víc chtěl tu svatbu?
RP: No určitě. Já by sem to dokázal i bez toho si myslím.
AP: Bez tý svatby? A co by si dokázal?
RP: Jako že bysme spolu žili.
AP: Hm. A měli byste spolu děti, nebo ne?
RP: To ještě úplně neplánuju.
AP: O tom nemluvíte?
RP: Ona děti nechce, zatím. Já teda určitě ne. Tak ona má sourozence šestiletýho, teď sedm vlastně, má synovce tři, synovce dva měsíce, neter' asi půl roku, tak ona je s dětma furt a asi

jako úplně, občas přijde trošku vytočená, ááá, tyhle děti! Jako si přišla dneska ty: Děti tu nekřičej, paráda.

AP: No a čeho si se na tom bál? Na tom sňatku

RP: No to právě nevím, to ti říkám, to jsou ty abstraktní důvody, který ani nevím. Ale přišlo mi to třeba i zbytečný, nevím. Přesně tohodle, takový ty zařizovačky, vybavovačky, ted'kon ona na mě naštvaná, doma jsou na mě naštvány, že jsem celej víkend, že jsem celej víkend prolil v pivu a nic jsem nevybavil, nezařídil.

AP: A Péťa je tohle ochotná podstoupit.

RP: No zdá se, že jo (smích) Tak ještě si to může rozmyslet, ale asi by jí doma zabili. Možná i mě.

AP: Kdybyste si to rozmysleli?

RP: Minulej tejdén jsem to u nich řek, to byla sranda: Kdybych si to rozmyslel, to byste za mnou to cukroví házeli až k nám, co? To prej asi jo.

AP: To seš docela odvážnej, že si tak žertuješ o takovym citlivym tématu.

RP: Tak já to úplně jako citlivý téma neberu, sranda prdel.

AP: A o ruku si žádal ty nebo Péťa?

RP: Já. Divný, co?

AP: Tak zatím jsem se ještě nedobrala k tomu příběhu (smích)

RP: (utíná konverzaci a vrací se k příběhu na papíře) Ano nezáleží na tom, nemyslím si, že by se měli nejdříve vzít a potom spolu mít dítě. Můžou si to udělat i obráceně.

AP: Ano? Takže ono to vlastně nic neznamená ta svatba? Ty to jako děláš pro Péťu... Nebo mi to zkus vysvětlit...

RP: Jak nic neznamená? Tomu nerozumím

AP: Tak když tady říkáš, že to vlastně nemá vliv na to, jestli spolu budou mít dítě nebo na to, jestli spolu budou žít...

RP: Z mýho pohled takhle.

AP: A na co to teda vliv má?

RP: No že už jí nebudu moct tak jednoduše vykopnout, že jo.

AP: Ty jí.

RP: A ona mě to stejný v podstatě. Ted' vlastně když jí budu bít, tak už je to oficiální, že jo, jak si říkala u té první otázky, takže už to musí vydržet. To je dobrý vědět.

AP: A to myslíš ted' trochu jako přirovnání?

RP: No, nemyslím to vážně, zatím jí bít nechci.

AP: A už si jí bil?

RP: Jednou mi říkala, že jí biju, ale to jsem se jenom bránil.

AP: A myslíš si, že bys byl schopen jí bít?

RP: Jako že bych si začal, to nevím, to si myslím, že asi ne snad, nebo nechtěl bych určitě.

AP: Takže v rámci sebeobrany?

RP: No, to asi jo, to já jsem oko za oko trošku.

AP: Ještě tě k tomu něco napadlo?

RP: Jak ho má přimět to nevím teda, asi ho musí ukecat. Ale nemyslím si, že by se s ním měla rozcházet. To už by muselo bejt fakt hodně vostrý teda, aby to bylo na rozchod ne, podle mě. Když spolu už tak jako sou a dobrý a ted' ona chce dítě on taky, akorát si jí nechce vzít a že by se s ním hnedka rozešla.

AP: A co by dělala Péťa, kdyby sis jí vzít nechtěl?

RP: To nevím. Tak já nechci, ale musím, my se máme rádi. Musíš vždycky, že jo, bud' pro lásku k ní, nebo pro lásku k penězům nebo pro lásku mít děti (?). Ty druhý dvě věci nemáme, tak... To jsem se dozvěděl v sobotu.

AP: Si byl v kostele?

RP: Ne, na hasičskejch závodech.

RP: A to nevím, proč si jí nechce vzít. Tak mu to přijde asi zbytečný. Si můžou to dítě udělat zrovna bez té svatby, ne? Dyť to de, přece jako...

AP: Zároveň ale rozumíš tomu, proč je to pro Péta důležitý.

RP: No tak ne že bych tomu úplně rozuměl, ale chápu to. Snažím se.

AP: A děláš to pro sebe nebo pro ní?

RP: To že se berem? Myslim si, že spíš pro ní. Já by sem to nemusel mít. Teda aspoň takhle je to tak nějak. Že bysme třeba spolu mohli žít, nevím, jestli by to šlo, nebo nešlo, ale ... bysme to nějak pořešili.

AP: A znamená to pro tebe něco nebo je to jenom to zařizování?

RP: Tak zatím jo, uvidim, to ti řeknu potom. To se mě ptáš moc brzo. Já jsem ještě svobodnej.

AP: Tak pro vás je to hodně změna v tom, že spolu začnete žít.

RP: No to určitě. A pak zaškrtneme jeden druhýho nebo druhej prvního.

9. VPR – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

VPR: Slečna Eva? Mít s ním dítě bez svatby.

AP: Jo? A proč?

VPR: Protože si myslim, že už na tom moc nezáleží, jestli je někdo vdanej anebo ženatej anebo ne. Páč už se to rozvádí tak rychle, že už je to celkem fuk.

AP: A umíš si představit, proč ona se chce vzít, než bude mít to dítě?

VPR: Umim, já jsem se taky chtěl vzít, protože jsem na to chtěl mít ten papír a chtěl jsem to mít jakože oficiální v podstatě, takže mě to vyhovuje a chápu i lidi, co se nechtějí brát, co spolu mají děti a vzatý nejsou a fungujou úplně stejně, jako kdyby vzatý byli.

AP: Tak ono to teda k ničemu není ta svatba?

VPR: No je to praktický, ve všech úředních jednáních a tak v podobných věcech, minimálně to praktický je, když se jmenujete stejně. V tom je to určitě jednodušší, ale jinak, že by svatba zajišťovala celoživotní věrnost a celoživotní vztah, to nezajišťuje. V současný době. Že by to dalo nějakou větší trvanlivost tomu vztahu, si nemyslim.

AP: A je něco, co dá trvanlivost a věrnost tomu vztahu.

VPR: No, to musejí ty dva akorát, nic jinýho to neudělá.

AP: Ty dva to dělaj? A čím to dělaj?

VPR: (smích) Tim, že se mají rádi, jsou na sebe hodný a jsou si věrný.

AP: Máš takový výstižný odpovědi.

VPR: Tak to jsou takový nadnesený obecný věci, ale je to pravda. Praktické provedení je náročnější.

AP: Ty si říkal, že ta svatba je praktická, že je to praktický, když se pak jmenujou stejně...

VPR: No tak pro takový ty drobnosti. Ale na poště mi stejně pro ní nedali doporučený dopis, takže...

AP: Ještě je to na něco dobrý ta svatba?

VPR: No na vztahy s rodinou. V tom se dost změnilo.

AP: S kterou?

VPR: S tou příženěnou. V mym případě se to dost zhouplo. A to je taky tim, že ještě jakoby to... ty Mariini rodiče jsou, teda maminka je tradičně vychovávaná, takže pro ní ta svatba něco znamenala.

AP: A věděl by si co?

VPR: No protože tak je to jako správně bych myslel. Tak ono už jako to, že se ty rodiny sejdou a že se to tak oslaví a že ti ty rodiče dají to požehnání...

AP: A pro tebe to nebylo důležitý tohle to, že se ty rodiny sejdou, dají požehnání a že je to tak správně...?

VPR: Ale jo, bylo to jako, bylo to prima, bylo to dobře, proto jsme se taky vzali, ale... není to až tak nic zásadního. Že máme požehnání, jsme prakticky věděli, naši rodiče se taky už setkali před tím a... takže svatba byla příjemná, ale nikoli nutná. Jakoby myslím v současné době.

AP: Proč seš ženatej?

VPR: Protože svoji ženu miluju. A teď ti jde čistě o to, proč jsme to institucionalizovali?

AP: To nevím, prostě proč seš ženatej?

VPR: Protože jsem prostě našel ženu, se kterou si rozumím a chci s ní být.

AP: Tak je potřeba si ji vzít?

VPR: Ne, není potřeba si ji vzít. Proč jsem ženatej? Teď se možná na těch pět minut zamyslím. Ptáš se na to, proč s ní jenom nežiju, ale proč jsem s ní teda ženatej? Nikoli na to, proč jsem v tom vztahu, ale proč jsem ho...

AP: Proč nežiješ v nesezdaném soužití, ale v manželství?

VPR: (přemýšlí) Protože se mi líbí, že se k tomu hrdě hlásíme, že k sobě patříme.

AP: A ty už seš s Marií víc jak deset let?

VPR: Třináct.

AP: To není možný...

VPR: Od sedmnácti.

AP: A vy jste spolu žili před tím, než jste se vzali?

VPR: Jo, prakticky jo. My jsme spolu od Mariiního čtvrtáku jsme spolu v podstatě bydleli v Praze asi tři roky. A ještě před tím, a částečně se to překrejšovalo, že jsme bydleli ve Lhotě u našich, když Marie jezdila už jenom na pár dní do školy, tak jsme se vždycky scházeli na ty delší víkendy, protože já jsem taky jezdil ve čtvrtek, tak jsem bydleli u nás asi tři roky.

AP: Takže jste bydleli tři roky v Praze a pak...

VPR: Ono se to nějak překrývalo, že jsme měli jakoby dva byty. Protože my jsme jeden čas jsme bydleli, jeden čas jsme dokonce bydleli každé na jedné koleji a ještě o víkendech jsme se střídali u jedněch rodičů a u druhých rodičů.

AP: To byl ten začátek?

VPR: To byl, tak na úplném začátku jsme se až tak často nestřídali, ale jo, my jsme to přiznali celkem rychle, takže to bylo třeba tři roky takhle, nebo čtyři. Pak Marie, někdy v to pátáku, nejdřív jsme se sestěhovali do Lhoty k našim, abychom měli jedno bydlení aspoň tady a pak když Marie dodělala školu, tak se přestěhovala za mnou do Prahy, takže už jsme pendlovali jenom mezi Prahou a Hradcem. A Marie tam vlastně jako učinila pokus o studium dalších dvou škol, který jako už nedostudovala. Jedno z toho byl hygienik, protože uvažovala o fyzioterapii, tak to byl medicínskej obor, tam vydržela jen rok. A pak dělala taneční konzervatoř, a to bylo napůl dálkový.

(kráceno)

AP: A myslíš si, že ty dva spolu mají bydlet před tou svatbou?

VPR: Bydlet před svatbou? Jo. Aby zjistili, do čeho jdou. Na tom bydlení se spousta věcí vykrystalizuje. Že je to jeden z těch možných kamenů úrazu, když se k sobě dva nastěhují, tak to tam samozřejmě jiskří, protože je každé zvyklej na jiný způsob života a musej přijít na to, jak to bude fungovat dohromady.

AP: A myslíš si, že je to nutný, aby si před svatbou vyzkoušeli, jak to bude fungovat dohromady?

VPR: Nutný to není, ale myslím si, že je to praktický. Protože pak to na ně po svatbě může vyltnout všechno najednou. Když se najednou vezmou, najednou se stěhují a hned mají do toho dítě, tak to je najednou moc věcí, co se musej řešit.

AP: Na každým mi ale bude něco vadit v tom společném soužití... Takhle bych se mohla sestěhovávat a rozcházet do nekonečna přeci?

VPR: No, je to tak. To je věc, co mě osobně taky trošku vadí na současné době, jak se vyhazují ty mobilní telefony, tak se vyhazují partneři, když v jednom ohledu nevyhovují,

no ale přesto si myslím, že je třeba to, že je třeba do toho nořit postupně a ne to vzít úplně hopen najednou.

AP: Tak když už je po tej svatbě a ten vztah je zpečetěnej, tak že pak spíš skousnu věci, který mi vaděj na tom druhym.

VPR: No, jak to tak vidím kolem sebe, tak si to nemyslím.

AP: Jak to vidíš kolem sebe?

VPR: Vidím svoje kamarády, co už jsou ve třiceti rozvedený, po dvou letech manželství a tak.

AP: Protože si nevyzkoušeli před tím spolu bydlet?

VPR: To nevím, proč to bylo. Ale každopádně se vzali a za dva roky to zase schodili ze stolu. Nevím vůbec proč teda konkrétně.

(kráceno)

AP: Takže ta svatba je tam v podstatě jako jedno.

VPR: Jo, myslím si, že z hlediska trvanlivosti vztahu si myslím, že je to jedno.

AP: A myslíš si, že by se ty dva měli prvně vzít, než si pořídí dítě?

VPR: Já bych to tak asi udělal, protože mít spolu dítě považuju za ten úplně největší závazek, takže bych se do toho, jak jsem říkal, nořil, přide mi to logický pořadí, chodit spolu, bydlet spolu, vzít se a mít spolu dítě. Až když jsem si teda fakt jistej, že to je dobře, a že se nerozejdu, když bude nebohému dítěti pět.

AP: A co pani Eva?

VPR: Pani Eva by to měla asi překousnout, pokud teda je pan Josef neoblomnej, tak by se měla na svatbu vykašlat a mít s ním dítě.

AP: A proč by to měla takhle udělat?

VPR: Protože jak říkám, si nemyslím, že ta svatba je důležitá. Ale osobně si myslím, že stejně snadno to může skousnout pan Josef a tu svatbu si udělat.

AP: A zase říkáš, že ti přijde lepší, když se do toho postupně nořej, když spolu prvně žijou, pak se vezmou...

VPR: Ale zase vim, že jsou lidi, kterejm ta svatba z nějakýho důvodu vadí, mě na ní jako taky částečně vadilo, že budu oblečenej za tučňáka a že je to takový oficiální a tak, ono to nakonec bylo příjemný, protože jsme si to udělali celkem pěkně, že nebudeme moct mít svatbu v Kosti, protože by to nepřekousla přiřazená rodina. Takže někomu může ta svatba jako taková, ten obřad, mu může prostě vadit.

AP: A umíš si představit, jak ona se v tom cítí, když jí řekne, že si jí vzít nechce?

VPR: Mě to přijde trošku divný, já to úplně moc nechápu, proč s ní pan Josef chce mít dítě a nechce si ji vzít, není mi jasný, proč by to tak bylo... Proč by to jako nedokázal, i kdyby, tak pro ní udělat. A jak se v tom ona cejtí? Nevím, jestli může mít podezření, že to s ní nemyslí vážně, ale to, že s ní upřímně chce mít dítě tak považuju za důležitější než to, jestli si jí chce vzít.

AP: Tak ty říkáš, že je to v podstatě jedno svatba nesvatba...

VPR: V podstatě jo.

AP: To je na základě toho, jak to vidíš okolo sebe? Nebo je to tvoje zkušenost?

VPR: Moje zkušenost s manželstvím je dobrá, ale když polovina manželství stejně končí rozvodem, tak to jako prakticky nic neznamená. A když znám ty lidi, co se do třiceti stihli rozvíst a ty lidi, co jsou spolu ženatý a maj spolu děti a při tom mají čtyři bokovky...

AP: Takový znáš?

VPR: Znáám no. Je to přímo kluk, ale má prostě...

AP: To se ví oficiálně tohle to?

VPR: My nevíme, jestli to ví jeho žena, ale jinak to všichni vědí. Kromě těch naivních děvčat, ty se to dozvedí až pak. Některá to o sobě vědí...

AP: Ty bokovky o sobě navzájem?

VPR: Až tak jsem do toho neproniknul, ale vim, že s další naší kamarádkou prakticky žil polovinu noci, po dva roky, a přitom má tu ženu a ty děti. Nechápu to, ale je to tak. Občas sbalí nějakou, která si myslí, že ji miluje nebo co, já nevím.

AP: A je to pro vás jiný s Marií ten čas, kterej jste měli před tou svatbou a po tej svatbě?

VPR: Tak pro nás je to i to, že my jsme se v podstatě jakoby najednou, my jsme se totiž až po svatbě sem nastěhovali. Takže to máme tímhle tím zesílený, protože v podstatě v jednom okamžiku jsme si pořídili ten papír, barák a psa a sestěhovali jsme se sem, tady jsme se usadili na tom jednom místě, odešli jsme z tý Prahy. Takže pro mě to je střih. Ale byl by to asi stejnej střih, kdyby tam ta svatba nebyla. Jako ta svatba je takovej hezkej symbol, bylo to jako opravdu... a myslím, že jsme tady spali první noc až po tý svatbě, v tom ještě rozkopanym baráku a takhle, takže je to jako hezkej symbol, že jsme se posunuli někam dál. Je to hezkej moment.

AP: Se takhle posunujete?

VPR: Teď jsme se zasekli na tom dalším kroku, máme trošku skluz (smích).

AP: A to je co?

VPR: No tak to dítě je ten tradiční další krok, že jo. Tak tam jsme ve skluzu.

AP: To cítíte, že je to ten další krok, nebo je vám to předhazováno?

VPR: Je nám to velmi, je to na nás tlačeno.

AP: A odkud?

VPR: Odevšad. No protože všichni naši vrstevníci mají už děti a všichni se ptaj, kdy my budeme mít toho sviště a tak a už nám to leze krkem občas.

AP: Tak se na to ptát nemám?

VPR: Ale ty se na to klidně ptej, já to klidně řeknu. Ale občas je to to, jako když se někdo ptá, tak je to ok, a když se někdo ptá, jakože mi to vyčítá nebo mi to předhazuje, že bych jako měl, tak to mě samozřejmě nepříjemný je. Protože co je mu do toho. Máme ty hodnoty jinak, než normální lidi.

10. IP – svatba

AP: (čte příběh svatba)

IP: Tady to má teda mimochodem dost kamarádek, konkrétně jedný kamarádce, ta byla taky na svatbě, Julča, její přítel jí řek, oni se snažili o dítě, asi rok a půl, nešlo, přestali se snažit, že jako... to je jedno prostě a on jí prostě řek, že svatba je pro něj strašně velkej závazek, ale snažili se o dítě. Mě to přijde hrozně vtipný, to může říct podle mě jenom člověk, kterej jako v životě neviděl někoho s dětma nebo neměl dítě, to je jasný, že jo, to taky nemá, ale víš, že ani jako, to je ten závazek, nějaká svatba (pohrdavě). Ale to, já si myslím, že na rozejití to není, možná proto, že mám spousta takhle kamarádek, zrovna třeba ta Marta taky jakoby, tak toho jejího přítele nenapadlo, že by se ona chtěla vdávat, pro něj to jako není důležitý a jeho nenapadlo, že by ona chtěla, a on vůbec neví, protože Marta mu to neřekla, jak ona trpí tím, že mají dítě a není vdaná. Ale víš co, on s ní chce bejt, on jí zbožňuje, miluje a tak, ale neví, že ta svatba je pro ní důležitá, protože ona mu to neřekla a to... Takže já si jakoby myslím, že jednak ty chlapy změní názor, když mají to dítě jakoby, nebo když se ženěj kamarádi ještě teda jakoby a to...

AP: Kamarádi co?

IP: Když se ženěj kamarádi, tak ten chlap najednou zjistí, že to je vlastně normální, že by se taky moh oženit, to je vždycky jako divný. My jsme taky byli skoro první z partičky a prostě jako že to. No, a když to byl Marek, to je prostě taková, on je prostě takovej organizátor v tý partičce, takovej hlavní jakoby, to je vlastně jeho jakoby, on začal ty lidi kolem sebe shromažďovat a tam právě plánuje všechny akce a tak, víš jako že prostě to a... takže když to jako udělal Marek, tak to je jako v pohodě, ale jinak kdyby se oženil asi kdokoli jinej, tak si

z něj všichni dělají srandu. To si z nás teda taky dělali, ale tak ze srandy. Ale to, jako že důvod k rozchodu to není, chlapi mají ze slova svatba fakt jako osypky, takže nerozcházela bych se, protože si myslím, že až budou mít to dítě, tak oni zjihnou a tu ženu si vezmou, protože většinou to dítě ty ženský, což nechápu, pojmenujou po tom otci, já bych jako dala svému dítěti své příjmení. Já bych v životě, kdybych byla Polníčková, já bych neměla dítě Bílýho, proč, když já jsem Polníčková...

AP: Protože matka je jasná, ale tím příjmením se dává najevo ten otec.

IP: Já ho mám v rodném listě, každé to ví, jako chápeš, jakože prostě, vypadlo ze mě.

AP: No jo, ale to dítě nechodí potom s rodným listem do školy, když přijde do třídy, tak neukazuje všude rodný list.

IP: No ale, co to je, čeká u doktora: Já jsem Polníčková, matka malýho Bílýho? Nebo když tě zavolají: Pani Bílá! A ty tam deš: Já jsem teda Polníčková, my nejsme vzány. Víš jako, to je fakt hrozný, to vyprávěly kamarádky, i ségřiny právě, že to je jako strašný, že jako kdybys k tomu dítěti nepatřila. Vem si, že bys jako Sochnová měla dva malý Pikharty a teď bys všude jako uváděla... To je hrozný. No ale jako nicméně, abych se vrátila tady k tomu, tak to, nerozcházela bych se s ním, protože on dostane časem rozum. Ono totiž mít už jako na schránce dvě jména – Bílý, Bílý a Polníčková, tak jako že to tomu chlapovi docvakne, no.

AP: A proč si myslíš, že ty chlapi jako se nechtějí ženit?

IP: Já si myslím, že z toho mají fóbii, že už z toho není cesty ven, že už prostě, že najednou budou jako s někým, ta jejich touha, jak se říká, že žádný chlap není založením monogamní jakoby, jako kravina, ale prostě, že to, tak oni mají pocit, že si tím uzavírají cestu, že budou ty podpantofláci. Teď jak jako všude masáž reklamy, jak jsou moderní singles a jak si užíváš toho života a seš free a cool a máš prachy a teď najednou seš ženatej a máš pocit, že budou pod pantoflem, budou mít ty řvoucí děti, víš jako, já si myslím, že je to taková, taková ta nějaká představa prostě chybná, že když seš jako po svatbě, tak tím všechno končí, že najednou jseš ženác a už prostě nebudeš žít jako svobodně prostě.

AP: A mělas tuhle fóbii někdy taky?

IP: No měla, já jo.

AP: A pamatuješ si na to?

IP: No. Jako by to, já jsem právě (smích), to bylo hrozný, já jsem právě, teda jednak jsem se nikdy vdávat nechtěla, fakt vůbec a ... já jsem měla pořád totiž pocit, že mi něco jako utíká, že prostě....

AP: Že by ti něco uteklo, kdyby si se vdala?

IP: No vůbec jako, já jsem s někým chodila a teď jsem si říkala: Ty jo, jestli to je jako ono, co když mi teďkon něco utíká, víš jakoby. Takže já když jsem byla s něčím nespokojená, ale vopravdu jako, já jsem nad tím... to mi nebylo jako, že mi něco přeletí přes nos a rozejdu se, já jsem vždycky půl roku, rok rozebírala s tím klukem, co mi jako vadí. Ale že furt jsem měla jako pocit, jestli mi něco neutíká, nějaký jako, i zážitky i jakoby, i typ nějakých těch jakoby chlapů, nebo já nevím, víš jako, furt jsem chtěla jako poznat toho víc. A pak už jsem dospěla do stavu saturace – nasycení (smích) a už prostě to, že už mám pocit, že už mě nic nezajímá, chlapi jsou stejně všichni stejní prostě, všichni mají nějakou blbou vlastnost, víc než těch dobrých, kromě Marečka (smích AP)

AP: A takže toho sňatku si se bála kvůli tomu podobnému, co popisuješ u těch chlapů?

IP: No vlastně jo. A já jsem si ani nedovedla představit, že bych měla dítě dřív, nebo prostě, že jsem z těch dětí měla takovej jako respekt, jakože prostě to, a tady to se všechno hrozně změnilo za poslední dva roky, už jako před Markem, ještě než jsem ho potkala. Že jako prostě máš pocit, že najednou máš ten prstýnek a teďkon už jako, já teda nevím, jestli si to měla, a já až teďkon, my jsme se vzali, nijak jsme o tom nepřemýšleli a tak a pak mi došlo, to jsem přišla domů jednou, říkám: Marku, to je úplně strašný, my se nemůžeme rozejít. A teď Marek úplně poplašený prostě: Jak rozejít, ty se jako chceš rozcházet? Já říkám: Nechci, ale my se

jako nemůžeme rozejít, my bysme museli k soudu. A teď Marek byl úplně jako špatnej, úplně jakoby vyplašenej, co řeším, proč tohle řeším jako. Já říkam: Ne, já se nechci jako rozvádět, ale mě teď došlo, že se nemůžeme jen tak rozejít prostě. A já jsem z toho byla úplně jakoby špatná, že zase je jakoby něco, co nemůžu udělat svobodně, protože jsem byla zvyklá svobodně se sebou nakládat, že jo. A teď prostě jako nemůžeš, musela bych k tomu k soudu, že jo, abych se s ním rozešla. A chápeš a chvíli mi to jako hrozně vadilo, ale jakoby samozřejmě jako jenom jako takovej ten pocit, že nemůžu udělat, co bych třeba chtěla, někdy.

AP: A chtěla by si radši zpátky tu svobodu?

IP: Ne, ne, ne. Mě to právě přijde úplně supr, jakože k sobě patříme, máme jedno jméno... Teď máme hrozně vtipnou tu, na dveřích ne, já jsem říkala, že tam dáme Bílí s měkkým i na konci, jako mladí, jako my dva Bílí. A Marek, jak se celej život podepisuje Marek Bílý, s tvrdým y, on to prostě nemoh, a Marek jako ten jako, Marek málo co řeší, ale to sem byla úplně překvapená, jak von: Ne to nejde, to je divný. A tak máme napsáno: Ida Bílá a Marek Bílý, tedy Bílí, s měkkým i. Aby bylo všem jasný, protože Marek: Si budou myslet, že tam máme pravopisnou chybu. A já: Ty chytrý ne a ty blbý ať si to myslej jakoby, jo. A teď on prostě to: To vypadá divně. A tak jsme tam napsali todle, takže prostě proč tam máme to měkký i, jsme to tím zdůvodnili.

AP: Jak má ta slečna přimět svého partnera, aby si jí vzal? To si možná trošku říkala už.

IP: Jo, no. Teda... vim jak na to šla segra a to jsem teda říkala Markovi taky, Marek teda jakoby, už jsme se bavili jako třeba, jsme se znali asi dva tejdny a bavili jsme se jen tak o svatbách, co si o tom myslíme a tak, už po dvou tejdnech jsem věděla, že Marek se chce ženit a že věří tomu, že je nějaká návaznost typu svatba a pak dítě, takže. No ale nicméně jsem mu řekla dost přesně, co řekla ségra jakoby Ríšovi, že jí, až se narodí dítě, tak se bude jmenovat přesně tak jak ona se bude jmenovat v té době, takže ať si nemyslí, že Polníčková porodí Štercla (smích). Heleť jak ho má jakoby přimět. Já bych asi šla na to jakoby tak, že když se budou pokoušet o dítě, tak budou rodina, a že ta rodina by měla mít jedno jméno. A já jako dvě jména na schránce u rodiny, proč? Já si prostě myslím, že, jako když už se snažíme o dítě, tak už ten vztah je tak daleko, že, jako že jo jsme připravený asi spolu sdílet dobrý i špatný, i když ono se to dost těžko odhaduje, a že ta změna příjmení není vůbec tady v tom směru podstatná, je to jako maličkost, ale podle mě hrozně důležitý, že se cejtíš, že k tomu druhému patříš, no. A já bych na něj šla asi fakt tak, že nechceš mít dítě, který se jmenuje jinak než ty a že prostě chceš bejt rodina, no. To těžko nutit, on na to musí přijít jakoby sám, jako když potřebuješ, aby tě požádal o ruku, vid', je dost těžký ho nutit (smích).

AP: A proč si myslíš, že ten pan Z. si nechce tu slečnu vzít, i když proti tomu společnému dítěti nic nemá?

IP: No to si myslím, že je právě tím, že má strach z toho jakoby svazku, že bude jako podpantoflák a tak, z takový tý pověry kolem toho manželství. Já opravdu vidim kolem sebe kluky, který se opravdu snažej o dítě, ale boje se oženit, se bojí, že něco skončí jako prostě, svoboda nebo tak. Já si myslím, že to je takovej iracionální strach, kterej mají chlapi, no. A já. (smích)

IP: Tak kdyby byl normálně smýšlející chlap, tak ze svatby nemá strach, vid'. Že si беру někoho, koho znám, po svatbě se nic nezmění, že jo, děti tě změní, svatba ne. Ta změní akorát tu ženskou, protože já tady obíhávám úřady, minulej tejdny jsem žádala o řidičák a open card, prostě, jako jo, mám 46 institucí, který musím oběhat, už mám 26 za sebou, já toho mám strašně moc. Banky, pojišťovny, ale i doktoři, jako všichni, kde musím změnit to příjmení a adresu trvalýho bydliště a všechno. Tak jsem si to sepsala...

AP: Ido, a proč se vlastně berete?

IP: Jo to bylo, to ses už ptala. Protože my jsme vlastně jakoby, když jako jsme, fakt jako jsme neměli problém nebo jakože jsme spolu byli rádi, teď jako mě je 30, Markovi je 37 že jo a to jsem začla jakoby plánovat, že jakoby budeme mít jako děcka a tak a oba to máme asi hozený,

že před těma děčkama by měla bejt ta svatba. Já chci prostě na dveřích mít jedno jméno a Marek to naštěstí vidí stejně tak právě jako. Marek mě právě požádal o ruku, když jsme měli roční výročí, já jsem to tak trochu čekala teda, a to... pak jsem to tak trochu zkasila tu žádost (smích), ale...

AP: Proč?

IP: Protože jakoby... my bysme se... jakoby o tom, že by měla bejt svatba a pak děti, o tom jsme se bavili už jakoby dávno, ale tak jako v tý obecný rovině. Takže jsem jakoby věděla, že Marek proti svatbě nic nemá a tak. No a začli jsme plánovat ty děti a ted'kon my jsme byli jako na večeri k našemu ročnímu výročí na parníku, protože jsme se tam takhle jakoby... to bylo první rande prostě, tam mě vzal Marek na první rande. No a ted' jsme začali jakoby plánovat, kdy vysadíme tu antikoncepci a ted' já jsem si říkala jako: Bavíme se tady o dětech, jsme si říkali, že před tím by mělo něco jakoby bejt a říkala jsem si počkám do konce večera, máme roční výročí, to se tak jakoby nabízí. No a já, abych čekala. A ted' Marek, že bysme mohli jít, tam je taková kavárna, takový jako svíčky na stole, tam hrozně rádi chodíme, no a ted' na tom parníku, tam je světlo že jo, stoleček vedle druhýho prostě jako a tak. A ted'kon Marek něco, jsme se bavili o tom, že, kdy doberu ty poslední prášky, protože my jsme byli ještě měsíc v Arménii a v Íránu jakoby, tak prostě potom, kdybych náhodou otěhotněla tam... Ted' já to nevydržela, já všechno řeším na rovinu, tak říkám: No to je moc hezký, tady plánujem děti a co jako svatba? A Marek: No kdybys chvilku vydržela... (smích) Že chtěl jako tam v tý kavárně. Takže se už nikdy v životě nedovim, jak to chtěl udělat.

AP: Možná čekal, až to nevydržíš.

IP: (smích) No já jsem fakt hrozná, jakože já jsem na sebe pyšná, že v sobě nekumuluju nějaký problémy a pak nevybuchnu, ale tady v tom, že občas prostě jako... nevím, když jsem třeba podrážděná a jakoby: Tady ten hrníček by nemohl bejt v myčce náhodou prostě? (smích) No prostě jako že úplně zbytečný jakoby víš, jakože prostě, že takovýhle věci.

AP: No a to jste se na žádnéjch těch horách ani na jachtě nezvládli pohádat?

IP: Mm, právě že vůbec. Ono to s Markem prostě ani nejde, on je hrozně takovej klidnej, nebo já nevím prostě, nebo takhle jo, já občas mám taky takový chvíle, že jakoby vyšiluju, takový to... prostě jedeme vid' někam, máme teda jakoby horský kola, takže jezdíme většinou nějaký terény, jenomže je terén a terén, taková malinká asfaltička v lese je pro mě taky terén prostě, my tam potkáme nějakou křivolatější cestu a Marek prostě na ní a pak už to vypadá jako, že jedeme po žlutý a ty kola neseme na zádech a já pindám prostě: No jasně, to jsou cyklovýlety tohleto. Marek se začne tak usmívat, vždycky mě obejmje, jenom se usměje a druhej den jako: No vid', děvčátko včera, se mu to nelíbilo, víš, jakože prostě jako to a to a jakoby my jsme si právě říkali, že jako v tý Arménii nebo v tom Íránu, že jako třeba uvidíme tam, jestli nepřijde nějaká krize, tam je to často takový vypjatý, že už je to takový... Ještě jedna zkouška děti a myslim si, že nedostatek peněz bude u nás jakoby jedna velká zkouška. On je Marek právě učitel na gymplu a vyděláváme jakoby stejně, takže až budeme jako na jednom platu, tak to bude asi...

11. LP – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

LP: Tak já vůbec nevím. Protože tady to je podle mě dost častej jev, kdyby ta slečna vždycky věděla, jak toho partnera k tomu přinutit, tak to by bylo dobrý. Já nevím, přijde mi, že je jako hezký, když ty dva na to maj podobnej pohled. Jako že jsem se cítila dobře, když jsem jako věděla, že Míša jakoby vlastně ještě před tím, než jsme jako, než jsem otěhotněla, že třeba jsme se už trochu bavili nebo aspoň jsme se o tom nějak zmínili, že třeba bysme se mohli za rok vzít, jo nebo jako asi takovej pocit. Si myslim, že je hezký, když ty dva na to maj podobnej... A jinak já fakt jako nevím, třeba to je pro mě docela dilema, jestli ty dva maj

spolu nejdřív bydlet, než se rozhodnou se vzít, protože je to jako proti křesťanským zásadám, i to jestli by spolu měli spát. To je pro mě taky otázka, protože mě třeba přijde, že je to docela jako asi důležitý a přemejšlim o tom, že třeba podle křesťanských zásad bys jako neměl mít víc partnerů, jen toho jednoho. Na jedné straně já jako hrozně lituju toho, že jsem před Míšou jako kdy koho měla, že na to tak nějak jako nevzpomínám ráda, nebo já nevím jak to říct, nebo byla bych ráda, kdyby byl Míša ten jedinej, ale zas nevím, jestli bych k tomu samému jako dospěla, kdyby jako ty partnery třeba neměla. A nevím, co by jako. To asi záleží, jestli je od rány ta slečna, tak ho třeba ho nějak popíchne nebo se na něj vybodne a jemu to třeba dojde. Anebo jestli je taková víc pohodářka a věří si nebo je taková, že tyhle věci moc neřeší, tak si myslím, že můžou mít to dítě i jako bez toho. Jde asi taky o to, jak to berou. Jakože může to ten chlap brát jako vážně, i když se nechce brát, ale v tom případě by jí to asi měl vysvětlit nějak hodně, hodně jí to vysvětlit a tak, aby mu jako dokázala věčně věřit, že to s ní teda fakt myslí vážně a že to není jen kvůli tomu, že se nechce vázat nebo že má z toho strach. Že by to musel bejt nějaký takovej důvod asi, že je to pro něho fakt jen papír a že důležitý je pro něj to, co je mezi nima a že nechce třeba upadnout do něčeho takovýho, to mi přijde pochopitelný. Ale kdyby za tím měl bejt jenom nějaký jako strach, nebo že chce mít zadní vrátka, tak to mě přijde dost hrozný, to asi... Pokud by to bylo takový, že by to z toho bylo... i když já nevím, když chtěj společný dítě, tak... Já fakt nevím. Ale když si vezmeš Zbyňdu Malýho, ten se taky nechtěl ženit, nevzali se a taky se rozešli. Tak já nevím.

LP: Je to spíš pro mě takový dilematický, i to s tím bydlením, protože vim, že na jednu stranu je to jako dobrý a vim, že z křesťanskýho hlediska by to tak nemělo bejt.

AP: A proč je to dobrý?

LP: No aby se ty dva trochu jako poznali v nějaký normální jako situaci, víš. Jaký jako jsou ve skutečnosti, aby si to nějak jako zažili.

AP: A proč je to špatně z křesťanskýho hlediska?

LP: No protože by spolu neměli spát, že jo.

AP: Aha, tak oni by spolu mohli bydlet, ale neměli by spolu spát.

LP: Ale to je divný, spolu bydlej a nespali by spolu (smích), tak asi... nevím, tak třeba jo, ale chápeš, zas aby tam byla nějaká přitažlivost mezi nima. Kdyby tam nebyla, tak to by bylo asi taky dost o ničem. Ale tak já to jako spíš nechápu, proč ten pan J., asi jako že chlapi se některý nechtějí ženit a přitom chce mít dítě. Nevím, některý chlapi jsou asi víc volnomyšlenkáři, je pravda, že jedni naši kamarádi to tak maj, a nakonec se teda vzali před druhým děckem, a jsou hrozně spokojený. Takže asi když ta ženská na to má povahu... a jestli ho má tak ráda, to asi musí poznat sama. Jestli ho má tak ráda a prostě věří mu, jestli je ten vztah jejich fakt jako hezkej a jinak prostě nějak, že věří, že ji neopustí. A nebojí se, že je to jenom nějaký gesto strachu třeba. Tam u těch mejch kamarádů ještě že to bylo tím, že ten kluk měl před tím partnerku, kterou třikrát žádal o ruku a ona ho třikrát odmítla. Tak třeba když ten důvod může bejt nějaký takovej, že ten chlap z toho už má traumy.

12. LZ – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

LZ: Pan Josef si ji vzít nechce a dítě chce! Pan Josef. Hm, to je těžký. Tak paní Eva by si měla ujasnit, jestli prostě spolu chce mít dítě bez svatby, no. Nebo, jak je pro ni třeba svatba důležitá. Myslím si, že v tohleto, na jednu stranu si myslím, že není, není dobrý jednoho do něčeho tlačit, to znamená: Jo koukej si mě vzít. Ale ujasnit si, jestli třeba proč, jako jestli ta svatba je fakt důležitá nebo jestli třeba dokáže s ním žít i bez svatby a jako třeba s dítětem, protože přece jenom dítě je velkej závazek a... pokud ona pro něj prostě vnitřně potřebuje mít dobrou pocit, že má prostě ten stabilní třeba vztah a že má třeba zodpovědný... Třeba pokud má spojený manželství se zodpovědností a on si ji nechce vzít, tak to na ni může působit tak, že

se prostě vyhýbá zodpovědnosti a že prostě si furt drží zadní vrátka a, třeba pro mě by to bylo... pro mě by to bylo nepřijatelný, jako že asi bych se rovnou nerozcházela nebo tak, ale prostě mu říct panu Josefovi, že pro ni prostě nejede vlak, že jako pro ni je ta svatba nějakým způsobem důležitá a počkat si, co on na to. Třeba jako zjistí, že (pauza), ale ve chvíli, kdy on by prostě nechtěl, tak bych do dítěte asi zatím nešla a viděla bych, no. Těžký, těžký jakoby rozhodnout úplně, jako jestli to přetnout nebo to, ale já bych to nepřetínala, ale ještě bych do dítěte fakt jako nešla, být slečnou. Ale pro mě by třeba ta svatba důležitá byla, a ve chvíli, kdy mám dítě, tak potom jako dost často se ty chlapi just už neženou do žádný svatby, třeba když před tím nechtěli. A jako žít takhle dlouhodobě, to prostě ten vztah může narušit u mě. Takže jak je pro ni svatba důležitá. Jestli prostě všechny kamarádky se vdávají, tak ona chce taky, anebo jestli prostě potřebuje mít pocit, že ten chlap kvůli ní... že pro toho chlapa je to taky prostě důležitý mít ten pevný jako manželskej přístav nebo něco, tohleco si myslím, že je docela jako podstatný, že rozhodně by neměl v tom vztahu bejt jeden, kterej se dlouhodobě něčeho zříká, ať už třeba pan Josef, pokud, pokud se nechce nikdy ženit a chce bejt furt svobodnej a tak, tak asi těžko se mu bude žít se slečnou Evou, pro kterou je manželství jako... jako důležitou institucí pro narození dětí no, takže určitě. Těžko říct no, říct mu to, ujasnit si to hlavně sama, hlavně Eva, hlavní otázka je na paní Evu, co by měla dělat, jo, ujasnit si to sama, nastínit to panu Josefovi a uvidíme, co pan Josef na to.

AP: A proč by to měla udělat takhle?

LZ: A ne jinak? Protože v něm v podstatě, to je podle mýho to nej, nejlepší řešení, jako dává to dost prostoru všem zúčastněnejm, zároveň tam je takový to, že je fajn prostě vědět, že pro jednoho třeba je ta svatba důležitá a opravdu hodně, protože ve chvíli, kdy si ten pan Josef myslí, že prostě pro Evu není svatba zas tak jako že dobrý, jako v pohodě, tak potom ho to nenutí se nad tím nějak zamejšlet a řekne si: No není. A ona potom přijde na to, že má dvouletý dítě a že prostě chce tu svatbu a potom jako je těžký, když už mám s někým dítě, tak prostě ho do něčeho tlačit jako nutit pana Josefa do svatby, to je, to je blbost, že jo, je to lepší si to ujasnit, dokud ty děti nejsou, jestli prostě mají trošku podobný jako náhledy na to a nebo jestli prostě se spíš rozejít, dokud nejsou děti no, protože jako s dětma je to potom složitější a to už se člověk prostě nechce rozcházet, prostě děti mají tátu a mámu a je nejlepší, když jsou spolu, o tom není žádná. Zatímco když jsou spolu dva lidi a zjistěj, že teda mi Josef nevyhovuje, tak se s ním, tak je jednodušší, když si to přebolím já, než když si to potom odnese celá rodina. Měl by si to ujasnit. A jsou spolu dva roky, tak to už by měli trošku vědět.

AP: A co by měl udělat ten pan Josef?

LZ: To samý v podstatě. Zjistit, jestli je to pro něj tak důležitý, no.

AP: Pro něj.

LZ: Protože von chce dítě, takže vlastně, jakoby je připraven jako vzdát se docela podstatný části svý svobody a převzít docela velkou zodpovědnost. Proč nechce tu svatbu? Jestli jako, tak zjistit, co třeba jako mu na tý svatbě vadí, nebo proč nechce, no a pak případně jako říct: Hele milá Evo, já prostě dítě chci, ale vzít si tě nechci no. No tak jako zase Eva potom s tím bude moct nějak naložit.

AP: No, to on jí jako v podstatě řek.

LZ: Jo, že dítě chce a svatbu ne.

AP: Hm.

LZ: No, ale proč? Proč mu vadí svatba, když vlastně mu nevadí dítě? To že Eva má jasnej argument, chce prostě pevnou rodinu pro svoje potomky. Jako pevnou instituci, to už není jenom o lásce, to už je prostě o velký zodpovědnosti a tam je potřeba si jakoby zajistit i jako i další věci – majetkový a tak. A vůbec jako... Jéžiš s tím manželstvím je to složitý, protože já to mám tak, že opravdu si myslím, že prostě, pokud ten chlap nechce, tak ta ženská ho prostě jako nepřinutí, ale na druhou stranu v podstatě já jsem svýho muže požádala tak nějak jako o ruku já, jakože ze srandy a on to vzal a potom jsme se vzali za tři tejdny, takže taky mě jako

nepožádal on, jo, ale ve chvíli, kdy ten chlap jako vyloženě jako nechce, tak nevím, no, tak pokud to pan Josef už takhle řek, tak je to teďka na paní Evě, no, co s tím, jak s tím naloží, jestli prostě, tam je spousta, nebo víc možností, že jo. Bud' řekne: Oukej, tak spolu ještě třeba budeme žít chvíli, ale dítě nebude bez svatby. Nebo řekne: Hele, tak jo, tak dítě a pak se třeba někdy vezmem.

AP: Já ti řeknu, co mě nabízeli jedni, jo, že dobře, ale nemysli si (smích), že ti - já nevím, jak si se jmenovala za svobodna?

LZ: Hromádková.

AP: Nemysli si, že ti Hromádková porodí dítě Zavadila (smích).

LZ: Hele, ale, to je jo, ale to je pravda, to jsem se už taky někoho ptala, protože, jako já mám jako poměrně dost kamarádek, který jako mají partnery a jsou jako svobodný, nejsou vzatý. Případně se vzali třeba až po narození jako dítěte a vždycky (důraz) to dítě mělo jméno toho chlapa! A to jsem nechápala teda, ty jo, tak to já bych jako, to kdyby mi řekl můj muž, tak já bych řekla: Ale Zavadil to nebude, no! Prostě to je vlastně jakoby moje právo si to jako takhle zvolit, no i když při svatbě to říkají, jak se bude jmenovat budoucí, budoucí potomek, ale jinak jako někomu to neslíbím, ale ty papíry vyplňuju já, že jo. Jo, to je dobrej argument, ten se mi líbí (smích).

AP: On je takovej zkušeněj. A myslíš si, že by ti dva spolu měli prvně bydlet, než se vezmou?

LZ: To je taky těžký (pauza). Protože my jsme to tak neudělali, my jsme se nastěhovali k sobě až po svatbě a zrovna to jako fungovalo a že dobrý a vím, že takový ty starý školy mi to říkaly, že jako proč by spolu měli nejdřív bydlet, že když spolu bydlej, že to je, že vlastně co jim potom jakoby chybí, proč by se brali, že jo, když vlastně spolu bydlej. Na druhou stranu zase trošku jako se ty lidi poznaj, jako že věděj, poznaji se rozhodně blíž, než když spolu jenom choděj, takže ve chvíli, kdy mají takovýhle jakoby nejistoty a chtějí mít spolu dítě a nevěděj, jestli se vezmou nebo ne, tak asi jo, no. Tak by to měli zkusit.

AP: Spolu bydlet?

LZ: Hm.

AP: A já si ale říkám, tak jako na každým jim bude něco vadit, tak to se v podstatě budou do nekonečna sestěhovávat a rozcházet?

LZ: To ne, ale jako že, když spolu bydleji před svatbou, tak jestli je to něco, jako bude jim něco vadit, to určitě, ale jestli jsou schopni to třeba skousnout, protože mě třeba, já nevím, tak jako věci jako že házím fusekle úplně všude, že prostě nějaký takový bordelářský věci mě sice dokážou vytočit, ale že bych se kvůli tomu s někým rozešla, to jako ne, ale jsou lidi, kterým to vadí natolik, že prostě s nějakým jako nepořádným partnerem prostě nebudou. A pak jako můžou bejt, jakoby nevím, takový ty povahový vlastnosti, který jsou, se kterýma to manželství prostě nejde, ten druhěj mě třeba strašně kontroluje, omezuje, kouká furt, třeba mi kouká do mobilu, což nezjistím, že jo, když s ním nebydlím, nebo můžu to zjistit, že jo, ale těch možností je mň, nebo mi třeba kontroluje poštu, že jo, nebo ví přesně, kdy jsem každěj den přišla domů a kdy vstávám a jak dlouho třeba pracuju a že jsem teda přišla až tehdy a jak to. Takže jako my jsme to tak neměli a musím říct, že jsem si říkala, ježiš marjá, ale tak, ale prostě vyšlo to dobře, že u nás to zrovna bylo, jako že dobrý, trochu jsme do toho, tak nějak vlítli, vzali jsme se v podstatě kvůli bydlení, jakože a prostě funguje to.

AP: Aha

LZ: My jsme se, tak jako, my jsme měli hodně jako takový racionální důvody pro tu svatbu, byla rychlá, byla malá, ale bylo to super, ale tím neříkám, že se mi nelíbějí velký svatby, romantický svatby. Jenom si nemyslím, že je to jako, stejně tak jako lidi, když spolu bydlej a pak se rozhodnou, že prostě vstoupějí do manželství, tak je to jakoby zase další krok v tom vztahu, takže si myslím, že spouště lidem to může fungovat a ve chvíli, když prostě nevědějí kudy kam, tak tohleto je jakoby další krok, jak posunout ten vztah a rozhodně je lepší spolu, když potřebujou ten vztah nějak posunou a mají, třeba ta ženská má tu potřebu, nebo ten

chlap, jeden z nich, tak je rozhodně jednodušší spolu začít bydlet, než si pořídit dítě, protože ve chvíli, kdy mi ten druhý fakt nevyhovuje a řeknu: Nazdar, prostě běž. Tak je to v pohodě a ublíží to jenom nám dvoum, ale prostě jakmile už s ním mám dítě, tak to už jako nemyslím, nemůžu myslet jenom za sebe, musím myslet i vlastně za ty prcky a to už je, to už je potom horší. Třeba když přijdu na to, že ten druhý mě třeba fakt jako mlátí nebo je chorobnej žárlivec nebo tak, tak potom jako je, jako vím, že bych měla odejít, ale říkám si: Proč já blbec jsem to třeba nezkusila jako nejdřív s tím člověkem bydlet, třeba bych na něco přišla, něco bych odhalila. Ted'ka mám děti, vdaná nejsem, zajištěná finančně nejsem, ono je hrozně jako náročný, jako pro mě třeba je hrozně náročný ta finanční jakoby závislost ted'ka, že vlastně jsem úplně vyřízená, jako od rána do večera vlastně pracuju, ale v podstatě za to dostanu almužnu a není to ani tak společensky jakoby oceněný. Zatímco, a to mám jako v pohodě manžela, kterej mi, kterej jakoby tu práci ocení, ale je spousta ženskejch, kterejm chlap řekne: Co tady doma celej den děláš? No to já bych ho nakopala, já bych úplně vylítla z kůže, kdyby mi tohle řek, jo, takže (pauza).

AP: Tak já se ještě vrátím k té svatbě. Ty jsi říkala, jak to bylo, že to bylo rychle a že to bylo malý a ještě proč? Proč jseš vdaná?

LZ: (Pauza) Proč jsem vdaná? Já jsem měla fakt jako takovej ten pocit tý osudovosti a já, já totiž myslím, že v tý době, protože já jsem myslela, my jsme mysleli jako s Hynkem, že to nemusí mít jako dlouhýho trvání, protože jsme se fakt jako hrozně rychle do sebe zamilovali a bylo to opravdu jako hodně silný a já jsem si říkala: Ty jo, tak to bude takový vzplatnutí a pak jako nazdar. Protože jsem měla krátce po rozchodu s dlouholetým partnerem, tak jsem si říkala: No tak asi taková přechodovka. Ani jsem si nedala pořádně pauzu, měla jsem chvilku pauzu, asi tři měsíce, nebyla jsem ani dlouho sama, ale ono, ale prostě postupně jsem si říkala jo, jako nějak jsem to věděla, ale jako rozumový důvody pro to právě moc nebyly, protože ve chvíli, kdy by se ukázalo, že třeba v tom manželství, kdy jsme spolu začali bydlet, že prostě se spolu nesnesem a rozváděli jsme se, tak mi potom prostě jsem si dokázala představit, že by mi lidi řekli: Dy' jste se ani neznali pořádně. My jsme se znali rok jako, jsme nechodili spolu dlouho, ale byla jsem hrozně jako, milovala jsem svýho muže, nebo miluju ho pořád a moc se mi to líbilo a chtěla jsem prostě bejt za něj vdaná. Bylo to rychlý a líbilo se mi i, jak to tak do sebe hezky všechno zapadá, a věřila jsem, že to prostě vydrží a zatím si myslím, že se ukazuje, že jsem fakt jako chybu neudělala, když jsem, že i jako, když člověk nepoužívá zrovna rozum úplně, tak, tak že to může vyjít.

AP: A jak dlouho jste manželé?

LZ: Šest a půl roku?

AP: Tak jste vlastně, tak 4 roky jste žili jako manželé, bez dítěte?

LZ: Jo. Jo, jo, jo. No, dlouho jsme žili a to bylo právě dobrý, to si myslím, že tam bylo fajn, že jsme vlastně hned neměli dítě. To jsme asi potřebovali nějakěj takovej jako zažívací čas a ten právě přišel po tý svatbě, jako že někdo si ho dá před svatbou, pak se vezmou a mají třeba hned dítě a někdo prostě... a my jsem to měli prostě takhle obráceně, že jsme se nejdřív vzali v podstatě jako, my říkáme, že jsme jako věděli, že se vzít chceme, což bylo fajn, že jsme to oba dva měli stejně a ve chvíli, kdy prostě jsme si řekli, že jsme sháněli byt a zjistili jsme, že by to takhle bylo jednodušší, tak jsme se prostě vzali, bylo to takový, je to i daný tím, že můj muž je technik taky, takže, takže, von to měl takhle, jako že jo, tak proč ne, proč ne. A já jsem si možná říkala: Jo hele, když si mě chce vzít, tak bůh ví, co bude za dva roky (smích), šup do toho. Protože já to jako, co já, budu ho potom přemlouvát a von řekne: Hele, prosím tě, tak ted'ka jako ne. A já si řeknu: Jo, dy' cos to... A potom jsme si v podstatě dali tu sžívací fázi a jsem moc ráda, že jsme ji měli, protože jsme byli hrozně takový, to v podstatě bylo období úplně jako bez stresů, bez hádek, my v podstatě, my dva si spolu vystačíme a první vlastně zatěžkávací zkouškou bylo narození jako dcery... A v tom se taky ukázal, jako že super, takže

jsem si ještě akorát potvrdila, ale myslím si, že to bylo fajn, že jsem si tak jako ten vztah užili sami a potom, potom to teda přišla malá.

AP: A ty tam trošku máš takový to, že když spolu budeme bydlet, tak proč se potom brát, když už jako spolu bydlíme a máme spolu všecko.

LZ: Já si myslím, že tak to mají spíš jako, já to tak asi, já bych věděla proč se vzít, jo. Ale myslím si, že potom jako, pro mě jako ženskou by potom bylo těžší toho chlapa jakoby přesvědčit, že ta svatba je potřebná, protože taky jsem před tím taky žila dlouho ve vztahu a pak už jsem začala pociťovat potřebu jako to někam posunout a on nechtěl, ani jako dítě nechtěl, ani svatbu nechtěl. A nejdřív to bylo úplně v pohodě, protože to jsme byli ještě mladý a říkala jsem si: Jo, dobrý, dyť na to nepotřebuju ten papír. Ale postupně mi to začalo vadit a myslím si, že ve chvíli, kdy člověk o tom není vnitřně přesvědčen, že ho to potom jako rozežtrá a já...

AP: O čem není přesvědčen?

LZ: Jakoby že, že jako nepotřebuje ten papír, protože já jsem ho asi potřebovala.

AP: Aha.

LZ: Pro mě byla ta svatba jako hodně důležitá, i když to byl, i když je takovej jako akt, můžou se lidi brát a zase rozvádět, že jo, ale prostě ve chvíli, kdy já se rozhodnu, tak já už, já tomu jako... a vlastně ten partner to tím deklaruje, je to prostě důležitý. A ve chvíli, kdy spolu jako bydlíme, tak už v podstatě jakoby manželé, jako žijeme jako manželé, ale proč se potom brát, v podstatě jen jakoby kvůli financím... Že potom jakoby ta ženská může takhle namítnout a ten chlap řekne: A tobě jde jenom o moje prachy. Zatímco jako manželé to řešit nemusíme. To jako potom už všechno společný jmění, pokud to ty lidi nějak jako nevzrušuje a pak už je člověk i takovej jako jistější a co se týče dítěte, tak to si myslím, já si to fakt myslím, že jako je lepší mít dítě jako, když jsou lidi svoji jako i pro tu ženskou takový jako, no já mám prostě větší jistotu, no řeknu si: Sakra tady mám manžela a ten prostě, ten se o mě stará, všechno máme společný. A prostě mám nějakou... i tak je to prostě nepříjemný, že si člověk nevydělává vlastní peníze, ale je to trošku (pauzu). Zase odpovídám na něco jinýho.

13. PPE – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

PPE: Nevím. Asi se ho snažit ukecat, nebo já nevím (smích). Snažit nějak... prostě mluvit o tom, že by jako chtěla to dítě až po svatbě a snažit se ho přemluvit asi, nebo já nevím. I když já bych si v tomhle případě řekla: Asi o mě takovej zájem nemá a uvažovala bych o tom, že se s nim asi rozejdu. Že bych brala jako, že chce mít pořád prostor pro to, že chce utýct, když si mě nechce jakoby vzít. Že bych v něm neviděla tu jistotu.

AP: A co ta varianta, že by si to dítě pořídili bez svatby, že by na tu svatbu rezignovala...?

PPE: Podle sebe bych taky nerezignovala.

AP: Takže by to byl důvod k rozchodu?

PPE: No, asi jo. Já bych to prostě brala tak, že asi o mě nemá úplně takovej zájem, že nechce dělat prostě ten krok rozhodující, jak se říká, na celý život, že to asi se mnou nemyslí úplně tak vážně.

AP: A je to rozhodující krok?

PPE: Asi jo. Na celý život (smích).

AP: On třeba někdo říká, že to dítě je větší závazek než ta svatba... A že ta svatba není potřeba a že ten rozhodující krok je to dítě.

PPE: Já bych dítě prostě nechtěla taky před svatbou. Nebo bez svatby. Taky bych prostě chtěla, aby mě... muže, kterej bych prostě věděla, že do toho se mnou bude na celý život jakoby. I když nevím, jestli to tak mám teda (smích).

AP: Jak to myslíš?

PPE: No jak Marek není věřící, tak on to asi nikterak takhle nebere, že to je nutnost mít svatbu, to on tak taky nemá, že jo. Ale ustoupil. Bych řekla. Protože já jsem říkala, mě se ani sem nechtělo, takže jsem to tak jakoby skloubili, že: Dobře, tak se vezmeme, ale já pudu sem. Takže musel každej z něčeho jakoby ulevit (smích). Takhle bych to já viděla, že takhle to nějak bylo asi.

AP: Nicméně pro tebe je to nepřipustný mít dítě bez svatby?

PPE: No nechtěla bych to.

AP: A myslíš si, že by ti dva měli spolu bydlet, než se vezmou?

PPE: Nevím. Asi jo, tak proč by se nemohli poznat, tak nějak. Nevím. Jelikož ale my jsme byli tak vychovaný, já prostě bych si to ani nemohla dovolit, že doma by se zbláznili jako, takže jsem v tom nebyla tak jako nějak živená: Klidně, jdi si za ním, zkuste si bydlet jako. Takže, nevím, nemám na to tak nějak názor. Jako myslím si, že mi to nikterak nechybělo to, že jsme spolu nebydleli předem. Mi to nepřišlo, že bych byla o něco ochuzená.

AP: A ty myslíš, že kdyby si s někým bydlela před svatbou, takže bys doma od rodičů měla takový nátlak...?

PPE: No to ne. Prostě by se jim to nelíbilo a nechtěli by, abych začla třeba s Rudou bydlet bez svatby.

AP: A věděla bys proč?

PPE: Protože jsme věřící a věřící to prostě nedělaj takhle.

AP: Jako že spolu nebydlej před svatbou.

PPE: No no no.

AP: A proč spolu nemůžou bydlet?

PPE: Podle těch příkázání prostě nesemilníš, takže asi tak.

AP: A je to kvůli tomu, že sex patří do manželství.

PPE: Asi, nevím. I když... nevím, fakt nevím, asi.

AP: Takže když by spolu nežili pohlavně, tak spolu bydlet můžou.

PPE: Jo to já nevím. Jako podle mě spolu můžou klidně žít jako. Mě to nepříde nic špatnýho.

AP: Nicméně si to neudělala takhle.

PPE: Protože vim, že doma by to tak ani nechtěli, tak jsem ani já o to nijak nestála, jsem si říkala, že si počkám.

AP: Nicméně tobě je to tak jako jedno, ty si se tak orientovala podle rodičů a rodiny, ale tobě je to v podstatě jedno.

PPE: Jo. Mě je to asi celkem jedno. Ale já jsem ani sama nechtěla moc. Já jsem si říkala, že si počkáme až po tej svatbě. Že pak už bych si spíš řekla, že ta svatba jako tak nějak nic nemění. Takhle mám pocit, že ta svatba přeci jen něco změnila.

AP: Proč jseš vdaná?

PPE: Protože jsem chtěla žít s Rudou.

AP: A to bez tý svatby nešlo?

PPE: Ne.

AP: Protože jsi tak vychovaná?

PPE: No a ani bych to sama nechtěla, já osobně. Jinak jako u ostatních to neberu nijak jakoby, že to je špatný, ale já bych ani nechtěla. Protože já už vím, že on by si mě vzít nechtěl. Když by mě sem dostal, tak už by bylo hotovo.

AP: To je chytrý. To je takovej trumf v kapse.

PPE: To nevím teda. Jsme si museli navzájem ustoupit. S tím, že teda se vezmem, a já s tím, že teda pudu sem do Budějic.

(kráceno)

PPE: Tak každej si udělá to správný podle sebe. Jako někomu přijde prostě správný spolu žít bez svatby. A někomu zase přijde správný žít spolu až po svatbě.

(kráceno)

PPE: ... a hlavně z Rudovy strany vim, že by, řeknu v uvozovkách „byl by spokojenej“, ale už by třeba nemusel bejt, ale už by ho nelákalo to, že bysme se třeba vzali.

14. PS – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má ta slečna udělat?

PS: To je otázka pro Báňovský, tohleto (smích).

AP: Tak to si pak můžete s Dominikem v práci pokecat.

PS: No co má udělat? Tak to je těžký tohle. Jestliže on se nechce ženit, tak ona ho do svatby prostě asi nedonutí. Těžko jako, nějakajma manipulacema? Leda prostě napsat výhody toho, že co bude, když se vezmou. Jaký to má výhody, a když se nevezmou... Jestli ty výhody toho, když se vezmou, převažujou nad výhodama, když se nevezmou. Prostě každej aby si vyargumentoval dobře to, proč chce nebo nechce se vzít. Záleží stejně na dohodě, což jako... Jestliže on prostě nechce, tak to je problém.

AP: Proč by to měli vyřešit takhle, jak říkáš?

PS: No měli by se domluvit o tom, měli by vědět, proč ten druhý zrovna jako nechce nebo chce. Co to pro něho znamená.

AP: Aby navzájem rozuměli tomu stanovisku toho druhýho?

PS: No určitě. Musejí se umět dohodnout, protože jestli chtějí spolu dítě vychovávat, tak tam určitě je primární to, že oni spolu budou umět komunikovat a budou se umět dohodnout. Jedině pak můžou to děcko dobře vychovat. Ve chvíli, kdy se nebudou moct dohodnout v určitejch věcech výchovy, tak to bude potom vždycky problém, že jo. Bude to dělat ten zmatek a určitě to není dobrý ani pro ně, ani pro to děcko.

AP: Ještě mi jedna respondentka říkala, já nevím, jak se jmenuješ za svobodna?

PS: Fitlová.

AP: ... že teda, ať si Sobotka nemyslí, že mu Fitlová porodí dítě Sobotku...

PS: (smích) Jako mu říct, že když se nám narodí dítě, tak se bude jmenovat Fitl nebo Fitlová, protože sis mě nevzal... Tak je to možnost. Tuhle jsem slyšela od Dominika taky, že prej když budou mít druhý dítě, že se bude jmenovat Báňovský. Že první je Fabián, a když se nevezmou, tak druhý bude Báňovský. A to on se zase tvářil, že to úplně jako ne, že to je divný, aby se každý dítě jmenovalo jinak. Já nevím, to už je takový vydírání možná, ne? Já nevím, vlastně není. To je taky o té dohodě. Otázka je, proč on se nechce ženit, no.

AP: A umíš si představit, proč se nechce ženit?

PS: No podle mýho ty chlapi se prostě bojejí ztráty té svobody. Myslejí si, že najednou budou mít kouli na noze a bojejí se zodpovědnosti, si myslím. Že si myslej, že být ženatý je prostě jistej typ zodpovědnosti. Že si nebudou najednou moct dělat, co chtějí a tak dále. A myslím, že je to i tím, že když ten člověk, čím je starší, tím hůř se zpracovává potom pro ten sňatek. Mě to trvalo dva roky. (smích)

AP: A ty si teda zpracovávala?

PS: No určitě.

AP: A proč?

PS: No protože jsem si myslela, to je takovej ten přirozenej vývoj, možná je to nějakajma... zvyklostma, který jsou prostě mezi lidma, že se lidi berou, aby pak mohli založit rodinu a prostě... Je to určitá vazba, bližší, nejen co se týče nějakajch formálních věcí jako majetkových, ale i nějaká celistvost té rodiny. Ta svatba je taková pečeť na to. Takže asi jsem to brala jako součást toho, že jestliže chceme mít děti, který jsme mít chtěli, takže tomu bude předcházet svatba. A s tím jako manžel souhlasil, jo, akorát, že, on říkal: Já si tě vzít chci, jo, ale ještě ne. (smích) Třeba říkal: No tak se vezmeme v zimě. To je krásný, padá sněh a tak. Když nastala zima, tak řek: To je zima. Na jaře by to možná bylo lepší, bude teplejc, všechno pokvete. Pak bylo, že jo, jako a: To bude pršet určitě, zaručeně bude pršet, to spíš v létě. A

takhle to pokračovalo, takhle se to cyklilo. A pak jsem řekla: A dost jako, buď si mě vezmeš, anebo prostě se stěhuju (smích).

AP: To je ultymátum?

PS: No a on: Cha cha, ty se stejně neodstěhuješ (smích). No ale nakonec jsme se teda domluvili, že teda pudem, že to rozhodnutí je prostě třeba někdy udělat. Jo že tam šlo jenom to říct si: Tak ted'. Oba jsme se chtěli brát, jo, ale pak bylo teda zajímavý ty reakce, že... já jsem měla úplně opačnou reakci, než jsem... já jsem myslela, že budu jako mít pocit takovýho uspokojení: Tak teda jsme se vzali. Pravej opak. Já najednou měla úzkost, hroznou, a Vilda byl úplně šťastnej, že prostě konečně se rozhod, že se to prostě vyřešilo, a byl spokojenej.

AP: A tys měla úzkost z čeho?

PS: Nevím, nějak... z nějaký tý ztráty svobody možná, možná to jméno, jak se mění, tak 29 let používáš jedno jméno a najednou se máš podepisovat jinak. Asi všechno nějak se všim se spojilo a... Nevím jako jak bych to líp popsala. Prostě jakejsi pocit úzkosti. Ale ten odezněl.

AP: A z čeho můžeš mít úzkost po desetiletym vztahu?

PS: Já nevím.

AP: To se tak jako hodně změní tou svatbou?

PS: To ne, to nebylo o změně, to bylo spíš o nějakym osobním možná prožitku, že...

AP: Cítíš tam rozdíl mezi tím, když spolu žijete v manželství a když jste žili v tom nesezdaným soužití?

PS: Ten rozdíl jako de facto není, ale zase vidím, na Vildovi, on se cítí líp. Je spokojenější, mnohem. Právě proto, že tam, ono deset let je dlouhá doba, že jo, a tam už potom je cítit, že je potřeba ten krok udělat. Najednou jemu se právě ulevilo, takže on má takovej ten pocit tý úlevy a je prostě spokojenej a to... Možná, že to náš vztah zlepšilo, ta svatba. Jo že možná i utužilo tak nějak.

AP: A myslíš si, že se ty dva mají nejdřív vzít, než si poříděj dítě?

PS: Jako nemuseli, ale asi je to lepší možná, pro ten pocit právě, že to jde, tak jak má, jakoby. I když je to prostě jakejsi předsudek, že to takhle má bejt, ale je to prostě lepší. Že se pak nemusej řešit různý věci. Když třeba to děcko se narodí před svatbou, tak je pak jsou různý problémy, co se týče úřadů a já nevím už, co tam všechno je za zábrany. Když je děcko nemocný, tak potřebuje souhlas obou rodičů. Takže tohleto je určitě snazší, že to vyřeší spoustu takovýhle jakoby věcí, byrokratickejch, který prostě nastanou, když to nebude ze sezdanýho manželství děcko.

AP: Tak je to dobrý na tu byrokracii teda?

PS: No to rozhodně, to si myslím, že jo.

AP: A ještě na něco je to dobrý?

PS: Manželství?

AP: Ve vztahu k tomu dítěti teda...

PS: Jsou tam právě jasný pravidla o tom jméně, že jo, že se bude jmenovat teda po otci nebo po tom jméně, na kterym se dohodli, že budou užívat. No a to je zase byrokracie. A hlavně potom ve chvíli, kdy pude do kolektivu s ostatníma dětma. Tak se těžko vysvětlje, že maminka se jmenuje jinak, než tatínek, když se nevzali. A tak dále, myslím si, že potom v tom kolektivu je to důležitý, aby to dítě nějak nestrádalo. I když asi ted' těch nesezdaných párů je hodně, takže už to asi není nic extra jako před patnácti, dvaceti lety. To se asi trošku potíraj ty rozdíly, no.

AP: A myslíš si, že by spolu měli nejdřív bydlet, než se vezmou?

PS: To určitě.

AP: Jo? A proč?

PS: Měli by si to zkusit prostě. Protože ve chvíli, kdy lidi spolu nezačnou žít, třeba, tak nejistěj spoustu věcí, který by potom, ve chvíli, kdy by se vzali, a pak by spolu začali žít, tak by najednou zjistili, že jsou mezi nima naprosto nepřekonatelný překážky. Že vzájemně jako to

soužití nesnesou. I když se budou snažit domlouvat a dělat kompromisy. Myslím si, že by si to měli zkusit. Že je to dobrý si to zkusit.

AP: A přeci ho mám ráda, tak něco skousnu a budu tolerovat, ne?

PS: To nestačí (smích).

AP: A co pak takovej ten problém, že spolu žijete a teď se to k tej svatbě nemá, protože proč, když spolu máme všechno.

PS: No tak to chce právě začít potom zpracovávat. Většinou zpracovává žena.

AP: Jo?

PS: No já si myslím, že určitě. Těm chlapům si myslím, že právě jako nic nechybí. Oni mají pocit, že jim nic neschází. A myslím si, že spoustu věcí jako řídí žena. Jak se říká, že jo, muž je hlava rodiny, ale žena je krk, který tou hlavou otáčí, takže asi tak. Chlapa je třeba k těm zásadním rozhodnutím asi nějak dovíst.

15. SV – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

SV: Jakoby obecně si myslím, že pro ten vztah je důležitější dítě než svatba. Ale z toho současně vyplývá, když se chtějí oba zavázat jakoby k tomu velkému okamžiku mít to dítě, tak nechápu, proč je problém v takový jako maličkosti mít tu svatbu. Jo že mi přijde rozhodnutí pro to dítě mnohem jakoby důležitější a závažnější a že svatba je v tom ohledu jakoby nevýznamná. Takže jde vlastně jenom o to, že on to sice nechce, ale ví, že jí by to udělalo jakoby radost... tak by jako (smích) ideální by bylo, aby si jí jako vzal no ale...

AP: Protože ona to chce? Nebo proč by si jí měl vzít?

SV: No protože ona to, protože ona to chce a protože, jak říkám jakoby, v tom obrazu toho, že budou mít to dítě mi přijde ta svatba už jenom prostě drobnost. Takže když už se rozhod pro tak velkou věc, tak jako rozhodnout se pro svatbu mi přijde mnohem jednodušší.

AP: A co by měla udělat ta slečna Eva?

SV: No tak asi nemá smysl na tom trvat jako úplně prostě beze zbytku. Kdyby nechtěl, tak si myslím, že by to nemělo bránit tomu, že by spolu byli a měli spolu dítě. Tak ještě je otázka, jak se třeba domluví časově, že třeba řekne: Tak teďka jako ne, ale tak třeba, nevím, až našetříme, až postavíme dům, nebo jakoby něco. Ale jakoby obecně mi to přijde jako nesmysl, protože závazek dítě je pro mě mnohem větší, než závazek svatba. Jakoby ty chlapi, co to takhle udělaj, moc nechápu. Ale tak asi jako nebo prostě tak maj na to právo a myslím si, že pro ten vztah celkově by to jako nemělo hrát až takovou roli.

AP: Takže ona by z toho měla ustoupit a pořádit si s ním dítě?

SV: No prostě rozhodnutí, že spolu chtějí bejt a chtějí spolu mít dítě mi přijde, že bych brala jako tisíckrát zásadnější, než ta svatba, takže pokud on jako by fakt nechtěl, tak bych, ale jinak bych prostě viděla, že se mnou chce bejt, má mě rád, chce mít se mnou dítě, tak bych na ní netrvala.

AP: Takže ona by na tom neměla trvat, protože on s ní chce mít dítě, což je dostatečnej důkaz, nebo dostatečnej závazek a zodpovědnost.

SV: No, přijde mi to větší závazek než ta svatba.

AP: A měli by se prvně vzít, než si poříděj dítě? Jako obecně?

SV: Obecně pro mě jo.

AP: A proč?

SV: No protože mi přijde, že je jako lepší, když to dítě přijde do tý rodiny. Jakoby mezi... jak to mám jako říct. Je to samozřejmě víc zavazující, než když ty lidi jsou jako spolu jenom jako partneři. Takže jako jo, svatba je určitěj závazek, pro mě mnohem menší, než to dítě, ale možná někdy je to jakoby pro některý lidi lepší i z hlediska udržení toho vztahu, že je to v tom vztahu víc jakoby drží.

AP: Myslíš, že by spolu měli prvně bydlet, než se vezmou?

SV: No tak to myslím, že určitě. Protože randění a bydlení spolu je úplně diametrálně něco odlišného. Že prostě při tom bydlení se ty lidi poznají v tom běžném životě, že spolu zažívají jakoby všechno, ne jenom to hezký, kdy chodíš na ty procházky a do kina, ale prostě úplně všechno včetně toho, že je potřeba ten byt nějak jako uklízet a je potřeba tam něco opravit, že někomu se chce spát v deset, někomu že ve dvanáct, někdo zvedá prkýnko na záchodě, někdo nezvedá, že prostě se při tom ukáže jakoby spoustu věcí, který při tom chození nejde absolutně poznat.

AP: A není lepší to nechat do toho manželství?

SV: No to právě myslím, že ne, protože... to neberu tak, že manželství je jako nějaký strašný překvapení, ale že manželství je stvrzení toho, co už prostě nějakou dobu víš a jenom je to jako... to nejvyšší, čím to potvrdíš, že teda jako fakt jo, fakt s tímhle člověkem, fakt napořád. A pro mě je to až po tý v uvozovkách dlouhý cestě toho poznávání a žití (smích). Je to i osobní zkušenost.

AP: Proč si vdaná?

SV: Asi prostě že ten náš vztah k tomu dospěl a v podstatě to byla nebo i určitá změna, změna, kterou jsme jakoby potřebovali, i když prakticky to změna vlastně nebyla. Ale je to jakoby další krůček k tomu, nebo další stupeň toho, že prostě jsme spolu a chceme spolu být i dále, chceme spolu být celý život a hodně pro ty děti. Tím myslím, že je to pro mě vyvrcholení toho vztahu a i ta fáze, která by měla přijít ještě před těma dětma.

AP: Že by to mělo proběhnout před těma dětma?

SV: Hm.

16. TM – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

TM: Tady by mi přišlo hrozně stěžejní, se jako o těch věcech bavit. Že to mi přijde jako úplně totální základ toho, co se dá dělat, a to z toho důvodu, aby si vzájemně objasnili to, proč ona chce, co by jí to přineslo, proč je to pro ni důležité, typu, já nevím, je katolička, což jako ten pohled na manželství je jinej než u ateistů nebo i u jiných náboženství, že může být třeba jinačí. Takže jestli tam hraje roli tohle. A teď se vrátím, prostě jakoby rozekrývat ty potřeby proč ona chce a proč on nechce a bavit se o tom a z toho může podle mě vzejít miliarda věcí typu nějakého nedorozumění vzájemného, nebo nedorozumění, jako vzájemného třeba nepochopení, co to pro koho znamená, ten muž může odmítat tu svatbu jenom proto, že třeba nesnáší obleky a nemá rád koláče a jezení z jednoho talíře, banálně, jo? Ale může to taky znamenat to, že prostě si tím vztahem není jistý, což vidím jako úplně na druhé straně toho, že prostě jakoby nechce třeba s tou ženou jakoby se nějak zavázat. Anebo to může být úplně důvod typu jako, že to pro něj není důležité to manželství, jako to lejtstro, jo jak se říká jít na úřad pro lejtstro, na co? Že tam může být miliarda důvodů, si myslím, že by se o nich vzájemně měli bavit, aby si vyjasnili ty svoje startovní pozice v tom, co od toho kdo čeká a potažmo z toho, teď to může být fakt jako varianta možností, z toho pak vyjít nějaký jakoby konsensus, z toho jestli jeden nějakým způsobem pozmění názor nebo mu pomůže pochopit toho druhého a povede to k rozhodnutí na jednu nebo na druhou stranu.

AP: A myslíš si, že by se měli prvně vzít, než si spolu pořídí dítě?

TM: Tak jakoby čistě osobně si myslím, že jo, že já to tak třeba mám, že ty děti by měly přijít do toho manželského svazku, to je určitě ovlivněno tou katolickou filozofií nebo něčím podobným, ale nějaké razantní argumenty pro to nemám, je to jakoby nějaký osobní pocit, který já jako vnímám a chápu, že to lidi mají jinak, že se prostě neberou, mají ty děti a jako nemám potřebu to nějak ohodnotit nebo komentovat nebo jako odsuzovat. Jako vždycky mi jako vrtá hlavou to, jaký jakoby vztah teda vzájemně k sobě mají. Jestli je to vztah vzájemného

jako odevzdání, důvěry, slibu něčeho, že prostě budou spolu, že to není jenom takové: Nechávám si zadní vrátka. Ale to pak záleží, nevím, jak to ty lidi třeba mají. Já osobně to vnímám tuhle tu posloupnost.

AP: Proč jseš vdaná?

TM: To je hrozně těžká otázka, na kterou se odpovídá těžko úplně racionálně čistě. Jako jsem vdaná proto, že svého manžela mám ráda, chtěla bych s ním být zbytek života a chtěla bych, aby pro nás jakoby... abychom, teď to bude znít všechno hrozně pateticky, protože neumím najít nějaké netradiční slova, abychom fakt vytvořili jako jednoho, nějaký jeden celek, který vzájemně se bude doplňovat, který ponese dobré i zlé a který jako bude nějakým prostředím, které jako bude připraveno na to přijmout děti nebo fungovat prostě jako celek pro svoje okolí, pro přátele jako s tou sociální funkcí. Co se týká jakoby té vnitřní funkce, tak je to fakt nějaký způsob... jako nejvyšší důvěry nebo nejvyšší intimity tomu druhému člověku a vzájemnému jakoby vyjádření toho, že jako budem spolu a budeme si jako vzájemně doplňovat.

AP: A myslíš si, že by spolu měli prvně bydlet, než se vezmou, než bude ta svatba?

TM: Já jsem to měla tak, zase z té osobní zkušenosti, my jsme spolu dřív bydleli s Hynkem, a přijde mi to jako dobrá zkušenost, takže mě to přijde fajn, aby ti lidi spolu bydleli, aby se trochu poznali. Že přeci jenom se asi poznají jakoby i z jiných pohledů, než když se jako sejdou na rande prostě v hospodě. Takže jako z té mojí zkušenosti mi přijde, že to bylo jako přínosné zjištění, to co člověk zjistil, když jsme spolu bydleli, takže z toho jakoby odrážím, že je to fajn.

AP: A já si říkám, že na každém zjistím něco špatného v tom soužití, tak to bych se rozcházela takhle donekonečna...

TM: Já právě ten vztah vnímám jako o tom, že i když najdu něco negativního na tom druhém, což vždycky najdu, protože pokud to není zrovna fáze zamilovanosti, kdy nic nevidím, tak pak většinou vždycky najdu, a na komkoli se dá najít, ale jde mi o to jakoby tu vlastnost buď přijmout, nebo ne. Nebo jinak, každý člověk má dobré a špatné vlastnosti a jde o to, jestli tenhle člověk, i s těma špatnýma vlastnostma, je mi pořád blízky a mám ho ráda. Takové vyhodnocení té situace a přijetí těch vlastností.

AP: A není lepší být už v tu dobu v manželství, aby člověk byl víc tlačenej k tomu přijmout i to negativní?

TM: Myslím si, že vyloženě vnější instituce asi nedokáže způsobit to, že toho druhého člověka přijmu takového, jaký je. Záleží zase, jak člověk tu svatbu, ten zlom, vnímá, ale řekla bych, že ten obřad, ať už je v kostele nebo na úřadě, jako nemůže způsobit to, že změním postoj na toho druhého člověka v tom smyslu, že najednou ho začnu přijímat i se špatnýma vlastnostma, já si myslím, že to je něco, co předchází. Jako vím, jaký je, a buď ho beru, nebo ho neberu. A ta svatba je takový ten další krok, kde říkám: Ano, tak já ho teda beru, protože takhle už jsem to jako vyhodnotila. Spíš v téhle návaznosti. Protože smysl manželství v tom, že jako: Ten rozvod je ještě trochu problém, tak já s ním zůstanu, abychom neměli práci s rozvodem, víš takhle mi to nějak přišlo, co si teď říkála ten argument, že budu nějak trochu tlačena to teda snášet, tak bych neřekla, že může být úplně efektivní, někdy asi jo, ale nevím... Že by to mělo být zvnitřnělejší ty věci.

AP: To oni mě třeba nabízeli, že se brali, aby jí nemohl tak snadno odkopnout.

TM: Tak takovou motivaci, jako věřím, že jí někdo může mít, ale jako mě úplně s něčím nerezonuje, prostě já si myslím, že tohle jako k ničemu nemůže vést jako hlubšímu, jako prohloubení vzájemného vztahu manželů nebo partnerů skrze lejtro si myslím, že není. Jako já si myslím, že to jako nemůže fungovat. Ale nevím, určitě bych tohle nikomu nedoporučila.

17. VS – svatba

AP: (čte příběh svatba). Co má slečna Eva udělat?

VS: Aha. No... má to těžký. Hm. No... Tak tohle fakt nevím, to je taková těžká... jako já se do týhle situace nějak jako nedokážu ani... jako nedokážu ji nějak posoudit, no.

AP: Tak ještě mě napadá, jestli třeba to neznáš od někoho ze svého okolí, takovoudle situaci, že by to třeba jako pomohlo se do toho víc vžít.

VS: No, spíš jako asi teda počkat... jako oni chtějí dítě, ale svatbu ne? Dítě chtějí oba...

AP: ... svatbu ona.

VS: ... svatbu jenom ona.

AP: Ona mu to navrhla, aby se vzali, a on si ji vzít nechce.

VS: No, tak asi... asi bych to zatím asi jako nehrotila, protože kdyby to bylo obráceně, že jako ona by nechtěla a on by chtěl, tak... jako za mě chlapa, když do něčeho se moc nutí, tak většinou uteče. Takže spíš bych to asi nechala jakoby časem, že třeba opravdu mít to dítě a potom někdy tu svatbu.

AP: Takže ona by měla z toho požadavku ustoupit?

VS: Ustoupit z požadavku, že... protože jako já si myslím, že chlap, když je hodně tlačenej do kouta, tak že prostě to chlapi obecně nemaj rádi.

AP: Ono by se jí mohlo stát, že by jí utek? Takhle to myslíš?

VS: No, ne úplně utek, ale prostě taky, taky jako. Tak ono zase záleží na člověku, nebo na tom chlapovi, jestli opravdu jako... já, kdyby to bylo třeba... jako některej chlap si na tom zakládá, že třeba jako musí ta žena třeba se... zase srovnávám s Lukášem, že vlastně jakoby Lukáš by ani nepřipustil, že by svatba nebyla, jo, že by prostě jsem se já jmenovala jinak než on a jeho potomek. Takže... jako spíš si myslím, že prostě to nechat zatím jakoby volně plynout, že pak... v dnešní době ta svatba není úplně to nejdůležitější, spíš bych jako se zaměřila na to prostě... na to dítě.

AP: A ještě se trošku vrátím, jo? Co by se teda mohlo stát, kdyby ona na tom trvala?

VS: No, tak on by jako... kdyby úplně ho tlačila, tak si myslím, že on by vycouval celkově z celého vztahu. Možná. Jo? Že by opravdu třeba nešel ani do toho dítěte, kdyby ona fakt jako striktně řekla: „Jo, buď si mě vezmeš a budeme mít dítě, nebo si mě nevezmeš a to dítě taky nebudeme mít.”

AP: Jo. A co by v tom příběhu měl udělat ten pán?

VS: No... on by jí to měl jako vysvětlit proč, proč jako prostě do toho nechce jít, do té svatby, nějaký důvod k tomu musí mít, jo, že prostě zatím nechce, nebo nechce vůbec, nebo prostě mu jako na tom nesejde, nebo... měl by asi jí to vysvětlit dostatečně, aby ona třeba přestala jakoby na něj naléhat, že se chce vdávat. Ona by mu třeba měla říct, proč by... taky proč by chtěla tu svatbu, nebo proč by se měli vzít. A on by jí zároveň měl vlastně jako říct, proč nechce.

AP: Proč by jí to měl vysvětlit, proč nechce? To je jako nějak důležitý, aby ona věděla proč?

VS: No, tak aby prostě našli nějaký ten kompromis, jako že proč ona nechce... teda proč ona chce a on nechce. Jo? Že aby teda našli ten kompromis, jestli opravdu to za to stojí mít tu svatbu, nebo prostě ji nemít. Jo? Že prostě někde najít prostě... jako on by měl vlastně jakoby jí říct třeba ten důvod, ten důvod, proč nechce, jo, co je tak pro něj jakoby hroznýho si ji nevzít.

AP: ... si jí vzít.

VS: ... si jí vzít, tak, vzít.

AP: A to je důležitý, aby ona věděla, proč si ji nechce vzít?

VS: No, tak já bych to třeba chtěla vědět, jako proč vlastně když chceme spolu mít dítě, tak proč si mě nechce vzít. Jo? Mě by to třeba zajímalo, proč jakoby tu svatbu nechce.

AP: A proč bys to chtěla vědět? Nebo co za tím může bejt?

VS: No, právě. Mě by zajímalo, co za tím může bejt, že nechce, jo, že prostě to pro něj není důležitý.

AP: No, a co by tam teda mohlo bejt?

VS: No, tak třeba si nechává nějaký zadní dvířka prostě, aby se třeba z toho vztahu potom líp dostal nebo... rozvod je samozřejmě složitější než rozchod, i když je v tom dítě nebo není, tak je to samozřejmě složitější, ale mně se jako zdá, že to je na člověku.

AP: No, a co kdyby ona se zase jako dopídila tohodlectoho, že on si ji prostě nechce vzít, aby tam měl ty zadní vrátka?

VS: No, to by byl asi potom... jako že jestli vůbec má cenu do toho vztahu jakoby dávat úplně všechno, co ta holka si jakoby vysnila, jestli to opravdu s ním za to stojí.

AP: Jasně, no. A já se tady ještě jako ptávám, jestli si myslíš, že by ty dva měli před tím, než se vezmou, že by spolu měli bydlet předtím.

VS: No, jako určitě.

AP: Jo?

VS: Hm.

AP: A proč?

VS: No, protože vlastně před tou svatbou trochu toho člověka jako poznáš, ale jako není to úplně, že ho poznáš na sto procent, protože myslím si, že toho člověka poznáš, až třeba se narodí to dítě, že jako... Ale myslím si, že jako to bydlení před tou svatbou vůbec není na škodu, jo, že jakoby bydlet každěj zvlášť a teď jako se vezmou a od dalšího dne po svatbě spolu najednou začnou žít a po měsíci prostě zjistí, že jí vadí, že si tamhle neuklidil, nebo prostě že si po sobě neuklízí, že vlastně je úplně jinej, než si ho vysnila, jo, že vlastně jako ty lidi by si spolu asi měli zkusit třeba půl roku, rok žít, aby vůbec věděli. I když se budou mít rádi, tak vlastně třeba zjistěj, že to společný žití si představovali každěj úplně jinak.

AP: No, a není jako lepší to nevědět, než zjistit jako to blbý?

VS: No, ono už se pak vycouvat nedá, když už je to po svatbě (smích).

AP: To mě tak napadá (smích). To mě tak u toho napadá, no.

VS: No, já myslím, jako, že... jako asi prostě je to... to zase říkám, na škodu to rozhodně asi není, no. Aspoň si stanovit prostě před tou svatbou nějaký pravidla prostě toho soužití společného, jak současného, tak budoucího, než prostě to stanovovat prostě po tý svatbě a zjistit, že ty lidi si vlastně jakoby nemají, jo... nebo ne nemají co říct, ale prostě, jak říkám, každěj si o tom společným životě představoval asi jako něco jinýho, než... nemusej se třeba rozcházet, jo, nebo prostě když jim to... většinou ty lidi, když spolu žijou, tak prostě vědí, že se chtějí vzít, jo, než prostě jako že se vezmou a najednou spolu začnou žít. Já si myslím, že dneska už jako ty lidi většinou spolu nejdřív začnou žít a pak jako ta svatba z toho jakoby plyne.

AP: Vidíš, a já jsem jako četla nějaký statistiky, že tyhlecty manželství jsou jako na tom daleko hůř, že mají větší prognózu rozpadu.

VS: Ty, co už třeba spolu žijou třeba před svatbou?

AP: Ty, co spolu žijou před svatbou, no, tak ty mají větší pravděpodobnost, že se rozpadnou, než ty, který spolu před svatbou nežily. To jsem někde četla, takový statistiky.

VS: No, ono to asi třeba záleží, jak dlouho spolu žili před tou svatbou.

AP: Myslíš?

VS: No, nevím. Myslím si jako, že někdo prostě spolu žije třeba, já nevím, 5, 6 let, a najednou zjistěj, jako že se teda vezmou, a oni se vezmou a třeba za dva roky, za tři roky zjistěj, že prostě to byla chyba a rozvedou se. A nebo prostě se tam stane, když vezmu sousedy nahoře, tak vlastně ty právě jsou krásnej příklad toho, že... oni se vzali a předtím spolu jakoby dlouho... nebo oni se poznali a ona vlastně za měsíc byla těhotná, takže vlastně jakoby do toho skočili rovnějma nohama a fungovalo to vlastně tři, čtyři roky, než se vlastně narodila druhá, a oni vlastně najednou zjistili, že prostě se mu líběj jiný holky, nebo prostě začal bejt

nevěrnej a vlastně se rozvedli, jo, jsou normálně rozvedený, ale k sobě se vrátili, a možná, že jim to klape líp, než prostě když byli v manželství. Nebo nevím, nedokážu to posoudit, jako že... jo? Ale teď mi to zrovna napadlo, že oni vlastně jakoby do toho taky spadli rovnějma nohama, že jo, že vlastně se brali, už měli vlastně malýho a...

AP: A ty jsi s Lukášem bydlela před svatbou?

VS: Hm.

AP: Jo?

VS: Asi rok.

AP: Jo?

VS: No, tři čtvrtě roku možná.

AP: To si vůbec ani nepamatuju. No, a myslíš si, že by se ty lidi měli prvně vzít, než si poříděj dítě?

VS: To asi ne. To určitě ne.

AP: To není potřeba?

VS: Jako myslím si, že to není podstatný.

AP: A proč to není podstatný?

VS: No, tak jako pro mě... já říkám, ta svatba jako není úplně to hlavní, jo, že prostě pokud spolu chtěj bejt a chtěj mít dítě, tak je jedno, jestli... nebo chtěj spolu prostě žít, chtěj mít rodinu, ale nesejde jim na tom, že prostě on se jmenuje jinak, ona s dětma, nebo on s dětma se jmenuje jinak, ona se jmenuje jinak, ale klape jim to, tak prostě si myslím, že ta svatba jako není úplně důležitá. Je to prostě jakoby základ. Nebo já to třeba jako taky vnímám, že prostě ta svatba by tam měla bejt, že prostě ta rodina by měla bejt jakoby prostě dohromady, jo, že prostě všichni by se měli jmenovat stejně třeba, jo, ale někdo to prostě tak nevnímá.

18. DB – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

DB: Co má udělat? Ona chce dítě, ale nejdřív se chce vdát. Hm... Já si myslím, co má udělat? Myslim, že tady zvítězí ten mateřskej pud, že se nakonec nevezmou a budou mít dítě. A vezmou se potom.

AP: Vezmou se potom?

DB: Třeba. Ale co má udělat? Asi by ho neměla nutit, nějak jakoby... jako naléhat nějak moc. Jako mu to naznačit nebo se o tom pobavit, ale rozhodně by mu to neměla předkládat třeba každěj večer, že prostě by se měli vzít.

AP: Co by se mohlo stát, kdyby mu to takhle předkládala každěj večer?

DB: Tak moh by se pán asi zašprajcovat. Postavit si hlavu. A že by udělal na truc, že by si jí prostě nevzal. Nebo respektive by to protahoval. V krajním případě by se mohli rozejít.

AP: Kvůli čemu?

DB: Pokud by pani byla moc urputná, ten chlap by to nemusel... Záleží, jak by byl odolnej nebo jak by s tím pracoval, tak by to nemusel vydržet a...

AP: Co by měla udělat ta pani?

DB: To je otázka, co by měla udělat, aby se provdala, nebo aby měla dítě nebo... To je hodně jako, si myslím, prekérní situace. Co by měla udělat? Tak jako když řeknu, že nevím, tak to je pravda. Jako že tady fakt těžko, nevím, teda tuším, co se v těch ženskej odehrává, vim, že prostě mají asi k tý svatbě jinej vztah než chlap, ale aby to nebylo zavádějící, aby to nebylo jakože, že to si myslím já, nebo že to беру podle sebe.

AP: Takže ty máš informaci o ženách, že berou svatbu jinak.

DB: Že si myslím, že to je pro ně víc... důležitější nevím, jestli je to správný slovo. Myslim si, že pro ty ženy je to jakoby víc, nevím, jak to nazvat, dejme tomu důležitější, nebo takový, možná mě napadne to slovo.

AP: Důležitější než pro koho?

DB: Důležitější než pro toho chlapa, protože přeci jenom ta ženská se těm svejm kamarádkám potažmo kamarádům chce ukázat, jak bude hezká na tý svatbě, v těch šatech. Jo že vlastně si myslím, že každá ženská se ráda dělá hezká, si myslím, že tohle je pro ně příležitost, že mají vlasy udělaný, ty šaty, jsou, takový jako nechci říkat, princezny, ale něco na ten styl.

AP: A myslíš si, že proto ta pani si ho chce vzít? Že by ráda si užila to princeznovský?

DB: Tak není to ten hlavní důvod, ale chce si ho vzít, protože ho má ráda a že pro ní je to symbol nějaký rodiny, že když bude mít s tím pánem dítě a nebudou svoji, tak třeba to bude brát jako že to není rodina. Ačkoli to je rodina, ale není to ten oficiální nějaký vztah.

AP: A je to potřeba bejt oficiální?

DB: No není to potřeba podle mě. Nebo takhle jako, na určitý věci jo, pokud by někdo z nich jako umřel, nebo na nějaký ty právní věci, tak si myslím, že to je potřeba, popřípadě nevím, jak by se děti třeba ve škole dívali na to, že maminka se jmenuje jinak, tatínek taky, že by třeba, to je fakt nějaký teoretický ten, ty děti by se mu mohly posmívat: Tvoje máma je Nováková a tvůj táta je Bílý, ty seš Bílý, jak to že tvoje máma je Nováková? Že jako by to dítě přived do nějakých rozpaků nebo...

AP: Tak co ta pani má udělat?

DB: Tak může jako udělat spoustu věcí. Teď třeba já nevím, může se s tím pánem rozejít, když si jí nechce vzít, ona chce... Zase když spolu chtějí mít děti... Může mu dát nějaký utmátnut, může mu pohrozit, může zapracovat na jeho rodině, aby s nim promluvili, na jeho kamarádech.

AP: Co by podle tebe ta pani měla udělat?

DB: Podle mě, pokavad ho má ráda, chce s nim mít děti, on s ní... je to blbý, ale možná by od toho mohla upustit. Protože přece jenom si myslím, že ty děti jako, že by jí pak zaměstnalo to dítě a neměla by čas... nebo tak jako fakt těžko říct, ale asi to uzavřu tím, že by bohužel od toho musela upustit. Od těch vdavků. Záleželo by, co je pro ni priorita, jestli ty vdavky nebo to dítě. A to těžko říct.

AP: Proč by od toho vdávání měla upustit?

DB: Protože si myslím, že víc než ty vdavky, by chtěla to dítě. Že si myslím, že to dítě je jakoby silnější jako nějaký motivační ten... cíl. Že vdát se může ve čtyřiceti, ale ty děti ve čtyřiceti přeci jen je to větší problém, sice tam není uvedenej věk, vdát se pak může teoreticky vždycky.

AP: Co by měl udělat ten pán?

DB: Tak ten by se měl nad sebou zamyslet a nebejt takovej... měl by... otázka jestli to má v sobě zodpovězený, proč se nechce ženit, jestli má nějaký důvod. Otázka co je ten důvod. Ale stejně se ožení. Časem. Stejně si jí vezme.

AP: Takže on by si jí časem měl vzít?

DB: Ne měl, ale on si jí vezme.

AP: A proč?

DB: Protože nemůže bejt furt takhle... nevím, co ho k tomu vede, ale nemůže bejt takhle zabržděnej jako... protože pak mu časem podle mě dojde, že ten sňatek je důležitěj kvůli některým těmhle těm formálním věcem, co se týče nějakýho vlastnictví... Že se nějaký věci zajišťujou snáz, když jsou manželé, než když budou žít odděleně, nebo ne sezdanej.

AP: Je ten sňatek důležitěj ještě pro něco dalšího?

DB: No možná jak si říkala, že pro někoho je to ta rodina, že se vytvoří. Že někdo třeba fakt nebere, že když jsou nesezdanej, mají dítě, že to není rodina, ale takhle to jedno jméno... že to je rodina. A pak jak jsem říkal ty formality, co vycházej z běžnýho života. A pak otázka třeba ty prarodiče jako když jsou, chtějí vidět tu svojí vnučku, ten starší ročník, žili v jiný době, že to bylo takový...

AP: Proč ty nejsi ženatej?

DB: Já? Protože máme s Martou asi rozdílný názor na svatbu. A celý jakoby průběh. A samozřejmě jsme se dlouho o tom nebavili, je to takový citlivý téma pro Martu a asi dáme na to nějakou řeč, až bude nějaká chvíle. Máme každé jiné pohled na tu ceremonii, na průběh a tak.

AP: V čem je ten rozpor?

DB: Mezi náma dvouma? Já sem pro se vzít v úzkym jako kruhu, svědci, my dva, rodičové a pak udělat prase, třeba za tejdén, někde, jo sud takhle někde venku. A Marta by chtěla mít tam, jo tam pozvat kamarády a tohle, a Marta by chtěla mít podle mě, nebo co tak jako říkala, už ty kamarády na tý svatbě a mít to takhle jako při jednom a pak možná ještě udělat nějaký jako posezení, ale chtěla by, protože si myslím, že ona je jakoby víc pro tu rodinu, nebo jakoby vychovávaná, že ta rodina, že matku jakoby, matka je vychovala k nějaký úctě, aby matku uctívali, a si myslím, že kdyby proběh můj model, že my dva a svědci, třeba bez rodičů, tak našim by to bylo relativně jedno, nebo... ale asi u Marty by to bylo horší. Prostě tenhle model nebude, protože by to zbytečně popudilo asi... panimámu.

AP: Je tam ještě nějaká další neshoda okolo svatby?

DB: Asi ne, nemyslím si. Si myslím, že tohle je jakoby jeden ze základních rozporů, že jsem jednou řek, a to byla asi naše poslední debata, jako v nějakym dobrým rozmaru, že bych se klidně moh ženit i v zastoupení, takže... Tim jsem přestřelil a od tý doby to nějak zpracováváme.

AP: Si chtěl bejt vtipnej?

DB: No nevím, asi jsem shodou okolností o tom čet, že je možnost zastoupení, tak jsem to přidal k dobru, a vim, že prostě o svatbě a o dětech se nevtipkuje.

AP: Jestli jsem to dobře pochopila tak jediná ta neshoda je v průběhu toho obřadu, ale není tam jako nějaká zásadní filozofická neshoda...

DB: Asi ne, neřek bych. Asi tady jako prostě ten můj postoj, někdy že to jakoby kazí, ale já popravdě o tom už vůbec nepřemejšlim tak nějak, takže... Na pár svatbách jsme byli, jo a... Nebo i bych... s tím průběhem... třeba já bych si přál, nebo jako asi by se mi moc nelíbilo, kdyby tam byla nějaká skupina lidí a připravili ti nějaký jako soutěže, přebalování mimina na čas a takovýhle. Víš, že mi to přijde, že to si můžeš zahrát někde na chatě a když už ta svatba jako, ale tak každé na to má jako jiný... A je to asi taky proto, že nemám rád tu hru aktivity, jak prostě předvádíš slovní spojení, někdo ti dá nějaký a musíš to předvíst pantomimou, jako takovýhle předvádění... Že prostě nejsem ten typ, tak. Takže asi bych ani takovouhle zábavu jako nevyhledával.

AP: A teď nevím, jestli jsem porozuměla tomu, proč nechceš, aby tam byli ty kamarádi na tom obřadu. Pochopila jsem, že to ústřední je ten obřad...

DB: Že vlastně jako bych tam nemusel mít ty lidi, protože když bych je měl pozvat na svatbu, tak budeš přemejšlet, koho tam pozveš. No a samozřejmě na někoho třeba zapomeneš, tak bude pak dotčenej, jo, a myslím, že tímhle bych tomu předešel, že pak prostě si budeš dělat ten seznam, pozveš tam ty lidi a nebudeš to brát jako, že svatba, ale že prostě uděláme víkend, a nemuseli by, třeba vim, že některý kamarádi nemají oblek, nemají nic, nevypadaj jako že do kultury by mohli jít a... Že by to bylo jako neformální, takový jako volnější.

AP: Tak ty bys je tam nechtěl proto, aby se chudáci kamarádi nemuseli oblíkat do obleku? (smích)

DB: Že bych byl tak milosrdejn?

AP: Anebo aby se nestalo, že někoho na ten obřad nepozveš a jeho to pak bude bolet.

DB: Hm.

AP: Tak to jsou ty důvody, proč nechceš, aby tam bylo víc lidí na tom obřadu.

DB: Já popravdě jsem o tom takhle nikdy nepřemejšlel, asi... Já prostě mám takovouhle představu, že by to bylo ve dvou, popřípadě ta úzká rodina, a fakt jsem nikdy nepřemejšlel, jak jsem teď říkal, že prostě, asi takhle třeba takhle bych to vzal.

AP: A proč to takhle vlastně je?

DB: To asi vyplývá z toho, že jsem nikdy neměl rád jakoby ceremonie velkého formátu, nějaký estrády, že vlastně já jsem si nikdy nešel pro diplom jako na promoci, prostě... na pohřbech jsem pár byl, tak to je možná trochu jiná kategorie pohřby, ale prostě... Nevím, že mi přijde, že k té svatbě, protože když lidi přijdou na tu svatbu, tak vždycky se najde skupina lidí, která má potřebu, aby tam byla jako sranda. Aby se bavili. Což je právě to bavení na povel, což je třeba mě přijde i Silvestr, je Silvestr, všichni musejí mít masku klauna, musejí se bavit. To není pravda, zažil jsem Silvestry dva dny, tři předem, a samotnej Silvestr proběh jako v klidu, komorně, což si myslím, že svatba jako, že někdo by to moh brát tak, že teď se musí bavit. Tak přijedeš za tejdén na prase, na suda, sedneš a není to: Bav se. Prostě sedneš.

AP: Já jsem si udělala hezkou představu, jak by to nemělo bejt ta svatba, že jsem princezna v bílej šatech a nemělo by to bejt, že se tam dělaj nějaký srandičky...

DB: O čem by to mělo být? Mělo by to bejt rychle vyřízený. Víš jako, já ani nevím, jak to funguje, ale ani by to nemuselo bejt na úřadě, mohlo by to bejt někde venku. A mělo by to bejt o tom prostě, si myslím takový jako spontánní: Tak se vezmem. Prostě teď a nebudeme dělat žádný přípravy, bez dlouhejch příprav, taková jako rychlá akce. Protože si myslím, že ty přípravy to člověka tak vynervuje, že pak to ani není takový, jak si to prostě třeba malujou ty ženský, nebo i ty chlapi. Že prostě by bylo skvělý, aby dva lidi přišli někam, vim, že tady to třeba tak nefunguje, nebo katolíci to nemaj, ale třeba tady protestanti, že přijdeš, domluvíš se s nima, když mají volno, tak za tejdén, oddaji tě, pak si dojdeš na úřad, máš takovou pěknou procházku po Praze, pak si odskočíš do toho.

AP: Vy nemáte ten problém, že byste se jeden chtěl brát v kostele a druhej mimo kostel?

19. MSch – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MSch: Zaprvý já nevím, já jsem vždycky měl pocit, že o ruku žádá chlap, ne? To je moje ideální představa. No a pak samozřejmě, když ten chlap se k tomu nějak moc nemá, tak ta ženská mu to nějak naznačuje, asi, a on dělá, že to nechápe... Já nevím. To je strašně těžký. Já nevím, co má udělat. Bud' prostě si má říct: Hele, nestojí mi to za to, abych čekala na to, až on se usmyslí a jdu dál. Se s ním rozejde a to, anebo si řekne, že jo, že prostě počká, až na to bude mít nějak jako náladu, až si jí bude chtít vzít.

AP: Třeba by se ani nikdy nedočkala.

MSch: Hm. A to je právě na ní, aby zvážila, jestli pro ní má cenu jako čekat. A jestli není teda lepší si říct: Hele, tak na mě někdo čeká, kdo si mě bude chtít vzít a bude se mnou chtít mít dítě.

AP: Tak ty bys jí doporučoval, aby se s ním rozešla.

MSch: No tak to záleží, v jaký je to konstalaci, ale kdyby měla pocit, že on si jí nechce vzít a ona že chce mít děcko a to...

AP: Tak to je. Ona by už chtěla, on taky... (AP čte příběh znovu)

MSch: No nevím, no, tak to už je pak o kompromisu, jestli prostě ta slečna tak jako lpí na té svatbě, že lpí na té svatbě víc, než na děcku, tak prostě když si jí vzít nechce, tak si musí vybrat, jestli prostě... Nebo já nevím, to je těžký prostě, musí se nějak dohodnout, že jo, rozumně prostě. Akorát nevím, jakej je kompromis mezi svatbou a nesvatbou. Jakože prostě... tam prostě není, to jeden musí ustoupit. Ale kdo? To já nevím. Vždycky v tom vztahu je taková vůdčí osobnost, která přesvědčí tu druhou, a to já nevím, jestli je to slečna E., nebo pan J.

AP: Takhle to jako je?

MSch: Většinou to tak bejvá, že je někdo vůdčí osobnost, ktorej přesvědčí toho druhýho, že teda...

AP: Co teda by ta pani měla udělat?

MSch: To já právě nevím... Bud' přesvědčit pana J., aby si jí vzal, anebo... oželit svatbu. A doufat... tak jako ono se líp žije bez toho, aby byli sezdaný a měli spolu děcko. Ale jestli je to pro ní důležitý? To je fakt těžký tohle... Možná spíš teda by měla, když on chce taky děcko, tak by měla spíš upustit od svatby. Když on vyloženě si jí vzít nechce, tak asi pro to má nějakýj důvod.

AP: A napadá tě nějakýj?

MSch: Netuším. Ale když si jí vyloženě vzít nechce, tak asi k tomu má nějakýj pádnýj důvod. Ale říkám, to je o těch argumentech, co jí předkládá za důvody. Jestli jí nechce a neřek jí žádnýj důvod, tak to je takový divný. To by jí měl říct nějakýj důvod, asi k tomu nějakýj důvod má. Ale jestli je jenom zabeďněnej, že si jí vzít nechce. Tak by ho měla přesvědčit, že si jí má chtít vzít.

AP: A jakýj je rozdíl mezi tím mít důvod a bejt zabeďněnej?

MSch: Bejt zabeďněnej je, že si řekneš jako, prostě nemáš k tomu důvod, ale lpíš na tom svým názoru. Prostě spíš seš takovej tvrdohlavej prostě. A mít důvod je třeba, že už ženatej byl a nechce se znova brát. Že třeba má špatnou zkušenost s manželstvím, třeba.

AP: Když bude mít teda důvod a ještě jí ho sdělí.

MSch: No a ona ten důvod pochopí, tak by prostě měla slevit ze svejch požadavků a prostě oželit tu svatbu.

AP: Měla by oželit tu svatbu, aby zůstala s nim a měla dítě.

MSch: Jestli to chce teda. Ale asi jo.

AP: Ale že on má nějakýj důvod konkrétní a že jí ho řekne, to je tam důležitý...

MSch: Podle mě jo, no.

AP: A kdyby to byla jenom jeho zabeďněnost.

MSch: Kdyby to byla jenom jeho zabeďněnost, tak je to spíš, že je tvrdohlavej a... nevím, to mi nepříde jako důvod.

AP: To by se jako nepočítalo.

MSch: To ne.

AP: Co bysme s tím pak dělali? Nebo ne my, tady ta pani?

MSch: To ona ví, protože on jí žádnýj důvod říct nechce a to jí může rozčilovat, že jo. A může jí to dovést k tomu, že prostě si řekne, že si jí vzít nechce, protože já nevím, a nějakýj důvod si vymyslí a že jo, prostě je to, jak to říct, je to prostor pro spekulace. Ona si ty důvody, protože neví, tak si je domejšlí, a může to vést k tomu, že prostě ho opustí a pude za někým, kdo si jí vzít bude chtít a bude chtít s ní mít dítě.

AP: (přeříkávám teorii MS)

AP: Co by měl udělat ten pán?

MSch: Ježišmarja. Neměla by dělat labuť a měl by si jí vzít, když si ho chce vzít.

AP: Proč?

MSch: Nevím, tak... kolik ženských si chce nějakýho chlapa vzít, že jo. Myslim si, že by v tom moh ustoupit. Když k tomu nemá nějakýj pádnýj důvod, jako že třeba má alergii na svatbu nebo já nevím.

AP: Proč by měl ustoupit?

MSch: Nevím, tak přijde mi to takový prostě... Tak nevím, jakýj důvod by moh mít k tomu, aby prostě si jí nechťel vzít. Mě takovej důvod nenapadá.

AP: Proč ty nejseš ženatej?

MSch: Protože mám ještě čas.

AP: A na co čekáš?

MSch: Na vhodnou příležitost. A to je tajný prostě. To je hrozný, tohleto (smích). Tak dejme tomu, že už jsem celkem rozhodlej a čekám už jenom na vhodnou příležitost, kdy jako se k tomu jako postavím. A nemusím nikam spěchat, protože tu fázi číslo jedna ještě prostě teď neřešíme, nebo jako spěchat, no prostě... až bude hezkej den, to je vhodná příležitost.

AP: A jak dlouho budeš ještě čekat na tu vhodnou příležitost?

MSch: To nevím.

MSch: A hlavně, že neznám ještě další indicie té slečny a toho pana J.

AP: Který indicie by byly pro tebe důležitý vědět?

MSch: Jaký on má důvody pro to se neztít a jaký ona má důvody pro to tu svatbu jako chtít. Jako vyloženě na ní trvat. Jako rozdíl je v tom chtít se s někým ztít a trvat na tom svatba a pak dítě. Že nevím, jak oni to kategoricky staví tohleto, to svatba a nesvatba.

AP: Tak u toho pána jsme se k tomu dobrali, a čeho bysme se dobrali u té slečny?

MSch: Prostě vždycky je to o kompromisu. A když bude zabeďněná a bude trvat na tom, že si jí on musí ztít a teprve budou dítě, tak se taky může stát, že on se jí na to vybodne a řekne jí, že si jí teda neveme a tím pádem žádný dítě teda jako. Když to ona bude stavět takhle.

AP: Tak ona by ekvivalentně mohla mít nějaký ty důvody, proč to tak chce...

MSch: Ale to by záleželo, jaký by je měla. Ale mě taky nenapadá, jaký jako jsou důvody, asi se chce ztít, protože se to tak dělá třeba, já nevím.

AP: A to by byl dostatečnej důvod pro tebe?

MSch: Jako že se to tak dělá? No to nevím čoveče. Asi že se to tak dělá, pro mě není dostatečnej argument na nic.

AP: Co by byl argument dostatečnej?

MSch: Třeba že je věřící a že prostě to je pro ní... U těch věřících je to prostě jinak položený ta svatba, co si budem povídat.

AP: Oni někteří říkaj, že se spolu nemá bydlet před svatbou. Co si myslíš ty?

MSch: No já si myslím, já si to nemyslím.

AP: Jak to?

MSch: Ono se mezi sebou taky tak trochu poznáš, když spolu bydlíš. A ono je to docela dobrý před tou svatbou, protože pak si ho vemeš a zjistíš, že se prostě nesneseš s někým v jedný místnosti a je to docela takový jako... taková celkem zásadní informace.

AP: A je potřeba, aby byla ta svatba před tím dítětem?

MSch: Hele ona ta svatba nic nezaručuje, že jo. Prostě vždycky dva spolu chtít bejt nebudou v nějakou fázi toho svýho vztahu, tak jim v tom nezabrání prostě nic. Ani když budou oženění, ani když nebudou, ani když budou spolu bydlet, ani když nebudou, prostě si to nemyslím tohle. Myslím si, že nic jim nezabrání v tom, když spolu nebudou chtít bejt, tak je u sebe nic neudrží, ani svatba ani nic prostě. Že to musejí mít oni dva spolu srovnaný. Tím samozřejmě se dělá i ta úplná rodina. Že to není ničím prostě... už to zas rozpitváváme.

AP: Proč se budeš ženit?

MSch: Protože mi to přijde hezký.

AP: Co je na tom hezkýho?

MSch: Tak nějakým způsobem jakoby stvrdíš ten svůj vztah.

AP: A to je potřeba?

MSch: Tak jako potřeba to úplně není, ale taky to není rozhodně škodlivý.

20. PP – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

PP: Tak tady se mi to bude asi hůř vymejšlet, protože sám bych ty věci tak neřešil, takže nevím, zkusit vymyslet nějakej univerzální postup. Tak ženská chce nejdřív svatbu než bude dítě, jo?... Tak může argumentovat takovejma obecnějma charakteristikama manželství a hodnotama úplný rodiny a... a takový asi blbý, že chce, aby se všichni jmenovali stejně a až bude pro něj chodit do školky, že chce aby se maminka jmenovala jako dcera nebo syn a aby si to dítě jakoby připadalo, že jsou všichni jedna rodina, že se všichni stejně jmenujou a že z toho může mít pocit, že patří k sobě než když se každej jmenuje jinak, možná, nevím, i když

v dnešní době, těžko říct, jestli už nebude víc lidí se jmenovat jinak. A... asi víc argumentů pro to nenajdu. Ještě můžou být argumenty čistě technicko-finanční, že pro tu rodinu je to výhodnější z hlediska nějakých daňových a jednání s úřadama a ... takovýhle prostě technickýho rázu.

AP: Takže ona by ho měla uargumentovat?

PP: Takže dáváš prostor tomu, že by klidně ten příběh může skončit tak, naopak chlap přesvědčí jí, že to není důležitý.

AP: Já nevím...

PP: Může to skončit jakkoliv?

AP: Tak já se prostě ptám, co podle tebe má ta slečna udělat, když chce dítě, on ho chce taky, ale ona se prostě chce před tím vzít. Má ho přesvědčovat, má argumentovat, proč je to tak dobře?

PP: Jo takhle, tak to jsem úplně nepochopil to zadání, já jsem se snažil pro ní vymyslet, čím by ho utloukla, ale za sebe cejtím, že je to zbytečný ho někam tlačit. Já bych jí, a to je tím, jak to máme nastavený my, že nám to tak vyhovuje, takže za sebe bych jí doporučil, protože to k ničemu nevede, protože to k ničemu nepotřebuje něco takovýho, nějakou svatbu nebo... že pokud vytvoří nějaký pár, nějakou rodinu spolu, že budou úplně stejně dobře fungovat jako manželé i jako jenom partneři. Že není tam nic navíc, co by z mého pohledu jim manželství dalo.

AP: Takže ona by měla sama sebe přesvědčit o tom, že ta svatba není důležitá?

PP: (přemýšlí) Přesvědčit... Jako pokud by šlo jen o to, že ona to za každou cenu chce, tak, no nevím no, já si myslím, že, můj osobní názor, není to k ničemu potřeba, ale když se někdo bez toho nemůže obejít nebo myslí si, že to je lepší, tak ať to má, když to k tomu potřebuje. Ze svého pohledu, ale radit někomu, jak má argumentovat, nebo jak se má zachovat, já bych jí jenom poradil, že to potřeba není, ale na druhou stranu, když na tom někdo trvá, tak jako nemám nic proti tomu, ať to klidně má, ale jak to vyjednávat s tím chlapem, aby toho dosáhla nebo aby se toho vzdala, to nevím, jestli by mě napadlo teda.

AP: Takže ty bys jí doporučoval, aby se obešla bez toho?

PP: Jo, to by bylo moje doporučení.

AP: A proč?

PP: Protože to z mého pohledu nepřinese nic důležitýho navíc. Není tam žádný z mého pohledu výraznej benefit, proč mít svatbu oproti tomu, že spolu žijete, vycházíte spolu, normálně fungujete.

AP: Takže to vlastně vůbec není důležitý, jestli je to dítě se svatbou nebo bez svatby...

PP: Není.

AP: A co takový to, jestli spolu bydlej před tím, než mají svatbu nebo než mají dítě.

PP: To si myslím, že je dobrý určitě, bez toho, aniž bych spolu před tím bydlel, tak mít spolu dítě si myslím, že je nesmysl a jako nevím, jak bych si ověřil, že spolu můžeme fungovat.

AP: Proč je to důležitý spolu bydlet před tím, než si pořídíme dítě?

PP: No právě proto, že si vyzkoušíš, jestli spolu vydržíme žít delší čas, jestli se navzájem nezežerem, jestli budem navzájem spolu fungovat v jedné domácnosti, jestli na sebe za dva dny nebudem na sebe vytahovat nože, nebo nebudem se zavírat do jinýho pokoje s tím, že už se nemůžem na sebe podívat.

AP: A oni třeba říkali, že naopak by spolu ty lidi před svatbou neměli vůbec bydlet.

PP: Kdo to říká?

AP: Tak třeba katolíci, ty jsou zásadně proti tomu, ale oni to možná mají spojený s tím předmanželským sexem, to je prostě něco, co patří do manželství...

PP: Já si to nemyslím, já si myslím přesně naopak, že je potřeba, kor než přijde dítě, což je takovej, trošku je intenzivnější všechno, vyhocenější situace, tak je dobrý jakoby už vědět, že ten partner funguje už nějakým způsobem a neřešit ještě, kromě toho, že řešíš něco s děckem,

ještě řešit nějaký vnitropolitický boj jako s partnerem, jakože víš, že se na něj můžeš v základních věcech spolehnout a že prostě funguje, to si myslím, že je dobrý vědět a mít to vyzkoušený.

AP: Věděl bys, proč on si jí nechce vzít?

PP: Myslím, že by mu to ve finále ani tak nevadilo, ale že je to tak daný, že fakt nechce, trvá na tom, že za žádnou cenu, nebo je tam trošku, prostor pro nějakou otevřenost.

AP: On si jí vzít prostě nechce.

PP: Já jako bych ti uměl odpovědět na to, proč je to u nás tak, jak to je, ale ...

AP: Tak to mi klidně řekni.

PP: Tak u nás je to tak jakože, spíš tak, že si nemyslíme, že to je, já si to nemyslím, možná, že Soňa si to taky nemyslí, co jsme se bavili, že to je něco důležitýho a bez čeho nemůžeme žít, ale třeba zrovna tak já bych se klidně šel zejtra oženit a zrovna tak by mi to nevadilo. Ale je to něco jakože... jo a ne, nebo klidně jo, ale proč. Osobně to nemám daný tak, že bych se nikdy neoženil, říkám klidně bych se šel zejtra ženit, ale na druhou stranu to nepotřebuju. Je to nějaký přirovnání, nevím, jestli mě teď zrovna rychle napadne... Hm, nevím no.

Každopádně týpkovi, kterej za žádnou cenu se nechce ženit můžu zkusit vymyslet důvody, proč by nechtěl, může mít nějakou blbou zkušenost ze svého okolí a myslí si, že se já nevím rodiče, nejbližší známí rozváděli a bylo to nějaký drastický, tak má vůči tomu, tý instituci manželství nějaký odpor, anebo může bejt jenom to bejt zrovna póza toho, že je moderní se neženit ... To bych viděl jako na dva nejstěžejnější body, proč ne, asi tam bude ještě pár nějakých drobností, ale tyhle dva budou asi hlavní.

AP: Takže ono na tom manželství opravdu nic není?

PP: Myslím si, že ne. Kdybych si myslel, že to je něco jako fakt parádního, tak bych to přece sám udělal.

AP: Pro mě je v tom víc jakoby, že si víc patříme. Že jsme si někde něco slíbili veřejně, máme ty stejný jména, nějak k sobě jako patříme a nějak je to takovej jako řád.

PP: A stejně se to nedodrží, dyť to přece vidíš okolo sebe. Že můžeš naslibovat na svatbě před stopadesáti lidma, jak o sebe budete dbát a budete se mít rádi, a za rok na sebe můžete vytahovat nože, úplně v klidu. A vzájemně se podvádět a já nevím co. Takže nevím jestli, možná, že to v určitý fázi, tý první, ty lidi možná jakoby může zabrzdit v tom, aby přeci jen někoho začali podvádět nebo něco, ale myslím si, že v nějaký úplně první fázi. Ale když to nebude fungovat, budou se objevovat lepší možnosti, takže spousta lidí se na to vyprdne na nějaký manželství a prostě bude nějakou lepší cestou. A zrovna tak jestli je ženatý, vdaná nebo spolu jenom žijou.

AP: A není to dobrý mít tam nějakou brzdu? Než jí tam nemít vůbec

PP: Nevím, tam každej asi sám za sebe. Já třeba jí tam mám i třeba bez toho papíru. Cejtim se tak jakoby, že tam tu první vrstvu nějaký obrany mám vytvořenou sám i bez toho.

AP: Kdes jí sebral?

PP: Nevím, vnitřně to tak cejtim, že to tam mám, to co by mi třeba přinášelo to nějaký, že jsem to někde nasliboval, nebo že jako jsme si nějak slíbili vzájemně, že spolu budeme, tak já to nějak v sobě mám, jak kdybych to fakt někde nasliboval, nebo já nevím. Nevím, třeba svatba by k tomu dodala ještě druhou vrstvu, že by ta cibule byla ještě více strukturovaná. Ale třeba jo, třeba ne, třeba by to akorát naleptalo tu mojí první vrstvu vytvořenou přirozeně.

AP: A mám si jako myslet, že ty to máš tak silný tuhle svojí vrstvu obranou, že nepotřebuješ žádnou další?

PP: Hm, asi jo, za sebe to tak cejtim.

AP: A oni ještě říkaj, že to dítě má přicházet do manželství...

PP: To si nemyslím, to je úplně jedno, za mě.

AP: A kam má teda to dítě přicházet?

PP: Mezi lidmi, který se o něho budou starat, mít ho rádi a směřovat ho někam. A třeba já zrovna tak jsem v tomhle jakoby natolik, nevím, jestli tolerantní nebo co, že si klidně umím představit výchovu dětí u gayů nebo lesbiček, je mi to jedno a proto neberu manželství muže a ženy jako něco víc. Myslím, že jenom jde o to, koho má kolem sebe. A jakým způsobem s děckem pracují, jaký mu vytvářej prostředí. Jestli mají někde nějaký papír, jestli jim to někdo schválil nebo ne, jestli jsou to....

(bavíme se o rozvádějící se Kristýně a Zdeňkovi, kteří spolu mají dítě)

PP: ... že se chce taky jmenovat Tolmanová, to samý, jak začínal tenhle rozhovor, chce mít to samý jméno, aby jakoby se navenek tvářili jako jedna celá rodina, a měla pocit, že si tím toho Zdendu trochu, už jsem to z ní cejtil tenkrát, víc omotá k sobě, i materiálně, i nějak navenek jako, měla pocit, že jí jakoby víc zastřeší tady podle všechno.

AP: A to Soně nechceš dopřát?

PP: Já říkám, že s tím nemám problém, já nejsem možná, nevím, co ti řekla ona, ale tak jak se o tom bavíme my, nevím, doufám, že stejně reagovala i k tobě, tak v našem vztahu já jsem ten, kterej si to umí víc představit to manželství než ona. Ale do ničeho ji nenutím, nepotřebuju to k ničemu, ale já bych to klidně udělal, kdežto ona se vůči tomu vymezuje poslední dobou tak, že ne, že určitě ne, že to nechce, nepotřebuje.

AP: A tak je v tom, že se od tebe nechce nechat omotat, že se od tebe nechce nechat zastřešit?

PP: Možná je to tím, že já jí fakt zastřešuju už teď bez toho. Že jakoby sám za sebe si vytvářím nějaký ten... vrstvu obrannou, nevím jako, možná tady zbytečně neskromně plácám, ale jakože třeba to tak může cejtít, že jsem vytvořil ty podmínky takový, že jakoby by to nepřineslo nic navíc, že nevím, co bych tam měl víc... čím bych to měl víc zastřešovat, než to zastřešuju.

AP: A ještě mě napadlo, oni mě jako říkali, aby jí nemohl tak snadno odkopnout.

PP: Hm, to jsem taky slyšel, to je jako Kristýna třeba... že má pocit, že si toho chlapa nějakým způsobem víc zaháčkuje a ať už to dopadne jakkoli, má nějakou jistotu, že už se budou muset o něco někdy dělit a tohle.

21. TH – svatba

(kráceno)

TH: Ses ptala náhodou dobře docela. To bude v prdeli, já bych nevěděl, co odpovídat. To sou otázky na tělo jedna za druhou. Ne po deseti vteřinách mi došlo, co bych odpovídal, ale těch deset vteřin je těch klíčovejch, že vlastně nevím.

AP: Ale to většinou těm lidem chvíli trvá, než se rozmyslej.

TH: Co není odpověděný hned mi připadá, že je montovaný, že si to člověk promyslí a odpoví už něco jinýho než by odpověděl na první dech, nebo něco takovýho. V jistých odpovědích to může bejt pravdivý, protože si líp promyslí to, co by řekl, a v jistých odpovědích to může bejt promyšlený... (kráceno) a ne ani tobě, ale sám sobě odpovídá to, co by chtěl, aby bylo odpověděno.

AP: A nebo oni taky říkali, že nejsou zvyklí o těhle věcech přemýšlet...

TH: To je kravina, o těhle otázkách, co ty kladeš, nebo co doteď kladeš si každě... tu stejnou otázku, co ty kladeš, si každě musel dávat ještě dřív, nebo jinak. Člověk mýho typu si každou z těch otázek, co zatím padla, musel klást dávno před tím, než tys jí položila. To není otázka, která je teďka tebou nově položená, co prostě teď na ní vymejšlí odpověď, TEĎ jí poprvý slyšel a musí zareagovat. To sou otázky dávno položený, na který ten člověk musel sám sobě před sebou zareagovat mnohem dřív než vůbec byla položena od tebe. To není nic novýho, to jsou známý otázky. Pro mě to osobně není nic novýho.

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

TH: Rozumím slečně E. a rozumím pánovi J. Za předpokladu, že ten vztah funguje a nevnímá slečnu E. jako nějakou dočasnou vztah nebo něco krátkodobého nebo něco takového, tak já osobně, podotýkám narozenou v roce 1979, ještě jednou opakuji 1979, což může být zásadní rozdíl než lidi, který se narodili v 80. letech, to znamená lidi, který dospěli za, ne za komunistů, ale za dnešní svobodnou společností, to můžou vnímat jinak. Já osobně za sebe to vnímám tak, že konzervativně asi pohledem, kterým ne všichni současní lidi, který jsou dospělí, který teda počítám, že v roce 2012 je jim 18 a víc, mě bylo 18 v roce 1997... tak jenom chci říct, že ten názor může být absolutně rozdílný, tak chci říct, že u mě je ten názor posunutý tou dobou. Ještě jednou zopakuju, ročník 79, já si myslím, že ty lidi by se měli nejdřív vzít i za cenu toho, že se pan J. dozví, že paní E., která je s ním v dlouhodobém vztahu, by se měli vzít za cenu toho, že se vezmou osmý měsíc těhotenství slečny E. Já bych to bral za správné, protože prostě jestli existuje nějaká lidská zodpovědnost jedinců ve vztahu těch dvou lidí, tak bych viděl za zcela automatické, že pan J. si paní E. vezme.

(kráceno)

TH: ... tak to byl vztah, který měl založeno na to být dlouhodobým vztahem a dlouhodobý vztah má vyvrcholit sňatkem, a pak mít prostě děti a mít prostě... soužití nějakýho dlouhodobýho charakteru, nezávisle na tom, jestli jsou... na církvi, na společenských vlastnostech nebo na něčem takovém. A měli by spolu být a měli by ožkoušet spolu být... a mohlo by to v životě klapnout.

AP: Proč si myslíš, že vztah by měl vyvrcholit sňatkem

TH: Čím by měl vztah vyvrcholit jiným než sňatkem?

AP: Musí vrcholit?

TH: Ať ve světském nebo v církevním... je to jistý vyvrcholení vztahu na základě vnímání dvou jedinců toho vztahu, který navzájem vyvrcholil mezi nimi. Myslím si, že to je svým způsobem stejnej pohled, který vznikl na základě současného vnímání doby, který je daný výchovou a který byl daný přesvědčením danýho jedince a jeho vrchol je daný prostě tím sňatkem.

(kráceno)

TH: ... kdy ty dva lidi si slíběj, že minimálně ne že budou spolu nadosmrti, ale že minimálně chtěj v ten aktuální okamžik být spolu nadosmrti a že jsou přesvědčení, že spolu budou a jestliže oba dva to tak vnímaj, tak jsem přesvědčený, že ten sňatek prostě... Já sám za sebe, byť člověk nevěřící v Boha, si osobně myslím, že vztah by měl vyvrcholit ve sňatek, který by měl vyvrcholit k dítěti, respektive k potomkům. Kdyby se náhodou vztah směřoval k tomu dítěti dřív než vrchol, což pro mě je ten sňatek, tak bych já osobně preferoval ten sňatek ještě před tím, než bude narozeno to dítě.

AP: Proč nejsi ženatý?

TH: Ten stav ještě nenastal.

AP: Jaký stav?

TH: Ten stav toho definitivního přesvědčení mě jako toho jedince, který uvažuje o tom vztahu, že by chtěl mít dítě nebo uvažoval v to, že ta přítelkyně, se kterou aktuálně je, je ta pravá a jedinečná pro ten život.

22. TS – svatba

AP: (čte příběh svatby) Co má slečna Eva udělat?

TS: Tak asi vyzkoušet, zjistit, proč jí nechce, to je asi základ, on jí řekne prostě, že svatbu nepotřebuje, protože nechápe smysl svatby, že důležitý jsou ty děti a to, že se mají rádi, že jim to funguje. Stejně mají společnej majetek už teď a sdílí to nějak a mají společný bydlení, nevím, já taky jako nechápu, proč teď bych si měl někoho brát, jaký by to mělo výhody, kromě toho, že je to nějaká tradice a svatba je zábavná, pro rodiče (dodává – pozn. AP) tak... Asi by to měla zjistit, proč to nechce, anebo pokud to budou takovýhle důvody, na který se nedá moc

jako reagovat, tak by měla zjistit, jestli je to dlouhodobej postoj, kterej ten člověk neplánuje změnit, nebo jestli jenom prostě ještě nechce, ale počítá s tím, ale předpokládám, že to může bejt klidně tak, že on prostě to má dlouhodobě, a pak by se měli bavit, nebo ona by si měla teda ujasnit, proč vlastně ona chce tu svatbu, to já taky nevím, zajímalo by mě to.

TS: Ted' jsem to řešil nedávno s Martou, jsme měli jakoby diskusi, o svatbě, a jsem argumentoval tak jako že moc nevnímám ty pozitiva toho a myslim si, že ten základní jako důvod může bejt takovej jako ne... , tý holky, nelogickej, nebo ne moc argumentačně zdůvodnitelnej, protože je to něco pocitovýho a tradičního, co v ní vyvolává jako důvěru, co posílí ten svazek nebo její nějakou budoucnost v tom vztahu.

AP: To ti nepřijde dostatečný, co jsi vyjmenoval?

TS: Myslim si, že se to dá udělat téma dětma úplně stejně.

AP: Že se to dá udělat téma dětma?

TS: Myslíš, že ne? Nebo ještě jinak. Myslim si, že ten chlap to tak nemusí mít, já bych to tak třeba neměl, to co jsem ted' řek, ale ona to tak má, a chlapovi to ale nemusí vadit na druhou stranu a vnímat, že ona to tak má, tak na to může přistoupit, asi tak. Jsem se logicky doved k tomu , proč by to mohlo fungovat, aby se domluvili na svatbě. Já formu nepotřebuju, ale vlastně nemám žádný důvody proti ní, žádný velký, takže jo. Ale co by ona měla dělat, když on by vlastně nechtěl? Tak asi bych se chytil, kdybych měl vyřešit tenhle úkol manažersky, tak bych se chytil toho, že on taky něco chce, nejen, že něco nechce, ale chce ty děti, a ona by na to mohla jít přes to prostě. Říct, že opravdu děti bez svatby mít nebude, a donutit ho přijmout svatbu, protože on chce děti... Nebo jako Romana rezignovat a vykašlat se na svatbu, no.

AP: Jak se může cítit ta paní, když on odmítl si jí vzít?

TS: No asi dobře ne. Ale tak s tím se srovná, záleží na tom, jestli jsou jako v tom vztahu spokojený a funguje to a pokud jo, tak že on přece řekne, že nechce... nebo já nevím, já v tom prostě nevidim jako nějak zásadní další krok, pokud spolu, nevím, dlouhodobě žijou a jsou tak daleko, že chtějí děti, tak proč by to mělo na nich něco změnit, jo. Třeba Marta se mě ptala před půl rokem, a to bylo hrozný, jak prudila a chtěla prostě otestovat, jestli chci mít děti a někdy brzo a snažila se mě natlačit do toho, že pokud prostě budu odpovídat tak, jak jsem odpovídal, jako že ne, nebo vlastně i svatbu? No, možná i svatbu, já už nevím. Takže vlastně do toho vztahu ani nechce jít a investovat do něj a rozvíjet ho, pokud si jako na začátku hned vyjasníme, že prostě já dalších pět let prostě nechci... Já v tom asi nemám jasno. Takže... zatím jsme to uhráli na to, že děti a... nevím, tam šlo asi hlavně o děti, ne o svatbu, svatbu jsme neřešili, takže skončili jsme to tím, že to není tak, že bych děti nechtěl, děti chci, to jí asi uspokojilo, a ona pak řekla, že to plánuje až za dva roky, to byl pro mě dostatečnej jako prostě uspokojivej konec tý diskuse, že jsme to o dva roky oddálili. Snažil jsem se jí vysvětlit, že na škole to nebude úplně fungovat a ona si stojí na svém, tak uvidíme, až začne studovat školu, jestli si to dovede pak taky představit.

AP: Oni některý říkaj, že dítě by se mělo rodit do manželství, co si o tom myslíš?

TS: Já si myslim, že jo. Já jsem osobně otevřenej různejm věcem, jsem z tradiční normálně fungující široký rodiny, kde všichni byli spolu, nerozvádí se a... jak jsem tady říkal, třeba Romana, že svatbu moc neprovozujou, tak to prostě neznám nikde kolem sebe, takže pro mě je normální počítat se svatbou a mít děti, nebo kdyby děti byly na cestě, tak se vzít, jenom proto, že je to běžný v tý společnosti, já k tomu nemám silnější pohnutek k tomu.

AP: Proč teda nejseš ženatej?

TS: Protože ještě nemám člověka, u kterýho bych věděl... že nám to funguje, pro mě je důležitý, aby sem, důležitější než svatba, aby sem byl prostě v nějakym jako v harmonickym nekonfliktním vztahu s tím druhym člověkem a to, jestli pak je k tomu přidaná svatba, to prostě je nějakej model spíš pro tu holku a pro rodiče, ale ještě toho člověka nemám. Možná s tou Martou jsme, ale jsme spolu krátce, tak nejsem si jistej, že to prostě může fungovat

mnoho let, ale třeba časem si jistě budu, no. Za dva roky, tak bych se na to díval určitě jinak. Teď jsme spolu půl roku, třičtvrtě roku.

AP: A myslíš si, že by ty dva spolu měli nejdřív bydlet a pak se vzít?

TS: Jo.

AP: A proč?

TS: (přemýšlí) No, u mě jo, protože já jsem člověk, kterej je nekompatibilní s lidma, zkusil jsem některý vztahy, který bych si nedokázal dneska z dnešního pohledu představit v manželství, protože to prostě by vedlo k rozvodu, to nepotřebuju, a nemám problém najít si partnery, to mi nikdy problém nedělalo. Jsou lidi, který ten problém maj a který prostě si našli i partnera a hned prostě si ho vzali prvního, takovejch znám dost, a u nich bych se na to zas teoreticky díval asi jinak a tam ať se klidně vezmou, a pak spolu bydlí, ale nevím jestli se dá obecně takhle říct jedna pravda. To já si nedovedu představit, že bych si někoho vzal, než bych zjistil, jak spolu dokážem řešit konflikty, to je to hlavní. A jak často ty konflikty vznikaj kvůli blbostem. A ty konflikty hodně vznikaj, až když ty dva bydlí spolu. Když jako se potkávaj jenom, když jdou za zábavou, tak tam není moc důvod mít ty konflikty.

23. VP – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má ta slečna udělat?

VP: (smích) Jsem na straně slečny Evy. Ale proč jako, to je zas jako s tou dohodou, to je to samý, protože to jako, jakoby to manželství je nějaká smlouva a jasně pokud ty dva mají mít spolu nějaký dítě, tak pro tu slečnu je teda výhodnější mít nějakou dohodu. A teď je otázka, jestli teda pan Josef má nějaký problém se svatbou jako s dohodou a je ochotnej přistoupit na jinou dohodu... Pan Josef v 99% drží slovo a řekne, že se o ní a o to dítě bude starat a neopustí je, ale že nechce dělat já nevím co, tajrdlíka na Červený Lhotě ve vypůjčenym kabátu, pak je to zase něco jinýho než když pan J. nedrží slovo, prostě dohoda s nim žádná není možná a i ta dohoda, jak se říká na psí knížku, je z jeho strany vratká dohoda, tak předpokládám, že by jí to moc nepomohlo. Je to o jeho vztahu k tý dohodě a tý smlouvě.

AP: Tak co by ta slečna měla udělat?

VP: Za daný situace si to dítě nepořizovat, protože pořídí-li si to dítě jenom aby ho dostala do chomoutu, tak jako hraje s vysokou kartou, hraje hru, kde sázka je vyšší než potenciální zisk, protože co s tím dítětem, když jí to nevyjde, bude svobodná matka? Jako v rejži? Ten chlap může utýct. Já teda od ženský, která by si na mě... by mi udělala dítě, jenom aby mě dostala do svazku manželského, bych z toho viděl velkej důvod k tomu zdrhnout.

AP: Tak on dítě chce taky, akorát si jí nechce vzít.

VP: No a tomu taky nerozumim. Jakože příběh jako dobrej, ale já nerozumim tý jeho motivaci, já bych ten příběh, kdybych do něj šťoural jako dramaturg, tak by mě zajímalo, klíčová věc pro mě by byla proč teda si jí nechce vzít. A teď těch důvodů tam je jako stovek, protože může bejt, že maminka mu říkala: Počkej, až se oženíš, tak se naučíš. Všichni kamarádi se ženěj poslední dobou, plácaj ho po zádech a: Teď seš na řadě ty. A on má pocit, že už naplňuje nějaký schémata lidí, který tohle po něm chtějí. Tetička se ho ptá pořád: Co, kdy vy dva se vezmete? A pak se ptá: A kdy bude to dítě, a už jste si koupili... A už ho to jako štve, tak těch důvodů je tam jako mraky a já jako z tohodle těžko můžu vědět, proč on se svatbě vyhejbá. To že chce to dítě, to je teda divný, pro mě jako, si nedovedu představit, že bych chtěl mít dítě s někym, koho si zároveň nechci vzít, ale to je jenom nějaký kulturní klíč, protože spoustu lidí to tak má.

AP: Tak ty si myslíš, co že má ta slečna udělat, má ho opustit?

VP: Ne tak musí rozeznat situaci, proč on do tý svatby nechce jít. Je-li teda ta svatba nějaká právní smlouva, tak by měla mít aspoň nějakou smlouvu jinou, nevím na jaký bázi, si spolu sednou, vyříkají si to, protože ona mu věří a tu svatbu nepotřebuje. Jestli mu nevěří, tak to...

AP: Proč by to měla udělat takhle?

VP: No protože jinak by se dostala do pasti. Protože starost o dítě je velká, po fyzický i psychický stránce, nemusíme si vysvětlovat (smích), tak jako ona potřebuje, chce-li teda to dítě s ním, tak asi ví proč, a potřebuje nějakou jako garanci.

VP: Nechápu, proč chce teda dítě, když se nechce ženit...

AP: Ty neznáš lidi, který se nechtěj ženit a dítě chtějí?

VP: No znám, ale... Ale zase jako za sebe, když to tak říkám.

AP: Jo, ty bys to tak nechtěl.

VP: Mě by to přišlo, když teda pomineme, že bych musel diskutovat s rodičema o věcech, o kterých s nima diskutovat nechci, už bych měl najednou dítě a nebyl jaksi oženěnej.

AP: A to jako že rodiče s tím nesouhlasěj, anebo jde o ten předmanželskej sex?

VP: No to spíš jako jde o to, že jaksi nemám tu dohodu s tou svojí partnerkou, se kterou budu mít to dítě, takže oni by asi byli na její straně a měli by pocit, že já jí vystavuju jako potenciálnímu problému. A tím pádem sebe taky.

AP: Tim, že si jí nebereš a ona čeká dítě.

VP: No.

AP: A jakýmu problému?

VP: No prostě že to stojí jako na jako vratkejš základech.

AP: A proč nejsi ženatej?

VP: Tak těch důvodů je jako víc, jsou takovýho řekněme společensko-ekonomickýho rázu. K tomu, abych byl ženatej, bych potřeboval mít kapitál na to, abych byl samostatnej.

AP: Tobě se to pojí se samostatností. Nejde bejt manžel a být závislej na rodičích...

VP: No, mě by to přišlo jako blbý, protože ti ty rodiče pak do toho můžou kecat. Protože v tom mají ekonomický zájmy, tak ti do toho můžou kecat. Já nechci, aby do toho kecali. Naši by asi nejspíš do toho nekecali, ale stejně je to takový jako... Známe takový ty případy, kdy lidi bydlej v 3 plus 1, v jednom pokoji bydlí mladý manželé, v jednom bydlí prostě rodiče a myslim si, že to nedělá dobrotu a není to komfortní a myslim si, že pro ten vztah je to zbytečná zkouška a... A ty další důvody jsou pro mě jako dost intimního rázu a nevím, jestli se chci do nich úplně pouštět, ale prostě myslim si, že ten vztah má nějakou dobu zralosti, kdy jako to je k tomu si toho druhýho vzít nebo si ho nevzít, já nechci říkat, jestli už jsme teda tam, nebo ještě před a... Jako nejsem jako ženatej z toho důvodu, že prostě... no hlavně kvůli těm sociálně-ekonomickejm důvodům, protože si to jako v tuhle chvíli nemůžu dovolit.

AP: Je to třeba taky tím, že ten vztah není tak daleko, že si nejseš jistej tím, že to je člověk, se kterým chceš strávit svůj život?

VP: To mi právě přijde intimní na to, abych to říkal.

AP: Jo.

VP: Možná časem pochopíš proč, ale...

AP: Časem? Tady dneska?

VP: Časem třeba v horizontu měsíců. Ale že... že prostě mám pocit jako, kdybych odkrýval, kdyby to bylo jenom, že odkrývám sebe, tak ok, prostě to rád udělám, ale tím ještě zároveň odkrývám Mariku. Protože tu s náma není a nevím, jak si to můžu dovolit, tak jako my oba nějak víme, v jakym stádiu ten vztah je a můžu říct, že třeba o těchle věcech už jsme se spolu bavili.

AP: Jako o svatbě?

VP: O tom kdy, jak, proč a co by k tomu bylo teda nutný. Ale u toho bych zůstal. Vim, že ti to moc nepomůže, no.

AP: Ne, já chci vyjádřit, že na to máš samozřejmě plný právo. Ono se z toho sice pak blbě píše ta práce (smích), ale na druhou stranu...

VP: Kdy jí musíš odevzdat?

AP: Jako že časem bys mi řekl víc? (smích) Ne, je to v pořádku.

VP: U nás je to tak, že do dítěte bysme zatím rozhodně nešli a... S tou svatbou je to komplikovanější, ale prostě... Je to jako i jeden z těch důvodů, proč já se necejtím komfortně v té práci, v který jsem, protože nejsem s tou Marikou o moc víc, než když ona byla v Paříži, já v Bruselu. A já jsem v Plzni, ona je v Praze, vidíme se jen o víkendech na nějakou jako krátkou dobu, kdy do toho musíme investovat nějakou energii, abychom se viděli. A mě přijde, že tím, že jsem teda v týhle práci, tak mi stagnuje moje vlastní kariéra, protože nedělám žádný biják, ani nedělám nic, co by k němu vedlo. Stagnuje mi moje vzdělání, protože nemám čas se věnovat svojí diplomový práci. A zároveň mi stagnuje vztah, protože ten vztah se jakoby příliš neposouvá od toho, kdy jsme byli v zahraničí. A navíc je to o tom, je to k vzteku, když člověk je teda řekněme hodinu na dosah a nemůže si to dovolit.

AP: Finančně?

VP: Ne, časově. A tyhle tři pilíře jsou jako myslím podle mě zásadní pro to, myslím si, že v tuhle chvíli by ta svatba byla nekomfortní, jako jakoby jeden z důvodů, do těch dalších se nebudu pouštět, ta svatba byla nekomfortní ve smyslu toho, že vlastně, jako co, mohli bysme se vzít, mohli bysme si udělat nějakou jako... veřejný deklarování té dohody, to je jedno, jestli na úřadě nebo v kostele, pak bysme si mohli udělat nějakou večírek, ale co dál, že jo. Já zůstanu v Plzni ona v Praze? No to je vlastně ještě jako debilnější, než je to takhle.

AP: Mě ještě napadlo, takhle jak to říkáš, jestli nejste v tom bodu, že se rozhodujete, jestli spolu vůbec budete chtít být? Nebo jeden z vás se o tom rozhoduje, jestli pokračovat nebo to ukončit.

VP: To určitě ne. To tak určitě není, tam jde spíš o to, jak udělat to, aby se to jakoby vyvíjelo a nepřišli jsme o to. Nevedeme to k tomu, že jako je to buď a nebo, že je to jako na rozhraní, že buď na věky anebo nikdy, že to není jako když ten Kodet v těch Pelíškách řve, že Jindřiška bude na procházku: Nikdy, anebo navždy. Ale jako je to spíš tak, jak to udělat, abychom se nedostali do tohodle blbýho bodu. Protože, a jsme zpátky u té dramaturgie, v momentě, kdy se hrdina musí rozhodnout, jestli černá nebo bílá, tak je blbý obě. Se dostal do velmi blbýho bodu, z hlediska dramatika nebo dramaturga je to velmi dobrý bod, protože diváci vědí, že těch možností nemá moc. A z hlediska životního je to opravdu jako ptákovina. To je jako v té práci, protože když mají pocit, že ty seš, když tě donutěj přemějšlet o tom, že ty seš v pasti, už se odsad' nikdy nevyhrabeš a kam se dostaneš, bude jenom hůř než tady, tak už seš v pozici postavy v dramatickém textu.

AP: A myslíš si, že ty dva by spolu nejdřív měli bydlet, než se vezmou?

VP: Já myslím, že ne, že to není bezpodmínečně nutný. Já jako za sebe bych řek, že proti tomu jako nic nemám, nakonec jsem bydlel s ledeckým a nikoho jsem si nevezl, všechno to byli muži (smích) Myslím si, že to není bezpodmínečně nutný, protože jestli ty lidi jsou schopný se dohodnout jinde, tak se budou schopný dohodnout i na tom, jestli vařečka má viset vlevo nebo vpravo. Jako nevím prostě, mi přijde jako že... mě přijde, že takový to jako testování, musíš otestovat, a musíš otestovat, jestli ti ten sex bude jako fungovat a jestli bude fungovat tohle nebo tamto, tak jako je to všechno legitimní a jestli to lidi jako baví to zkoušet, tak jako prosím, ale mě přijde, že stejně je to jako, jako kulový se dozvědí, protože já nevím, v divadle zkoušíš půl roku, 60 dní zkoušíš představení, stejně po každý jiný, každá zkouška je jiná a když vylezeš na tu premiéru teprv před to publikum, tak je to úplně jiný. Nedá se to nasimulovat a nedá se nasimulovat, protože co, si nasimuluješ, že spolu bydlíte, ale tu dohodu nemáte, takže nejste vázaný úplně a pak máš variantu, no jo, ale jak si nasimuluješ, že jste spolu dvacet let a lezete si na nervy. Nebo jak si chceš nasimulovat já nevím, že za 40 let, nevím, můj dědeček byl po mrtvici, seděl a nemoh se hnout. Nemoh mluvi, nemoh se hnout, prostě jenom seděl. Může tuhle situaci někdo nasimulovat? Asi těžko. Stejný je to i s tím filmem. Můžeš nasimulovat mraky věcí, jaký budeš mít záběry, můžeš si to s těma hercema nazkoušet, ale vlastně to funguje podobně jako ten vztah. V momentě, kdy ty potřebuješ, aby oni ti udělali něco, tak třeba nefunguje ta chemie, někdo se špatně vyspal, na louce, kde mělo být vedro,

tak přší... No co, tak jako, se to pak zkoušelo dva měsíce před tím, některý lidi to tak dělaj, ale mě se to zdá, že to jako je ve výsledku zbytečný, zbytečná energie.

24. ZM – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

ZM: To je téma citlivý. (smích) Paní Eva navrhuje svatbu? On si ji však nechce vzít. Proč si jí nechce vzít? Mají spolu dva roky vztah... Paní Eva má simulovat krizové situace ve společném životě a zjistit, zda je pan Josef pro ní partnerem. Pokud ne, má se s ním rozejít.

AP: Co je to simulovat krizové situace?

ZM: Půjčí si děti od kamarádky a pojedou na společnou, na společný výlet s panem Josefem, bude pozorovat jeho vztah k dětem. Navrhne strávit společnou dovolenou se svými rodiči, slečna Eva.

AP: K čemu to bude dobrý, když strávěj dovolenou s rodičema?

ZM: Neříkám, že dovolená s rodičema je sama o sobě krizovou situací, ale je to minimálně potencionální zdroj takových situací. Zkrátka asi bych na místě slečny Evy asi se snažil vztah nějakým způsobem otestovat a zjistit, jestli to má nebo nemá smysl. I bez případného sňatku. Hlavně bych se snažil zjistit, proč si jí nechce vzít. To je asi zásadní.

AP: Proč myslíš?

ZM: Proč myslím? Těch důvodů může bejt plno.

AP: Zkusíš mi nějaký nabídnout?

ZM: Jasně, tak to já můžu vysypat z rukávu, tak pan Josef, panu Josefovi vyhovuje vztah v takovymhle svazku, nechce žít sám, po dětech nikdy netouží, potažmo nemusí toužit ani po tom manželskym svazku.

AP: Ale on to dítě chce taky (AP čte příběh znovu).

ZM: Může mít nějakym způsobem odpor k formalitám. Může... Nic dalšího mě teďka nenapadne.

AP: Takže ty myslíš, že ona by měla vytvořit ty krizový situace, aby zjistila, proč on si jí vlastně vzít nechce.

ZM: Aby otestovala sílu jejich vztahu. Ale na druhou stranu já jsem tak trochu zapomněl, že pan Josef chce děti také. Já si myslím, že pokud chce pan Josef děti také, tak už je to dostatečným znamením, že to s ní myslí vážně a chce s ní být. Ten problém je tady jenom ta svatba. Jednoduše, můžou spolu ten problém řešit a ptát se ho na důvody. Společně rozkrývat ty okolnosti, ona řekne, proč chce, proč ano, on proč ne. Některý můžou skončit nějakym kompromisem a nakonec ten sňatek uzavřít například.

AP: Nicméně to je důležitý, aby navzájem znali ty důvody pro svoje stanovisko.

ZM: To je úplně klíčový.

AP: Co by měl udělat ten pan Josef v tomhle příběhu.

ZM: (přemýšlí) Asi se zamyslet nad svejma postojema, proč si jí nechce vzít. Pokud teda evidentně vidí, že je to ta pravá partnerka, chce s ní být. Případně se snažit přesvědčit slečnu Evu o svých postojích. Zkrátka aby to jedním nebo oním řešením došlo ke kompromisu. Oba dva spolu chtějí mít děti, oba evidentně cítí, že to je ten pravej partner, pokud je tam takováhle neshoda, tak odhalit její příčiny a dojít ke kompromisu.

AP: A myslíš si, že by se měli vzít, než si spolu pořídí dítě?

ZM: To je dobrá otázka zrovna na mě, že jo. Myslím si, že jo.

AP: A proč?

ZM: Protože to je tradiční řešení téhle situace a je to vyzkoušené fungující řešení.

AP: A co jsou ty tradice?

ZM: Tradice jsou to postupy, který jsou prověřeny historií. Ne všechny, ale v tomhle případě si myslím, že je to úctyhodná tradice.

AP: A proč si se neoženil?

ZM: Spokojíš se s odpovědí, že ještě dřív než jsme začali sňatek plánovat, tak nám vztah přestal fungovat?

AP: Jo, pokusím se tomu ještě porozumět, ale kdyby ti to bylo nepříjemný, tak to řekni. Ty si říkal, že je dobrý, aby prvně byla ta svatba a pak to dítě. A mě by zajímalo, proč si se neoženil před tím, než jsi začal čekat dítě?

ZM: Přeci nemůžeš očekávat, že všechno, o čem si myslíme, že je dobrý, tak automaticky uděláme. Ne všechno se člověku povede.

AP: Takže ty sis to myslel tenkrát jinak?

ZM: Já jsem si i tenkrát, pokud si dobře vzpomínám, myslel, že... že cesta, kterou bych chtěl jít je napřed se oženit a pak mít rodinu. A řízení osudu tomu chtělo jinak.

AP: Že dřív přišlo to dítě. A pak to plynou a ve chvíli, kdy třeba už si se chtěl oženit, tak ten vztah nebyl tak...

ZM: Tak to sama znáš, když zkrátka Andrea byla těhotná, já jsem ještě pořád byl ve Švédsku, když sem se sem vrátil, tak narození dítěte, zařizování bytu, svatba byla v tej době to absolutně poslední. My jsme o tom ani v tej době neuvažovali.

AP: Ještě se zeptám, proč nejseš ženatej teď?

ZM: Tak hlavně z toho důvodu, že jsme spolu s Mirkou poměrně krátce. I když, možná je to teď taková hraniční doba.

AP: Hraniční doba? Co to je?

ZM: Tak určitě nebudeš s někým plánovat rodinu nebo sňatek, po 14 dnech, po roce, každej má tuhle dobu trošku jinak. (smích obou) Já nevím, já jsem asi pomalejší na to, než mi dojdou okolnosti, než zkrátka ten postoj nějak uzraje. A tady už bych jako nechtěl do tý zprávy říkat víc, protože ne že by to bylo něco tajného, ne že bych s tím měl nějaký problém, ale z toho důvodu, že to je nějakým způsobem aktuální.

AP: Protože je to aktuální.

ZM: Je to i předmětem jako nějakých věcí, který v tý době řešíme a tak.

AP: To znamená, že to je teď citlivý, anebo že v tom teď nemáš jasno a proto o tom nechceš mluvit nahlas.

ZM: Jasno v tom mám, ale zkrátka věci, který, já nevím jak ty, ale já třeba nerad mluvím o věcech, který jsou předmětem současného momentálního... hledám zprávný slovo, jednání, něco, co se vyvíjí. Ti dám příklad. Chceš měnit práci a chodíš po interview. Začneš mezi svějma lidma říkat, že máš novou práci? Ačkoli už víš, že máš něco za sebou, že máš někde nějaký příslib? Já jsem ten typ, že o tom nemluvim, dokad to není nějakým způsobem upečený.

AP: Tomu rozumím, když se to peče, tak se o tom nemluví. Pak tady mám ještě jednu otázku: Myslíš si, že by lidi spolu měli bydlet, než se vezmou?

ZM: Tak to je to nejzásadnější, co z mojí zkušenosti úplně očividný, protože kdybysme spolu s Andreou bydleli, tak si myslím, že by se ta vztahová, vztahovej rozkol by se nestal, nicméně, když to budu domejšlet takhle dál, tak zase by tady nebyla Bohunka, což jsem rád, že mám Bohunku, takže jo, obecně, ano, hrozně důležitý, všem bych doporučil, aby spolu napřed bydleli. Víš to je jeden z důvodů, protože s Mirkou bydlíme spolu relativně krátce.

AP: Tak to je pro tebe jeden z důvodů, proč se nechceš ženit, nebo nejseš ještě ženatej.

ZM: Myslim si, že když vezmu jen ten vztah jako takovej, tak to byla chyba s Andreou, že jsme spolu nežili.

AP: Vy jste spolu v Anglii nežili?

ZM: Žili jsme spolu, ale velmi krátce a jenom víkendově, ona vlastně byla u tý rodiny. A krátce na to, co jsme spolu začali žít permanentně, jsme se rozešli. Což nevím, jestli víš nebo ne.

AP: A ty myslíš, že kdybyste spolu vyzkoušeli bydlet, že jste se rozešli dřív?

ZM: Hm. Myslím, že jo. Když se ti něco takovýho stane, tak si třeba říkáš, kde byla chyba a jak tomu předejít, já si myslím, že ta chyba a ty vzájemný neshody bysme objevili dřív, kdybychom spolu žili.

AP: Myslíš, že by ta situace byla dopadla jinak, kdybyste byli svoji? Jestli by tam to tradiční létama prověřený řešení dokázalo ten vztah udržet?

ZM: To nedokážu říct. Myslím si, že ne.

AP: Že by to prostě nezastavilo ten rozchod.

ZM: Možná by to bylo ještě delší, než to bylo. Ještě bolestnější, než to bylo. Už takhle to bylo obojího dost. Nevím. Myslím si, že ne, spíš ne. Uf. Tohle bylo náročný.

25. GSch – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

GSch: Ona mu navrhuje tu svatbu a plánuje jí, a on o tom ví, tak to je blbé, ten chlap se cítí do toho hnán, takže z toho nic nebude. Je to těžké, tohle právě řešila moje kámoška a s tím rozdílem, že ten pán ani nechtěl dítě, prostě ještě si chtěl užívat. No tak co by měla dělat? Zase zkusit si promluvit a zvážit pro a proti. Já bych ted'ka použila to, co jsi nám říkala: když se vemem, máme o 30% větší šanci, že se nerozejdem. To jsme byli ted'ka na dámskym víkendů, jsem jim to tam říkala, tak se nad tím holky zamýšlely, cosi tam řešily, jestli svatba jo – ne, tak to byl zajímavý poznatek, tak z toho byly překvapené. To jsem použila jako argument. Zkusila bych tomu chlapovi říct, kvůli čemu se chci vzít, že chci mít nějakou ustálenou rodinu, chci, abych neměla potíže, ani to dítě pak s tím příjmením, a ... to je těžký, když on nechce. Zase přinutit ho nemůže. Domluvit se, vysvětlit svoje argumenty a pak uvidí...

AP: Proč by mu to měla vysvětlovat?

GSch: Jak jinak to chce řešit? Na to, aby se vzali, potřebuje jeho souhlas, to znamená, že když mu bude dělat scény nebo doma nějak vyvádět, tak tím spíš ho vyplaší. Spíš v klidu, sednout si a domluvit se na tom, já mám takové priority, chtěla bych to proto a proto a takové jaké má důvody on nebrat a zkusit to nějak dát do kopy, co z toho vyjde.

AP: Je tam něco, co by měl udělat ten pán?

GSch: No on by si měl ujasnit priority, co chce od života, proč se nechce ženit a jak to vidí. Nebo jestli se vůbec chce ženit, ale až s odstupem, vůbec co chce od toho. Mít dítě, to už je docela závazek, a když se bojí jako oženit se... Takže to je takové....

AP: Jaké?

GSch: Jako já bych taky chtěla nejdřív, jako když už dítě, tak aby si mě vzal. Že by to bylo... žena má přeci jen větší pocit jistoty, bezpečí. Než jenom takhle na divoko. Víc by ho to zavazovalo a je to přece jako... větší zodpovědnost. Takže možná by si moh ujasnit, jestli se toho bojí nebo kvůli čemu se nechce brát.

AP: Vůči komu je to větší zodpovědnost?

GSch: Jako jeden vůči druhému. Když si někoho vemeš, tak přeci už je to jiný trošičku.

AP: Měli by spolu bydlet před svatbou ty lidi?

GSch: Já bych navrhovala taky, aby si to zkusili. Když mají na to prostor a čas, určitě. Protože člověk toho o sobě hodně zjistí, když spolu ty lidi bydlej, protože jsou spolu 24 hodin a právě že se poznají i v těch situacích, kdy tomu druhému není dobře, když zrovna nemá chuť se usmívat a všechno je v pohodě.

AP: A není to spíš na škodu?

GSch: Podle tradic možná jo, ale já si myslím, že ne, že fakt je to důležité, protože ty lidi mají šanci víc se spoznat a zjistit, jak jim to bude klapat a vychytat nějaké mouchy, které by druhému vadily. A tím předejdou neshodám pak po svatbě. Si nedokážu představit, že si někoho vemeš a až pak s ním začneš bydlet. Když ze začátku si vůbec na toho druhého musíš zvyknout, na to, že musíš s někým sdílet prostor a rozdělit domácí práce. Například až když

s někým bydlíš, tak můžeš zjistit, že například ten chlap, že mu nic neříkaj domácí práce, že to nedělal, dělala to maminka, no tak to by bylo první a poslední (smích). Kdybych tohle zjistila po svatbě, tak si řeknu: No tak to je docela průser (smích).

Já si myslím, že například moji rodiče, kdyby spolu bydleli před tím, než se vzali, tak by se v životě nevzali. Kdyby oni zjistili, jaký jsou, kdo má jaké způsoby a tak. Možná by to předešlo tomu, že ty vztahy, které v tom společném bydlení zjistí, že by to nefungovalo, tak prostě se ani vůbec nevemou.

AP: Já mám zase pocit, že kdyby s tím člověkem bydlela před tím, tak že si snad nevemu žádnýho... Vždycky tam něco bude, co nebude dobrý... Po svatbě už třeba lecos skousneš...

GSch: Jenže zase na druhou stranu před tou svatbou se ten chlap musí snažit, takže k mnohým věcem přistoupí a pak po té svatbě už: Aj tak už sis mě vzala, tak jsem takový, tak se měnit nemusím, ne... Jsou různé přístupy, no. Já jsem strašně ráda, že spolu bydlíme, protože fakt aspoň zjišťuješ, jak to spolu funguje a jestli se v kuchyni, jestli si nevadíme, jestli se dokážeme domluvit na úklidu a takových věcech, to je důležité.

AP: Proč nejsi vdaná?

GSch: Snad jednou budu. Ještě na to nebyl čas. Doteďka jsem, minulý rok jsem skončila školu a naši měli takovou ideu, že ještě jsem studentka a v první řadě, ať dostuduju školu a já jsem to taky tak brala. Já jsem vlastně po čas veškerou neměla žádný jako trvalý vztah, nebo žádný jako takový potenciální, takže na to nebyla příležitost, nebylo za koho.

AP: Tak poslední rok nejsi studentka a je za koho...

GSch: To nezáleží jenom ode mě, já jsem ještě nedostala žádost o ruku, já sama se vdát nemůžu.

AP: Na to se čeká?

GSch: No. Jako já se to nesnažím nějak urychlovat, protože jsem to viděla na spolužačce, která se moc chtěla vdát a snažila se jako tomu přítelovi to naznačovat a tak a bylo to kontraproduktivní, takže to nechám. Nemáme kam spěchat, takže když to přijde, tak to bude.

AP: A mohla by si žádat o ruku ty?

GSch: Nechtěla bych to. Já bych chtěla to nechat tradičně na chlapa, jak to má být, mě by se to takhle líbilo víc. Jakože ženská v tom nějaké své prsty má, nasměruje to, jak chce, tak to samozřejmě, ale potom konečný akt bych chtěla, aby to bylo tradiční.

26. LS - svatba

AP: A Lído ty seš vdaná?

LS: Ne.

AP: A chodíš s někým?

LS: No je to strašně složitý, skoro bych řekla, že ne, asi ne. Ale jakoby furt je to totálně neukončený, tak nevím, jak tomu říkat. Ach jo.

AP: To je tvoje trápení...

LS: Je to velký trápení. Já bych chtěla, aby mě z toho někdo vysvobodil, ale dělám si to sama, já vím, že já to můžu všechno ovlivnit, ale jsem na to asi trošku slabá. Já se moc neumím rozcházet jakoby. Že neudělám prostě řez a konec. Se v tom trošku patlám, no.

AP: A máš zkušenost s rozchodem?

LS: Hm. Já jsem asi tři partnery před tím měla.

AP: Vždycky to bylo takový zdoluhavý rozcházení?

LS: No jednou ne, protože jsem to ukončila kvůli jinýmu klukovi. Ale pak jako stejně tím trpím. Než se jako odpoutám od toho člověka, když už si ho vyberu, tak se k němu strašně napojím a špatně se mi od něho odpoutává. A teď ještě v té třicítce není ta vidina jakoby lehká, představa: Jé, těch kluků ještě bude... Nebo toho zájmu ještě o mě.

AP: A teď seš v nějakým vztahu, kterej má nějaký dozvuky...

LS: No takhle ani už spolu nebydlíme, takže se občas vídáme a stejně to jakoby neklape a říkám spíš, že spolu už nechodíme, no ale nikoho jinýho nemáme a jakoby zajímáme se o sebe. Tak nevím, jak tomu vlastně říkat.

AP: Ty si si jistá, že s ním bejt nechceš?

LS: No už se trápím strašně dlouho. Už jsem přes rok už u něj nebydlím. Rok jsem u něj bydlela, přes rok u něj nebydlím, a vůbec to není lepší, je to čím dál horší.

AP: Takže vy tuhle patovou situaci máte rok?

LS: No. Což je jasná vypovídací hodnota, já už jako to nevidím.

AP: A co je teda za problém?

LS: Že jsem byla asi dost náročná a on je zas takovej svobodomyšlněj, že nechce, aby ho někdo moc kontroloval a tohle a to já zase docela jsem ten rodinej typ, co má rád všechno jakoby pod dohledem. Takže občas došlo k různějm hádkám, kde jsem moc vyzvíдалa nebo moc jsem něco chtěla, on to prostě nedělal. A teď už jsem ubrala i z tohodle, už se ani nehádám, a on je taky hroznej nervák. On se ze všeho hrozně nervuje, a do toho ještě je hroznej workoholik, teď si přibrál ještě další práci, takže do toho furt jako nestíhá, to je pro něj priorita a ne já, no. Já nejsem ta priorita. Anebo náš čas. A já si myslím, že je trošku jakoby, má fóbii ze společnosti, on nerad někam chodí. Je to složitý, já už jsem v tom dlouho, já už nad tím nemám vůbec nadhled a nedokážu o prostě shrnout.

AP: Jako ukončit?

LS: Ne teď kon ti to jako všechno nějak jakoby rozumně shrnout. Ono je toho ještě strašně moc jakoby víc. Ale já, když jsem ho potkala, tak jsem si připadala, že to je můj princ, protože jsem ho potkala v jedný hodně složitý situaci. On se objevil a byl jak princ a já si ho hrozně vysnila. A já podle mě pro něho byla totální princezna. A najednou zjišťujeme, musím přiznat, asi k sobě vůbec nehodíme, jsme každěj jinej. A asi i trošku hodnoty jiný, já jsem hodně citlivá a on si myslím, že není. Je hrozně racionální, on je hodně na počítače. Znáš ty počítačový maniačky, ty mají určitý znaky a on je prostě splňuje. A k tomu takhle ta citlivá holka, která má ráda umění, výlety, kulturu, ráda si o věcech povídá...

AP: Co vás teda táhne k sobě?

LS: Asi to, že jsme si mysleli, že jsme pro sebe stvořený, furt jakoby se upínáme k tý minulosti.

AP: Rok?

LS: Asi jo. Jako takhle, to je typ, kterej moc po holkách nekouká a jako není moc sociálně zdatnej v komunikaci, takže kdyby byl, tak možná že mu nepřídu tak výjimečná, takže tohleto. A já zase, on je zas, on dokáže bejt strašně hodnej, dokáže pro mě udělat první poslední, i hrozně štedrej ke mně. Takže prostě to jsou tyhle ty druhý věci a jsem hrozně naivní a hrozně ho omlouvám, všechno mu omluvím, že to je kvůli tomuhle nebo tomuhle. Že je třeba nervák, že prostě že má různý fobie a takhle. A další věc je, že furt věřím, že se může změnit, ale to je prostě (smích), to je kravina. Protože už těch případů bylo strašně moc, kdy jsem byla strašně zklamaná, takže... Nicméně já už se od toho odprošťuju, odprošťuju, tak já už mám pocit, že už jsem téměř odproštěná. Jenom asi čekám, až to vzdá i on, a pak prostě to...

AP: Co by ti pomohlo?

LS: No nechci to říct, že by to vzdal i on. Ale to nechci říct, protože to budu hrozně smutná, že už mě nemá rád. Takhle furt ještě jakoby vim, že mě má rád. Že se o něco snaží, ale pak to nedává vůbec najevo, nebo nedokáže to, nebo je na mě teda ošklivej. Nebo já nevím, myslím, že bych nechtěla potkat teďka někoho novýho, protože bych z toho chaosu začla novej vztah, což si nemyslím, že je dobrý. Takže proto si, proto vim, že by bylo dobrý tohle ukončit, abych se mohla tak nějak jakoby vyklidnit a pak třeba někoho potkat.

AP: Co ti brání to ukončit?

LS: To říká hodně lidí: To se bojíš bejt sama? Já jsem vždycky říkala: Ne, dyť jako já stejně jakoby jsem sama, my spolu nebydlíme, vídáme se třeba jednou tejdne nebo ani jako to, vídám se se svejma lidma. Ale možná v tom něco bude, no.

AP: *Že ho nebudeš vidět*

LS: *No, anebo že o něm nebudu nic vědět, ale to není zas extra co vědět, on dělá furt to samý (smích). Že bych třeba mohla pak žárlit, tak je dobrý, že jo, o tom člověku vědět. Ale zrovna u tohodle, já nevím... Asi je to to, že jsem na něho fakt jakoby moc napojená. To mám prostě s klukama, s kterejma chodím, protože prostě musím fakt cejtít něco extra, abych s někým chodila, což jakoby je jasný, ale myslím si, že plno lidí si třeba začne z nějaký jako větší sympatie a že jim třeba vyhovuje plno věcí na sobě, ale já opravdu musím cejtít, spíš jako je to o takový tý přitažlivosti, no. Takže když už si někoho vyberu, tak to pak špatně vzdávám.*

(kráceno)

LS: *Každopádně jsme na sebe strašně alergický, už ty hádky, to všechno rozdráždily oba dva a začlo nám vadit vlastně i víc věcí. On začal nějak strašně žárlit, ani není na co, nebo na co, já jsem vždycky měla okolo sebe dost kluků, a teď začal žárlit a začal bejt takovej docela dost nepříjemnej, takže teď strašně rychle jsme ze sebe až jako znechucený. Což je hrozný. A je nám ze sebe až špatně. Takže si myslím, že ten vztah je skoro až patologickéj. Asi se v tom trošku, nechci přiznat, až jakoby vyžíváme. Jak on, tak i já. Že nám to třeba trošku až jakoby dělá dobře.*

(kráceno)

LS: *... já už se nechci zničit, věřím psychosomatický medicíně a nechci se zničit.*

AP: *Jak bys chtěla, aby ten vztah vypadal Ne třeba s tímhle člověkem, ale obecně...*

LS: *Měli bysme si asi extra rozumět, měli bysme pro sebe bejt výjimečný. Já bych chtěla, aby on mě měl za jakousi nej ženu, kterou zná. Měli bysme se přitahovat a mělo by nám spolu bejt dobře. A vycházet si vstříc, pro toho druhýho dělat třeba i různý ústupky. A hodně důležitěj je humor. To bych ráda, se s ním smála.*

(kráceno)

AP: *(čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?*

LS: *Ukázala bych mu výhody svatby a pak to, že to opravdu moc chci. Asi bych si, chtěla bych vědět, proč on je proti tomu a zkusila bych možná změnit názor.*

AP: *Proč bys to takhle udělala?*

LS: *Tak já jsem ten tradiční jakoby typ. Že si spíš dokážu představit tu svatbu, chtěla bych jí. A myslím, že to není nic proti ničemu, když už spolu chceme mít dítě, asi jsme si sebou jakoby jistí, tak proč svatbu ne? Všechno by bylo oficiální. Zkusila bych ho přesvědčit. Samozřejmě chtěla bych slyšet jeho proti, snažit se to pochopit a změnit. Nebo vysvětlit mu zase to svoje.*

AP: *Co kdyby se to nepovedlo?*

LS: *Jestli bych ho pochopila, tak bych asi i přistoupila na to nemít tu svatbu, no. Musel by se najít kompromis. Buď prostě poslechne on mě, nebo ustoupí, anebo ustoupim já. A zrovna ve svatbě, já bych jí opravdu chtěla, takže bych se snažila, co by to šlo. Asi by to i viděl.*

AP: *Co by byly ty důvody, na který by si byla ochotná přistoupit, že teda ta svatba nebude?*

LS: *Já teda nevím, já nevím, proč by jí nechtěl. Že by se toho bál, nebo... ale asi se nebojí, když to dítě taky chce... Já právě nevím, co by vymyslel. (pauza) Nebo třeba kdybychom nebydleli úplně spolu, nebo byl už rozvedenej a nechtěl se třeba znova oženit, nebo by měl nějakou fóbii ze svatby, asi něco velkýho, no. S nějakým, že se mu do toho nechce, s tím by asi u mě nepochodil.*

AP: *Co když v tom je, že on nechce jí?*

LS: *Když chce se mnou dítě, tak by mě nechtěl?*

AP: *Může to bejt?*

LS: *Tak to bych ho nechtěla. To by značilo, že je takovej nějakěj divnej týpek, ale já chci jakoby takovýho normálního (smích).*

AP: *Myslíš si, že by ty dva spolu měli prvně bydlet, než se vezmou?*

LS: Určitě. Každému doporučuju se pořádně poznat ze všech možnejch stránek, než se vrhnou do nějakých zásadnějších věcí, což je třeba i hypotéka a tak dále. To ukáže strašně moc. Z vlastní zkušenosti. Vídat se o víkendech, to vůbec se nepozná ten druhý a ten vztah.

AP: Tak já si říkám, že na každým najdu něco špatnýho, co mi bude vadit... To se takhle budu rozcházet donekonečna?

LS: To jo, ale pak je špatný a špatný. Pak už... jde o priority, nebo o to, co je tam fakt dobrý. Co je extra dobrý, jasně špatný bude vždycky něco. Nebo něco bude na tom druhým úplně nedokonalý.

AP: Takže drobný nedokonalosti se skousnou...

LS: S tím se musí už počítat, už jsem vyrostla z naivity, že někde bude něco dokonalýho. Ale to, co se tomu bude nejmíc přibližovat, to je to ono. A proto si myslím, že je dobrý mít zkušenosti. Že je dobrý mít pár vztahů za sebou, abys mohla porovnat. Nemyslíš?

AP: Myslím si, že to může bejt i na škodu mít to srovnání.

LS: Protože pak stejně porovnáš, i když jseš v tom vztahu, ne? Časopisy, kamarádky, televize, seriály, chtě nechtě. Ale když už si to prožiješ, to je takový, že ono to není tak, pak už třeba ani těm seriálům nevěříš, bereš to.

AP: A myslíš si, že by se měli prvně vzít, než si pořídějí dítě?

LS: Jo, já jsem pro ten tradiční model.

AP: Proč?

LS: Asi proto, že jsem byla takhle vychovaná. Takhle to měli naši rodiče a tak mi to přide normální. To bude tou rodinou.

AP: Má to nějaký výhody?

LS: Spíš to takhle jsem na to tak navyklá. Asi jsem nepřemejšlela, že by to bylo i jinak. Má to určitě nějaký výhody, má to logiku, že jo.

AP: Jakou?

LS: No nejdřív je jakoby spojení těch dvou lidí, kdy už jakoby se tvoří minirodina taková s tím, že do ní pak přivedou dalšího člena. Je to takový ty rituály jakoby trošku něco přeci jen znamenaj.

AP: Jako svatba myslíš? Co znamená svatba?

LS: Uznání toho závazku vůči druhému, příslib.

AP: A to je potřeba?

LS: Tak není to potřeba, nedělaj to všichni. Ale myslím, že je to dobrý.

AP: Proč je to potřeba?

LS: Je to oslava prostě jejich vztahu, takže jak udělat tu oslavu, to je jak udělat pohřeb, že jo, nějak to jakoby zpečetit, zveřejnit. Ono je to, že jo, je to historicky daný, ty lidi pak mají určitou, já nevím, jakoby vážnost, nebo jsou už jinak brány, když jsou vlastně svoji. Takovej mezník to je, že jo. Jakoby odškrtnutí dalšího políčka v tom životě, nebo prostě nějaký mezník. (kráceno)

LS: Víš ale díky tomu, že mi spolu ani nebydlíme, tak jako mě nic nenutí bejt nějaká radikální, víš. Že kdybych prostě tam byla a fakt jako každěj den pořád ho na očích, už bych třeba to prostě jednou rozsekla, ale jo... my se vyklidíme, každěj doma, a najednou máme chuť se vidět. A bydlíme ke všemu hrozně blízko sebe. Že to není jako: A přijede za mnou dnes do Ostravy? Přijede osm kilometrů, takže zároveň může říct: Tak jdi do háje. A otočit to a jet zpátky.

AP: Tak už jste byli sestěhovaný a odstěhovali jste se, ne? Tak to byl docela krok.

LS: Byl no.

27. MB – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MB: *Ona s tím nic udělat nemůže. Tak jako myslíš jako vydírat, že do svatby nebude dítě a tak? Asi nic, no, co by s tím dělala, když si jí nechce vzít, tak si jí nechce vzít. Teď jde o to, jestli dítě budou mít za manželství nebo za svobodna?*

AP: *Tak jako mě nejde o nic (smích). Tak tady píšou, že oba chtějí děťátko, ale ta pani by se ráda před tím vzala. A on nechce. A otázka je, co jako s tím? Co má ta pani udělat? Co má ten pán udělat?*

MB: *Tak ten pán by si jí měl vzít, že jo. Ona s tím ale nemůže dělat nic, nějakým způsobem ho vydírat... Teď jde o to, co má za prioritu, jestli chce být vdaná nebo chce mít to dítě. Pokud chce mít to dítě, tak to nebude řešit jako... Jako nevím, tak pro někoho je samozřejmě důležitá ta návaznost svatba – dítě, třeba pro věřící lidi, a pro někoho to není důležitý, jsou to dvě oddělené věci, tak teď jde o to, jestli chce dítě i svobodná, tak jo, ale pokud ne, tak nějakým způsobem buď počkat, nebo nevím. Tam se musí dohodnout oba.*

AP: *Tak ty už jsi toho navrhla docela dost, tak že by ho měla vydírat...*

MB: *No to si nemyslím, že by měla dělat.*

AP: *Neměla. Tak by měla počkat...*

MB: *To je strašně málo informací k tomu, teď jde o to, jestli je jí dvacet, jestli mají čas čekat, tak může počkat, ale děťátko už chce, no tak... musí se na tom dohodnout, no. Nebo taky záleží na důvodech, proč on si jí nechce vzít, že je čas nebo jako že si jí chce vzít až po dítěti nebo prostě to je strašně těžký řešit, když člověk neví ty okolnosti, ale... Určitě by ho neměla vydírat a teď prostě by se měla rozhodnout, jestli chce dítě za svobodna anebo prostě až po svatbě. Pokud až po svatbě, tak si musí počkat. Až on se rozhodne, že jí prostě bude chtít si vzít.*

AP: *A co když se nikdy nerozhodne?*

MB: *On? Tak to pak bude řešit po tom čekání. Jako on si jí nechce vzít vůbec nebo zatím, jak to tam je napsané?*

AP: *On si jí vzít nechce.*

MB: *Tak to se musí rozhodnout. Pokud je ta svatba pro ní natolik důležitá, že bez ní to dítě nechce a si jí vzít nechce, tak se s ním má rozejít. To je prostě, si musí vyvážit, co je pro ní důležitý. Jestli on, dítě, svatba, to si musí zvážit ona.*

AP: *Takže ona pokud by nechtěla mít dítě bez svatby, tak se s ním má rozejít?*

MB: *Pokud to bude pro ní ještě důležitější než to s ním zůstat, tak asi ano. Jako že musí na těch miskách vah povážit ty jednotlivé věci. Jeho, svatbu a dítě.*

AP: *A věděla bys, proč ona si ho chce vzít?*

MB: *Tak může to být z důvodu víry, že prostě nechce mít dítě za svobodna.*

AP: *A to je dobrý nemít dítě za svobodna?*

MB: *Tak mě je to víceméně asi jedno, samozřejmě pokud je ta svatba, tak samozřejmě je to hezký jako že si myslím, že... taky cítím tu souslednost jako že je hezká, jako prostě ta svatba, že si teda slíbí ty dva, že spolu budou a pak mít to miminko. Ale jako prostě není to pro mě tak důležitý, že to tak musí být.*

AP: *A umíš si představit, proč on si jí nechce vzít?*

MB: *Tak někdo má takovej názor, že ta svatba pro něj není důležitá, že prostě s někým může žít a nemusí to mít na papíře. A to je asi jedinej důvod, proč si myslím, že by si jí nechtěl vzít v momentě, kdy s ní chce být. Jako že necítí tu svatbu, ten papír, že je prostě důležitěj, že prostě můžou spolu žít bez papíru. Pokud prostě spolu chtějí žít, chtějí mít dítě, tak jako nevidím důvod, proč by si jí nechtěl vzít jako. Anebo možná pak nějaká lenost.*

AP: *To mě taky říkali, jak oni tomu říkali, zabeđenost!*

MB: *Tak to ne, to si myslím, že je něco jinýho. Zabeđenost, to musí mít nějaký ten důvod, proč ne.*

AP: *A když má důvod, proč ne.*

MB: Tak pak může být zabeďněnej a prostě neslyšet jako argumenty proč jo. Mě zabeďněnost přide jako trvání si na svém. Že prostě řekne: Nevezmu se, zabeďní se a prostě přes to nejede vlak.

AP: A kdyby to bylo z lenosti.

MB: Tak to si myslim, že pokud ona by mu řekla, že si ho chce vzít, tak pak už si myslim, že ta lenost by šla stranou, tak to by řekl, že jo, že si jí vezme, ale musela by být iniciátorem ona. Že si nemyslim, že ten důvod v tomhle případě, by byla lenost. Když řekne: Ne, já si tě nechci vzít. Tak to není z lenosti, to je prostě jako, to musí mít nějaký důvod, proč si jí nechce vzít.

AP: Tak chápu to dobře, že lenost se netoleruje, jestli je to z lenosti, tak to by si jí měl vzít?

MB: Já osobně si myslim, kdyby ona přišla za chlapem, ať si jí vezme, takže chlap neřekne kvůli lenosti, kvůli své lenosti, že si jí vzít nechce. Spíš si myslim, že pokud někdo čeká na požádání o ruku, tak to může být z důvodu lenosti to že nepřide, ta žádost o ruku.

(kráceno, opakujeme se)

AP: Tak ty předpokládáš, že on to má scvrknutý na ten papír.

MB: Předpokládám, protože pokud jako se rozhodne s ní mít dítě, tak jako se v podstatě, že ten v uvozovkách „úpis“ je stejnej, že pokud s někým chci mít dítě, tak předpokládám, že s ním budu žít. Pokud plánovali to dítě a nechtěl si jí vzít, tak jako tam můžou být jiný problémy, tak jako třeba si není úplně jistej, že s ní chce žít, tak to ještě zkusí a bla bla bla, ale pokud jako spolu plánujou dítě, tak jako mě jinej důvod nenapadá.

AP: Mě totiž napadá, že on jí tím jako říká, že nechce jí.

MB: Tak takhle já to nemám. Takhle to necítím. On nepotřebuje svatbu prostě. Jako ale s ní musí počítat prostě...

AP: ... aby jí nemoh tak snadno odkopnout.

MB: A tak já si myslim, že pokud chce někdo někoho odkopnout, tak se může rozvést. V tom zase až takovou překážku nevidim. Jako že se tam řeší nějaký peníze o trošku víc, tak to si nemyslim, že někoho zarazí v tom, aby odešel. Pokud někdo chce odejít, tak odejde. Fakt jako nemyslim si, že ty papíry, sice to trošku zesložití a tak, ale to je tak všechno.

AP: A ještě se ptám, jestli jako jde mít dítě bez svatby?

MB: Já si myslim, že jo.

AP: A můžou spolu bydlet?

MB: Tak kdyby se na to člověk ptal před třiceti, čtyřiceti lety, tak by ty odpovědi byly asi úplně jiný, ale v dnešní době si myslim, že to tak není a že to tak je lepší. Jako že si myslim, že je rozdíl s někým chodit a s někým žít prostě. A že třeba, já neříkám, že se předchází rozvodovosti, to určitě ne, ale že třeba dřív se lidi míň rozváděli, ale je otázka, jestli byli šťastnější v tom životě. Jakože třeba v tom manželství žili, protože se nerozvádělo, ale jde o to, jestli ten život prožili šťastnej, no.

AP: A co si ty o tom myslíš, že se spolu bydlí?

MB: Myslim si, že to tak je správně. Prostě lidi zkusí spolu žít tak jako, tak jako v manželství, a pokud to nejde, tak se rozejdou dřív, než mají ty děti, než se vezmou a tak a třeba najdou toho lepšího partnera. Já neříkám, že je to tak vždycky, ale...

AP: Tak proč je to teda dobrý?

MB: Co? Proč je dobrý mít svatbu? Je to prostě asi nějaký gesto, jako... hezký, takový jako... stejně jako, že chlap přinese růži ženský, tak si myslim, že ta svatba, samozřejmě jako na jiný úplně příčce, ale je to z mého pohledu nějaký gesto, nějaký vyznání lásky.

AP: Takže ty v tom máš tu symboliku?

MB: Určitě. Ale nemyslim si, že je to pro ten vztah nějaký extra důležitý, i když jako si myslim, že... něčím málo asi jo, asi to je jiný, já to nedokážu posoudit, protože nejsem vdaná, ale žít jako přítel a přítelkyně a jako manželé, že asi malinkej rozdíl v tom je, ale opravdu asi symbolickejš, že to není o tom, že manžel by měl jistou manželku proto jako si jí míň všímá. Prostě asi jako ta symbolika.

AP: Tak ty tohle teda znáš?

MB: Hm.

AP: Je to tak, jak se to tady píše?

MB: No možná to je takhle, ale nebylo to ode mě vyslovený, takže si myslím, že u nás je to ta lenost, nebo ta pohodlnost nebo to nic neřešení, pohodlný a tak. A nemyslím si ani, že to je o tom, že by si mě Dominik nechtěl vzít, myslím si, že to prostě neřeší.

AP: Uvažovala si někdy, že bys to řekla?

MB: V duchu, ale nikdy nenastala situace, že, já jsem si řekla, já jsem řekla, že si o to nikdy neřeknu. Na to jsem moc hrdá asi. Takže asi tak no.

AP: A co by se mohlo stát, kdyby sis o to řekla?

MB: Tak bysme se asi vzali. Čekám asi na tu symboliku, a požádání o ruku.

AP: A tak to by bylo to žádoucí z tvojí strany, ne?

MB: Jako abych byla požádaná o ruku?

AP: No že byste se vlastně vzali.

MB: Jako já v tom nevidím jako důležitost, jako že by se něco změnilo v našem vztahu, ale prostě že by to bylo hezký, no.

AP: Mě tak napadá, a doufám, že se tě to nedotkne, jestli ten línej nejseš ty?

MB: Ne ne ne, nejsem, já jsem hrdá, tohle by měl muž.

28. MM – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má pani Eva udělat?

MM: (smích) Nic s tím neudělá, no. (smích) S tím nic neudělá. Na to nemám co říct.

AP: Ty se dost směješ tej pani.

MM: Já se jí nesměju, já (smích) já to chápu akorát (smích). Ale neudělá s tím člověk nic. Ač by chtěl, prostě nemůže toho druhýho nutit, i když ho to mrzí třeba nebo tak, ale neudělá s tím nic. To je mi jí líto, ale s tím nehne, když to má takhle ten druhej jasně daný a má k tomu určitě svoje důvody, tak s tím nehne a akorát to zamrzí, no (povzdechnutí).

AP: A myslíš, že jí to mrzí?

MM: No tak když to po něm chce, tak myslím, že jí to asi mrzí.

AP: A proč jí to mrzí?

MM: No tak protože si myslím, že by chtěla mít nějaký zázemí, nějakou jistotu nebo... Jistotu v tom slova smyslu, že třeba bude vědět, že se o ní ten člověk postará, kdyby se jí třeba něco stalo, nebo... Nemyslím konkrétně ten papír, že na něj bude mít papír, ale myslím tím třeba i nějakou právní, nějaká právní záležitost, kdyby se tam řešila nebo právě nemoc nebo úraz nebo tak, tak v tom člověku má jistotu i do budoucna, že se o ní třeba postará nebo tak. Tak když prostě k tomu ten druhej nesvolí, tak jí to může tak maximálně mrzet.

AP: A nestačilo by, že on je ochotnej s ní mít dítě? To mi tak někdy nabízej, že to je dostatečnej důkaz toho, že v něm má oporu.

MM: No a co když to dítě mít spolu nebudou? Co když se jim to nepovede? Tak má prostě smůlu. To se taky jednoduše může stát. Jo, je to, dítě, to je prostě supr, to je jasný, ale můžou se stát prostě různý věci v životě, takže jestli to chápu dobře, tak jí musí stačit to vědomí, že on s ní to dítě chce a víc ne. No... Jak říkam, já si myslím, že konkrétně pro ženský, možná, že je jako spoustu různějš ženskějch, ale já jako pod pojmem svatba si představuju nějakej ne že budu mít na toho druhýho papír a prostě takhle to je, ale je to prostě zodpovědnost za toho druhýho. Už to není tak, že prostě z toho vztahu vycouváš ze dne na den. Už si to musí sakra rozmyslet a už to není jako, že můžeš jednat jako když s někym chodíš, už si myslím, že to je závazek a závažnější než prostě žítí. Dneska může žít každej s každym a ze dne na den se rozejdou. Kdežto si myslím, když pak ty lidi jsou vzatý, tak už to tak jednoduchý není.

AP: A oni mě někdy nabízej, že to dítě je větší závazek, než ta svatba... Že to na to zpečetění vztahu je dostatečný.

MM: Tak ideální stav si myslím, že je jako obojí. To by bylo, si myslím, že je ideální stav, kdyby to bylo takhle obojí, ale jak říkám, může se stát cokoli a to dítě prostě nebude... takže, má smůlu víceméně.

AP: Je tam nějaký rozdíl v závazku v podobě svatby a závazku v podobě dítěte?

MM: Tak minimálně si myslím takový ty právní, to si myslím, že určitě... (přemýšlí) Je to každý jiná věc, jako to se nedá dávat na jednu rovinu, to nejde. Jak říkám, ideální je obojí. Rozdíly v tom samozřejmě jsou obrovský. Já ti to teď kon nedokážu popsat, protože nemám ani jedno ani druhý, takže nemůžu říkat, já si myslím, že až v praxi, až v životě člověk dokáže tohleto popisovat, ale já jak nemám ani jedno ani druhý, tak...

AP: Ale máš na tu věc nějaký názor. A ten je pro mě hodnotnej.

MM: Tak já si myslím, že třeba na začátku nějaké takovejhle příslib toho, že prostě dítě, tak to je třeba dostačující pro tu ženu. Ale když se to někam dál pak vyvíjí a tohle, tak já si myslím, že by to k tomu mělo směřovat. Jak říkám, ta žena, aby měla nějakou jistotu, že se o ní ten partner postará v dobrým i ve zlým, a jako když spolu budou mít dítě, tak jako oni nebudou mít jistotu, ani když budou vzatý, ale už to nebude tak jednoduchý.

AP: Jak mi to říkáš, tak mi to vyznívá, že ta svatba je závazek vůči tomu partnerovi, dítě to je závazek vůči dítěti.

MM: Je to tak, že ta svatba je opravdu, že to opravdu myslíš fakt vážně a že i jakoby se postaráš o toho druhýho, ať se děje co se děje. Tak to jako myslím. To dítě, to je úplně jiná rovina, a samozřejmě je to taky důležitý, ale jako pro vědomí, třeba pro mě by bylo důležitý ne bejt vdaná kvůli papíru, ale vědět o tom, že se o mě ten druhý postará. Takhle když ty lidi nejsou vzatý, může se stát cokoli, může se stát jakákoli situace, ze dne na den ten člověk odejde a... Já vim, že i když jsou vzatý, tak že to může mít velmi rychle spád, ale už to není tak jednoduchý si myslím. A ty lidi si to třeba dýl rozmejšlej a tak.

AP: A myslíš si, že by se měli nejdřív vzít a pak si až pořídit dítě, nebo je to jedno?

MM: Já si myslím, že by se prvně měli vzít.

AP: A proč?

MM: Protože budu vědět, že ten člověk to se mnou myslí vážně a upřímně. Timhle to je takovej jakoby nechci říct důkaz, ale takovej impulz, že to opravdu takhle chce a že se mnou chce bejt celý život. A pak už prostě to dítě je taková, to tak jako vyplyne. Ale jako ta svatba je pro mě takovej důkaz v uvozovkách, že ten člověk to se mnou myslí vážně a upřímně.

AP: A myslíš si, že by spolu měli prvně bydlet a pak se až vzít? Nebo naopak by spolu neměli bydlet.

MM: Tak to určitě, napřed spolu bydlet a pak se vzít. Protože ty lidi se absolutně nemají šanci poznat, když spolu chodí, ale absolutně.

AP: A to je dobrý se poznat, než se vezmem?

MM: No to samozřejmě. (smích) Protože jako člověk je úplně jinej když se s nim scházíš a chodíš s nim, než když potom s nim rok žiješ. To je úplně jiná situace.

AP: A není lepší to nevědět dopředu?

MM: Ježiš to vůbec ne, já si myslím, že to je hodně dobře tohle to. To je hodně důležitý, aby spolu ty dva, aby se fakt poznali, tak jak to je v tom žití, protože pak jako když zjistí, že to nefunguje, tak jako je čas odejít a je to bez nějakých... Většinou ty lidi spolu třeba nemají rodinu, takže to není tak dramatický. Naopak si myslím, když mají napřed dítě a pak spolu nebydlí a neznají se, tak to pak končí špatně.

AP: A já si jako říkám, že na každým mi bude něco vadit v tom soužití.

MM: Ale to jasně, tak nikdo není dokonalý a... to samozřejmě, každéj má svoje chyby. Ale buď ty lidi to dokážou skloubit, nebo nedokážou. Tim se to pozná, to se hodně pozná, když ty

lidi sou spolu prostě každý den a poznají se, jestli to spolu funguje a tak. Každý má špatný vlastnosti a každý má i ty dobré vlastnosti a na tom žít to poznají.

AP: A mě tak napadá, aby se donekonečna nerozcházeli...

MM: (smích) Já si myslím, že když poznají, že jim to spolu funguje, třeba po roce, po roce a půl, po dvou, tak není důvod prostě spolu nebejt.

AP: To znamená, není důvod se nevzít?

MM: Třeba.

AP: A proč ty nejsi vdaná?

MM: Tak to já nevím, nebo respektive to vím, ale nemůžu s tím nic dělat. Viz tady příklad, tady ta pani, tak to je mi jí taky líto, ale bohužel. Já to mám jasně daný a nic s tím neudělám, proto jsem říkala, že s tím nic neudělá.

AP: Takže proč teda nejseš vdaná?

MM: No protože druhá polovička nechce.

AP: A ty chceš?

MM: Já bych chtěla, tady z toho důvodu.

AP: A věděla bys, proč druhá polovička nechce?

MM: No on mi řekl, že nemá důvod, tak jako.

AP: Nemá důvod chtít nebo nechtít?

MM: Tak pro něj je, ono je to docela aktuální tohle (smích), pro něj je důvod si vzít druhýho člověka až rodina, což se mnou nemá, takže on nemá důvod. Tím je to prostě striktně daný.

AP: Tak mu nabídnem nějaký protiargument, ne?

MM: (smích) Já ho nemám teď momentálně.

AP: Tak jako proč teda si nepořídít rodinu?

MM: No já bych hrozně ráda, ale teď nemůžu, takže. To my bysme hrozně rádi si myslím oba, ale bohužel se situace dostala tam, kam se dostala. Takže to prostě teď kon musíme nějak vyřešit a doufám, že to bude v pohodě.

AP: A takže ty jako vlastně proč, jaká je závada na straně přijímači (smích)...

MM: Vim, ale nic s tím neudělám. Teď to je tak jak to je, ale nemůžu s tím nic dělat. Já jen můžu doufat, že to bude tak, jak on si teda přeje, ač já bych to teda chtěla jinak, ale jak říkám, pokud s tím člověkem chci bejt, tak s tím nic neudělám.

AP: To by mě teda zajímalo, jak on si to teda přeje. Tak jako řeklo se, že není svatba, protože svatba bude, až budu chtít rodinu. No tak...

MM: Ne ne ne, až budu chtít, až bude rodina.

AP: Až bude.

MM: On nemá důvod teď kon.

AP: Takže podle tebe by měla bejt prvně svatba a pak až to dítě, takhle si to říkala, a on to má tak, že prvně bude dítě a pak svatba. A co s tímhle?

MM: Jeden musí ustoupit, pokud ty dva lidi spolu chtějí bejt a jinak jim to vcelku funguje, tak jeden prostě musí ustoupit.

AP: Tak nějaký kompromis, bude svatba v pátým měsíci? (smích)

MM: No, to by bylo pěkný. Ale je to takhle, no.

29. MOS – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MS: Tak to je paní Eva v pěkným... No paní Eva, těžko říct, svobodná matka... musí to asi jako risknout, no.

AP: Co risknout?

MS: No jako, jestli chce mít to dítě. Jí jde o to, aby měli dítě bez manželství, jo? Jenže von si ji vzít nechce. Takže dítě by s ní klidně měl, ale nevezme si ji, takže ona si musí uvědomit, jestli

pro ni je důležitější mít dítě, anebo bejt vdaná. Takže zase si jako asi udělat ten jako žebříček těch hodnot. Protože myslí, že pro ni jakoby je na prvním místě to, aby měla dítě v manželství, to znamená bejt vdaná, tak to s ním může rovnou zabalit, když on si ji neveme, anebo na něj zatlačit. On třeba potom poodstoupí, třeba to zkouší, že jo. Třeba když prostě, když ona mu řekne, že se s ním jakoby rozejde nebo že to dítě prostě mít nebudou, tak on třeba jako odstoupí a třeba ne. Takže jde o ty hodnoty.

AP: A co by měl udělat ten pan Josef?

MS: Pan Josef by měl udělat úplně to samý, uvědomit si, jestli mu jde jako o to mít jako dítě anebo jako užívat si, nebo jako bejt ve svazku, co od toho očekává vlastně. Jako proč chce mít to dítě, to by si měla říct i ona vlastně, že. Oba dva chtějí mít dítě, ale jako proč ho chtějí mít? Většinou máš dítě, když chceš založit tu rodinu a rodina to plyne zase z toho, že se vezmou ty lidi, že jo. Že vlastně stát jim to jakoby posvěť. A vlastně rodina, že jo, poskytuje legitimitu tomu dítěti, z toho to vlastně celý vzešlo. Takže, aby si oba dva měli uvědomit asi, proč to dítě vlastně chtějí, co je tím důvodem. On jestli ho chce jako pro zábavu a ona proto, aby se mohla vdávat, tak to pak je chyba, že jo.

AP: No a myslíš si, že by se měli prvně vzít, než si pořídí to dítě?

MS: No, tak to asi plyne z toho, jaký má kdo hodnoty nebo, co pro ně jakoby platí. Pro mě osobně jako platí to, že je dobrý prostě, když to dítě přijde do rodiny. Přičemž neříkám, že jako když jsem těhotná, tak se do měsíce vezmeme jako, to asi ne, že? No tak někdo to tak má, já jsem jako zastávce těhletých tradičních hodnot, ale na druhou stranu neberu to, že když někdo prostě jako se brát nechce, ale chtějí spolu vlastně jakoby bejt a žít v té rodině, mít vztah a počkat třeba až se to dítě narodí a až potom se třeba vzít za rok jako, tak proč ne. Ale myslím si, že by se vzít měli. Že to jakoby je zavazuje vlastně k té zodpovědnosti společně. No, ale zase, aby se brali, jenom jako, no tak tam záleží, jestli už ho čekají, nebo ne.

AP: To je zavazuje ke společný zodpovědnosti vůči čemu?

MS: Vůči tomu dítěti.

AP: Když se vezmou?

MS: Když se vezmou.

AP: A nestačí na to, že jsou jeho rodiče? Aby vůči němu měli zodpovědnost?

MS: No, mě pořád přijde, že to manželství, že je takovej jako dobrej symbol, proto jako... že to tak jako upevňuje a dává tomu ty hranice, takový ty pravidla, právě. Že přece jenom, když jako a vlastně i to dítě to možná uklidňuje, protože tím, jak vlastně dostane ty hranice, tak se jako cejtí bezpečnějc, podle mě. Což zase neplatí u lidí, který jako čekají dítě a už to musejí řešit, a prát se nechtěj, že jo. Tak to zase je jiná situace. Ale když oni jako chtějí mít dítě a teď přemýšlejí o tomhle, měli by si to srovnat v hlavě no, co vlastně chtějí.

AP: A tak, že ta svatba je kvůli tomu dítěti?

MS: No, to si myslím, že, tady v tom jejich případě to tak jako trošku jako navádí, ale obecně by svatba neměla bejt kvůli dítěti. Svatba by měla bejt proto, že přesně jako vytváří z těch lidí něco víc, že dva lidi jsou prostě nějak symbolicky jako spojený v něco pevnějšího. A ono to vlastně vychází i z těch pravomocí, který potom dostaneš, že jo, když si někoho manželka, tak máš třeba nárok se podívat na jeho zdravotní stav, že jo a takhle a když jsou vlastně spolu jenom nevzatý, tak já myslím, že nemůžeš nahlížet a ptát se, když se mu něco stane, že jo takhle, to je dost podstatný, že jo. Takže ty lidi to manželství jakoby sblíží a upevňuje prostě. Takže to není primárně kvůli dítěti, ale to dítě to jakoby uzavírá nebo, jak to říct. Naplňuje možná.

AP: A myslíš, že by měli spolu prvně bydlet, než se vezmou? Nebo naopak neměli?

MS: No, to je taky těžká otázka, to je úplně o mě (smích). Jo, no já jsem si vždycky říkala, že jo, že jako rozhodně prostě chci bydlet s tím mým, než se vezmeme, abych zjistila, jestli vůbec s ním dokážu jako žít. No jenže někdy to ten osud jako zařídí, že to ani jako nejde vyzkoušet. Musíš jako věřit tomu, že prostě, až spolu budete bydlet, že jako to bude fungovat, no. Tak

zase záleží na tom vztahu. Jaký to je. Asi když toho člověka máš ráda, tak hodně věcí jako překousneš.

AP: Jo? Jakejch třeba?

MS: To myslím, vzhledem k tomu bydlení, jako. Že se jako ty lidi k sobě přizpůsobují. A že pak jako není důležitý, jestli spolu bydleli i před tím. Ale spíš je divný, obráceně to položit. Když se někdo vezme a nebydlí spolu.

AP: Jako po svatbě.

MS: To je spíš jako zvláštní, že.

AP: Proč je to zvláštní?

MS: No jako určitě to bejt jako může, ale nevím, přijde mi to takový, že i jako to místo to jakoby upevňuje, ten vztah, no. Když jsme jako dva a vzali jsme se, tím jsme vytvořili tu jednotku a ta má bejt na jednom místě jako.

AP: Ta jednotka.

MS: No. Protože je jedna, že už nejsme dva nezávislí, ale dva nezávislí, co tvořejí jedno.

AP: A kdo to stanovil?

MS: No, společnost. Sociálně vykonstruované. Návyky a stereotypy. Já si myslím, že jo. Ale jistě to pramení z těch lidí, jako že spolu vlastně... Proč se lidi berou, proč spolu chtějí jakoby žít a tak? Protože se chtějí vymanit z těch původních rodin a osamostatnit se a vytvořit něco novýho. Na novým místě pro ty dva společnýho. Myslím si, že oni by se jako vzali a bydleli by dál u těch rodičů, každej zvlášť, a pořád by se jakoby navštěvovali. To by bylo dost takový nenaplněný, nebo takový jako zvláštní. Takže si myslím, že to pramení jednak z těch lidí, z těch potřeb, a jednak ta společnost, aby ti to jako upevnili, takovej ten pohled toho, že když se vezmou, bydlej na jednom místě.

AP: Já se ještě vrátím k tomu příběhu, ty si říkala, že ta pani Eva, co že má udělat?

MS: Pani Eva, jo to je s tím dítětem, měli by si asi promluvit o tom, co očekávají od toho mít dítě. Asi každej něco úplně jinýho. Nějak si to jako vyříkat.

AP: Proč je potřeba si to takhle vyjasnit a vyříkat?

MS: Podle mě tím předcházíš tomu zklamání, nebo nedorozumění spíš bych řekla.

AP: Jaký by tam mohlo bejt nedorozumění?

MS: Pani Eva vidí tady růžovou budoucnost, jak budou spolu bydlet v domečku, zahrádka, dva pejsci, zlatej retrívr. A pán si třeba myslí: Jo, super, budu prostě chodit tady se synem hrát fotbal, zábavička, a pak si budu s chlapama chlastat v hospodě a cizí ženský, že jo. Jako takhle. By se tak každej mohl zklamat. Že třeba jeho nenapadne, že ona si s nim plánuje růžovou budoucnost. A já bych tomu i věřila, že ty chlapi v dnešní době si myslej: Tak spolu budeme mít dítě. Už je mi čtyřicet, potřebuju dítě, tak sbalim tady...

AP: Že to mají jako oddělený manželku a dítě, nebo jak to myslíš?

MS: Že k tomu naplněnému... dospělosti patří taky to bejt rodičem. A že v nějakým jako věku ten chlap taky potřebuje mít jako to dítě, že cejtí, že by chtěl mít to dítě, třeba i kvůli svejm rodičům, to je jedno, kvůli čemukoliv. A zároveň nechce přijít o tu svobodu jako... O to vaření, o ty koníčky a já nevím. Takže si chce jakoby odfajfkovat to dítě, ale nepřijít o ten svůj současný život.

AP: Tak proto se nežení?

MS: Hm, taky takový znám.

AP: A proč ty nejseš vdaná?

MS: Protože se vezmu, vdám až za rok (smích). Přesně jsme řešili, že spolu musíme někde bydlet, když se vezmem, že přece nebudem bydlet každej u rodičů. Takže jsme museli ustoupit (smích), takže budeme bydlet rok u jeho rodičů a postavíme si dům. Takže přeťpět to, než se postaví ten barák... Vlastně tyhle věci dost závisej na těch okolnostech. Člověk se pořád přizpůsobuje. Jasně že některý lidi jsou takový jako odvážný, že prostě si řeknou: Tak se vezmem a co jako. A ono to většinou nějak jakoby jde zařídit. A pak je ta druhá strana, která

jako všechno plánuje: V dubnu stavba, v červnu tohle, první dovolená v Bulharsku... No a to jsem asi já, jako že dost plánuju. Že prostě aby to tak nějak jako vyšlo, no. Že tady jako budu končit a pak víš no...

AP: Tak za ten rok je to kvůli tomu, abys měla hotovýho bakaláře?

MS: No kvůli tomu, že dokončím to prezenční a nebudu muset být v Praze... Takže kvůli tomu, abychom vlastně jako mohli být spolu. Protože vlastně teď, kdybychom se vzali, tak by přesně došlo k tomu, že já bych bydlela tady a on by bydlel doma. Každý někde jinde. Takže je to tady proto.

(kráceno)

MS: Ale tys mi vlastně jakoby řekla, jakoj to je hrozný paradox, my jakoby se chceme vzít a hrozný tvrdíme, že se chceme vzít jakoby z té lásky nebo jako že spolu chceme být, ale takhle jako čekáme, až dodělám školu. To je vlastně hrozný... Takže vlastně můj žebříček hodnot je škola, škola, škola, škola, pak dlouho nic, láska, svatba (smích).

(kráceno)

MS: Mě jde o to jedno místo. Ty věci společně, kuchyň, koupelnu (smích).

(kráceno)

MS: A hlavně to pramení taky z toho, že člověk potřebuje už odejít z toho domu a začít si dělat ty věci po svém jako. Hrozný už chceš se prostě osamostatnit. Takže pro mě je tohle trochu přetrpění toho, že teda ještě ten rok budu v té závislosti, jako na rodičích. Což jakoby jsem za to hrozný vděčná, hrozný moc. Jako jsem fakt ráda, že to tak může být. Ale zároveň to jako prostě trošku... jako útrpno.

30. MS – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

MS: Měla by si to vyřešit nejdřív sama se sebou. Vyřešit si, jestli je pro ní prioritou ta svatba a mít děti v manželství, nebo jestli je pro ní prioritou vychovávat manžela, teda děti, vychovávat děti s přítelem, který jí třeba má rád, jenom si jí z nějakých důvodů nechce vzít. Měla by vědět, co jsou ty důvody, proč si jí nechce vzít. A tohleto zahrnout do své úvahy. Pokud zjistí, že ty... že to bez toho nepude, že třeba jeho důvody, proč si jí nechce vzít, je, že vlastně si nemyslí, že by s ní žil do konce života a to by jako potom podle mě nebylo vhodný prostředí pro vychovávání dětí, když by jí za tři roky opustil, to může být ten případ, tak by... tak by mu měla říct, že se jí to nezdá jako ideální a... rozhodnout se, jestli mu teda dát nějaký jako... hranice... anebo jestli jí to za ten risk stojí.

AP: Takže co by teda měla udělat?

MS: Měla by si říct, co je tím důvodem, proč se chce vdávat, co je tím důvodem, proč on se nechce vdávat. Jestli jsou to dobrý důvody pro ní, jestli jsou to pro ní dobrý důvody pro to, aby... s tím člověkem dál byla nebo nebyla.

AP: Oni mi někdy říkaj, že se s ním má rozejít.

MS: To určitě není nutný. Tady nejsou prostě jiný důvody, proč on si jí nechce vzít. Tady nejsou daný důvody, proč pro ní je svatba důležitá. Určitě si to prostě musí vyřídit sama se sebou. A prostě myslím, že se dokáže najít situace, kdy nebude nutnej rozchod, kdy bude stačit nějaká dohoda, na základě který ho přesvědčí, nebo bude stačit to, že si ona uvědomí, že tu svatbu vlastně nechce. Nebo to taky můžou řešit jinejma způsobama, jsou různý... nevím. Proč ona si ho chce vzít. Jestli je to z nějakých finančních důvodů, má strach, aby byla zabezpečená, aby to dítě mělo otce, tak na všechno se dá najít nějaký alternativní způsob řešení, ne jenom svatba.

AP: A myslíš si, že by se lidi měli prvně vzít, a pak až spolu mít dítě?

MS: Myslím, že se na tom mají dohodnout spolu, že to není věc žádný všeobecný otázka, že to je věc toho páru. Nechci říkat, že tohle je správný, protože takhle se to ve společnosti má

dělat, to prostě ne. Pokud jsou to křesťané, tak spolu pravděpodobně žijou z toho důvodu, že prostě mají nějaký společný základy, a tudíž by nenastala ta situace, že on by si jí nechtěl vzít, ale... prostě pokud jsou tam ještě jiný vyšší otázky než... takovej ten společenskej jako... dítě až po svatbě, tak to je zase na zvážení něčeho jinýho, ale všeobecně si myslím, že by za ten pár neměla rozhodovat společnost nebo nějaký normy, ale že by si to měli oni nastavit tak, jak chtějí. Zase vzájemnou dohodu.

AP: Napadá mě, ono manželství je taková dohoda. Akorát víc daná, napsaná, ukotvená, na rozdíl od tý, kterou si spolu mají vytvořit, jak si navrhovala.

MS: To já si myslím taky, že to je psaný, daný. Co je psaný, to je daný, já si myslím, nebo jako představuju si, že bych si svýho partnera vzala, v budoucnu. A že bych prostě měla tu svatbu a tak, z těchletých důvodů. Na druhou stranu si dokážu představit situaci, že by to tak nebylo. A asi by pro mě byl důležitější ten partner samotnej než ta dohoda.

AP: Než to manželství jako?

MS: No než ta psaná dohoda. No jako manželství. Ale pak se může stát prostě, to je to riziko, pak se může stát, že prostě zjistím, že to partnerství pro mě není dostatečně silný, a začnu uvažovat víc prakticky, budu se bát o svoje děti a radši třeba žádný partnerství nevytvořím, než abych si ho nevzala. Ale jako to asi záleží na vývoji toho člověka samotnýho. Ted'ka v současný situaci si myslím, že by se to dalo nastavit i jinak. Ale neřikám, že bych jako ten názor asi nemohla v životě změnit.

AP: A měli by před tou svatbou spolu žít? Jako bydlet?

MS: Zase to je jako... nechci říkat, že to tak má bejt, že je to tak lepší, protože získaj ty zkušenosti, myslím si, že se najdou lidi, který uvažujou tak, že to lepší není, a budou vědět proč, budou si to umět odůvodnit, a tak to tak neudělaj. Já sama bych zvolila tu možnost s tím člověkem bydlet, abych ho lépe poznala a věděla, co od toho soužití můžu pak čekat.

AP: A to je důležitý, se poznat, než si ho vezmu?

MS: (smích) Lásky na první pohled... Sama jsem nezažila a nedokážu si představit tak silný pouto, který by mě dokázalo prostě udělat nějaký takový šilný rozhodnutí, že prostě stoprocentně vim, že on je ten pravej a že nepotřebuju poznávat. Nedokážu si to představit, nebo nedokážu si to představit... dokážu si to maximálně jenom představit a nemyslím si, že by se mi to v životě někdy stalo. (pauza) Pro mě všeobecně by bylo vhodnější založit vztah na tom, že vim, jaký je to soužití v domácnosti. Ale... někdo si myslí, že to nepotřebuje k tomu, že toho člověka dostatečně zná, a pokud si to myslí oba dva a souhlasejí s tím, tak pudou do toho (smích).

AP: Tenhle příběh ti připomíná něco z toho, co zažíváš nebo si zažila?

MS: No tak měla jsem dva vztahy, s jedním jsem jenom chodila a s druhým jenom bydlela, takže (smích). Takže... u obou dvou jsem si dokázala představit, že bych si toho člověka někdy vzala. S touhle zkušeností, kterou už mám, říkám, že bych si nedokázala představit, že bych si vzala někoho, se kterým jenom chodím, protože s tím partnerem bydlím, ale neřikám, že to je úplně jako nereálný.

(kráceno)

AP: Už si se chtěla vdávat někdy? Si říkala, že si to umíš představit...

MS: No jasně. Jako normálně ted' bych se vdávala, hned. Jsem přesvědčená, že jsem našla toho pravýho (smích).

AP: Co tě přesvědčilo? Nebo jak se to pozná, že je to ten pravej?

MS: Splňuje očekávání. Splňuje tu základní věc, kterou od chlapa potřebuju a to je to, že je... že mě dokáže jako posouvat dopředu. Potřebuju nějakou silnou osobnost, která mě trochu povede. Protože měla jsem zkušenosti s jinejma, jeden byl takovej strašně benevolentní, bylo mu všechno jedno a nebavilo mě to s ním. Jeden byl zase takovej, jako že by pro mě dělal všechno, byl strašně super, podporoval mě a tak, a taky jako mi třeba spoustu věcí dával, ale... problém byl v tom, že prostě nebyl dostatečně silná osobnost na to, aby mě mohl někam

víst a s Tobiášem teďka konečně zažívám to, že se cejtím, že mě nějakým způsobem někam posouvá, že jako samozřejmě hlavní zásluhy jsou ty moje, ale že on jako má to správný pro to, aby mi to vyhovovalo. Já nevím, no, abych byla spokojená a šťastná, a to je to hlavní, co potřebuju.

AP: Proč se teda nevdáváš?

MS: (pauza) Protože to rozhodnutí není jenom na mě. A pořád mám jako takovou utkvělou představu, že jednoho krásného dne prostě přijde s tím prstýnkem a myslím si, že ještě jsem se nedostala do jakoby životní fáze jako takový, že bych to musela řešit tak, že bych to nějak významně podstrkovala, jakože už by si mě teda moh vzít a tak. Jsem dost mladá a že jako k životu se vdávat nepotřebuju, zatím.

AP: Takže ono se čeká na to až on požádá o ruku?

MS: Zatím jo a když... možná to bude v budoucnu jiný, možná pak to budu chtít víc a připomenu mu to jako že... nebudu jenom čekat, ale budu pro to i něco dělat trochu. No ale asi je ten jako člověk, u kterýho si dokážu představit, že bychom se domluvili i na něčem jiným. Musel by mě k tomu hodně přesvědčovat a hodně mi jako něco dokázat ještě trošku víc.

AP: Co by ti musel dokazovat?

MS: Přece jenom ho neznám tak úplně dlouho...

AP: Jak dlouho ho znáš?

MS: Rok.

AP: A ten rok ho znáš nebo rok spolu chodíte?

MS: No my jsme spolu začali chodit tím způsobem, že nás bylo asi tak šest těch holek, co nás měl. Já sem teda o tom věděla, jako že to bylo jako na rovinu, a já jsem si s ním tak jako užívala a on si užíval, takže jsem jako neviděla žádné důvody, proč bych z toho měla mít špatný svědomí... A vlastně pak jsem u něj byla častěji, až jsem u něj začla bydlet, a pak jako byl ten strašně romantický okamžik, kdy mi dal klíče od bytu a řekl mi, že se teda definitivně rozhodl pro mě. A... a pak to začlo, že jsme spolu začli bejt jako normální pár, bez toho aniž by měl někoho jinýho, čímž jsem si teda jistá, nějakým jako způsobem mu věřím, prostě vim, poznám to, i přesto, že jsme začínali s takovouhle zkušeností, tak vim, že mě nepodvádí a že je se mnou šťastnej a že jako cejtí to podobný, co já. A teď se dostanu k jádru, proč o tom mluvím? Protože pořád jakoby z toho racionálního hlediska je tam něco, co mě nutí k tomu bejt trošku opatrná, protože jakoby nechci narazit a jakože... ve mně to není, ale je to takovej nějaký... hlas racionální, kterej mi říká, že prostě potřebuju asi, třeba to je asi ten důkaz samotnej, že s ním budu dýl, a pak o něm zjistím víc, ale stejně pořád potřebuju nějaký důkaz o tom, že prostě on bude dostatečnou oporou, bude... že je to, co bych chtěla mít a že tím ve skutečnosti je, nejenom proto, že to tak cejtím, ale že si to i myslím, že k tomu můžu říct nějaký konkrétní důkazy si sama pro sebe.

(Dále rozhovor pokračuje více o tématu „nevěra“, ke kterému jsme se dostali přes příběh Svatba)

AP: A ty si tak zmínila, že to poznáš, kdyby on měl nějakou paralelně...

MS: No tak asi bych nepoznala, že by se s ní vyspal, protože to se jako dá, a nevím jak on to přesně má, jak má nastavený svoje svědomí a jak, ale poznala bych, kdyby začal mít rád někoho jinýho, a to je pro mě jako to klíčový.

AP: To bys poznala, kdyby začal mít rád někoho jinýho?

MS: To bych poznala, samozřejmě, protože třeba teďka spolu trávíme hodně času, začal by ho se mnou trávit míň, to jako jsou asi takový jako intuitivní, tak jako snadno rozpoznatelný věci, nebo pro mě, myslím si, že jsem dostatečně empatická osobnost na to, abych prostě něco, co se týče emocí u člověka, u kterýho je to naprosto zřejmý, poznala. Jako kdyby mě podvedl s nějakou jinou, co se týče nějakýho sexuálního styku, a nepoznala bych to, tak nemůžu říct, že by mi to vadilo, protože bych to nepoznala, jakože to jsou vlastně jiný úrovně. Nemůžu říct, že by mi to nevadilo, protože jsem se do té situace nedostala, nemůžu to říct stoprocentně,

protože jako, ve mně to určitě je, pak asi třeba je to tak emocionálně vypjatý, že člověk, kterej si myslel, že by mu to nevadilo, tak mu to začne vadit, ale... když to nezjistím a nebude to nic, co by jako ovlivnilo náš vztah, že právě by se začal chovat tak, že má rád někoho jinýho, tak se prostě nemůže nic díť.

AP: Chtěla bys to vědět?

MS: Kdyby se s někym vyspal a věděl by, že s nim nechce bejt a že to prostě udělal já nevim, buďto z nějaký blbosti nebo z nějaký jako zábavy dejme tomu, tak asi ani on sám by nechtěl, abych to věděla, tak proč já bych to měla chtít?

31. SN – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

SN: Asi zjistit, proč si jí nechce vzít jako. To mi přijde jako prvotní věc. Protože jestli se pán cejtí strašně svobodnej a nechce se jako vázat nějakym sňatkem, tak by do toho vztahu s nim neměla jít dál a mít s nim to díť. Pokud je to třeba jenom z nějakýho důvodu, že prostě jako nemá rád obřady, nebo v to nevěří ve svatbu nebo já nevim, je to spíš jeho osobní problém ke svatbě, to bych jako asi nějak neřešila úplně. Pani by to prostě měla vzít, že někdo jako, to je stejný jako s náboženstvím, někdo taky do tý víry nevstoupí, někdo jo. Každěj to má v sobě, se nemůže nutit do něčeho, o čem není jako přesvědčenej úplně, že to je nějaká důležitá věc, správná nebo je to nutný pro ten vztah, Pro vztah to asi nutný není svatba, ale tak... Pokud pán je jenom jako línej, tak by se měl nechat trošku přemluvit asi.

AP: Takže ona by měla zjistit....

SN: Co má za problém se svatbou a pak podle toho do toho jít nebo ne.

AP: A tys to jako přirovnávala k víře...

SN: To je stejný, jako kdyby ho chtěla přesvědčit, aby přestoupil do nějaký jiný víry. Někdo to má, že by přestoupil, ochotně, pro ten vztah, a někdo prostě je striktní a přijde mu to jako něco, co by v životě neudělal, přijde mu to jako znásilňování jako člověka nějaký osobnosti jeho, tak ta svatba pro někoho může bejt něco prostě takovýho podobnýho. Nevim úplně přesně, protože vdaná nejsem.

AP: A co by měl udělat ten pán?

SN: No asi jí říct, proč tu svatbu nechce. Jestli třeba má špatnou zkušenost, že jeho rodiče, babička, dědeček, známí se všichni rozvádí, nebo prostě po svatbě je nějakej útluh vztahu nebo je to zbytečnej kus papíru, svatba stojí peníze třeba by mu vadilo, nebo já nevim. Vysvětlit jí, že do toho jako nepude, ale že to není nic proti ní, že s ní třeba chce žít dál jako a tak... ona by ta svatba, by se do ní nutit nemělo toho člověka druhýho, když fakt je přesvědčenej o tom, že nechce.

AP: A co když to ona potřebuje se vzít před tím dítětem?

SN: Tak jestli ona to potřebuje, on ne, tak ten vztah nemá... konec, žádněj dobrej, asi to nedopadne, no. To je stejný asi jako ty dvě víry, když každěj má jinou rozlišnou víru, když jsme u toho, tak jako můžou spolu nějakou chvíli fungovat, ale na celej život to asi není, protože ta víra každá je jiná, každěj může mít jiný názory potom v průběhu toho vztahu na výchovu nebo na nějaký jiný důležitý věci. Tak asi by to zbytečně neměli... Prostě neměli by se vzájemně ukecávat, aby do toho šli nebo ne.

AP: A má se s ni teda ona rozejít, když si jí vzít nechce?

SN: No tak jako pokud jí striktně řekne, že si jí v životě nevezme a jestli ona to bude potřebovat nutně, tak asi jo.

AP: A proč si myslíš, že ona to potřebuje?

SN: To vůbec nevim (smích), to mi vůbec není jasný (smích). Vůbec nevim, proč to může potřebovat, možná se chce stejně jmenovat jako ten... to dítě, chce bejt jako rodina, ale tak to

můžou být i tak rodina. Nevím, možná kvůli tomu jménu, majetku, nebo nevím kvůli čemu se lidi jako berou.

AP: A kvůli čemu se neberou?

SN: Nevím, tak ten vztah jim do teďka fungoval bez toho, aniž by jako měli svatbu, tak jako mi není jasný, proč ona by musela trvat na tom, aby ten vztah moh pokračovat, aby byla ta svatba. Tak když do teďka s tím problémem neměla asi zřejmě, nebo nevím, tak jako...

AP: Oni jako o tej svatbě píšou, že je to nějaký rituál, že je to nějaký veřejný prohlášení, nějaký slib, a nejen mezi těma dvouma, ale i jako před svědkama na veřejnosti... Takže ono to asi jako něco do sebe má, nebo ne?

SN: Já nejsem zrovna moc velkej příznivce svateb, takže já jako o tom asi moc nevím. Z týchle druhý strany jako mě to prostě nepříde důležitý jako někde někomu něco slibovat, když prostě stejně polovina manželství končí rozvodem, mi to nepříde... Sice někde něco slíbim a za rok je všechno jinak. Takže asi jako ten slib prostě podle mě nemá takovou váhu, jak si někdo možná představuje, nebo já nevím. Třeba ona by si ta ženská představovala, že on jí teď řekne: Ano, a je to na celý život a pak když jí za půl roku řekne, že jako si jí vlastně nechtěl vzít a že teď jako s ní nechce žít, tak jako... by se mu pak nemohla asi divit (smích), když by ho do toho v podstatě vnutila, vtláčila, to tak jako musí být, a on, aby byl doma klid, řekne jo nebo nevím proč by jí jako říkal vůbec jo, že si jí teda vezme.

AP: Takže ono teda není potřeba říkat ten slib, protože i ten slib se může kdykoli změnit. Takže není ani potřeba ho někdy říct.

SN: Asi ne.

AP: Oni ještě teda říkaj, že když jsou ty vztahy bez těch svateb, tak že to pak vytváří takovej chaos a není jasný, kdo ke komu vlastně patří...

SN: To mě jako zase nepříde, obzvlášť v dnešní době, kdy prostě spousta lidí se prostě vezme a nechává si svoje jméno, tak jako to není v podstatě jasný, kdo jako je čí rodič a podobně jako. Takže si myslim, že tohle není asi ten úplnej důvod.

AP: Pak ještě říkaj, že ta situace, že seš u doktorky a oni do čekárny na tebe zavolaj: Pani Polníčková! A ty řekneš: Já nejsem Polníčková, já jsem Bílá, matka malýho Polníčka. Tak říkaj, že tohle je pro tu ženu nepřijemná situace.

SN: Pro mě to není, mě taky takhle běžně volaj: Pani Povolná. A nepříde mi to, jako nesnažím se jim to vyvracet. Oni tam moje jméno napsaný maj, takže kdyby si to přečetla sestřička, tak to vidí, jako že matka se jmenuje jinak. A oni jsou trošku líný možná, takže mě to nechává absolutně chladnou tohleto. Vim, že když jsem u doktorky někde s Ájou nebo někde, kde se řeší Ája, tak musím na tohle jméno případně slyšet, když zavolaj, tak jako na to slyším.

AP: A ty nemáš potřebu být Povolná?

SN: Ne.

AP: To mi vysvětlí.

SN: To ti úplně jednoduše vysvětlím. Mě za prvý nejsem úplně příznivce svateb, trošku se mi svatby ne že hnusej nebo já prostě při představě, že já se vdávám, tak je mí z toho úplně šoufl jako.

AP: Z čeho?

SN: Z těch rozbíjení talířů a tady to prostě mě to příde úplně hrozný jako. Já bych tohle v životě absolvovat prostě nechtěla. To je jeden důvod. Druhej důvod je ten, že se mi nechce měnit občanka a tady ty všechny papírování, je to strašný zařizování. A za třetí je mi líto těch peněz, který za to člověk vyhodí za tu svatbu. Protože vim, že by se nic nezměnilo v tom vztahu stejně jako. Musela bych si oběhat akorát úřady, abych se jmenovala jinak.

AP: Tak od konce, co to bylo to poslední?

SN: Peníze.

AP: Tak na to argumentujou tím, že se ti to vlastně vrátí na těch darech. A ještě speciálně, když si řekneš, že nechceš žádný dary, ale že berete peníze, tak takhle to měla propočítaný

moje kamarádka a jim se vlastně sešlo tolik peněz, kolik je ta svatba stála. Takže nula od nuly, nestálo je to nic. To bylo to třetí, to druhý byly ty občanky. Tak jako...

SN: Už jsem slyšela názor, že není to tak strašně složitý, že dojdeš si akorát vyměnit občanku, kartičku, nebo do banky a všechno ostatní jako už nějak se na jednom úřadě údajně vyřeší jako. To mi říkala jedna kamarádka.

AP: Tak ona ti stejně jednou propadne ta občanka, tak tam pudeš akorát o chvíli dřív. A co tam máme ještě?

SN: Rozbíjení talířů a tak podobně.

AP: To jsem nějak úplně nepochopila...

SN: Mě na tom vaděj tyhle tradice, rozbíjení talířů, házení kytice, předčítání blahopřání...

AP: Proč ti to vadí?

SN: Já nevím, prostě se mi to vůbec nelíbí a přijde mi to, já nevím, ne směšný, to není to správný slovo, přijde mi to nenormální. Nebo jako ne nenormální, ale něco jako divadýlko.

AP: Tak ono nikde není psáno, že to musíš dělat.

SN: Já vim, že ne (smích). Ale nelíbí se mi to. A všechny ty maminky pláčou, a babičky, a všichni jsou dojatý... Mě to prostě nedojímá tohle jako (smích).

AP: Tak ještě říkaj, že se ta žena v manželství cítí líp, protože jí prý nemůže tak snadno odkopnout.

SN: (smích) Zás kdyby byl jenom náznak odkopnutí, tak bych sprintovala okamžitě z toho vztahu (smích). Tak kdyby tam byl nějaký důvod k odkopávání, no tak jako asi není důvod v tom vztahu setrávat. I když je to manželství.

AP: Teď jestli tomu rozumím, oni říkaj, že když se jako nevemou, tak že pak se snadněji rozejdou. Takže když přijde něco malýho, tak to snadněji tu dvojici rozboří. Kdežto když je to v tom manželství, tak tam propagujou, že ta dvojice je v tom manželství víc chráněná, protože by ten rozpad neměla tak snadnej. Tedy je jakoby silnější a odolnější.

SN: To já nevím, jestli je důležitější v tom vztahu setrávat v tom vztahu za každou cenu, protože by bylo složitější podat žádost o rozvod. Tak pokud už tam je nějaký náznak konce, tak jako mi přijde lepší se rozejít, než tam setrávat dalších x let, než jako to úplně vygraduje nějakým extra konfliktem.

AP: Takže ono to není na celý život?

SN: Tak může. Ale taky nemusí, každej předpokládám, jde do svého vztahu s tím, i když není to tak asi že jde na celý život. Vim, že třeba ta kamarádka Peťa má toho magora doma, tak ona prostě už půl roku před svatbou věděla, že si ho vzít nechce. Ale ona si ho vzala, protože rodičům by to bylo líto jako, že oni by se prostě nevzali. Už to bylo všechno nachystaný, krásná svatba na zámku (smích). A ona to prostě věděla, že to je jako magor, se kterým pravděpodobně nevydrží celý život. A nakonec teď s ním možná bude muset vydržet bohužel, protože on jí bude vydírat, že jo. Z toho vztahu prostě ona nemá nic, tam jí nepatří nic, že jo, ona se prostě stěhovala k němu do bytu, kterej byl už před tím dávno jeho, on jí koupil auto, tak auto by jí možná nechal, ale ona nemá kam jít s tím děckem. Takže asi bude tam setrávat, takže on jí řekl, že pokud od něho odejde, tak on jí sebere to dítě jako. Takovýmhle vyhrožováním je možná lepší si toho člověka nebrat a je to všechno snazší asi. Z takovýhodle vztahu potom vycouvat teda. Si myslím, že dva rozumný lidi se vždycky domluvej jako. Ať je svatba nebo není.

AP: No vidíš, tak na čem to teda potom stojí ten vztah?

SN: Na domluvě, na důvěře, prostě není to na tom, že když se vezmou, že prostě každej konflikt se přejde tím, že by bylo složitý se rozvádět. Když bude velký konflikt, tak se rozejdou i ty, co jsou manželé. Já si myslím, že to na to nemá vliv. Jako možná pro někoho...

AP: A co si potom opakuješ, když tě ten Péťa hrozně štvě? Já si totiž opakuju, že jsem ta jeho manželka, že jsem si ho takovýho brala a že jsem to věděla a že jsme si jako něco jednou

slíbili a že pro to musíme spolu i přes ty nesnáze vydržet. A teď mi řekni, co si opakuješ ty, když on tě štvě?

SN: Tohleto si teda neopakuju. Já se snažím se nad to povznýst a čekat, že to bude lepší. Prostě si říkám, že konflikt vyšumí, když to není žádnéj velkej, většinou je to kvůli kravině, tak člověk prostě zapomene, vyšumí, zmírní se to, pak se to nějak normálně slovně vyřeší a jako... Nic jako si neopakuju takovýhodle, že bych si říkala, že s nim musím vydržet. To asi ne.

AP: Tak ty si opakuješ, že to vyšumí.

SN: Pokud je to takovej, že se to vyřeší.

32. ZA – svatba

AP: (čte příběh svatba) Co má slečna Eva udělat?

ZA: Já třeba po svatbě taky nějak zvlášť neprahnu, takže mě by to nějak jako nevadilo, svatba je drahá záležitost (smích). Nevím jako kdyby se Eva chtěla hrozně vdávat, tak si myslím, že by mu měla dát možná nějaký ultimátum a říct, že se vezmou anebo nic. A jestli si jí nechce vzít, protože nechápu proč, co je jeho důvod si jí nevzít, tak možná se bojí nějakých závazků, tak možná by se měla na něho vykašlat a najít jinýho chlapa, kterej chce dítě a chce si jí vzít.

AP: Takže ona by si měla trvat na svém.

ZA: Jo.

AP: Oni některý říkaj, že se na to má vykašlat na tu svatbu, že z toho jako má ustoupit...

ZA: To ne. Tam by muselo být vysvětlený, proč on si jí nechce vzít, z jakýho důvodu. Jestli jednou už byl ženatej a měl špatný zkušenosti, ale když chce mít dítě, já vim, že dítě je závazek, ale když už má tak velkej závazek jako dítě, tak nechápu, co mu brání v té svatbě. To mi přijde divný, měla by si stát na svém, a když si ju nevezme, tak by ho měla opustit.

AP: A proč?

ZA: Protože když si jí nechce vzít, tak asi jí nemá rád dost na to, aby s nim byla. Ono to možná může být naopak, že ona nechce ustoupit z té svatby jako, akorát že proč si jí nechce vzít, to jako je divnej důvod.

AP: Proč ty nejseš vdaná?

ZA: Já zatím ještě nechci děti (smích).

AP: Musejí bejt děti po svatbě?

ZA: Ne nemusej bejt po svatbě, ale určitě bych, kdybych s někym měla děti, tak bych si ho asi chtěla vzít, protože bych chtěla, aby naše děti měly stejný jméno... takže určitě bych, i když říkám, že po svatbě nějak zvlášť neprahnu, ale časem asi jo. Ona říká, že tedy děti musí být, napřed svatba, pak děti. To je těžké, on si jí vzít nechce nikdy, nebo teďka zrovna, to nevíme, no. Ne já bych chtěla, aby moje děti měly stejný jméno jako já, takže když bych měla děti, tak bych asi chtěla, abysme se vzali.

AP: A proč teďkon vdaná nejseš, protože nechceš děti?

ZA: No protože zaprvé si nemám koho vzít teďkon, nebo jako mám, ale po třech, po čtyřech měsících si někoho brát, to by bylo trochu nerozvážný (smích).

AP: A na co teda čekáš?

ZA: Já si myslím, že toho člověka musím poznat dost dobře na to, abych věděla, že si ho chci vzít. A protože jsme spolu čtyři měsíce a z těch čtyřech měsíců první dva jsme se vidívali každěj druhéj týden, a neměli jsme dost času na to, abysme se poznali, takže já myslím, že kdybych toho člověka znala delší dobu, tak asi bych věděla, jestli si ho chci vzít nebo ne, zatím nevím, jestli si ho chci vzít.

AP: A proč sis nevzala Dominika?

ZA: To nevím, protože my jsme to plánovali, že bysme se vzali po nějakých třech, čtyřech letech, a pak se staly hrozný věci, jakože mamka s tátou se rozvedli, a umřel dědeček, a tak nějak jako z toho sešlo... A pak už nějak po delší době mi zas něco někde říkalo, že to není

člověk, s kterým chcu strávit celej život. A tak jsem si ho nikdy nevzala. Jestli jsem podvědomě, nebo já jsem to věděla, já už jsem po pěti letech potom věděla, že asi si nedokážu představit s ním strávit celej svůj život, ale z nějaké pohodlnosti jsem asi zůstala, no.

AP: Bylo to pohodlný?

ZA: Pohodlný a jak jsem říkala, já jsem strašně měla ráda jeho rodinu a já jsem s něma hrozně dobře vycházela a mě přišlo, že bych je zklamala. Já vim, že je to hrozný, třeba teďka, já jsem mu to nikdy neřekla a nikdy bych mu to neřekla, že jsem čtyři roky, a já nevím, jestli jsem si pořád taky namlouvala, že možná se to zlepší, nebo něco, že on se změní, protože to bylo víceméně o něm, o tom, že on byl jako líný a že jsme nikam nechodili, nebo něco takovýho, a že už potom jsme se rozdvojovali moc času, že jemu vůbec nevadilo, on říkal: Běž si kam chceš, dělej si, co chceš, hlavně, když přijdeš někdy domů. A pak už jsme měli tak strašně rozdílný životy, že jsem viděla, že tak to nemůže fungovat. Někdy třeba po dvou letech se to zlepšilo, když už jsem říkala, že takhle se to nedá, tak on: Jo, tak budeme někam s nějakýma kamarádama. A párkrát jsme někam šli a pak zase to pomalu slezlo tam, kde to jako bylo. Když to přišlo do toho, že jeho vlastní mamka mi říkala: Zdeni, on se nikdy nezmění, a prostě jestli s tím nedokážeš žít, tak odejdi teď. A pak už jsem věděla, že musím odejít.

AP: A podle maminky byl taky líný?

ZA: No ona ta rodina byla víceméně stejná, ale maminka věděla, že já jsem jiná. Oni tak jako maminka s tátinkem žili šťastně sami dva a nikdy nikam taky nechodili, pořád byli doma a tak jim to vyhovovalo, ale mě by to asi nevyhovovalo... že prostě viděla, že se budu jenom trápít, že ona už potom věděla, že možná to dělám ze soucitu a z toho, že nechcu někoho zklamat, taky jsem nechtěla zklamat moje rodiče, protože ti zas Dominika měli oba dva hrozně rádi, i moje babička a všichni si na něho zvykli, to byl takovej zvyk, soucit, a prostě že jsem nechtěla nikoho kolem sebe zklamat. Akorát, že jsem se trápila sama.

AP: Takže to pak rozsek ten jinej?

ZA: Já už jsem tak jako věděla, ale bylo to takové jako 60 na 40, jsem si říkala: Pojedu domu, musím to jako... Že už se k tomu začlo schylovat, protože už jsem věděla, že se vrátím domu, protože o tom jsem mluvila už někdy minulej rok v zimě asi, no a pak to teda úplně jakože jsem vyměnila, sem věděla, že se to musí stát co nejrychlejc, protože jsem potkala někoho jinýho.

AP: A myslíš, že by spolu dva měli bydlet, než se vezmou?

ZA: Asi možná jo. Jo. Protože já si myslím, že toho člověka nepoznáš, nebo aspoň já si myslím, že bych nepoznala někoho, protože ono je to potom jiný, až budeš někomu zvedat ty ponožky a budeš vidět, že nechává nádoby všude a má jiný zvyky, každý jsme vychovanej jinak, že jo. A když s tím člověkem budeš bydlet, tak si myslím, že uvidíš ty špatný věci na něm.

AP: A není lepší to nevědět?

ZA: Pak když se to dozvíš a už sis, ho vzala?

AP: Tak si zvykneš.

ZA: Buď si zvykneš, anebo se rozvedeš... Když nebudou mět děti, tak ono je to jedno, jestli se rozejdou nebo rozvedou, v dnešní době si myslím, ono je to potom o těch dětech, kdyby teda se vzali a měli děti rovnou a nikdy spolu před tím nebydleli, tak si myslím, že to málokdo zvládne, že to je strašně moc věcí na ráz, zvykat si na toho člověka, kterej je vedle tebe, ten nověj na něco, co nejsi zvyklá, a ještě do toho to dítě, tak si myslím, že málokterej pár by to zvládl. Ono asi ještě hrozně moc záleží na výchování, že jo prostě, jak lidi jsou zvyklí, jak byli vychovaní a v čem žili jako děti, si myslím, že to taky strašně moc ovlivňuje lidi.

ZA: (vypráví o životě jako au-pair a jak se k ní Dominik po 3 měsících nastěhoval, kráceno)

ZA: ... Já si myslím, že ze začátku ty první dva roky byly úplně nejlepší, když jsem si myslela, za prvé si myslím, že jsem byla hrozně sama v Anglii, takže to bylo takový, že jsem byla ráda, že jsem někoho měla. A takový, jak to bylo nový a teď nás bavilo sedět u té telky a jenom

chodit sami na večere, protože jsme chtěli trávit ten čas sami dva, ale my jsme to všechno udělali hrozně brzo, že potom, že potom jako že už po těch pěti letech to bylo, jak když jsme spolu byli bůhví jakou dobu, no byli jsme spolu jakou dobu, ale kdybychom prostě byli ženatí, že už to prostě přišlo do toho stádia, co třeba lidi mají potom co se, normálně že jsme nechodili na žádný rande, s kamarádama ven, to bylo rovnou do takovýho toho: Budem doma, já uvařím, budem se dívat na telku, takovej ten rodinej život. A že možná to jsme udělali špatně, no. Nevim, ted' už je to jedno.

Příloha 2 - Základní soubor 34 dilematických situací

1) *Paní X i její partner mají své byty, vlastně stejně kvalitní po všech stránkách. Po dvou letech vztahu by rádi začali bydlet společně, nemohou se však rozhodnout, do kterého bytu se nastěhovat. Paní X by ráda, aby se on nastěhoval k ní, pan X by zas byl rád, kdyby se ona nastěhovala k němu.*

Co mají udělat? Proč?

Co má udělat on? Co má udělat ona? Proč?

2) *Pan a paní X jsou partneři a žijí spolu několik let v nájemném bytě. Rádi by si pořídili bydlení vlastní, pan X chce jít bydlet na vesnici, zatímco paní X chce zůstat ve městě, jak je zvyklá.*

Co mají udělat? Proč?

Co má udělat pan X? Co má udělat paní X? Proč?

3) *Slečna A. a pan J. spolu chodí šest let. Společně se rozhodli, že chtějí vstoupit do manželství a založit rodinu. Navštívili tedy faráře a požádali jej, aby je oddal. Následovalo půl roku, během něhož se pár snoubenců měl šestkrát sejit s farářem, který s nimi otevíral témata ze života jako třeba rodiče mého partnera, sexualita, výchova dětí atd. Pan J. chtěl, aby spolu se slečnou A. uzavřeli předmanželskou smlouvu, protože mu jeho starší a zkušenější kamarádi vyprávěli příběhy ze svých životů o tom, jak je to složité, když se manželství nevydaří a dojde k rozvodu. Slečna A. byla s jeho prosbou srozuměna, během příprav na manželství však vyšlo však na povrch, jak moc je jí předmanželská smlouva nepříjemná a jak se opravdu cítí.*

Má pan J. trvat na svém?

Co vyjadřuje prosba pana J.?

Proč je situace slečně A. nepříjemná?

Je dobré uzavírat předmanželskou smlouvu?

4) *Paní E. žije s panem Z. Ve vztahu je spokojená, svého partnera si váží a miluje ho. Jejich vztah však komplikuje sexuální apetence paní E. Svému partnerovi tvrdí, že ho miluje, ale nemá tak častou potřebu se s ním milovat jako on. Pan Z. je frustrovaný, na paní E. často naléhá a milování si vynucuje.*

Má paní E. svému partnerovi vyhovět?

Má se do milování nutit, i když to tak necítí a nemá chuť se milovat?

Má se pan Z. přizpůsobit nižší sexuální potřebě své partnerky?

Jak najít kompromis?

Je to důvod k rozchodu?

5) *Paní T. byla svému muži nevěrná. Svého činu lituje, ale rozhodla se se mu nepřiznat, aby ho nezranila. Vnímá ale, že nevěra narušila jejich intimitu a ráda by ji přiznáním získala zpátky.*

Má se paní T. se svou nevěrou manželovi svěřit nebo ji má raději zamlčovat? Proč ano a proč ne?

Má v nevěře pokračovat?

Co je to vlastně nevěra?

Co je nevěra a co není nevěra? Je třeba fyzického aktu nebo stačí pomyslení?

6) Pan K. je ženatý a má tři děti. Po osmi letech manželství se zamiloval do manželky svého přítele pana E., který má dvě děti. Přítelova žena zprvu city pana K. neopětovala, po čase ji ale jeho milé pozornosti začaly být příjemné, i když pořád ví, že nechce rozbít své manželství. Má pan K. právo narušovat a rozbít její manželství, když se do ní zamiloval? Jak tento trojúhelník komplikuje fakt, že v obou manželstvích jsou děti?

7) Pan H. je slušně vychovaný disciplinovaný člověk. Jeho partnerka paní K. si ho váží pro jeho charisma a pevnost ve vztazích, domnívá se, že jednou bude dobrým otcem. Při společenské akci pořádané jejím zaměstnavatelem potká paní K. muže, který ji okouzlí svou spontánností a začne se vedle svého partnera cítit neuvolněně a stísněně. Brzy ji přijde na mysl, zda se ve výběru partnera nespletla a neměla by raději být s někým více uvolněným a živelným, vedle koho by měla více možnost žít akčnější život.

Má se paní K. se svým mužem rozejít, když pochybuje? Proč ano a proč ne?

Jak pozná paní K., že je její partner Ten pravý?

Co vlastně znamená být Ten pravý?

Co si myslíš o lidech, kteří se zabývají otázkou, zda je jejich partner Ten pravý?

8) Paní X. a pan Z. jsou 17 let manželé, mají tři děti. Pan X. byl pracovně velmi často mimo domov, našel si milenku a vedl dva životy. Když pro něho byla situace neúnosná, přiznal se manželce a sám dobrovolně navrhl, že se odstěhuje. Nepředpokládal, že by mu paní X. mohla něco takového odpustit. Paní X. se cítí strašně, dopadá na ni tíha toho, že vše bylo ve skutečnosti jinak – služební cesty, telefonáty atd.

Má paní X. nevěru odpustit a nerozvádět se?

Co má paní X. udělat, aby se necítila tolik podvedena?

Proč začal pan X. být nevěrný? Co mu mohlo ve vztahu chybět?

Jak by šlo začít vztah mezi panem a paní X. znovu?

Co by vztahu pana a paní X. prospělo?

9) Paní J. a pan H. spolu měli dlouholetý vztah. Paní J. byla do pana H. dlouho zamilovaná, nakonec spolu opravdu začali chodit a vzali se. Pan H. byl z dobře situované rodiny a měl dobré vzdělání, které mu umožnilo získat výhodné pracovní místo a vynikající plat. Společně si vybrali byt v centru Prahy a přestěhovali se do něho. Měli spolu jedno dítě a v době, kdy paní J. čekala druhé dítě – dvojčata, našel si pan H. milenku. Své manželce navrhl, že ji nechá byt a najde si svůj nový vlastní v blízkosti manželčina bytu, aby měl k dětem blízko a mohli se o péči o děti dělit. V novém bytě však pan H. bydlí se svou milenkou, což je paní J. silně nepříjemné. Zároveň ale vidí, že je pan H. výborný otec, s dětmi to opravdu umí, a tak se paní J. bojí cokoli ze svých pocitů vyjádřit, aby pana H. nenaštvala.

Má se paní J. obětovat a žít v blízkosti svého exmanžela a jeho milenky pro dobro svých dětí, i když se ve své pozici cítí ona sama nepříjemně?

10) Paní Z. by ráda, aby její syn chodil do skautu, protože se domnívá, že tím rozvíjí jeho fungování v kolektivu a může tam najít kamarády na celý život. Pan Z. by však rád, aby jejich syn chodil na gymnastiku, protože se domnívá, že ve zdravém těle zdravý duch a rád by, aby jejich syn byl především fyzicky zdatný. Paní Z. i pan Z. jsou si zároveň vědomi, že oba kroužky jejich syn navštěvovat nemůže.

Jak dopřát synovi rozvíjet obě stránky?

Je to prohra, když syn bude chodit do druhého kroužku, než jsem já vybral?

11) Slečna V. je studentkou architektury a po dostudování by měla převzít ateliér svého otce. Ve čtvrtém-předposledním ročníku studia se seznámila s panem P., truhlářem, jehož koníčkem

je amatérské divadlo. Krátce před dokončením studia slečna V. neplánovaně otěhotněla a chce si dítě nechat vzít. To je však pana P. nepřijatelné, neboť pochází z křesťanských kruhů. Snaží se slečnu V. přesvědčit, že by se měli vzít a společně se o dítě postarat. Ona by však ráda požádala o interrupci a argumentuje tím, že chce dokončit školu a převzít otcův ateliér.

Má se pan P. se slečnou V. rozejít? Proč ano a proč ne?

Co se rozchodem vyřeší?

Má si slečna V. dítě nechat?

12) Pan T. a slečna A. jsou spokojení partneři, ve všem si idylicky vyhovují. Po třech letech vztahu však přišla řeč také na společné děti, slečna A. touží mít své vlastní a to již v dohledné době. Pan T. má však děti z prvního manželství a další nechce, i když slečnu A. miluje.

Má se slečna A. s panem T. rozejít, když ví, že on s ní děti nechce a nikdy nebude už chtít? Má slečna A. zůstat s mužem, kterého miluje i za cenu, že nikdy nebude matkou vlastních dětí?

13) Pan a paní V. jsou spokojení manželé, dalo by se říci, že představují ideální pár. Před pěti lety se rozhodli, že si pořídí miminko, avšak stále se jim to nepodařilo. Paní V. přibývají roky a začíná být ze situace nervózní, a tak zvažuje, že by se pokusili o umělé oplodnění. Zároveň si je vědoma, jak velkou psychickou zátěží by takový zákrok byl, a jaká jsou zdravotní rizika takto počatých dětí.

Má paní V. ještě čekat, pokusit se otěhotnět přirozeně a riskovat při tom, že se to nepodaří a po čase nebude možné vyzkoušet ani umělé oplodnění?

Má se pokusit o umělé oplodnění již nyní?

14) Partner paní X občas surově zbije. Přítelkyně jí říká, že podle zákona by dávno mohli být rozvedeni a partner možná i ve výkonu trestu. Paní X je však křesťanka a je přesvědčená, že násilí je podle katechismu něco, co se má pro manželství vydržet.

Má paní X. v manželství zůstat? Proč ano a proč ne?

15) Pan V. je pracovitý člověk, stará se o dům a zahradu, pomáhá zaopatřovat děti. Jeho manželka paní Z. je s ním ve vztahu spokojená, váží si ho pro jeho pracovitost, avšak trápí ji jeho žárlivost. Vždy, když jdou spolu do společnosti a ona si začne povídat s cizím mužem, stačí, aby se během konverzace malinko zasmála a pan V. má důvod žárlit. Doma v soukromí pak pan V. manželce nadává, obviňuje ji z cizoložství a vyčítá jí věci, které by se pravděpodobně jiným jevily jako naprosto nevinné. Paní Z. se po několika takových konfliktech začala vyhýbat chození do společnosti, byť je ve své podstatě společenský člověk. Je takové řešení správné?

Jaké jiné řešení navrhuješ?

Má paní Z. opustit manželství?

Kam by až muselo manželovo žárlení zajít, aby bylo na místě manželství ukončit?

16) Paní L. je velice citlivá, přátelská a společenská žena. Má však nesnadný vztah se svou tchýní. Po posledním konfliktu s tchýní potřebuje paní L. o problému, který zažívá, mluvit s kamarády a příbuznými. Manžel paní L. si ale nepřeje, aby se konflikt takto rozebíral a aby se špatně mluvilo o jeho matce. Paní L. je frustrovaná a nešťastná, potřebovala by si o rodinných poměrech popovídat s někým blízkým.

Má se paní L. s problémem svěřit své kamarádce, i když si to její muž nepřeje? Proč ano a proč ne?

Jaké je jiné možné řešení situace?

17) Pan a paní H. mají malého čtyřměsíčního syna. Paní H. se dostala do sporu se svou tchýní ohledně toho, zda má miminko spát na břiše nebo na zádech. Pan H. jejich spor sleduje, ale sám nemá na věc vlastní názor.

Na jakou stranu se má pan H. přiklonit, má se zastat své manželky nebo své matky?

Jak má pan H. do sporu zasáhnout?

18) Pan a paní Z. jsou osm let manželé a žijí v blízkosti rodičů pana Z. Paní Z. s rodiči svého muže vychází dobře, pan Z. také. Stárnoucí rodiče jsou rádi, že mají syna s rodinou nablízku a tiše očekávají, že se o ně v případě potřeby na stáří postará. Pan Z. však získal dobrou pracovní příležitost, a tak se s paní Z. rozhodli, že se přestěhují do jiného města. To však těžce nesou rodiče pana Z., odchod mu rozmlouvají a nakonec ho začnou i citově vydírat.

Jak se mají pan a paní Z. k situaci postavit?

20) Manželé R. a T. vlastní společně projekční kancelář. Paní R. má na starosti komunikaci se zákazníky a pan T. vytváří samotné projekty. Do zaměstnání dojíždí společně a pracují ve společné kanceláři. Jsou tedy neustále spolu a i když jsou oba klidné povahy, přichází chvíle, kdy se dostávají do konfliktu z přemíry času tráveného spolu. Paní R. navrhuje, aby si od sebe odpočinuli a trávili dovolenou každý zvlášť. Pan T. by zase rád, aby zažívali společně něco jiného než zaměstnání a domácnost, proto by rád jel na dovolenou společně.

Ke komu a proč se přikláníš?

Mají trávit dovolenou společně nebo si mají spíš od sebe odpočinout? Proč společně a proč ne?

21) Pan T. žil dlouhou dobu sám, měl hodně volného času, a tak se mohl hodně věnovat svému koníčku – fotbalu. Odmalička hrál fotbal a ve fotbalovém týmu si našel několik opravdových přátel. Se svými spoluhráči se scházel i mimo tréninky na pivo, na výlet na kole, na sledování zápasu. atd. Když si našel pan T. přítelkyni, začal chtít více svého volného času trávit s ní, a tak už přestal mít tolik prostoru pro své kamarády. Parta jeho kamarádů si však začala stěžovat na nízkou účast pana T. na společných akcích. Pan T. by rád s nimi byl a nepřišel o jejich přátelství, chce se ale také věnovat své nové přítelkyni, protože ji miluje.

Jak má pan T. situaci vybalancovat?

22) Slečna F. a pan K. jsou partneři již osm let. Za tu dobu spolu mnohé zažili. Odešli společně na dva roky do zahraničí, kde oba pracovali. Pobyť v zahraničí však nevyhovoval oběma stejně a začaly první velké neshody, které po čase vyústily v rozchod. Oba zůstali však v kontaktu a po několika měsících se k sobě vrátili. Zjistili, jak moc se mají rádi a jak moc se potřebují. V nově obnoveném vztahu se pak posunuli dále a rozhodli se mít spolu dítě. Brzy však přišly neshody a hádky znovu. Přestože se partneři dobře znají, cítí k sobě silné pouto a milují se, nejsou schopni se nehádat a jediným řešením se zdá být rozchod. Tentokrát je zde však jejich společné dítě, kterému by oba přáli, aby mohlo vyrůstat v úplné rodině.

Mají se partneři rozejít nebo mají spolu zůstat i přesto, že se téměř pořád hádají?

Proč spolu mají zůstat a proč nemají?

23) Paní T. má ráda vycházky do přírody, její muž pan F. podle jejího mínění má raději toulání v historických jádrech měst. Paní T. chce svého manžela potěšit, a tak většinu společných procházek tráví ve městě. Pan F. však ve skutečnosti procházky městem rád nemá, nerad by však paní T. ranil tím, že se v odhadu jeho tužeb mýlí, a tak s ní chodí do měst. Podobně se v odhadu tužeb a přání partnera mýlí i pan F. a paní T. mu také nedokáže říci o mýlce, aby mu neublížila. Dlouhodobě však mají oba pocit, že se neděje to, co je těší.

Má takový vztah smysl?

Kam až může dojít tato ad absurdum dovedená křesťanská vstřícnost?

24) *Pan H. dostal od své ženy k narozeninám teplý zimní bílý svetr, který jeho manželka pro něho vlastnoručně upletla. Pan H. však nemá rád bílé svetry, připadá si v nich zženštile, nechce však svou ženu ranit, a tak za svetr jen slušně poděkuje.*

Má pan H. své ženě říci, že se s dárkem netrefila?

Má raději mlčet a odložit svetr do skříně?

Co až si jeho žena všimne, že svetr vůbec nenosí?

25) *Pan T. a paní F. mají problémy v komunikaci. Pan T. je vysoce postavený manager, celý den řídí mnoho zaměstnanců, jeho práce je náročná na komunikaci. Paní F. má naopak zaměstnání, při kterém komunikuje minimálně, a tak se vždy těší, až si popovídá se svým manželem. Ten se však z práce vrací vyčerpaný a nejraději by zbytek dne mlčel.*

Jak tuto situaci řešit?

Má paní F. také mlčet, proč ano a proč ne?

Má se pan T. přemoci a mluvit se svou manželkou, proč ano a proč ne?

26) *Paní K. dlouhou dobu vadí několik věcí, které její muž dělá. Ráda by mu řekla, aby po snídani uklízel svůj špinavý hrnek do myčky a nenechával ho na stole. A taky by ho chtěla požádat, aby byl vlídnější k jejím rodičům. Pan M. se však komunikaci vyhýbá, tuší, že by došlo k hádce, o kterou nestojí.*

Jak si mají věci vyříkat?

Jak přimět pana M. k dialogu?

Má paní K. přistoupit na řešení pana M. a o věcech dál mlčet, naučit se s nimi žít a raději nevyvolávat hádky?

28) *Partneři se po několika neshodách ohledně množství alkoholu před zábavou domluví, že odejdou tentokrát domů včas a společně. Těsně před odchodem ze zábavy se však pan P. začne dobře bavit a domů se mu nechce...Partnerka mu připomene jejich dohodu, ale on ji odbude tím, ať není tak upjatá a baví se jako on. Ona se naštvě a odchází ze zábavy sama se slzami v očích a pocitem, že je její partner zrádce (nebo něco takového).*

Měla slečna X. přistoupit na změnu dohody a začít se také bavit jako její partner?

Měl pan P. dodržet dohodu, i když se zrovna začal dobře bavit? Proč měl a proč neměl?

29) *Pan a paní B. jsou manželé a žijí společně na faře. Paní B. je na rodičovské dovolené se dvěma malými syny, pan B. pracuje z domova a není tak docela snadné odlišit soukromý a pracovní prostor. Paní B. je z péče o děti unavená, a tak žádá svého manžela, aby se jedno odpoledne v týdnu staral o děti on a ona měla prostor pro sebe. Pan B. s návrhem souhlasí, avšak když začne děti hlídat, přijde soused žádat o pohřeb.*

Co má pan B. udělat?

Má pan B. poslat souseda pryč nebo má děti opět nechat manželce a jít domloutvat pohřeb?

Jak má pan B. odložit neodkladné pracovní záležitosti?

30) *Pan P. pět let po svatbě začal hodně pít. Alkohol měl vždy rád, ale uměl udržet jeho únosnou zdravou míru. Přestalo se mu však dařit v práci a svůj neúspěch začal kompenzovat pitím alkoholu, které se mu vymklo z rukou. Ze společenského veselého usměvavého a nápomocného manžela se stal protivný morous, který kritizuje, nechválí, podezívá, stěžuje si a v domácnosti pomáhá jen minimálně. Paní M. zvažuje, zda zůstat v manželství s mužem, ve kterém už nepoznává toho, kterého si vzala.*

Proč má v manželství zůstat a proč ne?

*Jaké řešení taková situace má?
Kde paní M. udělala podle tvého názoru chybu?
Kde ji udělal pan P.?*

31) Slečna K. a pan Z. spolu mají dva roky vztah, slečna K. by ráda měla už dítě, pan Z. také. Slečna K. by ráda, aby se před tím vzali, a tak navrhuje panu Z. svatbu. Ten si ji však vzít nechce.

Má se slečna K. s panem Z. rozejít?

Jak má slečna K. přimět svého partnera, aby si ji vzal?

Proč si myslíš, že si pan Z. nechce slečnu K. vzít, i když proti společnému dítěti nic nemá?

32) Slečna Z. a pan J. spolu pět let chodí a bydlí spolu. Rádi by se vzali, avšak jejich svatba se zdá být oříškem. Slečna Z. je křesťanka, jiná svatba než v kostele pro ni nepřichází v úvahu. Naproti tomu pan J. je naprostý ateista, víru své partnerky však toleruje a nakonec je za určitých okolností ochoten přistoupit na svatbu v kostele.

Má takové manželství smysl? Proč ano a proč ne?

33) Pan a paní K. si po dlouhé době našli večer, který budou moci strávit společně. Oba mají náročná zaměstnání a starají se o své tři školní děti, navíc pan K. často jezdí na služební cesty, takže není snadné najít společný čas. Na tento společný páteční večer si koupili lístky do divadla a pan K. rezervoval místo v restauraci na večeři po divadle. Ve středu však paní K. zavolá její dobrou přítelkyni, se kterou se dlouhou dobu neviděli a která žije v zahraničí, že přijede do města, ale bude tam pouze v pátek večer, poté musí pokračovat dál v cestě na svatbu své sestřenici.

Co má paní K. udělat a proč? Má zrušit večer s manželem nebo má odmítnout svou kamarádku?

Co má udělat pan K.?

34) Pan a paní T. rádi tráví dovolenou společně. Pan T. je nejšťastnější, když jedou společně do hor, pořádají túry a prožijí aktivní dovolenou. Paní T. má zas raději dovolenou u moře, říká, že si tak více odpočine a nabere síly. Většinou se jim dařilo vyjet si v roce na společnou dovolenou dvakrát, jednou k moři a jednou na hory. Tento rok však nezbyly dny dovolené a musí se rozhodnout, zda pojedou k moři nebo na hory. Pan T. by rád na hory, ale ví, že by to pro paní T. nebyl moc odpočinek, který potřebuje. Paní T. by ráda k moři, ale ví, že by se tam její muž brzy nudil a nebyla by to jeho vysněná a naplňující dovolená.

Co mají udělat a proč?

Co má udělat pan T. a proč?

Co má udělat paní T. a proč?

Příloha 3 - Výběrový soubor sedmi dilematických situací

„Svetr“

Pan Josef dostal od své ženy k narozeninám teplý zimní bílý svetr, který jeho manželka pro něho vlastnoručně upletla. Pan Josef však nemá rád bílé svetry, připadá si v nich zženštilé, a proto svetr nechce nosit.

„Zábava“

Po několika předchozích neshodách se partneri před zábavou domluví, že odejdou tentokrát domů včas a společně. Těsně před dohodnutým odchodem ze zábavy se však pan J. začne velmi dobře bavit a domů se mu proto nechce. Paní Eva mu připomene jejich dohodu a předchozí špatnou zkušenost, je smutná, že pan Josef nechce jít domů.

„Svatba“

Slečna Eva a pan Josef spolu mají dva roky vztah, slečna Eva by ráda měla už dítě, pan Josef také. Slečna Eva by ráda, aby se před tím vzali, a tak navrhuje panu Josefovi svatbu. Ten si ji však vzít nechce.

„Nevěra“

Paní Eva byla svému muži nevěrná. Svého činu lituje, ale rozhodla se mu nepřiznat. Vnímá ale, že nevěra narušila jejich intimitu a ráda by ji přiznáním získala zpátky.

„Manželský večer“

Manželé pan Josef a paní Eva si po dlouhé době našli večer, který budou moci strávit společně. Oba mají náročná zaměstnání a starají se o své tři školní děti, navíc pan Josef často jezdí na služební cesty, takže není snadné najít společný čas. Na tento společný páteční večer si koupili lístky do divadla a pan Josef rezervoval místo v restauraci na večeři po divadle. Ve středu však paní Evě zavolá její přítelkyně, se kterou se dlouhou dobu neviděli, že bude výjimečně po dlouhé době v pátek večer ve městě. Zároveň pana Josefa osloví jeho rodiče, že by ten večer potřeboval pomoci se stěhováním.

„Násilí“

Partner paní Evu občas surově zbije. Přítelkyně jí říkaly, že podle zákona by dávno mohli být rozvedeni a partner možná i ve výkonu trestu. Paní Eva je však křesťanka a je přesvědčená, že násilí je něco, co se má pro manželství vydržet.

„Okouzlení“

Pan Josef je slušně vychovaný disciplinovaný člověk. Jeho partnerka paní Eva si ho váží pro jeho charisma a pevnost ve vztazích, domnívá se, že jednou bude dobrým otcem. Pan Josef začal mít problémy s alkoholem, ale díky své disciplinovanosti a podpoře paní Evy problém zatím zvládnul.

Paní Eva na společenské akci pořádané jejím zaměstnavatelem potká muže, který ji okouzlí svou spontánností a začne se vedle svého partnera cítit neuvolněně a stísněně. Brzy ji přijde na mysl, zda se ve výběru partnera nespolekla a neměla by raději být s někým více uvolněným a živelným, vedle koho by žila jednoduše jinak.